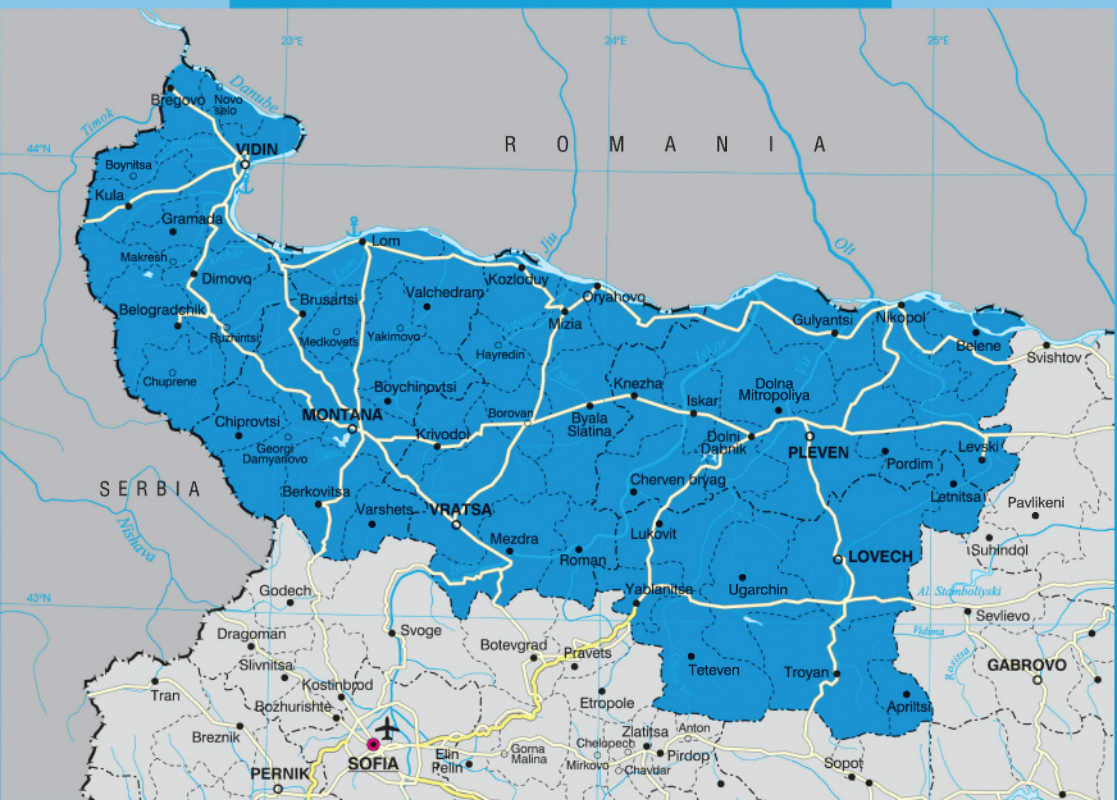

СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН

NORTH WEST REGION

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Северозападният район е част от района от ниво 1 „Северна и Югоизточна България“.

Районът включва териториите на областите Видин, Монтана, Враца, Плевен, Ловеч и разположените в тях 51 общини.

Северозападният район обхваща западната част на Дунавската равнина, заключена между Стара планина и река Дунав. Той граничи с Република Румъния и с Република Сърбия. Релефът на района е планински по южната граница и равнинен до хълмист в северната и средната част. Площта на района е 19 070 km² или 17% от територията на страната.

Броят на населението в Северозападен район, съгласно последното преброяване, извършено през 2011 г., възлиза на 847 138 г., а гъстотата на населението е 44,42 г./km². Тези стойности са най-ниските сред всички райони в страната. Територията на района е слабо населена, в определени части обезлюдена, с обособени, но неголеми урбанизирани центрове.

Демографската структура и тенденциите от последните години в СЗР са подчертано негативни. Засилената миграция навън от границите на района, както и влошеният коефициент на раждаемост са причините за отрицателния естествен прираст. Приносът на района в икономическото развитие на страната е сравнително нисък. Създаденият БВП на глава от населението през 2010 г. възлиза на 60,4% от средния за страната и 26% от средния за ЕС-27. Едва 2,5% от претекте чуждестранни инвестиции в страната са в СЗР, като те са реализирани предимно в областите Плевен и Враца.

Промишлеността в района е представена основно от производство на хранителни продукти, текстил, каучук, пластмаси и други неметални изделия. Районът се отличава с висок потенциал за развитие на селското стопанство.

Добре развита в СЗР е енергийната инфраструктура. В района се намира „АЕЦ Козлодуй“ (област Враца) - единствената атомна централа в България и най-голям производител на електроенергия в страната.

СЗР има забележителен културен потенциал. Тук се намират „Белоградчишките скали“, крепостта „Баба Вига“, Гложенският, Троянският, Седемте престола и Клузурският манастир, пещерите Съева дупка, Магурата и Леденика, Деветашката пещера, Крушунските водопади, архитектурен резерват Вароша, Плевенската панорама и др.

През територията на Северозападен район преминава европейският транспортен коридор №4, а по северната граница на района преминава река Дунав – транспортен коридор №7. Водният транспорт по река Дунав на територията на СЗР се обслужва от пристанищата Видин, Лом и Оряхово.

GENERAL CHARACTERISTICS

The North West region is a part of the level 1 region Northern and South-East Bulgaria.

The region includes the territories of the regions of Vidin, Montana, Vratsa, Plevan, Lovech and the 51 municipalities situated in them.

The North West Region includes the Western part of the Danubian Plain, locked between the Balkan Mountains and the Danube River. It borders Republic of Romania and Republic of Serbia. The landscape is mountainous on the South border of the region and flat to hilly in the Northern and middle part. The area of the region is 19 070 km² or 17% of the territory of the country.

The population of the North West Region according to the latest national census conducted in 2011 is 847 138 people and the density is 44,42 people/km². These figures are the lowest among all the regions in the country. The territory of the region is under-populated, in some parts depopulated, with clearly expressed, but not big urbanized centers.

The demographic structure and the tendencies in the last years in NWR are pointedly negative. The increased migration outside of the borders of the region, as well as the poor birth rate are the reasons for the negative population growth.

The contribution of the region in the economic growth of the country is comparatively low. GDP per capita generated in the region in 2010 amounts to 60,4% of the average for the country and 26% of the average for EU-27. Only 2,5% of the foreign direct investments in the country are in NWR, primarily in the regions of Plevan and Vratsa.

The industry in the region is presented mainly by the production of food, textile, rubber, plastics and other non-metal products. The region is characterized with great potential for the development of the agriculture.

The energetic infrastructure is well developed in the NWR. In the region is located the NPP Kozloduy (in the region of Vratsa) – the only nuclear power plant in Bulgaria and the largest producer of electricity in the country.

The NWR has a remarkable cultural potential. Here are the Belogradchik rocks and the Baba Vida fortress, the monasteries of Glozhen, Troyan, Seven thrones and Kilsura, the caves Saeva Dupka, Magura, Ledenika and Devetashka, the Krushuna falls, architectural reserve Varosha, the Plevan Panorama, etc.

The European transport corridor 4 passes through the territory of the NWR and along the northern border of the region passes the Danube River – transport corridor 7. The waterway transport on the Danube River on the territory of NWR is serviced by the ports of Vidin, Lom and Oriahovo.

NWR can be determined as one of the regions with favorable indicators in terms of the air quality. The share of the protected areas under NATURA 2000 occupies 31,3% of the territory of the region. They cover a large part of the National park „Central Balkan“.

СЗР може да се определи като един от районите с благоприятни показатели по отношение на качеството на атмосферния въздух. Делът на защитените зони по НАТУРА 2000 заема 31,3% от територията на района. В тях попада голяма част от националният парк „Централен Балкан“.

Като район с намаляващо население СЗР има намален потенциал за икономически растеж като последица от намаляващата работна сила. Такива региони са изправени пред трудности, свързани с финансирането на основни публични услуги, като здравеопазване и социални грижи, жилищна и транспортна инфраструктура, както и ВИК инфраструктура, което води до нарастване на социалната поляризация и бедността.

Периферното разположение на Северозападния район по отношение на държавните граници на страната е възможност за развитие на многообразни връзки с трансграничен и транснационален характер.

Важно сравнително предимство, което притежава Северозападен район, е близостта до западните и северните пазари, а така също до транспортни пътища. Предимствата на транспортната достъпност на района се увеличават значително с пускането в експлоатация на втория мост на р. Дунав.

ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Потенциалите за развитие на Северозападен район, отчетени в Националната стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022 г.) са в следните сфери:

- Развитие на транспортната инфраструктура – модернизирани на инфраструктурата на Коридор №4, изграждане на мост при Оряхово-Бекет; подобряване на съществуващите пристанища и фериботни комплекси във Видин, Лом, Оряхово, Сомовит и Никопол; развитие на мулти-modalни транспортни системи и комбинирани превози; пълноценно използване на водния ресурс на река Дунав, както и на нейния транспортен и енергиен потенциал; реконструкция и модернизация на второкласни и третокласни пътища и пътища от общинската пътна мрежа;
- Подобряване на човешките ресурси чрез инвестиции в човешки капитал; съхраняване на демографския потенциал с грижа към младите хора;
- Създаване на висше учебно заведение и/или специализирано професионално учебно заведение в северозападния край – в гр. Видин или в гр. Монтана, чрез което да се задържат млади хора в района и да се осигурява тяхната професионална реализация;
- Подобряване на туристическото предлагане и развитие на разнообразни туристически продукти и услуги. Използване на уникалните дадености и ресурси на района, минералните води, винарството и др. рекреационни ресурси за развитие на културен, екологичен, селски, ловен и/или спа туризъм и др.;
- Намаляване риска от замърсяване на околната среда и подобряване на екологичната инфраструктура, опазване на биологичното разнообразие;
- Подобряване на бизнес средата - модернизирани и развитие на бизнес инфраструктурата, създаване на кластери, бизнес мрежи и индустриални/бизнес зони;
- Разширяване на трансграничното, междурегионално и

As a region with decreasing population, the NWR has a reduced potential for economic growth as a consequence of the declining workforce. Such regions face difficulties linked to financing of fundamental public services as health and social care, housing and transport infrastructure, as well as ICT infrastructure, which leads to an increase of the social polarization and poverty.

The peripheral location of the North West region with respect to the country borders is an opportunity for development of various relations of cross-border and transnational character.

An important comparative advantage, which the North West Region has, is the closeness to the Western and Northern markets, as well as to the transport routes. The advantages of the transport accessibility of the region increase notably with the entering into exploitation of the second bridge on the Danube River.

DEVELOPMENT POTENTIAL

The potentials of development of the North West Region reported in the National Strategy for Regional Development of the Republic of Bulgaria (2012-2022) are in the following areas:

- Development of the transport infrastructure – modernization of the infrastructure of Corridor №4, building a bridge at Oriahovo – Beket; improvement of the existing ports and ferryboat complexes in Vidin, Lom, Oriahovo, Somovit and Nikopol; development of multimodal transport systems and combined transport; full usage of the water resource of the Danube River, as well as its transport and energy potential; reconstruction and modernization of the second class and third class roads and municipal roads;
- Improvement of human resources through investments in human capital; preserving the demographic potential with care to the youth;
- Establishing - a university and/or a specialized vocational school in the North West Region – in the town of Vidin or Montana in order to keep the young people in the region and to ensure their professional development;
- Improvement of the tourism offering and the development of various tourist products and services. Usage of the unique characteristics and resources of the region, mineral waters, winery and other recreational resources for development of cultural, environmental, rural, hunting and/or spa tourism, etc.;
- Reduction of the risk of environmental pollution and improvement of the ecological infrastructure, preservation of biodiversity;
- Improvement of the business environment – modernization and development of the business infrastructure, creation of clusters, business networks and industrial/business areas.;
- Extension of cross border, interregional and transnational cooperation, usage of the potential for convergence in the development of the urban area of Vidin and Kalafat, integration of the regional economy to the European market.

VISION

The North West Region overcomes the significant social and economic gap and the serious structural and demographical problems through appropriate investments in linking infrastructure and strengthening the growth potential, which create opportunities for catching up on a national and European level.

транснационално сътрудничество, използване на потенциала за сближаване в развитието на урбанизационния ареал на Видин и Калафат, интегриране на регионалната икономика към европейския пазар.

ВИЗИЯ

Северозападен район преодолява същественото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в събързаща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб.

ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Приоритет „Погрепа за повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес и подобряване на средата за правене на бизнес“

След 2009 г. развитието на СЗР е силно повлияно от негативните въздействия на икономическата криза, като районът реализира най-висок икономически спад спрямо останалите райони от ниво 2 в страната.

Северозападен район отбелязва дълготрайна тенденция за създаване на най-нисък брутен вътрешен продукт сред районите от ниво 2. През 2010 г. БВП, създаден в района, е 5 057 млн. лв. (7,2% от националния БВП), а БВП на човек от населението възлиза на 5 652 лв. (60,4% от средния размер за страната).

В границите на Северозападен район се формират 2 подрайона – първият, обхващащ трите области Видин, Монтана и Враца с много ниски темпове на икономическо развитие и вторият, включващ областите Плевен и Ловеч, икономическите резултати на които са по-високи и структурите на областните икономики са по-ефективни и иновативни.

Относителният дял на СЗР в БДС на страната през последните няколко години непрекъснато намалява, като и през 2010 г. е най-нисък в сравнение с останалите райони от ниво 2 – 7,2%. Най-голям принос в регионалната брутна добавена стойност има секторът на услугите – 55% през 2010 г. Приносът на индустрията е в границите на 31-33%, на селското стопанство – 11-15%.

OBJECTIVES AND PRIORITIES FOR DEVELOPMENT

Priority „Support for increasing the competitiveness of small and medium businesses and improvement of the environment for doing business“

After 2009 the development of the NWR is highly affected by the negative impact of the economic crisis as the region recorded the highest economic drop compared to the other NUTS 2 level regions in the country.

The North West Region notes a lasting trend in creating the lowest GDP among the NUTS 2 level regions. In 2010 the GDP generated in the region is 5 057 million leva (7.2% of the national GDP), and the GDP per capita amounts to 5 652 lv. (60.4% of the average amount for the country).

Within the borders of the North West Region two sub-regions are formed – the first includes the three regions of Vidin, Montana and Vratsa with very low rates of economic growth and the second includes the regions of Plevan and Lovech, whose economic results are higher and the structures of the regional economies are more effective and innovative.

The relative share of NWR in the country's Gross Value Added in the past few years is continuously decreasing and in 2010 it was the lowest compared to the other NUTS 2 level regions - 7.2%. The largest contribution to the regional Gross Value Added had the service sector - 55% in 2010. The contribution of the industry is in the range of 31-33%, and of the agriculture - 11-15%.

Industry is the main sector in NWR's economy. The production of electricity, food, beverages and tobacco (26 % of the processing industry) are of structural importance, the production of textile, clothes and shoes, as well as the production of rubber, plastics and other non-metal products. The region has a great potential for development of agriculture, a substantial volume of agricultural production is produced in the regions of Plevan and Vratsa.

The light industry is leading in the economy of the region of Plevan with main enterprises „Misia 96“ for production of clothing and „Yana“ for production of knitwear. The heavy industry is presented by „Alucom“ – producer of aluminum castings, „Tractor“ – producer of parts for combines and tractors. Other significant enterprises on the territory of the region are the cement plant „Plevan cement“, glass plant „Rubin“ and the brewery „Plevensko pivo“.

Промислеността е основен сектор в икономиката на СЗР. Структуроопределящо е производството на електроенергия, хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия (26% от преработващата промисленост), производството на текстил, облекло и обувки, както и производството на каучук, пластмаси и други неметални изделия. Районът се отличава и с висок потенциал за развитие на селското стопанство, като по-значителния обем селскостопанска продукция се произвежда в областите Плевен и Враца.

В икономиката на област Плевен водеща е леката промисленост с основни предприятия „Мизия 96“, за производство на конфекция и „Яна“, за производство на трико-таж. Тежката промисленост е представена от „Алуком“, – производител на алуминиеви отливки, „Трактор“, – производител на части за комбайни и трактори. Други по-значителни предприятия на територията на областта са цементов завод „Плевен цемент“, стъкларски завод „Рубин“, и пивоварна „Плевенско пиво“.

В област Враца се намира цементовият завод „Холсим“, в с. Бели извор. „Хемус М“, Мездра е специализирано в добив на варовик. Тежката промисленост е представена от „Метизи“, Роман – производство на стоманени въжета и телове, „Центромет“, Враца – производство на алуминиеви и стоманени отливки, „М-Кавал“, Враца – производство на скалнообработващи машини, „РМЗ Вратцата“, – производство на резервни части за химическата, фармацевтичната, металургичната и хранителната промисленост, „Софи“, – производство на спирални системи за автомобили, „ЗММ Враца“, и други. „Вратица“, Враца е едно от най-големите памукотекстилни предприятия в страната. Шивашки изделия произвежда „Враца Стил“, текстил за дома и хотела – „Ливиа М“. Производството на мебелни изделия е представено от Галакси Плаза. „Санитекс“, Мездра произвежда домакинска хартия, „Беана“, Враца – безалкохолни напитки, „Легенника“, (която може отново да започне да произвежда бира от 2014 г.), Мездра – бира, „Зорев 97“, – млечни продукти.

Предприятията от тежката промисленост в област Ловеч са „Спарки Елтокс“, – производство на ръчни електроинструменти, „Осьм“, – производство на отливки от чугун, „Ноя“, – производство на печки и бойлери на твърдо гориво и камини. В Златна Панега се намира един от големите цементови заводи в страната. В гр. Ловеч работи заводът за автомобили „Литекс Моторс“.

Силно развитие е мебелната промисленост с основни представители „Емос“, и „Велга“, – производство на мека мебел, „Никром Тръбна мебел“, – производство на офис мебели и мебели за хотели и ресторанти, „Белсма Фърничър“, – производство на мебели от масив. „Горкомерс“, е специализирано в преработка на дървесина и ремонт на горска техника. Едни от най-големите работодатели от хранително-вкусовата промисленост са „Винал“, – производство на вина и спиртни напитки и „Месокомбинат Ловеч“.

Едни от водещите предприятия в област Монтана са: „Монбат“, – производство на акумулатори и „Крос“, – производство на велосипеди. „Монолит“, е специализирано в добив и преработка на естествени каменни блокове,

In the region of Vratsa is located the cement plant „Holsim“ in the village of Beli izvor. „Hemus M“ in Mezdra is specialized in extraction of limestone. The heavy industry is represented by „Metizi“ in Roman – production of steel ropes and wires, „Tzen-tromet“ in Vratsa – production of rock-polishing machines, „RMZ Vratsata“ – production of spare parts for the chemical, pharmaceutical, metallurgical and food industries, „Sofi“ – production of brake systems for cars, „ZMM Vratsa“. „Vratitza“ in Vratsa is one of the largest cotton-textile enterprises in the country. „Vratsa Style“ produces clothing products, „Livia M“ – textile for the home and hotels. The production of furniture is presented by Galaxy Plaza. „Sanitex“ in Mezdra produces domestic paper, „Beana“ in Vratsa – non-alcoholic beverages, „Ledenika“ in Mezdra – beer, „Zorov 97“ – dairy products.

Enterprises of the heavy industry in the region of Lovech are „Sparky Eltos“ – production of hand electric tools, „Osam“ – production of cast iron, „Noya“ – production of stoves and solid fuel boilers and fireplaces. In Zlatna Panega is located one of the large cement plants in the country. The car production plant „Litex Motors“ is operating in Lovech.

The furniture producing industry is well developed with main representatives „Emos“ and „Velga“ – production of soft furniture, „Nikrom Trubna mebel“ – production of office furniture and furniture for hotels and restaurants, „Belsma furniture“ – production of solid wood furniture. „Gorkomers“ is specialized in wood processing and forestry equipment repair. Large employers in the food industry are „Vinal“ – production of wine and liquor and meat factory „Mesokombinat Lovech“.

A leading enterprise in the region of Montana is „Monbat“ – battery production and „Cross“ – bicycle production. „Monolit“ is specialized in extraction and processing of natural stone blocks, „Berg Montana Filings“ – in fitting production. Metal products and constructions are produced at „Mir“ and „Balkan“. The enterprise „Silpa“ in Lom is a major producer of parts for cars „Fiat“, „Ford“, „Lada“, „Skoda“, „Volksvagen“. The firm „May“ is operating in the cloths-making industry.

Bigger employers in the region of Vidin are „Knauf“ – production of gypsum boards, „Kula Ring“ in the town of Kula – production of rubber products, „Gips“ in the village of Koshava – main supplier of raw materials in the cement industry and in the production of aerate concrete products. The food industry is presented by the winery „Magura“ and the dairy producer „LB Bulgaricum“.

Preservation of the existing viable local small and medium business

As at 31.12.2011 in the NWR 67% of the enterprises from the non-financial sector of the country are functioning. Compared to the small number of large enterprises, the micro-companies and SMEs are prevailing. Net income from sales of the enterprises per capita for 2010 in NWR are 39% of the average for the country, which supports the conclusion for the economic backwardness of the region. It is envisaged to implement measures for improvement of the sustainability of enterprises as a prerequisite for ensuring the basic level of employment and income of the local population. Initiatives and projects will be supported for modernization and technological renovation of the enterprises, introduction of quality standards, increasing productivity and efficiency of work and improvement of the access to new markets and to ICT. Important for the region is the preservation of jobs in the functioning SMEs.

Основни икономически показатели/ Core Economic Indicators	БВП на глава от населението – лв.	ПЧИ с натрупване – хил. евро	Приходи от нощувки – хил. лв.
	GDP per capita in leva	Cumulative (FDI) in thousands of euro	Revenues from overnight stays in thousands of leva
Северозападен район/ North-West Region	5 652	539 099.1	17 298
Видин/ Vidin	4 879	33 057.9	1 976
Враца/ Vratsa	6 979	172 668.2	1 944
Ловеч/ Lovetch	5 784	133 061.3	6 650
Монтана/ Montana	5 006	25 384.1	2 186
Плевен/ Plevan	5 142	174 927.6	4 542

„Берг Монтана Фитинги, – в производство на фитинги. Метални изделия и конструкции се произвеждат в „Мир,“ и „Балкан,“. Предприятието „Сила, в Лом е производител на детайли за автомобили „Фиат,“, „Форд,“, „Лада,“, „Шкода,“, „Фолксваген,“. В шивашката промишленост работи фирма „Май,“, Монтана.

Едни от по-големите работодатели в област Видин са „Кнауф,“ – производство на гипсофазерни плоскости, „Кула Ринг,“, гр. Кула – производство на каучукови изделия, „Гипс,“ в с. Кошава – основен доставчик на суровини в циментовия бранш и при производството на газобетонни изделия. Хранително-вкусовата промишленост е представена от винарска изба „Магура,“ и „Ел Би Булгарикум,“ – производство на млечни продукти.

Запазване на съществуваща жизнеспособен местен малък и среден бизнес

Към 31.12.2011 г. в СЗР функционират 7,6% от предприятията от нефинансовия сектор в страната. Преобладават микрофирмите и МСП съотнесени към малкия брой на големите предприятия. Нетните приходи от продажби на предприятията на един жител за 2010 г. в СЗР са 39% от средните за страната, което подкрепя извода за икономическото изоставане на района. Предвижда се прилагането на мерки за подобряване на устойчивостта на предприятията като предпоставка за осигуряване на базовото ниво на заетост и доходи на местното население. Ще се подкрепят инициативи и проекти за модернизация и технологично обновление на предприятията, въвеждане на стандарти за качество, повишаване на производителността и ефективността на работа и подобряване на достъпа до нови пазари и до ИКТ. Важно за района е запазването на работните места във функциониращите МСП.

Насърчаване на предприемачеството и стартирането и развитието на икономически дейности в нови МСП и развитие на кластери

Планира се въвеждане на стимули и улесняване на процедурите за създаване на нови микро- и малки фирми в района. Ще се подпомага процеса на пазарна информация и търговски контакти с местни и чуждестранни фирми, както и прилагането на мерки за повишаване на капацитета на българските предприемачи в района. Кооперирането между местните предприятия чрез развитие на кластерирането ще доведе до привличане на стратегически инвеститори.

Привличане на местни и чуждестранни инвестиции в преработващата промишленост и други ефективни стопански дейности

Северозападният район не изглежда привлекателен за чужди инвеститори и през 2011 г. е на последно място в страната с привлечени преки чуждестранни инвестиции – само 2,5% от общия обем на ПЧИ. Структурата на инвестициите в района е относително постоянна – 14-15% – първичен сектор, 45-50% – индустрия, 40% – услуги. Преди впечатлението намаленият дял на инвестициите в отрасъл търговия през 2010 г. (13%) и увеличаваният дял за тези в селското стопанство (17%).

Promotion of the entrepreneurship and start up and development of economic activities in new SMEs and cluster development

It is planned to introduce incentives and to facilitate the procedures for establishing new micro- and small companies in the region. The process of market information and commercial contacts with local and foreign firms will be supported, as well as the implementation of measures to increase the capacity of the Bulgarian entrepreneurs in the region. The cooperation between the local enterprises through development of clustering will lead to attracting strategic investors.

Attracting local and foreign investments in the processing industry and other effective economic activities

The North West Region does not appear attractive to the foreign investors and in 2011 is at the last place in the country with respect to attracted foreign direct investments – only 2.5% of the total FDI. The structure of the investments in the region is relatively constant – 14-15% primary sector, 45-50% - industry, 40% - services. It is notable that the share of investments in the commercial sector in 2010 has reduced (13%) and the one in the agriculture has increased (17%).

The distribution of FDI is unbalanced – the share is the highest in the regions of Plevna and Vratsa and the lowest in the regions of Montana and Vidin – respectively 4.7% and 6.1% of the total investments in the region. An important comparative advantage, which the North West Region has and can valorize, is the proximity to the Western and Northern markets, as well as the existence of roads and railways included in the TEN-T network in Europe. The advantages of the transport accessibility of the region are increased significantly with the entering into exploitation of the second bridge over the Danube river.

In order to attract more foreign investors in the region, it is planned to improve the business conditions and to implement the regional investment marketing. The construction of industrial zones and logistic centers and parks to serve as places for accelerated development of the local enterprises will be encouraged. There are conditions for that in the regional towns of Vidin, Vratsa, Montana, as well as in Cherven Briag, Dolna Mitropolia and Levski.

Priority „Promoting innovation and resource effectiveness“

The R&D costs in the North West Region are extremely low – 1.6% of the total expenditures in the R&D performed in the country in 2010 (6609 thousand lv.). The share of R&D expenditure of the GDP of the region accounts for only 0.13%. One of the reasons for the backwardness of the NWR in the field of R & D and innovation is the low representation of the research centers and a qualitative shift towards applied research and transfer of innovation and technologies from the other organizations in the country.

The existing scientific organizations are mainly in the sector of agriculture – the Institute of Mountain Stock-Breeding and Agriculture in Troyan, the Maize Research Institute in Knezha, the Institute of Vine and Wine in Plevna, the Institute of Forage Crops in Plevna, Institute of Apiculture in Lovech, etc. In intra-regional plan the region of Plevna emerged with the highest potential for research and development.

Разпределението на ПЧИ е неравномерно – дялът им е най-висок в областите Плевен и Враца и най-нисък в област Монтана и Видин – съответно 4,7% и 6,1% от всички инвестиции в района. Важно сравнително предимство, което притежава и може да valorизира Северозападен район, е близостта до западните и северните пазари, а така също наличието на пътища и жп линии, включени в TEN-T мрежата на Европа. Предимствата на транспортната достъпност на района се увеличават значително с пускането в експлоатация на втория мост на р. Дунав.

С цел привличане на повече чуждестранни инвеститори в района се планира подобряване на условията за бизнес и прилагане на регионален инвестиционен маркетинг. Ще се насърчава изграждането на индустриални зони и логистични центрове и паркове, които да служат като места за ускорено развитие на местните предприятия. Условията за такива има в областните градове Видин, Враца, Монтана, както и в Червен бряг, Долна Митрополия и Левски.

Приоритет „Насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност“

Разходите за научно-изследователска и развойна дейност в Северозападен район са изключително ниски – 1,6% от всички разходи в НИРД, извършени в страната през 2010 г. (6609 хил. лв.) Дялът на разходите за НИРД от БВП на района възлиза едва на 0,13%. Една от причините за изоставане на СЗР в областта на НИРД и иновациите е слабото представителство на изследователски центрове, както и качествен преход към приложни изследвания и трансфер на иновации и технологии от останалите организации в страната.

Съществуващите научни организации са основно в селското стопанство – „Институтът по планинско земеделие и животновъдство,“ – Троян, „Институтът за царевичата,“ в Кнежа, „Институтът по лозарство и винарство,“ в Плевен, „Институтът по фуражи,“ – Плевен, „Институтът по пчеларство,“ – Ловеч и др. Във вътрешнорегионален план област Плевен се очертава с най-висок потенциал за научно-изследователска дейност.

There is a plan for implementation of support measures for the activities of the existing scientific organizations in the NWR and to establish new ones, also to strengthen the links between the regional business, universities and research centers.

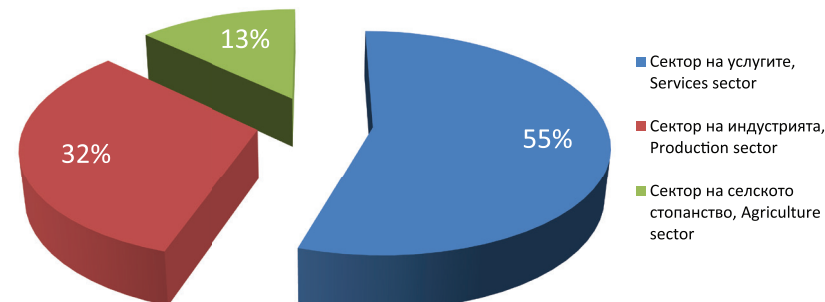
Priority „Activating the specific potential of the regional economy“

Development of agriculture and forestry in sustainable management of natural resources

The North West Region has a great potential for development of agriculture – the highest share of agricultural and farmland per person compared to the other regions, a high percentage of irrigated land and good bonus score on the land. With highest contribution to agricultural production in NWR is the region of Plevna (26%), followed by the region of Vratsa (23%). The region is a major producer of cereals (20% of the total production in the country), corn (26%), sunflower (21%), oilseeds (19%), grapes (14%). In the livestock breeding NWR produces 20.6% of the production of cattle, 17% - birds, 22% - milk, 19% - eggs. Development of the agriculture in the region has all the typical problems of the development of the sector in the country, extra complicated by rural depopulation, the high age of the employed people, the high share of uncultivated land, lack of sufficient investments, land fragmentation, the inability to implement modern technologies, as well as the low purchase prices and the existence of many intermediaries between producers and consumers.

The main objective will be aimed at improving the competitiveness of the agricultural production, while ensuring sustainable and efficient use of the resources in the sector. Measures and activities related to modernization and technological renovation of farms, construction and modernization of irrigation infrastructure, reconstruction of facilities to protect against the harmful effects of water, maintenance and conservation of forest resources and forestry development, etc. will be supported. Projects to associate producers and cooperate the participants in the supply chain of agricultural products and food will be stimulated.

Структура на икономиката в Северозападен район Economic structure in North-West region

Източник БВП: Институт за пазарна икономика, 2009 г./ Source GDP: Institute for market economy

Планира се реализация на мерки за подпомагане на дейността на съществващите научни организации в СЗР и изграждане на нови, а също така и укрепване на връзките между регионална бизнес, университетите и изследователските центрове.

Приоритет „Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика“

Развитие на селското и горското стопанство при устойчиво управление на природните ресурси

Северозападен район се отличава с висок потенциал за развитие на селското стопанство - най-висок дял на човек на земеделска и обработваема земя сред останалите райони, висок процент поливни площи и добра бонитетна оценка на земята. С най-висок принос в производството на селскостопанска продукция в СЗР е област Плевен (26%), следвана от област Враца (23%). Районът е основен производител на зърнените култури (20% от крайната продукция в страната), царевица (26%), слънчоглед (21%), маслосайни семена (19%), грозде (14%). В животновъдството СЗР произвежда 20,6% от крайната продукция от едър розат добитък, 17% - птици, 22% - мляко, 19% - яйца.

Развитието на селското стопанство в района има всички характерни проблеми на развитието на отрасъла в страната, допълнително усложнени от обезлюдяването на селата, високата възраст на заетите, високият дял пустеещи земи, липсата на достатъчно инвестиции, раздробеността на земята, невъзможността за прилагане на модерни технологии, както и ниските изкупни цени и наличието на много посредници между производителите и потребителите.

Основната цел ще бъде насочена към подобряване конкурентоспособността на земеделското производство при гарантиране на устойчиво и ефективно използване на ресурсите в отрасъла. Ще се подкрепят мерки и дейности, свързани с модернизация и технологично обновяване на стопанства, изграждане и модернизиране на хидромелиоративна инфраструктура, реконструкция на съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите, поддържане и съхраняване на горските ресурси и развитие на горското стопанство и др. Ще бъдат стимулирани проекти за сдружаване на производители и коопериране на участниците във верижата за предлагане на земеделски продукти и храни.

Развитие на устойчиви форми на туризъм

СЗР има забележителен културен потенциал, който може да се използва за развитие на устойчиви форми на туризъм. През територията на района преминава европейския културен коридор „Дунавски културен маршрут“. Регистрирани са 3 883 бр. недвижими културни ценности, а паметниците с категорията „от национално значение“ на територията на района са 198 бр. Тук се намират Белоградчишките скали, крепостта Баба Вуга, Гложанският, Седемте престола, Клисурският и Троянският манастир, пещерите Сьева дупка, Магурата и Леденика, Деветашката пещера, Крушунските водопади, архитектурен резерват Вароша и др.

Development of sustainable forms of tourism

NWR has a remarkable cultural potential, which can be used to develop sustainable forms of tourism. Through the territory of the region passes the European cultural corridor „Danube cultural route“. There are 3883 immovable cultural property registered and monuments categorized as „of national importance“ on the territory of the region are 198. Here are situated the Belogradchik rocks, the Baba Virda fortress, the monasteries Gložhenski, Seven Thrones, Klisurski and Troyan, the caves Saeva dupka, Magura, Ledenika, Devetashka cave, the Krushuna waterfalls, the Varosha architectural reserve and etc.

Despite that, the region is still unattractive for significant investments in tourism. The sector has supplementary value in the economic structure of the region and a small contribution to the growth of GDP and GVA. There is a notable discrepancy between the various tourism potentials and capabilities and the practically undeveloped touristic product that focuses on the individual cultural and natural sites. Many of the potential tourist attractions are not designed in a way to exploit their potential and the associated tourism infrastructure is incomplete, outdated, worn or missing. NWR ranks last among the NUTS 2 level regions in the country in construction of tourist facilities, recreation areas, the number of tourists and revenue from sales of tourist services. The potential of Varshetz municipality with its mineral springs is not used either. As at 31.12.2012 the tourist base in NWR covers only 2.9% of the total number of beds in accommodation facilities in the country, and the generated income from tourism on basis of accommodation is minimal - 2.1% of the total income generated in the country, including foreigners - 0.5%. Leading by more than 1/3 of the income from accommodation has the region of Lovech.

It is envisaged to implement measures and activities for the use of the specific natural, cultural and historical potential of the region, which will lead to the diversification of the regional economy and stimulation of the regional economic growth. The interventions will focus on protection and restoration of the cultural and natural heritage of the region and development of natural, cultural and historical attractions related to the local potential for the development of different types of tourism (cultural, religious, spa, eco and adventure, rural, and sport&health tourism). Initiatives will be supported to create regional tourist products and to advertise and market those products; to develop cultural and creative industries; to develop local traditions, customs and cultural events that have periodic character.

Priority „Improvement of the access to education and social infrastructure and prevention of the risks of social exclusion“

In NWR there is a serious problem in terms of population age structure and reproduction of the working age population. According to the latest census in 01.02.2011 the population of the region is 847138 people or 11.5% of the population of the country and the density of the population - 44.42 people/ km² is significantly lower than the average for Bulgaria - 65.7 people/ km². These are the lowest figures among the NUTS 2 level regions. In the period between the two censuses 2001-2011 the population of NWR has decreased by 190 231 people or 18.3%. This is the highest absolute and relative decline in population of all the regions in the country. The low density in some regions and municipalities is an indicator of problems in use of the ter-

Въпреки това, районът все още остава непривлекателен за значими инвестиции в туризма. Отрасълът има допълващо значение в структурата на икономиката на района и малък принос за постигане на растеж на БВП и БДС. Наблюдава се погчертано несъответствие между разнообразните туристически потенциали и възможностите и практически неразвита туристически продукт, който акцентира на отделни културни и природни обекти. Много от потенциалните туристически атракции не са разработени по начин, който да оползотворява техния потенциал, а свързаната с тях прилежаща туристическа инфраструктура е незавършена, остаряла, износена или липсваща. СЗР се нарежда на последно място сред районите от ниво 2 в страната по изградеността на туристическата база, местата за отдих, броя на туристите и приходите от продажби на туристически услуги. Потенциалът на община Вършец с нейните минерални извори също не се използва. Към 31.12.2012 г. изградената база на туризма в СЗР обхваща само 2,9% от общия брой на леглата в местата за настаняване в страната, а реализираните приходи от туризъм на база извършени нощувки са минимални – 2,1% от общите реализирани в страната приходи, в т.ч. от чужденци – 0,5%. Водещо място с над 1/3 от приходите от нощувки в района заема област Ловеч.

Предвижда се прилагане на мерки и дейности за усвояване на специфичния природен, културен и исторически потенциал на района, което от своя страна ще доведе до диверсифициране на регионалната икономика и стимулиране на регионалната икономическа растеж. Интервенциите ще се насочат към опазване и реставрация на културното и природно наследство в района и развитие на природни, културни и исторически атракции, свързани с местния потенциал за развитие на различни видове туризъм (културен, религиозен, спа, еко и приключенски, селски, спортно-оздравителен туризъм). Ще се стимулират инициативи за създаване на регионални туристически продукти и тяхната реклама и маркетинг; за развитие на културни и творчески индустрии; за развитие на местните традиции, обичаи и културни събития, които имат периодичен характер и др.

Приоритет „Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и преготвяване на рисковете за социално изключване“

В СЗР е налице сериозен проблем по отношение на възрастовата структура на населението и възпроизводството на трудоспособното население. Според последното преброяване на населението към 01.02.2011 г. населението на района е 847 138 г. или 11,5% от населението на страната, а гъстотата му е - 44,42 г/км² и е значително по-ниска от средната за България - 65,7 г/км². Това са най-ниските стойности сред районите от ниво 2. В периода между двесте преброявания 2001-2011 г. населението на СЗР е намаляло със 190 231 г. или с 18,3%. Това е най-голямото абсолютно и относително намаляване на населението от всички райони в страната. Ниската му гъстота в някои области и общини е индикатор за проблеми в използването на наличните териториални ресурси в тях. Регионалните общини в района са с гъстота пог 15 г/км².

ritorial resources available. Several municipalities in the region have population density of less than 15 people/km².

As at 31.12.2012 the birth rate in the region is 8,4‰ and is lower than the average for the country (9,5‰). According to this indicator NWR could be compared only with the North-Central Region (8,5‰) and is in a disadvantaged position compared to the other four NUTS 2 level regions. The situation is similar with the death rate. With an average for the country of 15‰, for the NWR the death rate is 19,9‰ and is a few points higher than the other regions. In the worst situation with natural reproduction of the population is the region of Vidin (23,2‰).

The aging process is most clearly expressed in NWR compared to the other NUTS 2 level regions, where the population aged 65 and older is 23,2% in 2011. The region is with the highest age dependency rate of the population – 55,4% with an average for the country of 46,5%. The demographic replacement rate is also lowest in the NWR – 58 and with the worst rates in the region of Vidin – 51.

Improvement of the access to education and improving the education level of the population

NWR has a relatively low share of highly educated population - 14,8%. 45,9% of the population in the region has secondary education, 25,7% - primary. The region has the lowest share of university students among the six NUTS 2 level regions – only 0,6%. There are universities in the town of Plevna – the Medical University and the Pedagogical college Plevna (branch of the Veliko Tarnovo University „St.st. Cyril and Methodius“); in Lovech – the Technical college, which is a basic unit in the structure of the Technical University of Gabrovo; in Vratsa – the Pedagogical college (branch Vratsa of the Veliko Tarnovo University „St.st. Cyril and Methodius“) and branch of the Medical University of Sofia. There are no universities in the regions of Vidin and Montana.

The network of secondary vocational schools is relatively well established. The number of the students in the region in 2011 is 56 843 and the number of schools – 295.

The further planned measures and activities are aimed towards modernizing of the system of education and achievement of better flexibility to the rapidly changing needs of the needs of the labor market in the region.

Initiatives will be promoted aiming at increasing the interaction between the educational institutions and the business and the inclusion of employers and labor market institutions in the curriculum development, which will improve the quality of education.

In order to gain competencies in accordance with the labor market requirements the implementation of systems for anticipating the needs of the labor market for workforce, the development of programs for early career orientation, the optimization of the network of vocational and specialized schools in order to improve their attractiveness according to the needs of the labor market, providing opportunities for vocational training and training for acquiring key competences of employed and unemployed persons, including on-the-job training, retraining and lifelong learning will be promoted. Special efforts will be made for the disadvantaged groups.

Към 31.12.2012 г. коефициентът на раждаемост в района е 8,4% и е по-нисък от средния за страната (9,5%). По този показател СЗР е съизмерим единствено със СЦР (8,5%) и е в по-неблагоприятно положение от останалите четири района от ниво 2. Аналогична е ситуацията и по отношение на коефициента на смъртност. При средна стойност за страната 15%, за СЗР стойността на коефициента възлиза на 19,9% и е с няколко пункта по-висока от останалите райони. В най-неблагоприятна ситуация с естествено възпроизводство на населението е област Видин (23,2%).

Процесът на застаряване е най-силно проявен в СЗР в сравнение с останалите райони от ниво 2, където населението на 65 и повече години е 23,2% през 2011 г. Районът е и с най-висок коефициент на възрастова зависимост на населението - 55,4% при средно за страната 46,5%. Коефициентът на демографско заместване също е най-нисък в Североизпаден район - 58 и с най-неблагоприятни стойности в област Видин - 51.

Подобряване на достъпа до образование и повишаване на образователното равнище на населението

СЗР е с относително нисък дял на високообразовано население - 14,8%. Със средно образование е 45,9% от населението в района, а 25,7% - с основно. Районът е с най-нисък дял студенти сред шестте района от ниво 2 - едва 0,6%. Висши учебни заведения има в гр. Плевен - Медицински университет и Педагогически колеж (филиал на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“); в гр. Ловеч - Технически колеж, който е основно звено в структурата на Технически университет - Габрово; гр. Враца - Педагогически колеж (филиал Враца на Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“) и филиал на Медицински университет София. Висши заведения липсват в областите Видин и Монтана.

Мрежата от средни професионални училища е сравнително добре изградена. Броят на училищата в района през 2011 г. е 56 843, а броят на училищата - 295.

Планираните бъдещи мерки и дейности са насочени към осъвременяване на системата на образованието и постигане на по-голяма съвкупност спрямо бързо променящите се потребности на пазара на труда в района.

Key area of intervention will be the creation of conditions to retain the highly educated population in the region and the reduction of early school leavers.

Construction of educational infrastructure and training infrastructure

In order to provide opportunities for advanced training, activities for the reconstruction/rehabilitation of infrastructure at all levels of education and training systems, construction, equipment and implementation of energy efficiency measures will be supported.

It is envisaged to establish a branch of the University of Rousse „Angel Kanchev“ in the town of Montana and to study the opportunities for establishing a university in the town of Vidin, which will help to keep the young people in the region.

Investment in health and social infrastructure, which contributes to the regional development, reducing inequalities in health status, and transition from institutional to community-services at local level

The NWR has a relatively well established hospital network – twenty four general hospitals including the Hospital - Military Medical Academy in the town of Pleven, six specialized general hospitals, one center for mental health, one center for skin and venereal disease, one complex cancer center, two state psychiatric hospitals, one specialized rehabilitation hospital, three hospitals for further and continuous treatment, five centers for emergency medical assistance and thirty-two branches for emergency medical help. The number of hospital beds is 5 441 with 613,48 beds per every 100 000 people, which corresponds to the average for the country – 611/1 000 000 people. The territorial location of the different types of hospitals is consistent with contingents of population served. The hospitals in the regional centers – Vidin, Montana, Vratsa, Lovech and Plevna are with regional functions and the others – with municipal.

The region has a well developed network of institutions providing social services. Here are 18.7% of the social institutions in the country. The trend of reduction in both the number and capacity of facilities for social services in NWR is a result of the change in the model of the providing of these services. It is expressed in the deinstitutionalization of the system and the provision of social services in the usual environment for people with disabilities, in risk, etc. In the recent years day centers have been built for people with various disabilities, shelter homes, etc.

Ще се стимулират инициативи, насочени към засилване на взаимодействието между образователните институции и бизнеса и включването на работодатели и институции от трудовия пазар в разработването на учебните програми, което ще подобри качеството на полученото образование.

С цел придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда ще се насърчава внедряването на системи за прогнозиране на потребностите на пазара на труда от работна сила, разработването на програми за ранно професионално ориентиране, оптимизирането на мрежата от професионални и специализирани училища с цел повишаване на тяхната атрактивност в съответствие с нуждите на пазара на труда, осигуряване на възможности за професионално обучение и обучение за придобиване на ключови компетентности на заети и безработни лица, в т.ч. и обучения на работното място, преквалификация и учене през целия живот. Специални усилия ще бъдат положени за групите в неравнопоставено положение. Ключова област на интервенции ще бъде създаването на условия за задържане на високообразованото население в района и намаляването на преждевременно напускателните училища.

Изграждане на образователна инфраструктура и на инфраструктура за обучение

С оглед осигуряване на възможности за модерно обучение ще се подкрепят дейности за реконструкция/ремонт на инфраструктурата във всички нива на образователната и учебната система, строителство, оборудване и внедряване на мерки за енергийна ефективност.

Предвижда се създаване на филиал на Русенския университет „Ангел Кънчев“ в гр. Монтана и проучване на възможностите за разкриване на висше учебно заведение в гр. Видин, чрез които да се задържат млади хора в района.

Инвестиране в здравна и социална инфраструктура, която допринася за регионалното развитие, понижаване на неравнопоставеността по отношение на здравния статус и преминаване от служби на институционални равнища към служби на местно равнище

СЗР има сравнително добра изграденост на болнична мрежа - двадесет и четири многопрофилни болници за активно лечение, вкл. МБАЛ – ВМА, гр. Плевен, шест специализирани болници за активно лечение, един център за психично здраве, един център за кожно-венерически заболявания, един комплексен онкологичен център, две гържавни психиатрични болници, една специализирана болница за рехабилитация, три болници за долечуване и продължително лечение, пет центъра за спешна медицинска помощ и тридесет и два филиала за спешна медицинска помощ. Броят на болничните легла е 5 441, като на 100 000 души се падат 613,48 легла, което съответства на средното за страната - 611/1 000 000 души население. Териториалното разположение на различните видове болнични заведения е съобразено с контингентите от обслужвано население.

Районът е с добре развита мрежа от институции за предоставяне на социални услуги. Тук се намират 18,7% от

As at 31.12.2011 in the NWR there are seven theaters (drama and puppet) with 13 stages and 3 264 seats, which are located in the regional centers and registered 126 000 visits. The number of movie theaters in the region is only 2 and this is the only NUTS 2 level region, in which not all regional centers have movie theaters. The museums are 21 with the most in the regions of Lovech and Montana (6) and the largest number of exhibits and employed staff have the museums in Plevna. In comparative terms it can be concluded that NWR has the lowest number of cultural institutions, compared with other regions of NUTS 2 level.

To increase the attractiveness of the living environment in the region it is planned to implement targeted measures for the development of the health, social, cultural and sporting services. Envisaged are activities for repair, rehabilitation or construction of buildings, facilities, improvement of energy efficiency, purchase of equipment, access for all citizens to different services and improvement of the effectiveness of the provided services.

Prevention of risks, leading to social exclusion and isolation

The average income per person in the household in NWR in 2011 amounts to 3 551 lv, which is lower than the national average. Below the poverty line is 30.6% of the population of the region (whereas the national average is 21%). A significant part of the population of the region has the attitude that it lives in material deprivation - 46.3% at 45.7% - average for the country. In 2010 over half of the population in the NWR (51. 3%), or 462.7 thousand people are in need of special care to overcome poverty, social inequality and exclusion from active labor.

Low income affects the standard of living and reduces the attractiveness of the region as a place to work and live, regardless of the presence of a number of preconditions, which serve as advantages. The most sustainable approach in this regard is to create the necessary environment for work, education, social and health care as a fundamental prerequisite for the realization of subsequent employment. Support will be granted to various measures relating to the integration of groups with special needs and the Roma, the active participation of the vulnerable groups on the labor market, provision of accessible environment – physical, institutional, informational, etc.

Priority „Increasing employment and development of the labor market“

NWR has the lowest employment rate of people aged 20-64 as at 21.12.2012., compared to other NUTS 2 level regions of the country - 58%. The average for EU-27 rate is 68.5% while for Bulgaria - 63%. In the various regions the employment rate (population aged 15-64) ranges from 52.2% in Vidin to 55.5% in Plevna. The unemployment rate of people aged 15-64 in the region in 2012 was 12.4%, same as the country average level. The highest unemployment rate is in the region of Vidin - 17.5%, and the lowest - in the region of Vratsa - 9.4%. To overcome the existing gaps between the demand and supply of labor force there are intervention planned, aiming at prevention of the exclusion from the labor market. Activities will be promoted, which are aimed at the acquisition of key competencies (training) of employed and unemployed people to meet the new requirements for knowledge and skills of the workforce with priority

Основни демографски показатели/ Core Demographic Indicators	Брой на населението – души	Коефициент на заетост на населението 15-64 г. - %	Коефициент на безработица на населението 15-64 г. - %	Дял на населението с висше образование - % от населението на възраст над 7 г.
	Population size measured in number of people	Employment rate for population 15 - 64 years in %	Unemployment rate for population 15- 64 years in %	Proportion of people with a higher-education degree as % of the population aged over 7 years
Северозападен район/ North-West Region	847 138	53.6	12.4	14.8
Видин/ Vidin	101 018	52.2	17.5	13.9
Враца/ Vratsa	186 848	52.4	9.4	14.9
Ловеч/ Lovetch	141 422	52.9	13.4	15.5
Монтана/ Montana	148 098	53.3	15.1	12.2
Плевен/ Plevna	269 752	55.5	10.4	16.1

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

социалните заведения в страната. Тенденцията на намаляване както на броя, така и на капацитета на обектите за социални услуги в СЗР е резултат от промяната в модела на предоставяне на тези услуги. Той се изразява в деинституционализация на системата и предоставяне на социалните услуги в обичайната среда на лицата с увреждания, в риск и др. През последните години се преминава към разкриване на дневни домове за лица с различни видове увреждания, защитени жилища и т.н.

Към 31.12.2011 г. в СЗР има 7 театъра (драматични и драматично-кукленни), с 13 сцени и 3 264 места, които са локализиращи в областните центрове и регистрирани 126 хил. посещения. Броят на кината в района е само 2 и това е единствения район от ниво 2, в който не всички областни центрове имат кина. Музеите са 21, като най-голям брой има в областите Ловеч и Монтана (6), а най-голям брой експонати и зает персонал имат музеите в Плевен. В сравнителен план може да се направи изводът, че СЗР е с най-малко културни институции в сравнение с останалите райони от ниво 2.

За повишаване на привлекателността за живеене в района се планира реализацията на целенасочени мерки за развитието на здравните, социалните, културните и спортните услуги. Предвиждат се дейности по ремонт, възстановяване или изграждане на сгради, помещения, подобряване на енергийната ефективност, закупуване на оборудване, осигуряване достъп на всички граждани до различните видове услуги, както и подобряване на ефективността на предлаганите услуги.

Предотвратяване на рискове, водещи към социално изключване и изолация

Средният доход на лице от домакинството в СЗР през 2011 г. възлиза на 3 551 лв. и е по-нисък от средния за страната. Под линията на бедност е 30,6% от населението на района (при 21% средно за страната). Една значителна част от населението на района има нагласата, че живеят при материални лишения – 46,3% при 45,7% - средно за страната. През 2010 г. над половината от населението в СЗР (51,3%), или 462,7 хил. лица, се нуждаят от специални грижи за преодоляване на бедността, социалното неравенство и изключването от активна трудова дейност.

Ниските доходи дават отражение върху стандарта на живот на населението и намаляват привлекателността на района като място за труд и живеене, независимо от наличието на редица предпоставки, които изеряват ролята на предимства. Най-устойчивият подход в тази връзка е да се създаде необходимата среда за труд, образование, социални и здравни грижи, като основна предпоставка за реализирането на последваща заетост. Подкрепя ще получат различни мерки, свързани с интеграция на групите със специални нужди и на ромите, активно участие на уязвимите групи на пазара на труда, осигуряване на достъпна среда - физическа, институционална, информационна и др.

Приоритет „Повишаване на заетостта и развитие на пазара на труда“

СЗР е с най-нисък коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г. към 31.12.2012 г., сравнен с другите

райони от ниво 2 в страната – 58%. Средно за ЕС-27 този коефициент е 68,5%, а за България - 63%. В отделните области коефициентът на заетост (на населението на възраст 15-64 г.) варира от 52,2% за Видин до 55,5% за Плевен. Равнището на безработица на населението на възраст 15-64 г. в района през 2012 г. е 12,4%, колкото е и средното за страната ниво. Най-висока е безработицата в област Видин – 17,5%, а най-ниска – в област Враца – 9,4%. За преодоляване на съществуващите несъответствия между търсенето и предлагането на работна сила се планират интервенции, насочени към превенция на отпадането от пазара на труда. Ще се стимулират дейности, насочени към придобиване на ключови компетентности (обучения) на заети и безработни лица в отговор на новите изисквания към знанията и уменията на работната сила с приоритет към лицата в младежка възраст, разработване на програми за квалификация и преквалификация съобразно нуждите на пазара на труда, подобряване на посредническите услуги за заетост и помощ при търсенето на работа, подкрепа за самонаети лица и начинаещи предприемачи чрез професионална квалификация и обучение. Целенасочени мерки ще се прилагат към групата на неактивните лица от маргинализираните групи от населението и от групите с ниско образование и без квалификация.

Приоритет „Strengthening institutional capacity at regional and local level to improve the processes of governance“

Access to quality public services

The implementation of measures and projects is planned to ensure better effectiveness of the public services to the citizens and the business. This includes investments in IT infrastructure and in improving the qualifications of the employees in the regional and municipal administrations in order to facilitate high-quality and fast service provision to the citizens and effective implementation of e-governance.

Improvement of the management of processes and activities

Attention will be given to improving the internal connections in the local administrations and their relationship with the central government, as well as enhancing of the capacity of local authorities to implement the principle of partnership and promotion of intermunicipal cooperation. For achievement of a higher absorption of the funding from operational programs and other programs financed by the EU it is planned to conduct training of human resources in the administration.

Приоритет „Development of transport infrastructure“

Improvement of the existing and building of new road infrastructure

As of 31.12.2012, the total length of the national road network in NWR is 3,391 km, which includes 7 km motorways, 387 km 1st category roads, 766 km 11nd category roads and 2,231 km 11rd category roads. The density of high-category roads in the region is 0.02 km / sq. km. and is the lowest among the regions of NUTS 2 level and lower than the national average (0.03 km / sq km), which indicates that currently the transport services in NWR are on a lower level than the other regions. Best served by first class roads are the regions of Lovech and Pleven. The density of roads of regional significance in the region is 0.160 km / sq km and is above the country average (0.145 km / sq km). Determining role in the transport services in the region and for the provision of access to the towns and villages has the regional road network – roads of second and third category.

Through the territory of NWR passes the European Transport Corridor № 4, and along its northern boundary Danube river - Transport Corridor № 7. Transport corridor № 4 is not well completed and does not have good technical parameters on the territory of the region. Most important for the integration of the region into the national and European road networks are the roads with European categorization: class I road E-79 in the direction of the cross-European corridor № 4 Vidin-Montana-Vratsa-Sofia-Kulata, class I road E-772 Sofia-Yablantsa-Sevlievo-Veliko Tarnovo-Targovishte-Shumen-Varna and class I road E-83 Sofia-Pleven-Byala-Rousse.

райони от ниво 2 в страната – 58%. Средно за ЕС-27 този коефициент е 68,5%, а за България - 63%. В отделните области коефициентът на заетост (на населението на възраст 15-64 г.) варира от 52,2% за Видин до 55,5% за Плевен. Равнището на безработица на населението на възраст 15-64 г. в района през 2012 г. е 12,4%, колкото е и средното за страната ниво. Най-висока е безработицата в област Видин – 17,5%, а най-ниска – в област Враца – 9,4%. За преодоляване на съществуващите несъответствия между търсенето и предлагането на работна сила се планират интервенции, насочени към превенция на отпадането от пазара на труда. Ще се стимулират дейности, насочени към придобиване на ключови компетентности (обучения) на заети и безработни лица в отговор на новите изисквания към знанията и уменията на работната сила с приоритет към лицата в младежка възраст, разработване на програми за квалификация и преквалификация съобразно нуждите на пазара на труда, подобряване на посредническите услуги за заетост и помощ при търсенето на работа, подкрепа за самонаети лица и начинаещи предприемачи чрез професионална квалификация и обучение. Целенасочени мерки ще се прилагат към групата на неактивните лица от маргинализираните групи от населението и от групите с ниско образование и без квалификация.

Приоритет „Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление“

Достъп до качествени обществени услуги

Планира се реализацията на мерки и проекти за осигуряване на по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса. Това включва инвестиции в ИТ инфраструктура и в повишаване на квалификацията на работещите в областните и общинските администрации с цел качествено и улеснено обслужване на гражданите и ефективно прилагане на електронно управление.

Подобряване управлението на процесите и дейностите

Ще се работи за подобряване на вътрешните връзки в местните администрации и връзката им с централната администрация, както и за повишаване на капацитета на местните власти за прилагане на принципа на партньорство и стимулиране на междуборщнското сътрудничество. За постигане на по-висока усвояемост на средствата по оперативните програми и други програми, финансирани от ЕС, се планира осъществяването на обучения на човешките ресурси в администрацията.

Приоритет „Развитие на транспортната инфраструктура“

Подобряване на съществуващата и изграждане на нова пътна инфраструктура

Към 31.12.2012 г. общата дължина на републиканската пътна мрежа в СЗР е 3 391 км, което включва 7 км автомагистрали, 387 км пътища I клас, 766 км пътища II клас и 2 231 км пътища III клас. Гъстотата на пътищата от

In the section of the border with Republic of Serbia on the territory of NWR function 2 of 5 in total border checkpoints - Bregovo (Bregovo-Negotin) and Vrashka chuka (Kula-Zaychar). Research was made and in high degree of readiness is the third border checkpoint – Salash – Novo Korito.

The main objective will be to improve transport access within the NWR to the main transport routes through modernization of the existing one and construction of new road infrastructure, which would significantly reduce travel time. There will be a construction of high-speed road Vidin-Sofia, rehabilitation and reconstruction of the road network class II and Class III, rehabilitation and reconstruction of the municipal road network and street network in the settlements. It is planned to develop the transport infrastructure in another important for the region transport direction - in the direction west-east.

Construction of railway infrastructure

The railway network is second of significance and importance for providing access and transport services to the population in the area. The total length of the built and functioning railway lines within the NWR is 642 km, constituting 15.7% of the rail network in the country. The density of the existing railway network is 33.7 kilometers / 1,000 square km and is lower than the national average - 36.7 km / 1,000 sq km. After the entry into operation of Danube Bridge 2, the load of the railway network will increase. Condition of the railway network currently does not correspond to the traffic capacity of Danube Bridge 2, and therefore there is a project to build a high-speed railway Vidin-Sofia. It is essential to make every effort to implement as much of this project. This allows connecting the northern regions of Europe with the Middle East in the shortest way. The main railway lines, serving the territory of North West Region are II major railway line Sofia-Mezdra-Gorna Oryahovitsa-Varna, included in the European Agreement on Main International Railways (AGC) and VII main railway line Vidin-Mezdra - Sofia-Kulata, included in the European Agreement on the most important lines of international combined transport and related facilities (AGTC). Important role in the development of the region have the secondary railways Brusarts-Lom, Boychinovtsi-Berkovitsa, Yasen-Cherkvitsa, Levski-Svishtov and Levski-Troyan. It is important to promote and to make the rail transport in the region more attractive, which will lead to the reduction of the pollution from road transport.

Improving the infrastructure along the Danube River and the cross-border corridors and intermodal terminals

The north border of the North West Region goes along the Danube River - the only navigable river in the country. The waterway of the Danube River is one of the trans-European transport corridors - № 7. The belonging of the NWR to the Danube coast is a factor to overcome the negatives of its peripheral location especially after the opening of the Danube Bridge II (Vidin-Cala-fat). Water transport on the Danube River within the NWR is serviced by the ports of Vidin, Lom and Oriahovo, but does not have that significant impact on the economy of the region as it is able to offer. The port of Lom is the second largest port on the Danube River in Bulgaria and the established infrastructure provides the shortest direct land connection Lom - Thessaloniki. The port of Vidin operates four port terminals. Both ports fall

Висок клас в района е 0,02 км/кв.км и е най-ниска между районите от ниво 2 и по-ниска от средната за страната (0,03 км/кв.км), което определя, че към настоящия момент транспортното обслужване на СЗР е на по-ниско ниво спрямо останалите райони. Най-добре обслужени от първокласни пътища са областите Ловеч и Плевен. Гъстотата на пътищата с регионално значение в района е 0,160 км/кв.км и е над средната за страната (0,145 км/кв.км). Определяща роля за транспортното обслужване в района и за осигуряването на достъп до населените места в областите има регионалната пътна мрежа - пътищата втори и трети клас.

През територията на СЗР преминава европейски транспортен коридор №4, а по северната му граница река Дунав - транспортен коридор №7. Транспортен коридор №4 няма добра изграденост и технически параметри в територията на района. Най-голямо значение за интегрирането на района в националната и европейска пътна мрежа имат пътищата с европейска категоризация: първокласен път Е-79 по направление на Трансевропейския коридор №4 „Видин-Монтана-Враца-София-Кулата“, първокласен път Е-72 „София-Ябланица-Севлиево-Велико Търново-Търговище-Шумен-Варна“ и първокласен път Е-83 „София-Плевен-Бяла-Русе“.

В участъка от границата с Република Сърбия на територията на СЗР са разкрити 2 от общо 5 ГКПП - Брегово (Брегово-Незотин) и Вршка чука (Кула-Зайчар). С извършени проучвания и висока степен на готовност за разкриване е и трети преход - ГКПП Салаш-Ново корито (в процес на изграждане).

Основна цел ще бъде подобряването на транспортния достъп в рамките на СЗР до главните транспортни направления чрез модернизация на съществуващата и изграждането на нова пътна инфраструктура, което ще позволи значително намаляване на времето за придвижване. Предвиждат се изграждането на скоростен път Видин-София, рехабилитация и реконструкция на републиканската пътна мрежа II и III клас, рехабилитация и реконструкция на общинската пътна мрежа и уличната мрежа в населените места. Планира се и развитие на транспортната инфраструктура по другото важно за района транспортно направление - в посока запад-изток.

Изграждане на железопътна инфраструктура

Железопътната мрежа е втора по значение и важност за осигуряване на транспортен достъп и обслужване на населението в района. Общата дължина на изградените и функциониращи ж.п. линии на територията на СЗР е 642 км, които съставляват 15,7% от ж.п. мрежата на страната. Гъстотата на изградената ж.п. мрежа е 33,7км/ 1000 кв.км и е по-ниска от средната стойност за страната - 36,7 км/ 1000 кв.км. Дунав мост 2 вече е в експлоатация, и се очаква натовареността на жп мрежата да се увеличи. Състоянието на ж.п. мрежата в момента не съответства на пропускателната възможност на Дунав мост 2, поради което е създаден идеен проект за изграждане на високоскоростна ж.п. линия Видин-София. От особена важност е да се положат максимални усилия за изпълнение на възможно най-голяма част от този проект. Тази

within the priority areas of infrastructure in the Bulgarian territory for the development of international combined transport. On the territory of NWR operate also several smaller ports of local importance - Oriahovo, Somovit and Nikolop. On the river border with Romania there are 3 border checkpoints: Vidin-Calafat, Oriahovo-Beket and Nikolop-Turnu Magurele, served by ferries. These border checkpoints are internal for the EU and facilitate the activities of cross-border cooperation between regions and municipalities in both countries. Despite the very limited activity of the river transport at the moment, the port infrastructure has a high working capacity and good potential for service. There will be rehabilitation, reconstruction and modernization of ports, strengthening and further development of protection facilities against the high waters of the Danube River, establishment of river informational system in the Bulgarian part of the river.

Priority „Development of the technical infrastructure“

The energy infrastructure in NWR is well developed. On its territory is located Kozloduy NPP - the only nuclear power plant in Bulgaria and the largest producer of electricity in the country. Its annual share in the national electricity production is 34%.

NWR has a limited contribution to meeting national targets for using renewable energy sources and energy efficiency in the implementation of the EU strategy Europe 2020. The generated in the NWR electricity from renewable energy sources in 2010 was 4.6% of the figure for the country (5,787,814 thousand kWh), which ranks the region fourth compared to the other NUTS 2 level regions. Dominant share in electricity production from RES in NWR have the Hydropower Plants. Under development is the utilization of other types of renewable energy sources. A small part of the NWR along the ridge of Stara Planina is within the area of medium-sized wind energy production. Part of the territory of the region on its western and southern boundaries is within the area where there are natural conditions for the use of solar energy. Real assessment of the use of solar energy is that is mainly for own needs, as the potential is not big enough.

The main measures envisaged are associated with the development of efficient energy infrastructure and use of facilities for the production of energy from renewable energy sources. For a full usage of the advantages of the direct use of natural gas there will be acceleration of the development of gas distribution networks and household gasification - construction of a pipeline and connecting the region of Vidin with the national gas transfer network.

Although in the recent years there has been growth with significant rates of the indicators of access to and use of the Internet in NWR, compared with the average for the EU-27 level, the region is far behind in terms of connectivity and use of technology by the business and users, as well as in terms of usability. At 31/12/2012 38% of the households in NWR have Internet access and the region ranks last among regions on NUTS 2 level in the country (for Bulgaria this share is 51% and for the EU-27 - 73%). Provision of broadband services is economically more profitable to develop in densely populated areas. Therefore, a significant part of the territory region remains without information infrastructure and the population - with no chance to take advantage of distance opportunities for learning, information and electronic services.

линия позволява свързване на северните райони на Европа с близкия и средния изток по най-краткия път. Основните железопътни линии, обслужващи територията на Северо-западния район са II главна ж.п. линия „София-Мездра-Горна Оряховица-Варна“, включена в Европейското споразумение за главните международни ж.п. линии (AGC) и VII главна ж.п. линия „Видин-Мездра-София-Кулата“, включена в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти (AGTC). Важна роля за развитието на района имат и второстепенните жп линии „Брусарци-Лом“, „Бойчиновци-Берковица“, „Ясен-Черквица“, „Левски-Свищов“ и „Левски-Троян“. Важно е да се стимулира и направи по-атрактивен железопътния транспорт в района, което ще доведе до ограничаване на замърсяванията от автомобилния транспорт.

Подобряване на инфраструктурата по р. Дунав и трансграничните коридори и интермодални терминали

Северната граница на Северозападния район съвпада с река Дунав - единствената плавателна река у нас. Водният път на река Дунав е един от Трансевропейските транспортни коридори - №7. Принадлежността на СЗР към Дунавското крайбрежие е фактор за преодоляване на негативите на периферното му положение особено с откриването на Дунав мост 2 (Видин-Калафат). Водният транспорт по река Дунав на територията на СЗР се обслужва от пристанищата Видин, Лом и Оряхово, но няма онова значително влияние за икономиката на района, каквото е в състояние да предложи. Пристанище Лом е второто по големина дунавско пристанище в България, като изградената инфраструктура осигурява най-късата директна сухоземна връзка Лом - Солун. Пристанище Видин експлоатира четири пристанищни терминала. И двете пристанища попадат в приоритетните инфраструктурни направления на българска територия за развитието на международно

It is planned to establish infrastructure to provide wireless access in public places and guaranteed provision of Internet services to the public sector, including improved access for people with disabilities. Besides overcoming the so-called „digital exclusion“ of certain parts of the region, measures will be supported for the population to acquire the necessary computer skills.

Priority „Protection of the environment and biodiversity“

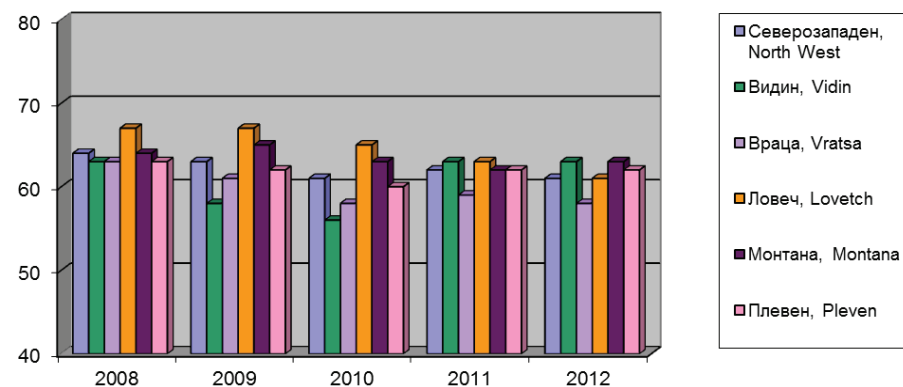
Development of environmental infrastructure - water supply, drinking water and waste water treatment plants and waste depots

The relative share of the population with water supply in NWR as at 31.12.2011 is 99.4%, with an average 99.2% for the country. In the region of Plevan 100% of the population has public water supply. A significant part of the population in the region is on a limited water supply regime - 15.7% with an average for the country of 3%. Much of the water supply system is obsolete and outdated, which leads to a high percentage of water losses - 57.9% in 2011.

There is a delay in the construction of sewage networks in the region. As at 31.12.2011 only 57.6% of the population of NWR is covered by sewerage networks (with a national average of 74%) and 32.9% of it is served by waste water treatment plants (with a national average 55.7%). These are the lowest figures compared to other NUTS 2 level regions. The region of Vidin has the lowest percentage of the population connected to public sewerage system. Moreover, the population of the region is not connected to waste water treatment plant.

The scope of the measures to be taken includes the construction of new and reconstruction of existing water supply systems, improvement of the technical condition of the water supply

Коефициент на икономическа активност в Северозападен район за периода 2008-2012 г. в %
Economic activity coefficient for the North West Region for the period 2008-2012, %

комбинирани превози. На територията на СЗР функционират и няколко по-малки пристанища с локален характер – Оряхово, Сомовит и Никопол. По речната граница с Румъния са разположени 3 гранични прехода: Видин-Калафат, Оряхово-Бекет и Никопол-Турну Мъгуреле, обслужвани от ферботни връзки. Тези преходи са с характеристиките на вътрешни за ЕС и улесняват дейностите по трансграничното сътрудничество на регионите и общините между двете държави. Независимо от силно ограничената дейност на речния транспорт в момента, пристанищната инфраструктура е с висок работен капацитет и добър потенциал за обслужване. Предвижда се рехабилитация, реконструкция и модернизация на пристанища, укрепване и доизграждане на защитни съоръжения срещу високите води на р. Дунав, създаване на речна информационна система в българската част на реката.

Приоритет „Развитие на техническата инфраструктура“

Енергийната инфраструктура в СЗР е добре развита. На територията му е изградена „АЕЦ Козлодуй“ – единствена атомна централа в България и най-голяма производител на електроенергия в страната. Годишният ѝ дял в националното производство на електроенергия е 34%.

СЗР има ограничен принос в постигане на националните цели за използване на възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност в изпълнение на стратегията на ЕС „Европа 2020“. Произведената в СЗР ел. енергия от ВЕИ през 2010 г. е 4,6% от стойността за страната (5 787 814 хил. кВтч), което нарежда района на четвърто място спрямо останалите райони от ниво 2. Доминиращ дял в производството на електрическа енергия от ВЕИ в СЗР имат водноелектрическите централи. В процес на развитие е оползотворяването на другите видове ВЕИ. Малка част от територията на СЗР по билото на Стара планина попада в зоната на средномощната ветроенергетика. Част от територията на района по неговата западна и южна граница попада в зона, където съществуват природни условия за използване на слънчевата енергия. Реалната оценка за използването на слънчевата енергия е по-скоро за собствени нужди, тъй като потенциалът не е достатъчно голям.

Основните мерки, които се предвиждат, са свързани с развитието на ефективна енергийна инфраструктура и използване на съоръжения за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници. С цел най-пълно използване на предимствата на директната употреба на природния газ се предвижда ускоряване на изграждането на газоразпределителни мрежи и газификацията на домакинствата – изграждане на газопровод и свързване на област Видин с националната газопроводна мрежа.

Въпреки че през последните години се отчита нарастване със значителни темпове на показателите за достъп и ползване на Интернет на СЗР, сравнен със средното за ЕС-27 ниво, районът изостава значително, както по отношение на свързаност и приложение на технологиите от бизнеса и потребителите, така и по отношение на ползваемостта. Към 31.12.2012 г. 38% от домакинствата в СЗР имат достъп до интернет, като районът се нарежда

ply systems, construction of treatment plants for drinking water to improve water supply and drinking water quality, as well as construction of sewerage systems and waste water treatment plants in settlements over 2000 PE.

The relative share of the population, served by organized waste collection systems in NRW reaches 99.4% as at 31.12.2011. It is envisaged to introduce a more effective system of waste management in a limited number of regional depots, to introduce modern technologies for separate waste collection, composting of the biodegradable waste, recycling and environmental disposal.

Prevention of natural risks and climate security

NWR can be identified as one of the regions with favorable indicators in terms of air quality. Pollution in the region is mainly by sulfur dioxide and fine dust, whose origin can be explained by combustion and production processes. As at 31.12.2011 the levels of controlled key indicators for air quality, with the exception of the fine dust indicator are below the established standards for the protection of human health. There are no reports of excess indicators of sulfur dioxide, nitrogen dioxide, carbon monoxide and ozone.

The largest share of the soils in NWR (57.56%) have moderate to severe erodibility at a national average of 52.47%. The most widespread process of water erosion in NWR is established in the municipalities of the region of Lovech and in the municipality of Chuprene in the region of Vidin.

The medium-term prognosis until 2020 for EU regions places NWR among the most vulnerable areas of Europe facing challenges of globalization, demographic, climate and environmental changes. The highest are indexes of vulnerability to demographic problems and globalization. The risks of climate changes are related to the possible activation of water and wind erosion, floods, drought and possible strengthening of landslide processes, which are typical for the region.

To increase the climate security of the region there are measures and activities planned for flood prevention and anti-abrasion and erosion, including the strengthening of landslides and the coastline of the Danube River and building and construction of drainage facilities and infrastructure. In order to prevent, it is envisaged to establish early warning systems for emerging risks from floods, fires, landslides, etc., development of plans for risk management and ensuring technical protection remedies. Of particular concern is the maintenance and conservation of forest resources.

Protection and restoration of natural heritage, biodiversity, soil conservation and promotion of ecosystem services, including NATURA 2000 and green infrastructure

The territorial structure of NWR includes 70.6% agricultural territories, 21.2% forests and 5.2% - urban areas. The proportion of protected areas in NWR is 6% of the territory of the region and the share of protected areas under NATURA 2000 - 31.3%. Naturally protected territories, including those under Natura 2000, are located mostly in the mountainous forest areas. The region covers a large part of the national park Central Balkan with the natural reserves of Tsarichina, Boatın, Steneto, Severin

на последно място сред районите от ниво 2 в страната (за България този дял е 51%, а за ЕС-27 – 73%). Прегоствянето на широколетови услуги от икономическа гледна точка е по-рентабилно да се развива в гъсто населените райони. Поради тази причина, значителна част от територията на района остава без информационна инфраструктура, а населението – без шанс да се възползва от дистанционните възможности за обучение, информация и електронни услуги.

Планира се изграждането на инфраструктура за осигуряване на безжичен достъп на обществени места и гарантираното предлагане на Интернет услуги за обществен сектор, включително и на улеснен достъп за хората с увреждания. Освен преодоляване на т.нар. „дигитална изолация“ на определени части от района, ще се подкрепят и мерки за приобщаване на необходимите компютърни умения от населението.

Приоритет „Опазване на околната среда и биоразнообразието“

Развитие на екологичната инфраструктура – ВиК, пречиствателни станции за питейни и отпадни води и гела за отпадьци

Относителният дял на водоснабденото население в СЗР към 31.12.2011 г. е 99,4%, при средна стойност за страната 99,2%. В област Плевен 100% от населението е обхванато от обществено водоснабдяване. Значителна част от населението в района е с режим на водоподаване - 15,7% при средно за страната 3%. Голяма част от водоснабдителната мрежа е остаряла и амортизирана, което води до висок относителен дял на загубите на вода - 57,9% през 2011 г.

Налице е изоставане в изграждането на канализационни мрежи в района. Към 31.12.2011 г. само 57,6% от населението на СЗР е обхванато от канализационни мрежи (при средно за страната 74%), като 32,9% от него е обслужено с ПСОВ (при средно за страната 55,7%). Това са най-ниските стойности в сравнение с останалите райони от ниво 2. Област Видин е с най-нисък процент на населението, свързано с обществена канализация. Също така населението на областта не е свързано с пречиствателна станция за отпадни води.

Обхватът на мерките, които ще бъдат предприети, включва изграждане на нови и реконструкция на съществуващите водоснабдителни мрежи, подобряване техническото състояние на водопроводните системи, изграждане на пречиствателни станции за питейни води за подобряване на водоснабдяването и качествата на питейните води, както и изграждане на канализационни системи и на пречиствателни станции за отпадни води в населени места над 2000 е.ж.

Относителният дял на обслуженото от системи за организирано събиране на отпадьците население в СЗР достига 99,4% към 31.12.2011 г. Предвижда се въвеждане на по-ефективна система за управление на отпадьците в ограничен брой регионални гела, внедряване на съвременни технологии за разредно събиране, компостиране на биоразградимите отпадьци, рециклиране и екологично обезвреждане.

Djendem and others. There are investments planned to promote the protection and restoration of the biodiversity and ecosystem services, as well as the development of management plans for protected territories and protected areas.

Priority „Improving the model of urban and rural development“

Improving the quality of urban and agglomeration environment

The towns in NWR are 45. With a population of over 20 thousand people are seven of them and 40.1% of the population lives there. The medium-sized towns (with population of 30 to 100 thousand people), which are the centers of regions are: Vidin - 48,071 people, Montana - 43,781 people, Vratsa - 60,692 people and 36,600 in Lovech. The largest town is Pleven with population of 107 thousand people. From the 36 towns identified, for which integrated plans for urban regeneration and development (IPURD) are drafted, 6 are located in the NWR: Pleven, Lovech, Vratsa, Montana, Vidin and Lom. The drafting of the 6 IPURD will aim to achieve a synergy effect of the implemented individual sectoral policies for the implementation of projects and programs (mainly with investment character). The activities will include measures to: rehabilitation of the production areas, improving the living environment, development of public spaces, improving the access to public services (education, health), including for people with disabilities, energy efficiency measures, energy production from renewable energy sources in urban environment, integrated public transport and introduction of modern forms of management, gasification and more. The National Concept for Spatial Development of Republic of Bulgaria (2013-2025) proposes as basic centers in NWR to be included also the towns of Belogradchik, Troyan, Berkovitsa, Mezdra, Nikopol, Cherven Bryag and Kozloduy, for which IPURD will be drafted. For the other towns and especially for the small ones, which can help for the survival of the undeveloped rural areas, also similar instrument will be sought after for supporting the integrated development.

The meridional main axis of urban development in NWR is orientated along the Trans-European Transport Corridor № 4, crossing the western part of the region. It can be seen as the main axis of urban development in Western Bulgaria (Vidin-Montana-Vratsa-Mezdra-Sofia). The other urban axis within the NWR (ie. Northern urbanization axis) is orientated along the Sofia-Mezdra-Pleven-Rousse route.

Main poles in the urbanization axes in the region are the town of Pleven and the town of Vidin. Secondary axes of development are formed in the directions of Nikopol-Pleven-Lovech-Troyan, Kozloduy-Vratsa, Montana-Lom.

According to the proposed classification in the National Spatial Development Concept of the Republic of Bulgaria (2013-2025) in the North West Region are:

- 1 town of second level - large and medium towns of national importance - Pleven;
- 4 towns of third level - centers of regional importance on the territory of the regions of Vidin, Montana, Vratsa and Lovech;
- 16 towns of fourth level - small towns with micro-regional importance on the territory of municipality groups, as follows: Belogradchik, Kula, Berkovitsa, Lom, Byala Slatina, Kozloduy,

Преვენция на природни рискове и климатична сигурност

СЗР може да се определи като един от районите с благоприятни показатели по отношение на качеството на атмосферния въздух. Замяряването в района е предимно от серни диоксида и фини прахови частици, чиито производ се обяснява с соришни и производствени процеси. Към 31.12.2011 г. нивата на контролираните основни показатели за КАВ, с изключение на показател ППЧ, са под установените норми за опазване на човешкото здраве. Не са отчетени превишения на ПДК на серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид и озон.

Най-голям дял от почвите в СЗР (57,56%) са със средна до силна податливост на ерозиране, при средна стойност за страната - 52,47%. Най-широко разпространение на процеса на водолопачна ерозия в СЗР е установено в общините в област Ловеч и община Чупрене в област Видин.

Средносрочната перспектива до 2020 г. за регионите в ЕС поставя СЗР между най-силно уязвимите европейски райони пред предизвикателствата на глобализацията, демографските, климатичните и екологичните промени. Най-високи са индексите за уязвимост по факторите демографски проблеми и глобализация. Рисковете от климатичните промени са свързани с евентуалната актуализация на водната и ветрова ерозия, наводненията, засушаването и възможното засилване на свлачищните процеси, които са характерни за района.

За повишаване на климатичната сигурност на района се планират мерки и дейности за предотвратяване на наводнения и борба с абразията и ерозията, включващи укрепване на свлачищата и бреговата ивица на р. Дунав и укрепване и изграждане на дренажни съоръжения и инфраструктура. С цел преვენция се предвижда изграждане на системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, свлачища и др., разработване на планове за управление на риска и осигуряване на технически средства за защита. От особено значение е поддържането и съхраняването на горските ресурси.

Опазване и възстановяване на природното наследство, биологичното разнообразие, опазване на почвите и насърчаване на екосистемните услуги, в това число Натура 2000 и зелена инфраструктура

Mesdra, Oriahovo, Belene, Knezha, Levski, Cherven briag, Nikopol, Lukovit, Teteven, Troyan.

With the potential for development as a major town - center in NWR is the town of Pleven, located in the Eastern part of the region. As a counterweight to the main town-center in the North West part of the region is the town of Vidin, which has advantage in terms of transport and strategic importance.

There will be incentives to the town center of regional importance - Pleven to fall into the category of towns - centers of national importance (FUA) together with Plovdiv, Varna, Burgas, Ruse and Stara Zagora. It is planned to stimulate also the development of a center-double of Pleven – the town of Vidin as a center in the periphery of the North West Region. The town of Vidin will have an important stabilizing role in view of its specific geographical location at the intersection of two major trans-European transport corridors.

Support for the development of the lagging behind and improving the quality of life in the rural areas

Special attention will be paid to the small towns in the rural areas in NWR, which are the only urban center on the territory rural area as places for provision of public services and creation of jobs. The development of the underdeveloped border rural areas, whose development potential has been used so far limited will be stimulated. These are the towns of Lom, Troyan, Belogradchik, Berkovitsa, Kozloduy, Mesdra, Nikopol and Cherven Briag. There will be measures related to the construction of local infrastructure, renovation of villages, provision of local basic services and protection of local cultural and natural heritage. There will be investments in improving the network of municipal roads in rural areas to provide access to historical tourist sites and educational, health and social services in the towns and villages.

Priority „Development of Territorial Cooperation“**Development of the cross-border cooperation with contribution to the social and economic growth of the NWR**

Peripheral location of the North West Region in terms of the state boundaries is potential for development of various relations of cross-border and transnational character. Advantage for making these links are the existing and future border crossing and trans-European transport corridors - № 4 crossing meridionally the NWR and № 7 - the Danube River. The key actions for cooperation with the regions of neighboring countries - Romania and Serbia, will focus on improving infrastructure links, joint risk management and environmental protection, development of

Териториалната структура на СЗР включва 70,6% земеделски територии, 21,2% - горски и 5,2% урбанизирани територии. Делът на защитените територии в СЗР е 6% от територията на района, а делът на защитените зони по НАТУРА 2000 – 31,3%. Природно защитените територии, включително тези по Натура 2000, са разположени най-вече в горските планински територии. В района попадат голяма част от националния парк „Централен Балкан“ с природните резервати „Царичина“, „Боатин“, „Стенето“, „Северен Джандем“ и др. Планират се инвестиции за насърчаване на опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и екосистемните услуги, както и разработването на планове за управление на защитените територии и защитени зони.

Приоритет „Подобряване на модела на градското и селското развитие“**Подобряване качествата на градската и агломерационната среда**

Градовете в СЗР са общо 45. С население над 20 хил. г. са седем, като в тях живеят 40,1% от населението. Средно големите градове (с население от 30 до 100 хил. г.), които са и центрове на области, са: Видин – 48 071 г., Монтана – 43 781 г., Враца – 60 692 г. и Ловеч 36 600 г. Най-голям е град Плевен с население 107 хил. г. От определените 36 града, за които се изработват Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), 6 се намират в СЗР: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин и Лом. Изработването на 6-те ИПГВР ще има за цел постигане на синергичен ефект от прилаганите отделни секторни политики за реализиране на проекти и програми (основно с инвестиционен характер). Дейностите ще обхващат мерки за: рехабилитация на производствени зони, подобряване на жилищната среда, благоустрояване на публичните пространства, подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване), включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, интегриран градски транспорт и въвеждане на съвременни форми на управлението му, газифициране и др. Националната концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.) предлага като опорни центрове в СЗР да бъдат включени и градовете Белоградчик, Троян, Берковица, Мездра, Никопол, Червен бряг и Козлодуй, за които да бъдат разработени ИПГВР. За другите градове и особено за малките, на които се разчита за оживяване на изостаналите селски райони, също ще се търси подобен инструмент за подпомагане на интегрирано развитие.

Меридионалната основна ос на урбанизационно развитие в СЗР е ориентирана по трасето на трансевропейския транспортен коридор № 4, пресичащ западната част на района. Тя може да бъде разглеждана като основна ос на урбанистично развитие в Западна България (Видин-Монтана-Враца-Мездра-София). Другата урбанизационна ос в обхвата на СЗР (т.нар. Северна урбанизационна ос) е с ориентация по направление София-Мездра-Плевен-Русе.

Основни полюси в урбанизационните оси в района са гр. Плевен и гр. Видин. Второстепенни оси на развитие се формират по направленията Никопол-Плевен-Ловеч-Троян, Козлодуй-Враца, Лом-Монтана.

joint economic, social and cultural activities, the development of integrated strategic planning documents for management and development of the border territories. The implementation of joint projects and initiatives between the peripheral border regions will improve the quality of life, work environment and access to basic services and will create new opportunities for increased regional competitiveness and sustainable development.

The opportunities for the development of the cross-border cooperation in NWR as adjacent to the Danube coast, are also subject to the EU Danube Strategy. The thematic focus of the future projects will be: creation of links for the Danube Region – improvement of multimodality, promotion of the use of renewable energy sources, development of culture and tourism, environmental protection in the Danube region – protection of water and biodiversity, risk management; prosperity of the Danube region – the development of a knowledge-based society, increasing the competitiveness of the enterprises, strengthening the Danube region – improving the institutional capacity and cooperation, strengthening the security. In the EU Danube Strategy there is a special emphasis on strengthening the links between the universities, research centers and regional business in the Danube macro-region and the goal is to create conditions for cooperation between existing research and educational institutes and centers with local businesses in the lagging behind and disadvantaged regions – the North West and North-Central Regions.

Focusing on the Danube area will be carried out in designated areas on both sides of the river, including on the territory of NWR Vidin-Calafat, Kozloduy-Oriahovo-Beket.

Development of interregional and transnational cooperation, including for the achievement of the strategic priorities of the EU Danube Strategy

The transnational and interregional cooperation will continue to develop as tools for the transfer of experience and good practice between NWR and other European regions in areas covering the identified needs of the regions. Multilateral projects of common interest in the field of environmental protection, the development of cross-border transport and communication networks, reduce the dangers of technological and natural risks, establishing networks for technology and knowledge transfer, etc. will be supported.

Основни инфраструктурни показатели/ Core Infrastructure Indicators	Дял на населението, обслужено от водоснабдителна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от канализационна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране - %
	Share of population covered by water supply infrastructure in %	Share of population covered by sewerage infrastructure in %	Share of population covered by an organised waste collection system in %
Северозападен район/ North-West Region	99,4	57,6	99,4
Видин/ Vidin	99,0	55,9	95,7
Враца/ Vratsa	99,6	55,4	100,0
Ловеч/ Lovetch	99,6	63,6	99,8
Монтана/ Montana	98,1	58,2	100,0
Плевен/ Pleven	100,0	56,4	100,0

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

Според предложената класификация в Националната концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.) в Северозападен район попадат:

- 1 град от второ ниво – големи и средни градове с национално значение – Плевен;
 - 4 града от трето ниво - центрове с регионално значение в територията на областите – Видин, Монтана, Враца и Ловеч;
 - 16 града от четвърто ниво - малки градове с микрорегионално значение в територията на групи общини, както следва: Белоградчик, Кула, Берковци, Лом, Бяла Слатина, Козлодуй, Мездра, Оряхово, Белене, Кнежа, Левски, Червен бряг, Никопол, Луковит, Тетевен, Троян.
- С потенциал за развитие като основен град-център в СЗР е гр. Плевен, локализиран в източната част на района. Като балансър на основния град-център в северозападната част на района се очертава гр. Видин, който има превъзходство по отношение на транспортно-стратегическото си значение.

Предвижда се стимулиране на градския център с регионално значение – град Плевен, за да попадне в категорията на градове-центрове с национално значение наред с Пловдив, Варна, Бургас, Русе и Стара Загора. Предвижда се да бъде стимулирано и развитието на център-дубльор на Плевен - град Видин като център в периферията на Северозападен район. Град Видин ще има важна стабилизираща роля предвид специфичното му географско разположение в мястото на пресичане на два важни трансевропейски транспортни коридора.

Подкрепа за развитието на изоставащите и подобряване на качеството на живот в селските региони

Специално внимание ще бъде обърнато на малките градове в селските райони в СЗР, които се явяват единствен градски център на територията на селския район като места за предоставяне на публични услуги и създаване на работни места. Ще се стимулира развитието на изостаналите гранични селски райони, чиито потенциал за развитие е използван ограничено досега. Такива са градовете Лом, Троян, Белоградчик, Берковци, Козлодуй, Мездра, Никопол и Червен бряг. Предвиждат се мерки, свързани с изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни основни услуги и опазването на местното културно и природно наследство. Ще се инвентаризират в подобряване на мрежата от общински пътища в селските райони за осигуряване на достъп до туристически исторически обекти и до образователни, здравни и социални услуги в населените места.

Приоритет „Развитие на териториалното сътрудничество“

Развитие на трансграничното сътрудничество с принос към социално-икономическия растеж на СЗР

Периферното разположение на Северозападния район по отношение на държавните граници на страната е потенциал за развитие на многообразни връзки с трансграничен и транснационален характер. Предимство за осъществяване на тези връзки са наличните и бъдещите трансгранични преходи, както и транспортните тран-

севропейски коридори - №4, пресичащ меридионално СЗР и №7 – р. Дунав. Ключовите дейности за сътрудничество с регионите на съседните страни – Румъния и Сърбия, ще се концентрират върху подобряване на инфраструктурните връзки, съвместно управление на рисковете и опазване на околната среда, развитие на съвместни икономически, социални и културни дейности, разработване на интегрирани стратегически планове документи за управление и развитие на граничните територии. Осъществяването на съвместни проекти и инициативи между периферните гранични региони ще доведе до подобряване на качеството на живот, работната среда и достъпа до основните услуги и ще създаде нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие.

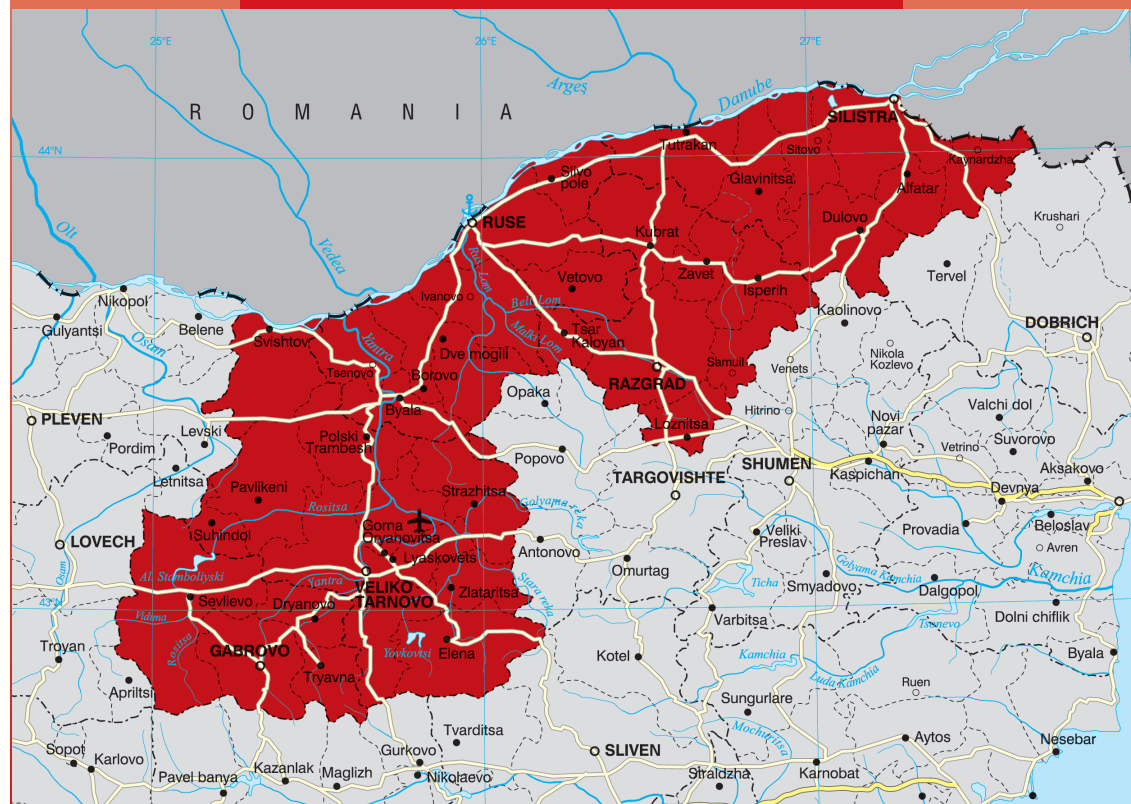
Възможностите за развитие на трансграничното сътрудничество на СЗР, като прилежащ на Дунавското крайбрежие, са обект и на Дунавската стратегия на ЕС. Тематичната насоченост на бъдещите проекти ще бъде: създаване на връзки за региона на река Дунав – подобряване на мулти-modalността, насърчаване използването на ВЕИ, развитие на културата и туризма; опазване на околната среда в региона на река Дунав – опазване на водите и биоразнообразието, управление на рисковете; постигане на благосъстояние в региона на река Дунав – развитие на обществото на знанието, повишаване на конкурентоспособността на предприятията; укрепване на региона на река Дунав – повишаване на институционалния капацитет и сътрудничество, укрепване на сигурността. В Дунавската стратегия на ЕС е поставен специален акцент върху укрепване на връзките между университетите, изследователските центрове и регионалния бизнес в Дунавския макрорегион, като целта е да се създадат условия за сътрудничество между съществуващи научни и образователни институти и центрове с местния бизнес в изоставащите, неблагоприятни райони – Северозападния и Северния централен район.

Фокусирането върху Дунавското пространство ще се осъществява в определени зони от двете страни на реката, между които на територията на СЗР Видин-Калафат, Козлодуй-Оряхово-Бекет.

Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество, включително за постигане на стратегическите приоритети на Дунавската стратегия на ЕС

Транснационалното и междурегионалното сътрудничество ще продължат да се развиват като инструменти за трансфер на опит и добри практики между СЗР и други европейски райони в области, покриващи идентифицираните нужди на регионите. Ще се подкрепят многостранни проекти от общ интерес в областта на опазването на околната среда, развитието на транснационалните транспортни и комуникационни мрежи, намаляване на опасностите от техноложични и природни рискове, изграждане на мрежи за трансфер на технологии и познания и др.

СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН NORTH CENTRAL REGION

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Северният централен район е част от района от ниво 1 „Северна и Югоизточна България“, който включва още Североизпадния, Североизточния и Югоизточния район. Районът се състои от областите Русе, Разград, Силистра, Велико Търново и Габрово и разположените в тях 36 общини.

СЦР обхваща част от централната и източната половина на Дунавската равнина и Предбалкана, част от Централна Стара планина, както и част от Добруджа. Районът заема 14 974 km², което представлява 13,49% от територията на страната – това е един от най-малките по площ райони в страната.

Според последното официално преброяване на населението, на територията на СЦР живеят 861 112 жители, 11,7% от населението на страната. Относително по-голям е броят на населението в областите Велико Търново и Русе. Средната гъстота на населението в района е 57,5 г./km², значително по-ниска от средната за страната 66,3 г./km².

Демографската структура и тенденциите от последните години в СЦР са подчертано негативни. Засилената миграция на възрастни от границите на района, както и влошеният коефициент на раждаемост са причините за отрицателния естествен прираст.

Приносът на района в икономическото развитие на страната като цяло, е на сравнително ниско ниво. Създаденият в района БВП на глава от населението през 2010 г. възлиза на 65,6% от средния за страната и 29% от средния за ЕС-27. В СЦР се реализират 3,7% от преките чуждестранни инвестиции в страната, като водеща е област Русе.

Структурата на промишлеността е разнообразна, като водеща е преработващата промишленост, следвана от хранително-вкусовата и леката промишленост. Сравнително висок дял в икономиката на района заема производството на изделия от каучук, на машини и оборудване, и на химически продукти. Селското стопанство заема значителен дял в структурата на регионалната икономика. Районът разполага с повече от 20% от обработваемата земя в страната.

В СЦР има множество природни, исторически и културни забележителности, които могат да представляват интерес за потенциалните туристи. Тук се намират крепостта Царевец, Тракийската гробница в с. Свещари, скалните църкви в Иваново, пещерата Бачо Киро, крепостта Меджиди Табия, археологическите резервати Никополс ад Istrum и Сборяново, историко-архитектурните резервати Арбанаси и Боженци, поддържаният резерват Сребърна, архитектурно-етнографският комплекс Етъра, римският сград Нова до Свещар, крепостта Сексагинта Приста, паметникът Асеневиц, мостът на Кольо Фичето и др. Обособили се като туристически центрове са Балкана и Предбалкана.

GENERAL CHARACTERISTICS

North Central Region is part of the regions of level 1 - North and South East Bulgaria, which includes also the North West, North East and South East region. The region consists of the regions of Rousse, Razgrad, Silistra, Veliko Tarnovo and Gabrovo and the located there 36 municipalities.

NCR covers part of the central and eastern part of the Danube Plain and the Forepart of the Central Balkan Mountains, as well as part of Dobrudzha. The region occupies 14 974 km², which is 13,49% of the territory of the country – that is one of the smallest regions of the country.

According to the last official census the population on the territory of the NCR is 861 112 people, 11.7% of the country population. Relatively larger is the number of the population in the regions of Veliko Tarnovo and Rousse. The average population density in the Region is 57.5 people / km², significantly lower than the national average of 66.3 people / km².

The demographic structure and the trends of the recent years in the NCR are clearly negative. The increased migration out of the boundaries of the Region and the low birth rate are the reasons for the negative natural growth.

The contribution of the region to the economic development of the country in general is relatively low. The created in the region GDP per capita in 2010 amounts to 65.6% of the national average and 29% of the EU-27 average. In NCR are implemented 3.7% of the foreign direct investments in the country and the Rousse region is leading in this respect.

The industry structure is varied, the processing industry is leading, followed by food production and light industry. Relatively high share in the economy of the area has the production of rubber products, machinery and equipment and of chemical products. Agriculture has a significant share in the structure of the regional economy. The Region has more than 20% of the arable land in the country.

In NCR there are many natural, historical and cultural sites that may be of interest to the potential tourists. Here are the Fortress of Tsarevets, the Thracian Tomb in Sveshtari, the rock churches of Ivanovo, Bacho Kiro cave, the fortress Medjidi Tabia, archaeological reserves Nicopolis ad Istrum and Sbornyanovo, the historical and architectural reserves of Arbanasi and Bozhenci, the reserve Srebarna, the architectural and ethnographic museum Etara, the Roman town Nove near Svishtov, the fortress Sexaginta Prista, the Asenevtsi monument, the bridge of Kolyo Fitcheto, etc. Tourist centers are the Balkan and the Forepart of the Balkan and the town of Rousse.

In 2012 the employment rate of the population aged 20-64 in NCR - 59.8% - is lower than the national average, while the unemployment rate of the population aged 15-64 years - 14.5% - is higher than the average level. The system of educational institutions in the region is relatively well developed. There are 5 universities in the Region - in the regions of Rousse, Veliko Tarnovo and Gabrovo, which allows implementation of research and the development of innovations.

През 2012 г., коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 г. в СЦР - 59,8% е по-нисък от средния за страната, а равнището на безработица на населението на 15-64 навършени години - 14,5%, е по-високо от средното ниво. Системата от образователни институции в района е сравнително добре развита. Висштите учебни заведения в района са 5 броя - в областите Русе, Велико Търново и Габрово, което позволява осъществяване на научни изследвания и развитие на иновации.

Северният централен район е важен републикански транспортен кръстопът. На територията на района се пресичат транспортен коридор № 7 по р. Дунав и транспортен коридор № 9 (Русе - Велико Търново - Габрово - Стара Загора - Маказа), допълнени от коридора ТРАСЕКА: Европа - Кавказ - Азия. Северната граница на СЦР е река Дунав - единственият вътрешен воден път в страната. На територията на района функционират няколко пристанища с национално значение. Средната гъстота на републиканската пътна мрежа в района е 0,198 км/кв.км и е по-висока от средната за страната.

В границите на района се намират Национален парк „Централен Балкан“, природните паркове „Българка“, „Персина“ и „Русенски Лом“. Площта на защитените зони по НАТУРА 2000 е 21,4% и е една от най-ниските сред районите от ниво 2 в страната.

По степен на изграденост на водоснабдителната мрежа, СЦР е на едно от първите места в страната - дялът на водоснабденото население е 99,8%. По отношение развитието на канализационната мрежа и изграждането на пречиствателни станции за отпадъчни води, районът изостава от средното за страната ниво, като най-проблемна е територията на област Силистра.

СЦР е на първо място в страната по степен на обхващане на населението от системи за организирано сметосъбиране. В областите Русе и Силистра 100% от населението е обслужено от системи за организирано сметосъбиране.

Северният централен район има благоприятни възможности за икономически растеж, базирани на стратегическото му местоположение с граница р. Дунав, силните позиции в сектора на селското стопанство, наличието на университетски и научен потенциал и на редица културно-исторически обекти. Активизирането на собствените ресурси и съхраняването на собствената регионална специфика е начинът за постигане на устойчива заетост на населението в района и намаляване на негативните демографски характеристики.

ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Потенциалите за развитие на Северен централен район, разкрити в Националната стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022 г.) са в следните сфери:

- Превръщане на транспорта в ключов сектор на икономиката на района и пълноценно реализиране на възможностите за интермодален транспорт по въздух, вода и суша - развитие на Общоевропейски транспорт-

North Central Region is an important transport junction for the country. Transport Corridor No7 along the Danube river and transport corridor No 9 (Rousse - Veliko Tarnovo - Gabrovo - Stara Zagora - Makaza) cross on the territory of the Region, supplemented by the TRASECA corridor: Europe - Caucasus - Asia. The northern boundary of the NCR is along the Danube River - the only inland waterway in the country. The Region has several ports of national importance. The average density of the road network in the Region is 0.198 km / sq. km and is higher than the national average.

Within the region boundaries are located the National Park „Central Balkan“, natural parks „Bulgarka“, „Persina“, „Rousse Lom.“ The territory of protected areas under NATURA 2000 is 21.4% and is one of the lowest among the NUTS 2 level regions in the country.

NCR is on one of the top places in the country according to the level of construction of the water supply network - the share of the population with water supply is 99.8%. Regarding the development of the sewerage network and the construction of waste water treatment plants, the region lags behind the national average level and the most problematic is the territory of Silistra region.

NCR has the top position in the country according to the level of population coverage by organized waste collection systems. In the regions of Rousse and Silistra 100% of the population is covered by organized waste collection systems.

The North Central Region has favorable opportunities for economic growth based on its strategic location with border along Danube river, strong positions in the agricultural sector, the availability of academic and scientific potential and of a number of cultural and historical sites. Activation of own resources and the preservation of their regional specificity is the way to achieve sustainable employment of the local population and to reduce the negative demographic characteristics.

DEVELOPMENT POTENTIAL

Potential for development in the North Central Region, revealed in the National Strategy for Regional Development of Republic of Bulgaria (2012-2022) are in the following areas:

- Making the transport a key sector of the economy of the Region and fully using the opportunities for intermodal transport by air, sea and land - development of European transport corridors № 7 and № 9 and TRASECA corridor as part of the European transport network and construction of intermodal terminal in Rousse; improvement of the port infrastructure in Svishtov, Tutrakan and Silistra, reconstruction and modernization of the existing bridge Rousse - Gyurgevo, construction of a third bridge across the Danube river - Silistra - Kalarash and construction of high-speed road Rousse-Veliko Tarnovo-Makaza and a tunnel under the pass Shipka, high-speed road Rousse-Razgrad-Shumen and Hemus Motorway, reconstruction and modernization of first class road Silistra-Shumen; development of the international airport Gorna Oryahovitsa, implementing opportunities for intermodal transport;
- Extension and construction of new natural gas transmission networks and use of the potential of the Region to build facilities for the production of energy from renewable energy sources, construction of gas pipeline Rousse - Gyurgevo;

ни коридори № 7 и № 9 и коридора ТРАСЕКА като част от европейската транспортна мрежа; изграждане на интермодален терминал в Русе; подобряване на протекционната инфраструктура в Свищов, Тутракан и Силистра, реконструкция и модернизация на съществуващия мост Русе – Поргезово, изграждане на трети мост на р. Дунав „Силистра – Кълъраш“; изграждане на скоростен път „Русе – Велико Търново – Маказа“ и тунел под прохода „Шипка“, скоростен път „Русе – Разград – Шумен“ и автомагистрала Хемус, реконструкция и модернизация на първокласен път Силистра – Шумен; развитие на международното летище Горна Оряховица, реализиране на възможностите за интермодален транспорт;

- Разширяване и изграждане на нови газопреносни мрежи и използване на потенциала на района за изграждане на инсталации за производство на енергия от възобновяеми източници, изграждане на газопровод „Русе – Поргезов“;

- Валоризиране на природното и културно наследство и активизиране на богатия природни и антропогенни туристически ресурси в отделните области на района;

- Развитие на икономика на знанието - създаване на центрове за иновации в Русе, Велико Търново и Габрово, изграждане и обновяване на зони за растеж и създаване на кластерни форми;

- Разширяване на трансграничното, междурегионално и транснационално сътрудничество - създаване на по-добри условия за комуникация със страните от Централна и Западна Европа и Румъния; използване на потенциалните перспективи на Русе за трансгранично коопериране в Еврорегион Русе – Поргезов.

ВИЗИЯ

Северен централен район – бързо и устойчиво развиващ се европейски район, интегрална част от Дунавското пространство, където младите хора биват своето бъдеще и личностна реализация.

ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Приоритет „Развитие на устойчива конкурентоспособна икономика, основана на знанието, иновациите и новите технологии“

През 2010 г. стойността на произведенения брутен вътрешен продукт по текущи цени в СЦР възлиза на 5 577 млн. лв. Приносът на района в националния брутен вътрешен продукт е 7,9%, което го нарежда на предпоследно място, преди СЗР. БВП на глава от населението възлиза на 6 184 лв., при средно за страната 9 359 лв. Изключително ниски са стойностите в областите Силистра (за 2009 г. най-ниската стойност в цяла България – 4 505 лв.), Разград и Велико Търново и относително по-добри за Русе и още по-добри за Габрово.

В СЦР се реализират 3,7% от преките чуждестранни инвестиции в страната, към 31.12.2011 г. Най-висок е обемът на ПЧИ в района, в област Русе – 41,5% и област Габрово – 33,7%, а много нисък – в област Силистра – под 1% от всички инвестиции в района.

- Capitalizing on the natural and cultural heritage and activation of the rich natural and tourist resources in the various areas of the Region;

- Development of knowledge-based economy - creating innovation centers in Rousse, Veliko Tarnovo and Gabrovo, construction and renovation of areas for growth and creation of cluster forms;

- Extending the cross-border, transnational and interregional cooperation – creation of better conditions for communication with the countries of Central and Western Europe and Romania; use of the potential prospects of Rousse for cross-border cooperation in the Euro region Rousse – Gyurgevo.

ВИЗИОН

The North Central Region – rapidly and sustainably growing European region, an integral part of the Danube area where young people see their future and personal satisfaction

OBJECTIVES AND PRIORITIES FOR DEVELOPMENT

Priority „Development of sustainable competitive economy based on knowledge, innovations and new technologies“

In 2010, the value of the gross domestic product at current prices in NCR estimated 5 577 million leva. The contribution of the Region to the national GDP is 7.9%, which ranks second to last before NWR. GDP per capita is estimated at 6 184 leva with a national average of 9 359 leva. Extremely low are the figures in the regions of Silistra (the lowest in Bulgaria for 2009 – 4 505 leva), Razgrad and Veliko Tarnovo and relatively better for Rousse and even better for Gabrovo.

In NCR are implemented 3.7% of the foreign direct investments in the country as at 31.12.2011. The highest amount of FDI is in the region of Rousse – 41.5% and the region of Gabrovo – 33.7% and extremely low – in the region of Silistra – under 1% of all of the investments in the region.

With a Gross Value Added of 4,802 million leva, the contribution of the North Central Region to the GAV of the country amounts to 7.9%. In the services sector are generated 57.9% of the GAV in the Region, in the industrial sector - 32.7% and in the agriculture sector - 9.4%. NCR keeps its positions in the production of agriculture, which is indicated by the relatively large volume of GAV in the sector. The Region has more than 20% of the arable land in the country. In the recent years the areas with oilseed crops and perennial crops have increased. The areas of maize and barley have increased as well. Significantly reduced are the areas of vegetables and flowers, meadows and forage, permanently grasslanded. NCR has a leading position in the country in the production of apricots.

Important for the economy of the Region is the produced industrial production. The industrial structure is varied, leading is the processing industry, followed by the food industry on the basis of the well-developed agricultural sector and light industry – production of textiles and shoes. A relatively high share in the economy of the Region has the production of rubber, basic metals, machinery and equipment and chemical products.

С брутна добавена стойност в размер на 4 802 млн. лв., приносът на Северния централен район в БДС на страната възлиза на 7,9%. В сектора на услугите се формират 57,9% от брунтната добавена стойност на района, в сектора на индустрията – 32,7%, а в сектора на селското стопанство – 9,4%. СЦР запазва позициите си в производството в селското стопанство, за което говори относително големия обем на БДС в сектора. Районът разполага с повече от 20% от обработваемата земя в страната. През последните години са увеличени площите, засети с маслодайна култура и с трайни насаждения. Увеличени са и площите на царевицата и ечемика. Значително са намалени площите със зеленчуци и цветя, ливади и едногодишни фуражи, постоянно затрепените. СЦР заема водещо място в страната, в производството на кайсии и зарзали.

Важно значение за икономиката на района има производената промишлена продукция. Структурата на промишлеността е разнообразна, като водеща е преработващата промишленост, следвана от хранително-вкусовата промишленост, на основата на добре развития земеделски сектор и леката промишленост – производството на текстил и обувки. Сравнително висок дял в икономиката на района заема производството на изделия от каучук, на основни метали, машини и оборудване, и на химически продукти.

В икономиката на област Русе преобладават отраслите на леката промишленост – шивашка, текстилна и хранително-вкусова. Едни от по-големите производители на облекло са „Аристон С“, ООД, „Антоан Вил“, АД, „Маркам Фешън“, „Арга-Русе“, ООД, „Естел колекшън“, и др. Сред по-големите предприятия в хранителната индустрия са „Винпром Русе“, „Хлебна мая Русе“, – единственият български производител на мая, „Захар Био“, – преработваща суроба захар за индустриални и домашни нужди. Химическата промишленост е представена от фирмите за бои и смазочни масла „Оргзахим“, АД, „Приста Ойл Холдинг“, АД, „Нинахим“, „Полсан“, и „Мегахим“, АД, „Фибран България“, АД и други. Развитие е машиностроенето и корабостроенето. На територията на град Русе се намира „Русенската корабостроителница“. Развитие е и металобработването, представено от „Жито“, АД – производител на изделия от нисковъглеродни стомани – телове, телени изделия и гвоздеи и „Мегарофил“, – метални изделия, конструкции и профили и др. Електронната промишленост е представена от „Сем“ АД, както и от „Найден Киров АД“, – изработката на битови електротехнически и електронсталионни изделия. „Дунарит“, АД е производител на военна и машиностроителна продукция. Мебелнопроизводството е представено от „Ерогизайн“, „Ринко-Интериор“, ЕООД, „Бут мебели“, ООД, „Стефану стил“, ЕООД, „Голд-Аполо“, ООД, „Ирим“, ООД и други. Русе е с дългогодишни традиции в производството на чорапи, като едни от водещите представители в този сектор са „Юта“, АД, „Фазан“, АД, Prestige socks, „Феникс 94“, ООД, „ТриКо“, ООД и др.

Традиционен отрасъл за област Разград е производството на фармацевтични продукти. Едни от основните представители са „Антибиотик-Разград“, АД и „Биовет“, АД – клон Разград. Производството на храни, напитки

In the economy of the region of Rousse leading are the light industry sectors - clothing, textiles and food industry. Large clothing producers are „Ariston S“ Ltd., „Antoine Vili“ JSC, „Markam Fashion“, „Arda-Rousse“ Ltd., „Estel Collection“ and others. Among the larger companies in the food industry are Rousse Winery, one of the largest wineries in the country, Yeast Rousse - the only Bulgarian producer of yeast, Sugar Bio - processing raw sugar for industrial and domestic use. The chemical industry is represented by the paints and lubricants „Orgachim“, „Prista Oil Holding“, „Ninahim, Polisan and „Megachim“, „Fibran Bulgaria“. The mechanical engineering and shipbuilding are developed. In the town of Rousse is the Rousse shipyard. Metal working is represented by „Zhiti“, Ltd. - manufacturer of products from low carbon steels - wires, wire products and nails and Megaprofil - metal products, constructions, profiles, etc. The electronics industry is represented by „Set“ and by „Naiden Kirov“ – manufacture of household electrical and wiring devices. „Dunarit“, is a manufacturer of military and engineering production. The furniture industry is represented by Ergodesign, „Rinko – Interior“, „Bit furniture“, „Stephanie Style“, „Gold – Apollo“, „Irim“. Rousse has a long tradition in the production of socks, the leading representatives in this sector are Utah JSC, „Fazan“ JSC, „Prestige socks“, „Phoenix 94“ Ltd, „TriKo“ Ltd and etc.

Traditional sector for the region of Razgrad is the production of pharmaceutical products. The main representatives are „Antibiotic-Razgrad“ and „Biovet“ - Razgrad branch. Production of food, beverages and tobacco products is represented by the larger enterprises „Amilium Bulgaria“ - manufacturer of corn products „Mlin-97“, „Roca CA“, „Cold-canning factory“. Ceramic floor and wall tiles are manufactured in „Khan Asparuh“ in Isperrin (part of KAI Group), pistons - in „Druzha“, Razgrad, furniture - in „Ludogorie-91“, Kubrat, cargo wagons - „Traction“ in the village Samuil, agricultural machinery - „Ralomeks“ in the town of Zavet.

Mechanical and electrical engineering in the region of Silistra are represented by the „Orgtehnika“. - production of cash registers, ZMM „Steel“ – production of woodworking machinery, company „Siloma“, „Transcom-1“ in Silistra - production of metal products, „Chrome“ Silistra - the production of stainless steel products, „Elicom Electric“ - electronic scales, „Fazerles“ - production of hardboard. „Bramak“ produces concrete tiles, and „Solarpro“ - solar panels. With strong positions in the food industry is the mill „Purvi mai“ and plant „Cereals - Silistra“. Representative of the textile industry is the factory Danube.

The region of Veliko Tarnovo is one of the centers of the food industry in the region. Operating here are Sugar plants, Gorna Oryahovitsa – production of sugar and candies, „Prestige-96“, Veliko Tarnovo - the production of confectionery, the brewery Bolarka-VT. One of the largest employers in the Region is „Svilocel“, Svishov - production of cellulose. Other major companies are „Megaport“, Veliko Tarnovo - production of plastic bags, „Apollon-95“, Gorna Oriahovica - garment manufacturer.

Large enterprises in Gabrovo are in various industry sectors. Here are „Plastform“, Gabrovo - production of plastic packaging, „Ideal Standard-Vidima“ Sevlievo - production of sanitary ceramics, „ABB Bulgaria“. - branch Sevlievo - specializing in engineering and manufacturing of equipment for medium and high voltage, Centaurus, Drianovo - manufactures instruments for metalworking, „EMKA“, Sevlievo - manufacture of insulated

и титанови изделия е представено от по-големите предприятия „Амилум-България“, ЕАД – производител на царевични продукти, „Млин-97“, АД, „Рока СО, ООД“, „Хладилно-консервен комбинат“, АД и други. Керамични изделия и стенини плочки се произвеждат в „Хан Аспарух“, АД в Исперих част от КAI Горур, бутала – в „Дружба“, АД, Разград, мебели – в „Лудогорие-91“, АД, Кубрат, товарни базиони – „Тракия“, АД, с. Самуил, селскостопанска техника – „Раломекс“, АД в гр. Завет и други.

Машиностроенето и електротехниката в област Силистра са представени от „Ортехника“, АД – производство на касови апарати, ЗММ „Стомана“, АД – производство на дървообработващи машини, фирма „Силома“, АД, „Транском-1, ООД, Силистра – производство на метални изделия, „Хром“, АД, Силистра – производство на продукти от неръждаема стомана, „Елком Електрик“, – електронни везни, „Фазерлес“, АД – производство на фазер, „Брамак“, произвежда бетонови керемиди, а „Соларпро, – соларни панели. Със силни позиции в хранително-вкусовата промишленост в областта е мелица „Първи май“, АД, както и заводът „Зърнени храни – Силистра“, АД. Представител на текстилния бранш е предприятието „Дунав, АД.

Област Велико Търново е един от центровете на хранително-вкусовата промишленост в района. Тук функционират предприятията „Захарни заводи“, АД, Горна Оряховица – производство на захар и захарни изделия, „Престиж-96“, АД, Велико Търново – производство на сладкарски изделия, пивоварна „Боярка-ВТ“, АД. Един от най-големите работодатели в областта е „Свилоец“, ЕАД, Свищов – производство на целулоза. Други по-големи фирми са „Мезапарт“, ООД, Велико Търново – производство на найлонови торбички, „Аркас“, АД, Лясковец – производител на боеприпаси и въоръжение, „Аполон-95“, ООД, Горна Оряховица – производител на облекло и други.

Големите предприятия в област Габрово са в различни сектори на промишлеността. Тук са разположени „Пластформ“, ООД, Габрово – производство на пластмасови опаковки, „Идеал Стангарт-Видима“, АД, Севлиево – производство на санитарна керамика, „АББ България“, ЕООД – клон Севлиево – специализиран в инженеринг и производство на оборудване за средно и високо напрежение, ВСК Кентавър, Дряново – произвежда инструменти за металообработване, „Емка“, АД, Севлиево – производство на изолирани проводници и кабели, „Балканско ехо“, ЕООД, Севлиево – производство на електродвижатели и компоненти за кранове, текстилна фабрика „Мак“, АД, Габрово – производство на униформи и екипировка.

wires and cables, „Balkan echo“, Sevlievo - manufacture of electric motors and components for cranes, textile factory „Мак“, Gabrovo - production of uniforms and equipment.

Improvement of the infrastructure to meet the needs of the economic operators in urban and rural areas

In the economy of the NCR micro and small enterprises prevail over the medium and large. In 2011 in the territory of the NCR function 9.7% of businesses in the country. Under the influence of the stagnation in the EU and Bulgaria enterprises in the region have reduced their economic activity.

There will be support provided for activities aimed at providing optimal conditions for business with a focus on SMEs, innovative companies and R&D companies and academic institutions. Projects will be promoted for construction of industrial, technological and transport and logistics and fair parks, as well as for advertising the advantages of the region as a good place to do business. The completion and renovation of infrastructure in industrial areas will be supported and improved access to the Internet, through which the overall environment will become more attractive for new investments and development of new business activities. The indirect effect will be the creation of new jobs and generation of income, raising the living standards of the population in the region.

Increasing the competitiveness of the small and medium business by promoting the introduction of new technologies, innovative practices and creation of clusters

Supported will be activities and measures to improve the effectiveness of the enterprises and their access to financial resources by introducing new energy-saving and environment-friendly technologies for increasing productivity, quality and added value of the agricultural production, creating a resource or technology transfer between firms and implementing an effective financial and investment policies at the local level. Initiatives will be stimulated for sustainable development and growth of the local SMEs, supporting the partnership between them - building closed production and service cycles and mutual complementarity of companies in clusters, creating regional networks for business support. Encouraged will be also the development of cultural and creative industries to enhance the local and regional potential, cultural level and image of the area and quality of life. **Promotion of partnerships between the research institutions, public and private sectors in the Region and outside**

In 2011, in North Central Region are spent only 1.85% of the

Подобряване на инфраструктурата за нуждите на икономическите субекти в градските и селските райони

В икономиката на СЦР микро фирмите и малките предприятия преобладават над средните и големите. През 2011 г., на територията на СЦР функционират 9.7% от предприятията в страната. Под влияние на стагнацията в ЕС и България, предприятията в района са намалили своята икономическа активност.

Подкрепя се предвижда за дейности, насочени към предоставяне на оптимални условия за бизнес акцент върху МСП, иновативните компании и насочените към развойна дейност дружества в университетски институции. Ще се насърчават проекти за изграждане на индустриални, технологични и транспортно-логистични и панаирни паркове, както и за реклама на предимствата на района като подходящо място за правене на бизнес. Ще се подпомага доизграждането и реновирането на инфраструктурата в индустриалните зони и подобряването на достъпа до интернет, посредством което цялостната среда ще стане по-привлекателна за нови инвестиции и развитие на нови бизнес дейности. Косвеният ефект ще бъде, разкриване на нови работни места и генериране на доходи, повишаващи жизнения стандарт на населението в района.

Повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес чрез стимулиране на въвеждането на нови технологии, иновативни практики и създаването на кластери

Подкрепя ще получат дейности и мерки за повишаване ефективността на работа на предприятията и подобряване на достъпа им до финансови ресурси, като въвеждане на нови енергоспестяващи и екологични технологии за повишаване производителността, качеството и добавената стойност от селскостопанската продукция, формиране на ресурсен или технологичен обмен между фирмите, както и прилагане на ефективна финансова и инвестиционна политика на местно ниво. Ще се стимулират инициативи за устойчиво развитие и растеж на местните МСП, подкрепяйки партньорството между тях - изграждане на затворени производствено-обслужващи цикли и взаимно допълване на компаниите в кластери от предприятия, създаване на регионални мрежи за подкрепа на бизнеса. Ще се насърчи и развитието на културните и творческите индустрии за повишаване на местния и регионален потенциал, културното равнище и имидж на района и качеството на живота.

Стимулиране на партньорства между научните институции, публичния и частния сектор от региона и извън него

През 2011 г. в Северен централен район са извършени едва 1,85% от всички разходи за НИРД в страната – 7 929 хил. лв. Разходите за НИРД в България за периода 2005-2011 г. са увеличени два пъти, а в СЦР са останали на същото равнище. Това достатъчно добре илюстрира слабо участие на района в НИРД. В СЦР са регистрирани само 2 научно-изследователски центъра, разположени в Русе: Научно-изследователски сектор към Русенски

total R & D expenditure in the country - 7,929 thousand leva. R & D expenditure in Bulgaria for the period 2005-2011 increased twice and in the NCR remained at the same level. This illustrates well enough the weak participation of the Region in research and development activities. In the NCR are registered only 2 research centers located in Rousse: Research Sector at Ruse University Angel Kanchev and Union of Mathematicians in Bulgaria, section of Ruse. The share of research costs from the region's GDP in 2010 is estimated at 0.13%, which still remains far from the national commitments under the EU Europe 2020 Strategy and the respective National Reforms Programme of the Republic of Bulgaria (2013-2015) with regards to the share of expenditure on R & D from GDP amounting to 1.5% until year 2020.

It is planned to implement measures for sustainable partnership between research institutions and the business in the Region with a view to the development of R & D - to improve the interaction between educational institutions, research and innovation centers, mobilization of educational resources to help businesses, encouragement of open communication and cooperation between key stakeholders.

Diversification of the rural economy

Generation of higher income from the agricultural production, as well as ensuring sustainable employment in order to improve the quality of life in rural areas in NCR requires to apply special measures and activities. Projects will be supported for creation of clusters for production and processing of agricultural products in small and medium enterprises in the rural areas. Initiatives will be promoted to improve the conditions for marketing the production of local producers - the provision of infrastructure, including markets for agricultural products and products of the processing industry using agricultural products as raw material. Preservation of traditional economic activities such as various types of crafts will be supported as part of the diversity of the regions.

Development of a strong tourism sector, based on the rich natural and cultural heritage and promotion of area-specific types of tourism

As at 31.12.2012 in the North Central Region are located 8.8% of the lodging and accommodation facilities in the country and 4% of the beds. The night accommodation and the income from it form about 3% of the total for the country. The development of the tourism in the Region is unbalanced – the region of Veliko Tarnovo is the leader in construction of tourist facilities and income from accommodation services. There are two tourist centers. The first is the greatest concentration of tourist activity in the municipalities of the Balkan and Fore Balkan, mostly Gabrovo, Tryavna and Veliko Tarnovo and rapidly increasing are the tourist visits in Sevlievo and mostly in Elena. Another traditional large tourist center is the town of Rousse, where the number of tourist visits also increased.

The region has significant natural, historical and cultural attractions that are of interest to potential tourists, there are a number of unused resources and under-exploited opportunities. Immovable cultural property within the NCR is 5480 units, some of which are included in the UNESCO List of World Cultural and Natural Heritage and in the List of the 100 national tourist sites

Основни икономически показатели/ Core Economic Indicators	БВП на глава от населението – лв.	ПЧИ с натрупване – хил. евро	Приходи от нощувки – хил. лв.
	GDP per capita in leva	Cumulative (FDI) in thousands of euro	Revenues from overnight stays in thousands of leva
Северен централен район/ North Central Region	6 139	807 175.4	24 788
ВеликоТърново/ VelikoTarnovo	5 716	73 033.8	10 114
Габрово/ Gabrovo	7 322	271 647.9	5 120
Разград/ Razgrad	4 960	119 731.1	1 368
Русе/ Rouse	6 987	335 086.3	6 602
Силистра/ Silistra	4 505	7 676.3	1 584

университет „Ангел Кънчев“, и „Съюз на математиките в България“, секция Русе. Делът на научноизследователските разходи от БВП на района през 2010 г. възлиза на 0,13%, който процент все още е твърде далеч от поетия национален ангажимент по Стратегията на ЕС „Европа 2020“ и съответната Национална програма за реформи на Република България (2013-2015 г.) относно дял на разходите за НИРД от БВП в размер на 1,5% до 2020 г.

Планира се реализирането на мерки за устойчиво партньорство между научните институции и икономическите субекти в района, с оглед развитието на НИРД - подобряване на взаимодействието между образователни институции, изследователски и иновационни центрове, мобилизиране на образователните ресурси в помощ на бизнеса, насърчаване на откритата комуникация и сътрудничество между основните заинтересовани страни.

Разнообразяване на икономиката в селските райони

Генерирането на по-високи приходи от селскостопанската продукция, както и осигуряването на устойчива заетост с цел подобряване качеството на живот в селата в ЦСР, изисква да бъдат прилагани специализирани мерки и дейности. Подкрепя се получават проекти за създаване на къстери за производство и преработка на селскостопанска продукция в малки и средни предприятия в селските райони. Ще се стимулират инициативи за подобряване на условията за реализация на продукцията на местни производители - осигуряване на инфраструктура, включително и тържища за селскостопанска продукция и продукция на преработвателната промишленост, ползваща за суровини селскостопански продукти. Запазването на традиционни икономически дейности, като различни видове занаятчийство, ще бъде подкрепено като част от разнообразието на регионите.

Развитие на силен туристически сектор, основан на богатото природно и културно наследство и стимулиране на специфични за района видове туризъм

Към 31.12.2012 г., в Северен централен район се намират 8,8% от средствата за подслон и местата за настаняване в страната и 4% от легловата база. Реализираните нощувки и приходите от тях са около 3% от съвкупните за страната. Развитието на туризма в района е неравномерно, като област Велико Търново заема водещо място по изградеността на туристическата база, реализирани лезодни и приходи от нощувки. Обособилите се като туристически центрове са два. Първият е голямата концентрация на туристическа активност в общините на Балкана и Предбалкана, най-вече Габрово, Трявна и Велико Търново, като с бързи темпове нарастват посещенията и в Севлиево и най-вече в Елена. Другият традиционен голям туристически център е град Русе, посещенията в който също нарастват.

В района има значими природни, исторически и културни забележителности, които представляват интерес за потенциалните туристи, съществуват редица неусловно ресурси и ненапълно използвани възможности. Недвижимите културни ценности на територията на ЦСР са

of the Bulgarian Tourist Union. The more important are the Fortress of Tsarevets, the Thracian Tomb in the village of Sveshtari, the rock churches of Ivanovo, Bacho Kiro cave, fortress Medjidi Tabia, the archaeological reserves Nicopolis as Istrum and Sbovanovo, the historical and architectural reserves of Arbanasi and Bozhentsi, the reserve Strebarna, the architecture and ethnographic museum complex Etara, the Roman town Nove near Svishtov, fortress Sexaginta Priscilla, Asenevtsi monument, the bridge of Kolyo Ficheto and others. The rich resource of natural and cultural heritage is an excellent prerequisite for growth in the NCR.

In the NCR there are a number of significant cultural events taking place, such as the International Festival March Music Days, Folk Festival Golden harp, International Festival Dancing River, European Theatre Workshop, Autumn Salon of Art and Culture, the International Biennale of Miniature, the Festival „Stage near the river“ and the Festival „Theatre pier on the Great River“, in Rousse, International Festival of Humor with annual carnival and International Festival of comedy performances in Gabrovo, folk festivals - Veliko Tarnovo, „Stage of the Ages“, open-air opera performances in Tzarevetz Fortress in Veliko Tarnovo, etc.

For full and sustainable utilization of tourism resources and facilities in the region actions are planned in several directions:

- Creation of regional tourism products through the presentation of historical, cultural and natural attractions as a valuable part of the specific geographic area, local heritage and identity and promoting them internationally;
- Recovery, restoration, conservation, introduction of modern forms of exhibition of the cultural heritage;
- Construction of access and tourism supporting infrastructure (transport, engineering, social and others.);
- Promoting the tourism on the Danube River;
- Development of a cultural tourism corridor
- Development of the resource-rich Balkan Mountain area;
- Implementation of projects for the protection, maintenance and promotion of biodiversity;
- Combination of the cultural tourism with the development of the wine tourism, rural tourism, cruises, etc.

Priority „Building a sustainable and well developed labor market“

As of 01.02.2011 the population of NCR is estimated at 861 112 people, accounting for 11.7% of the total country population. A relatively large number of the population lives in the regions of Veliko Tarnovo and Rousse. The demographic structure and trends of the recent years in the NCR are clearly negative. Over the past 10 years (the period 2001-2011 between the two official censuses in the country) the population of the Region is constantly decreasing. Growth between the two censuses is observed only in Veliko Tarnovo, while shrinking at a slower pace - in Svishtov and Dulovo. The reduction of the population in the other towns and big villages is between 7 and 22%. In Borovo, Cenovo and Alfatar the reduction of the population even exceeds 22%. A disturbing fact is that even a big town with a strong service sector and well-developed industry such as Rousse in 10 years shows reduction of the population by 7.3%, which indicates its inability to maintain sustainable levels of the number of its population. The negative growth is due both to the increased migration out of the boundaries of the region and to the worsening birth rate. In terms of population age structure negative

5 480 бр., сред които има такива, включени в Списъка на ЮНЕСКО на световното културно и природно наследство и в Списъка на 100-те Национални туристически обекта на Българския туристически съюз. По-забележителните са крепостта Царевиц, Тракийската гробница в с. Свещари, скалните църкви в Иваново, пещерата Бачо Киро, крепостта Меджиди Табия, археологически резервати Никополс аз Иструм и Сборяново, историко-архитектурните резервати Арбанаси и Божениц, подгържаният резерват Сребърна, архитектурно-етнографски комплекс Етъра, римският град Нобе до Свищов, Дряновският манастир, крепостта Сексагинта Приста, паметникът Асеневиц, мостът на Кольо Фичето и др. Богатият ресурс от природно и културно наследство е отлична предпоставка за постигане на растеж в ЦСР.

В ЦСР се провеждат редица значими културни прояви като Международен фестивал „Мартевски музикални дни“, Фолклорен събор „Златната згулка“, Международен фестивал „Танцуващата река“, Европейска театрална работилница, Есенен салон на изкуството и културата, Международно биенале на миниатюрата, фестивал „Сцена край реката“, и фестивал „Театрален пристан на голямата река“ в гр. Русе; Международен фестивал на хумора с ежегоден карнавал и Международен фестивал на комедийния спектакъл в гр. Габрово, фолклорни фестивали – Велико Търново, „Сцена на вековете“, – представяния на открито на опери на крепостта „Царевиц“, в гр. Велико Търново и др.

За пълното и устойчиво оползотворяване на туристическите ресурси и обекти в района се планират действия в няколко направления:

- Създаване на регионални туристически продукти чрез представянето на исторически, културни и природни атракци като ценна част от специфичния географски район, местното наследство и идентичността и популяризирането им в международен план;
- Възстановяване, реставрация, консервация, въвеждане на съвременни форми на експониране на паметниците на културното наследство;
- Изграждане на довеждаща и съпътстваща туристическа инфраструктура (транспортна, инженерна, социална и др.);
- Стимулиране на туризма по река Дунав;
- Развитие на културен туристически коридор;
- Развитие на богатия на ресурси староплански район;
- Реализиране на проекти за опазване, подгържане и популяризиране на биологичното разнообразие;
- Съчетание на културния туризъм с развитие на винената, селския, круизния и др.

Приоритет „Изграждане на устойчив и развита пазар на труда“

Към 01.02.2011 г., броят на населението в ЦСР възлиза на 861 112 души, което представлява 11,7% от населението на страната. Относително по-голям е броят на населението в областите Велико Търново и Русе. Демографската структура и тенденциите от последните години в ЦСР са подчертано негативни. През последните 10 години (периода 2001-2011 г., между двете официални преброявания на населението в страната) населението

demographic trends are confirmed, typical for the country as a whole. The average age of the population is steadily increasing, reducing the proportion of people in the age groups between 10 and 19 years old and increasing the absolute number of people aged over 60. Compared to the trends in other NUTS 2 level regions of Europe, the population growth in the North Central Region shows some of the most unfavorable negative figures for the period between 2001 and 2011. Compared to the other regions of Bulgaria, only in the North West Region the observed trends are more unfavorable.

In order to reduce the negative demographic and migration processes, a main objective will be to provide suitable conditions for the realization of human resources, sustainable development of the labor market and the achievement of sustainable employment.

Creation of better employment opportunities and stimulating labor mobility within the region

The number of employees under labor and official contract in the Region for the period 2005-2010 has decreased by nearly 27%, which is due to several reasons: production optimization by increasing the use of new technologies, structural changes in the activities and finally - production drop due to the reduced demand for products. The greatest is the decrease in the field of real estate operations and in the extractive industries sector. Increase was noted only in the financial and insurance activities.

As of 31.12.2012, the employment rate of people aged 20-64 in NCR is amounted to 59.8% - lower than the national average (63%) and the EU-27 (68.5%). The highest employment rate (of the population aged 15-64) is in Gabrovo region - 61.4%, and the lowest - in the region of Razgrad - 50.7% and region of Silistra - 50.9%. The unemployment rate in the Region is 14.5% (for 2012) - higher than the national average (12.4%) and higher than the EU-27 (10.5%). The highest unemployment rate is in the Razgrad region - 21.6% (among the highest rates in the country). Unemployment is relatively low in Gabrovo region - 9.7%.

Household incomes in the NCR are among the lowest in the EU (1 881.8 euros per person). In 2009, lower income can only be found in NWR and some regions of Romania. Salaries continue to be the major source of household income by about 50% of total income - 6236 leva with a country average of 7 777 leva.

Measures will be promoted to ensure better coordination between the needs of workforce on the labor market in the Region and the educational institutions. Support will be given to project proposals aimed primarily at reducing youth unemployment and increasing employment among people over 55 – on-the-job training and acquisition of work habits by the young people during their education, implementation of incentives for operators who employ people over 55 years, preferential treatment of the employers who create jobs, etc. In addition, measures and activities will be supported to promote labor mobility in order to limit the migration processes and prevention of the depopulation of some villages in the Region.

Priority Improving human capital

В района постоянно намалява. Ръст между двете преброявания се наблюдава единствено във Велико Търново, а свиване с по-бавни темпове – в Свищов и Дулово. Намалението на населението в останалите градове и големи села е между 7 и 22%. В Борово, Ценово и Афантар свиването на населението дори надхвърля 22%. Тревожен факт е, че дори голям град със силно развит сектор на услугите и добре развита промишленост като Русе, за 10 години се е свил със 7,3%, показвайки неговата невъзможност да поддържа устойчиви нива на броя на своето население. Отрицателният прираст се дължи както на засилената миграция навън от границите на района, така и на влошения коефициент на раждаемост. По отношение на възрастовата структура на населението се потвърждават неблагоприятните тенденции в демографското развитие, характерни за страната като цяло. Средната възраст на населението постоянно расте, като намалява делът на жителите във възрастовите групи между 10 и 19 години и нараства абсолютният брой жители на възраст над 60 години. Постабен за сравнение с тенденциите в другите райони от ниво 2 на Европа, прирастът на населението в Северен централен район показва едни от най-неблагоприятните отрицателни стойности за периода между 2001 г. и 2011 г. В сравнение с другите райони на България, единствено в Северозападния район се наблюдават по-неблагоприятни тенденции.

С оглед намаляване на негативните демографски и миграционни процеси, основна цел ще бъде осигуряването на подходящи условия за реализация на човешките ресурси, стабилно развитие на пазара на труда и постигане на устойчива заетост.

Създаване на по-добри възможности за трудова заетост и стимулиране на мобилността на работната сила в рамките на района

Броят на наетите по трудово и служебно правоотношение в района за периода 2005-2010 г. намалява с близо 27%, което се дължи на няколко основни причини: оптимизация на производството чрез увеличаване прилагането на нови технологии, на структурни изменения на дейностите и най-накрая на свиване на производството, поради намаляване на търсенето на продукция. Най-голямо е намалението в сферата на операциите с недвижими имоти и в сектора на добивната промишленост. Увеличение се отбелязва единствено при финансовите и застрахователните дейности.

Към 31.12.2012 г., коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 г. в ЦСР възлиза на 59,8% - по-нисък от средния за страната (63%) и за ЕС-27 (68,5%). Най-висок е коефициентът на заетост (на населението на възраст 15-64 г.) в област Габрово – 61,4%, а най-нисък – в област Разград – 50,7% и област Силистра – 50,9%. Равнището на безработица в района е 14,5% (за 2012 г.) – по-високо от средното за страната (12,4%) и по-високо от това за ЕС-27 (10,5%). Най-висока е безработицата в област Разград – 21,6% (сред най-високите стойности в страната). Относително ниска е безработицата в област Габрово – 9,7%.

Improving education, encouraging the training and retraining of the workforce and lifelong learning

The system of educational institutions in the region is relatively well developed. In the academic year 2012/2013 on the territory of the NCR there are 253 schools and 5 universities - University of Rousse Angel Kanchev, Technical University - Gabrovo, Veliko Tarnovo University „St.St. Cyril and Methodius“, National Military University „Vasil Levski „in Veliko Tarnovo and the Academy of Economics „Dimitar Tzenov“, in Svishov. The existing scientific potential outside the universities is limited.

Structures of pre-school education are well developed throughout the NCR. The availability of kindergartens, teachers and places in the nursery schools is good with a few exceptions. The net enrollment rate of children in kindergartens in the Region during the school year 2012/2013 was higher than the national average, reaching 86.6%, with an especially high figure in the region of Razgrad (91.6%) and a relatively lower for the region of Silistra (82.1%).

As of 01.02.2011 the number of people with university education in the North Central Region was 132771 (15.4% of the population). People who have completed secondary education are 358175 (41.6% of the population). The lowest proportion of people with university education is in the region of Razgrad - 11.6% and in the region of Silistra - 11.8%. The scope of the group „never attended school“ is 8061 people or 1.3% of the population of the Region. The highest share of those who have „never attended school“ is in the regions of Silistra (2.5% of the population of the region) and Razgrad (1.5%), and the lowest - in the Gabrovo region - 0.4%.

Interventions will focus, on one hand, to improve the conditions and curriculums of the educational institutions and to adapt them to the demands of the labor market in the Region, and on the other hand - on improving the qualifications and reducing the number of people dropping out from the labor market. Integrating the largest possible number of people to the labor market in the Region requires special attention to the groups with the lowest possible inclusion, such as the group of the young people, disadvantaged groups and long term unemployed. Unemployed people aged up to 29 years in NCR are 6746 people, and 17524 people are registered as long-term unemployed for more than 1 year. Activities are envisaged related to re-training (re-orientation) and retraining of employees in areas undergoing a structural change, foreign language and computer training, promoting entrepreneurship, etc. Investments will be directed towards the reconstruction and improvement of the educational facilities.

Provision of satisfactory health and social services and conditions for the development of sports and culture

Healthcare system in the NCR covers in general the health care needs of the Region. As of 31.12.2012 on the territory of the Region there are 35 hospitals - general and specialized hospitals. Out-hospital care has 211 establishments - diagnostic and consultative centers, dental centers, medical and diagnostic and technical laboratories and others. In intra-regional plan most of the health care facilities are concentrated in the regions of Veliko Tarnovo and Rousse. Services in the field of social care in the Region have a well de-

veloped network of institutions that is comparable to the average for the country. The regions of Veliko Tarnovo and Rousse have the top place in the provision of social services compared to the other areas in the region. The Homes for medical and social care for children accommodate 434 children. Deinstitutionalization of care and assistance to those in need in their home environment are available in almost all municipalities in the Region.

The cultural infrastructure within the NCR is relatively well developed, whereas most cultural institutions are concentrated in urban areas - regional centers. There are theaters, museums and cinemas in each of the five regions in NCR and only in Razgrad in 2010 there was no cinema. It is noted that in general the availability of theaters on the territory of the Region is lower than the national average. There are two theaters in Gabrovo and Silistra, three in Rousse and one in Razgrad and Veliko Tarnovo (9 in total for the Region). There is a high concentration of museums in the region of Veliko Tarnovo (9) and Gabrovo (9) - a total of 30 in the Region. In Gabrovo and Rousse there are two cinemas - 6 in total for the Region. There are three libraries in the region of Veliko Tarnovo and two - in Rousse region (total of 8 for the Region).

Приоритет „Подобряване на човешкия капитал“

Подобряване на образованието, стимулиране на квалификацията и преквалификацията на работната ръка и ученеето през целия живот

Системата от образователни институции в района е сравнително добре развита. През учебната 2012/2013 г., на територията на ЦСР са разположени 253 общообразователни училища и 5 висши училища – Русенски университет „Ангел Кънчев“, Технически университет - Габрово, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Национален военен университет „Васил Левски“, във Велико Търново и Стопанска академия „Димитър Ценов“, в Свищов. Съществуващият научен потенциал извън ВУЗ е ограничен.

Структурите на предучилищното образование са добре развити по цялата територия на ЦСР. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е добра с малки изключения. Нетният коефициент на записване на деца в детските градини в района, през учебната 2012/2013 г., е по-висок от средния за страната, достигайки 86,6%, като особено висока е стойността за област Разград (91,6%) и относително по-ниска за област Силистра (82,1%).

Към 01.02.2011 г., броят на лицата с висше образование в Северен централен район е 132 771 (15,4% от населението). Лицата, завършили средно образование, са 358 175 (41,6% от населението). Най-нисък е делът на хората с висше образование в област Разград – 11,6% и в област Силистра – 11,8%. Обхватът на групата „никога не посещавали училище“ е 8 061 души, или 1,3% от населението на района. Най-висок е делът на лицата „никога не посещавали училище“ в областите Силистра (2,5% от населението на областта) и Разград (1,5%), а най-нисък - в област Габрово (0,4%).

Interventions will be focused primarily on improving the health status and health education of the population, improving the cultural level and providing satisfactory social protection. It is envisaged to modernize the existing facilities for health and social services and the material base of the cultural institutions and their complex integration in the urban environment. Moreover, projects will be supported for modernization, reconstruction and construction of new facilities for mass sports, construction of sports facilities / infrastructure for the development of professional sports and drafting programmes for the development of children and youth and school sports.

Priority „Building priority infrastructure corridors and adjacent facilities“

As of 31.12.2012, the total length of the road network in the North Central Region is 2964 km, which covers 462 km roads I class, 635 km II class roads and 1867 kilometers III class roads. The average density of road network is 0.198 km / sq.km, which is higher than the national average (0.175 km / sq.km). The biggest length of the national roads is on the territory of the region of Veliko Tarnovo - 937 km, constituting 31.6% of the road network in the region. The territory of the NCR has no sections of highways. The relative share of highways and first class roads (including only roads I class) is 15.6% and is lower than the average for the country's regions and slightly higher than the value of the indicator for the country - 15, 2%. The density of highways and I-class roads also equals the national average - 0.031 km / sq., whereas on a regional level variations are in the range of 0.020 km / sq km in the region of Silistra to 0.043 km / sq km. in the region of Gabrovo.

Priority „Building priority infrastructure corridors and adjacent facilities“

North Central Region is an important national transport junction. The Region is crossed by two European transport corridors - Transport Corridor № 7 and transport corridor № 9, supplemented by TRASECA corridor: Europe - Caucasus - Asia. Transport Corridor № 7 is along the Danube River with a length of 470 kilometers on Bulgarian territory. Transport corridor № 9 holds international flows in the direction Bucharest - Rousse - Byala - Veliko Tarnovo - Gabrovo - Stara Zagora - Makaza

Интервенциите ще се фокусират, от една страна, върху подобряване на условията и прозрачността на образователните институции и адаптирането им към търсенето на пазара на труда в района, и от друга страна, върху повишаване на квалификацията и ограничаване на отпадналите от трудоуния пазар. Интегрирането на възможното най-голямо брой лица на пазара на труда в района, изисква специално внимание към групите с най-ниска възможност за включване като младежите, групите в неравностойно положение и дългосрочно безработните. Безработните лица на възраст до 29 г. в СЦР са 6 746 души, а 17 524 души са регистрирани като дългосрочно безработни за повече от 1 година. Предвиждат се дейности, свързани с повторно обучение (преориентация) и преквалификация на заетите в сферите, в които се осъществяват структурни промени, чуждоезиково и компютърно обучение, насърчаване на предприемачеството и др. Инвестици ще бъдат насочени и към реконструкция и подобряване състоянието на базата на образованието.

Осигуряване на адекватни здравни и социални услуги и условия за развитие на спорта и културата

Системата на здравеопазването в СЦР като цяло покрива нуждите от здравна помощ на региона. Към 31.12.2012 г. на територията на района се намират 35 болнични заведения – многопрофилни и специализирани болници. Извънболничната помощ разполага с 211 заведения – диагностично-консултативни центрове, дентални центрове, медико-диагностични и технически лаборатории и др. Във вътрешнорегионален план, голяма част от здравната мрежа се концентрира в областите Велико Търново и Русе.

Услугите, в областта на социалните дейности в района, разполагат с добре изградена мрежа от заведения, сравними със средните показатели за страната. Областите Велико Търново и Русе заемат водещо място в предоставянето на социални услуги, в сравнение с другите области в района. Домовете за медико-социална грижа за деца обхващат 434 деца. Деинституционализацията на грижата и подпомагане на нуждаещите се в тяхната домашна среда, се предлагат в почти всички общини на територията на района.

Културната инфраструктура на територията на СЦР е относително добре развита, като повечето културни институции са концентрирани в градовете – областни центрове. Театри, музеи и кина има във всяка една от петте области на района, като единствено в Разград през 2010 г. не е имало кино. Забелязва се, че като цяло осигуреността с театри на територията на района е по-ниска от средната за страната. По гъба театъра има в Габрово и Силистра, а в Русе – три и по един в Разград и Велико Търново (общо 9 за района). Висока е концентрацията на музеи в областите Велико Търново (9) и Габрово (9) – общо 30 в района, а в Габрово и Русе има по две кина – общо 6 за района. Три библиотеки има в област Велико Търново, а две – в област Русе (общо 8 за района).

(E-85 / I-5) across the bridge over the Danube River at Rousse. The most important transport destination on North-South axis in Bulgaria provides connection between Turkey and the Middle East on the one hand and Northern Europe and Russia on the other. Through the territory of the NCR pass also the following other international roads: E-70 / I-2 Ruse - Razgrad - Varna, E-83 / I-3 Sofia - Plevan - Byala and E-772 Yablanitz - Veliko Tarnovo - Shumen - Varna. The integration with the transport networks of the neighboring countries is through the existing border checkpoints in NCR - Svishtov, Rousse ferryboat, Rousse - Danube Bridge and Siliistra.

The length of the railway network within the NCR at the end of 2012 is 627 km, which is 15.4% of the national railway system. The total length of railways doubled is 89 km or 14.2% of all railways in the Region. The length of electrified railways is 437 km - 69.7% and is above the EU average. Best served by the railway network is the region of Veliko Tarnovo. Main railway lines that pass through the Regions are: Gorna Oryahovitsa-Rousse, Gorna Oryahovitsa - Veliko Tarnovo-Stara Zagora, Gorna Oryahovitsa-Pleven-Sofia, Gorna Oryahovitsa-Shumen-Varna, Rousse-Varna, Levski-Svishtov.

The Northern border of the NCR is along the Danube River - the only inland waterway in the country. The Region has several ports of national importance: Rousse, Svishtov, Tutrakan and Siliistra. In NCR there are ports of regional importance: Rousse - Duty-free Zone, W Co - Rousse, Rousse - bunkering terminal Arbis, Port Bulmarket - Rouss, Danube dredging fleet, Svishtov - Sviloza: Terminal Sviloza and Terminal Heat Power Plant Sviloza, Siliistra - Polaris 8, Siliistra - Lesil, East Point - Siliistra. In NCR there are two ports with special purpose: port Agency Exploration and Maintenance of the Danube River, which is used for keeping and repair of ships to ensure navigation conditions and to maintain the waterway along the Danube River and port Ruse Shipyard, which is used for construction and repair of ships. On the river there have been developed marinas and fishing harbors that have municipal or local importance and are used for commercial and sport fishing and recreation.

There are favorable opportunities for the development of the passenger river transport along the Danube between Bulgaria, Romania and the countries of Western Europe. At this stage along the Danube River there are many and annually increasing cruise voyages, and most of them are staying in the port of Rousse. The port infrastructure in the NCR has a larger capacity than the volume of cargo handled in it. Territories near the ports are suitable for the development of economic zones, capable of transporting large volumes of general and bulk cargo - goods and / or raw materials for their production.

On the territory of the NCR there are two airports: the airport of Gorna Oryahovitsa and the airport of Rousse near the village of Shtraklevo. Gorna Oryahovitsa Airport is the main base for export of perishable agricultural products from North Bulgaria to the EU and the countries of the Middle and Far East, as well as Africa. Rousse Airport practically does not function since year 2000.

Construction of corridors of national and transnational

Интервенциите ще са насочени приоритетно към подобряване на здравния статус и повишаване на здравната култура на населението, подобряване на културното равнище и осигуряване на адекватна социална защита. Предвижда се модернизиране на съществуващата база за здравни и социални услуги и базата на културните институции и комплексното им интегриране в градската среда. Също така ще се подкрепят проекти за модернизиране, реконструкция и изграждане на нова база за масов спорт, изграждане на спортни зали/инфраструктури за развитие на професионален спорт и изготвяне на програми за развитие на детско-юношеския и ученически спорт.

Приоритет „Изграждане на приоритетни инфраструктурни коридори и прилежащите им съоръжения“

Към 31.12.2012 г. общата дължина на републиканската пътна мрежа в Северен централен район е 2964 км, което обхваща 462 км пътища I-ви клас, 635 км пътища II-ри клас и 1867 км пътища III-ти клас. Средната гъстота на РПМ е 0,198 км/кв.км и е по-висока от средната за страната (0,175 км/кв.км). Най-голяма е дължината на републиканските пътища на територията на област Велико Търново – 937 км, съставляващи 31,6% от пътната мрежа на района. На територията на СЦР няма изградени участъци от автомагистрала. Относителният дял на автомагистралите и пътищата I-ви клас (включват се само пътища I-ви клас) е 15,6% и е по-нисък от средните стойности за районите в страната и незначително по-висок от стойността на показателя за страната – 15,2%. Гъстотата на автомагистралите и пътищата I-ви клас също е колкото средната за страната - 0,031 км/кв.км, като на областно ниво вариациите са в диапазона от 0,020 км/кв.км в област Силистра до 0,043 км/кв.км в област Габрово.

Северен централен район е важен републикански транспортен кръстопът. На територията на района се пресичат гъба Пан-европейски транспортни коридори – транспортен коридор № 7 и транспортен коридор № 9, допълнени от коридора ТРАСЕКА: Европа – Кавказ – Азия. Транспортен коридор №7 е по р. Дунав с дължина на българската територия 470 км. Транспортен коридор № 9

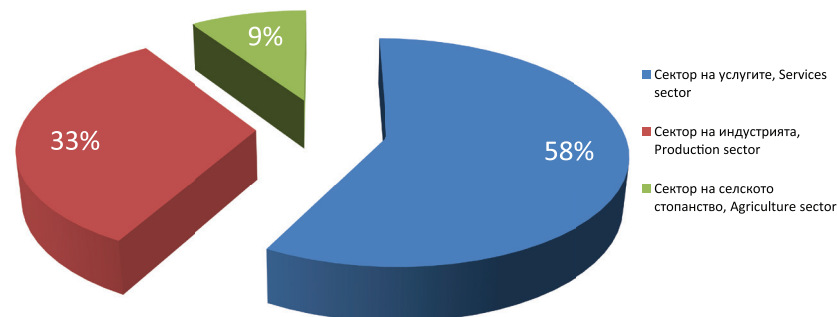
importance

Construction of Corridor № 9 and Corridor № 7 and servicing facilities is a priority not only of national, but also of European significance. This is expected to have a significant impact both on the economic activity in the NCR and to strengthen its relations with the countries of the middle and upper reaches of the Danube River. In this way, the Region has the opportunity to become a transport center of European importance. It is planned to complete the construction of Hemus Motorway and of high-speed roads within the NCR and rehabilitation of the railway lines, reconstruction and modernization of primary roads, as well as construction of gas connection Dobrich-Siliistra. Insufficiently developed are the roads of the national road network in parallel to the Danube River in the direction of Rousse - Svishtov - Nikopol. Their completion will ensure the connection between transport corridors № 4 and № 9 of the territory between the ports of the Danube River in Bulgaria. This will create better conditions for the overall use of the potential of the Danube River for economic development in the coastal areas.

Building infrastructure with regional significance

As of 31.12.2012, 48% of households in the NCR have access to broadband Internet, which is a figure lower than the national average - 51%. Internet access is available in larger and smaller urban centers of the Region. There are several concentrations of territories in a „digital shadow“. Without Internet access are parts of the southern mountain and foothill areas of the region. Concentration of territories with lack of coverage is observed in the southern part of the region of Razgrad, as well as in a large part of the territory of the region of Siliistra, in areas along the Danube River. To overcome the differences activities are envisaged to provide broadband connectivity in the first place for the needs of the government agencies and public institutions, such as mayor's offices, community centers, schools, etc. and the creation of free wireless zones around public buildings and institutions. In settlements in the rural areas will be constructed public access points to the network - public computer halls, wireless zones around them and there will be Internet access provided as a priority in the community centers. The introduction of information and communication technologies will help for overcoming the isolation of some of the areas in NCR, for their spatial cohesion and inclusion to the desired polycentric development.

Структура на икономиката в Северен централен район Economic structure in North-central region

Източник: БВП: Институт за пазарна икономика, 2009 г. / Source: GDP: Institute for market economy

провежда международните потоци по направление то Букурещ – Русе – Бяла – Велико Търново – Габрово – Стара Загора – Маказа (Е-85/ I-5), през моста над река Дунав при Русе. Най-важното транспортно направление по оста север-юг в България осигурява и свързаността между Турция и Близкия изток от една страна и Северна Европа и Русия от друга. През територията на СЦР преминават следните дружи международни пътища: Е-70/ I-2 Русе – Разград – Варна, Е-83/ I-3 София – Плевен – Бяла и Е-72 Ябланица – Велико Търново – Шумен – Варна. Интегрираността с транспортните мрежи на съседни страни се осъществява чрез съществуващите ГКПП в СЦР – Свищов, Русе ферибом, Русе – Дунав мост и Силистра.

Дължината на железопътните линии на територията на СЦР, към края на 2012 г., е 627 км, които са 15,4% от жп мрежата на страната. Общата дължина на удебените жп линии е 89 км или 14,2% от всички жп линии в района. Дължината на електрифицираните жп линии е 437 км – 69,7% и е над средното ниво на ЕС. Най-добре обслужена от жп мрежа в област Велико Търново. Основни жп линии, които преминават през района са: Горна Оряховица-Русе, Горна Оряховица-Велико Търново-Стара Загора, Горна Оряховица-Плевен-София, Горна Оряховица-Шумен-Варна, Русе-Варна, Левски-Свищов.

Северната граница на СЦР е река Дунав – единственият вътрешен воден път в страната. На територията на района функционират няколко пристанища с национално значение: Русе, Свищов, Тутракан и Силистра. В СЦР има и пристанища с регионално значение: „Русе – безмитна зона“, „Дубъл Ве Ко“ – Русе, „Русе – нефтоналивен терминал Арбис“, „Порт Булмаркет – Русе“, „Дунавски драгажен флот“, Свищов – Свилоза: Терминал „Свилоза“ и Терминал „ТЕЦ Свилоза“, Силистра – Поларис 8“, „Силистра – Лесил“, „Мист Пойнт“ – Силистра. В СЦР има и две пристанища със специално предназначение: пристанище Агенция „Проучване и поддържане на река Дунав“, което се използва за местодомуване и ремонт на кораби за осигуряване на навигационна обстановка и за поддържане на плавателния път по р. Дунав, и пристанище „Русенска корабостроителница“, което се използва за строителство и ремонт на кораби. По реката са развити яхтени и рибарски пристанища, които имат общинско или локално значение и се използват за стопански и спортен риболов и отпус.

Съществуват благоприятни възможности за развитие на пътническият речен транспорт по р. Дунав между България, Румъния и страните от Западна Европа. На този етап по р. Дунав се извършват значителни по размери и ежегодно увеличаващи се круизни плавания, като по-голямата част от тях пристигат в пристанище Русе. Пристигналата инфраструктура в СЦР разполага с по-голям капацитет от обема на обработваните в нея товари. Териториите, в близост до пристанищата са подходящи за развитие на икономически зони, с възможности за транспортиране на големи обеми генерани и насипни товари – стоки и/или суровини за производството им.

На територията на СЦР има две летища: летище Горна Оряховица и летище Русе, до с. Щръклево. Летище Горна Оряховица се явява основен пункт за износ на бързо

opment pattern of the Region.

Funds will go towards projects for building new gas transmission and gas supply networks. Through the territory of the Region passes the Northern branch of the national pipeline system of the country. Gas transmission network in NCR has large capacities, which are not used fully because of the delay in the process of gasification of households and the low consumption of natural gas by the industry. Although the relative share of the households with gasification is among the highest in the Danubian area, the gas distribution network is underdeveloped and needs further development.

To achieve better connection between the NCR and the neighboring NUTS 2 level regions in the country, as well as in the region itself, it is particularly important to improve the network of roads of second and third class - completion and rehabilitation. The density of the roads of regional importance (II-nd and III-class) is 0.167 km / sq km and is the highest compared to the other regions of the country. According to data from 2012 about 47% of the regional roads in the Region are under construction, which indicates that their condition is not good.

Priority „Integrated and sustainable development and strengthening of the polycentric network of settlements”

The towns of the Region are 39 in total and 50.1% of the population lives there. The degree of urbanization (urban population) - 66.5% is among the lowest and far below the national average - 72.5%. The towns with population over 20 thousand people are 8. There is one big town - Rousse with population 149642 people. There are four medium-sized towns with over 30 thousand people, centers of regions - Veliko Tarnovo - 68783 people, Gabrovo - 58950 people, Razgrad - 33880 people, Silistra - 35607 people. There are two more towns with population of over 30 thousand people - Gorna Oryahovitsa (31,863 people) and Svishtov (30157 people), and one town with more than 20 thousand people - Sevlievo (22676 people) that complete and balance the regional centers.

According to the National Spatial Development Concept of Republic of Bulgaria (2013-2025), the system of poles of growth in the NCR is presented by the following hierarchy levels:

- Second level - centers of national importance - represented by the town of Rousse. Veliko Tarnovo is a town that can duplicate the center Rousse;
- Third level - centers of regional importance are the town of Veliko Tarnovo, which is a town that can duplicate the center Rousse, the towns of Gabrovo, Razgrad, Silistra (regional centers) and Svishtov, which plays a complementary role as a steadily growing town. The town of Gabrovo also has the possibility to go to the second category with appropriate future development. The town of Gorna Oriahovitsa is on the border between the third and fourth level;
- Fourth level – with micro-regional importance are the towns of Drianovo, Sevlievo, Tryavna, Elena, Lyaskovec, Pavlikeni, Byala, Isperih, Kubrat, Dulovo and Tutrakan. These towns are with a relatively stable development and have important service functions for the neighboring small municipalities. The town of Sevlievo has the potential to move into third category with appropriate future development;
- Fifth level – very small towns and villages, centers of municipalities - 19 municipalities in NCR with administrative, eco-

развалящи се селскостопански продукти от Северна България за ЕС и страните от Близкия и Далечния Изток, както и Африка. Летище Русе практически не функционира от 2000 г.

Изграждане на коридори с национално и наднационално значение

Изграждането на Коридор № 9 и Коридор № 7 и обслужващите ги съоръжения е приоритет не само с национално, но и с общоевропейско значение. Очаква се това да окаже сериозен ефект както върху икономическата активност в СЦР, така и да засили неговите връзки със страните от средното и горното течение на р. Дунав. По този начин районът има възможност да се превърне в транспортен възел с европейско значение. Планирано е доизграждането на АМ „Хемус“ и на скоростни пътища на територията на СЦР и рехабилитация на съответстващите ж.п. линии, реконструкцията и модернизацията на първокласни пътища, както и изграждане на газова връзка Добрич-Силистра. Негостатъчно са развити пътищата от РГМ паралелно на река Дунав в направление Русе – Свищов – Никопол. Доизграждането им ще осъществи връзка между транспортни коридори №4 и №9 на територията между пристанищата на р. Дунав в България. Това ще създаде по-добри условия за комплексното използване потенциала на река Дунав за развитие на икономиката в крайбрежните територии.

Изграждане на инфраструктура с регионална значимост

Към 31.12.2012 г. 48% от домакинствата в СЦР имат достъп до широколентов интернет, което е по-ниска степеност от средната за страната - 51%. Достъпът до интернет е осигурен в големите и в по-малките градски центрове на района. Наблюдават се няколко концентрации на територии в „дигитална сянка“. Неосигурени са част от южните планински и предпланински части на района. Концентрация на територии с липса на покритие се наблюдава и в южните части на област Разград, както и в голяма част от територията на област Силистра, в териториите по поречието на р. Дунав. За преодоляване на различията се предвиждат дейности за осигуряване на широколентова свързаност на първо място за нуждите на гържавни ведомства и обществени институции като кметства, читалници, училища и др. и създаване на свободни безжични зони, около обществени сгради и институции. В населените места в селските райони ще се изграждат публични места за достъп до мрежата - обществени компютърни зали, безжични зони около тях и ще се осигури интернет достъп приоритетно в читалниците. Прилагането на информационно-комуникационните технологии ще спомогне за преодоляване на изолираността на част от териториите в СЦР, за пространственото им обслужване и приобщаване към желания полицентричен модел на развитие на района.

Финансови средства ще се насочват и към проекти за изграждане на нови газопроводни и газоснабдителни мрежи. През територията на района преминава Северният клон на националната газопроводна система в страната. Газопроводната мрежа в СЦР разполага с големи мощно-

monic and service functions for the population at a local level.

Highly urbanized central territories, designated as places for generating growth in the NCR, are the municipalities with centers to third level and some of the fourth level - Rousse, Veliko Tarnovo, Razgrad, Silistra, Gabrovo, Svishtov and Gorna Oryahovitsa. In these centers is concentrated most of the active social and economic activity. The peripheral, less urbanized territories are defined as underdeveloped regions for targeted support. Municipalities with centers of fourth and fifth level, which do not have easy access to towns at a higher level are assigned to this category. In these municipalities it is envisaged to implement measures to help overcoming their lagging behind in social and economic development and living standards. Towns of the fourth and fifth levels play an important role for the functioning and development of the rural areas and are in need of special support.

The urbanization process around the urban centers of higher level occurs through enhanced interaction. The towns of Veliko Tarnovo and Gorna Oryahovitsa are very close and almost merge together, as well as with the town of Lyaskovets, their area of accessibility merges with that of the town of Gabrovo, which in turn reaches the other towns of the Region – Sevlievo, Drianovo and Tryavna. Although peripherally located in the Region, a significant impact on its territorial development has the merge of the zones of influence of the towns of Razgrad, Targovishte and Shumen. A crucial merger is between Rousse and Gergevo and their development as cross-border agglomeration. Both towns are still too poorly integrated, but their future development should be envisaged taking into account the increase of the interaction in the future. The other two centers are: Svishtov, which has a supra-regional importance, encompassing in its zone of influence also the town of Belene, and Silistra, whose sphere of influence is within the municipality. In both cases, there is also a ferry crossing, which allows for a link with the opposite Romanian towns of Zimnic and Kalarash.

Support is needed for the development of the large towns – of Rousse and Veliko Tarnovo, centers of national and regional importance that generate growth and high levels of social and cultural functions. Actions will focus on upgrading the technical infrastructure and building the infrastructure of the information society, development and transfer of technology and innovation, applied scientific research and development, higher education, development of sectors that generate high growth, environmental protection and cultural heritage protection, development of the cultural institutions, improving the quality of urban environment, in order to enable these centers to attract investments and to actively participate in the competitive environment and the economic and cultural exchange between the towns within the European Union. One of the important objectives in the development of these towns is to use their capacity to boost development in the regions where they are located through integration of the surrounding territory and the achievement of economic, social, spatial cohesion.

For the medium-sized towns - centers of regional importance, such as Gabrovo, Razgrad, Silistra and Svishtov, the actions will be directed towards promoting accelerated development. These towns will act as engines of the regional development and will have a positive influence on the surrounding under-developed rural area. Measures, which should support the development

сти, които не са натоварени поради изоставането на битовата газификация и ниската консумация на природен газ от индустрията. Въпреки, че относителният дял на газифицираните домакинства е един от най-високите за Крайдунавската зона, газоразпределителната мрежа е недостатъчно развита и се нуждае от доизграждане.

За постигането на по-добра свързаност между СЦР и съседните райони от ниво 2 в страната, както и в самия район, от особено значение е подобряването на мрежата от пътища от II и III клас – доизграждане и рехабилитация. Гъстотата на пътищата с регионално значение (II-ри и III-ти клас) е 0,167 км/кв.км и е най-висока в сравнение с другите райони на страната. По данни от 2012 г., около 47% от регионалните пътища в района са в ремонт, което показва, че тяхното състояние не е добро.

Приоритет „Интегрирано и устойчиво развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища“

Градовете в района са общо 39, като в тях живеят 50,1% от населението. Степента на урбанизация (градското население), 66,5%, е една от най-ниските и доста под средната за страната – 72,5%. Градовете с население над 20 хил.г. са 8 бр. Най-голям е град Русе с население 149 642 г. Има четири средни града над 30 хил. г., центрове на области – Велико Търново – 68 783 г., Габрово – 58 950 г., Разград – 33 880 г., Силистра – 35 607 г. Има още два града над 30 хил. г. – Горна Оряховица (31 863 г.) и Свищов (30 157 г.), и един град над 20 хил. г. – Севлиево (22 676 г.), които допълват и балансират областните центрове.

Съгласно Националната концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.) системата от полюси на растежа в СЦР се представя от следните йерархични нива:

- Второ ниво – центрове с национално значение - представено от град Русе. Велико Търново е град, който може да дублира центъра Русе;
- Трето ниво – центрове с регионално значение са Велико Търново, Габрово, Разград, и Силистра (областни центрове) и Свищов, който играе допълваща роля като стабилно развиващ се град. Габрово също има възможност да премине във втора категория, при подходящо бъдещо развитие. Горна Оряховица е на границата между трето

of these towns, include building a modern economic base, fostering entrepreneurship, development and modernization of the infrastructure, the creation of sustainable jobs, technological development, construction of business parks, the creation and development of innovation centers and new production areas, use of the specific local potentials. Stimulation of the development of these towns is envisaged to be achieved by various mechanisms - incentives, concessions, participation in international networks, programs, etc.

Through the territory of the NCR pass several axes of urban development of national importance. One of the most important for Bulgaria, but also for the entire Danube area development axis is the axis connecting the Baltic Sea with the Aegean Sea- PETC № 9 Bucharest - Ruse - Byala - Veliko Tarnovo. In the direction of this axis there is a well developed transport infrastructure through railway and road I-st class with European categorization E-85. This direction is also one of the main cultural and tourist routes on the Eastern Balkans, connecting Transylvania and the Carpathian Mountains with the Ivanovo rock monasteries, Veliko Tarnovo, Valley of the Thracian Kings, the Eastern Rhodopes and White Sea Trakia.

The Northern parallel axes - Sofia - Pleven - Rousse and Yablaniitsa- Veliko Tarnovo - Shumen - Varna connect the capital with the towns of Northern Bulgaria and through Rousse – with the capital of Romania - Bucharest.

Another important axis of development is Rousse - Razgrad - Varn, which is of national importance. In terms of transport provision, the axis is also represented by both road and rail transport. This axis has the potential to become an axis of development with significance for the entire Danube region.

The high concentration of settlements in the Danubian transport axis Silistra - Rousse is typical for the entire length of the Danube River in the Bulgarian part of the river. That allows the direction between Rousse and Silistra to be defined as axis of development of national importance.

Secondary axes of development in the NCR are directions coming out of the main axes or connecting the main axes. These are: Svishtov - Byala, Silistra - Dobrich - Varna, Silistra - Dulovo-Tarvoshtite and Tutrakan - Razgrad.

Integrated regeneration and urban development and

и четвърто ниво;

- Четвърто ниво – с микрорегионално значение са Дряново, Севлиево, Трявна, Елена, Лясковец, Павликени, Бяла, Исперих, Кубрат, Дулово и Тутракан. Тези градове са с относително стабилно развитие и имат важни обслужващи функции за съседните малки общини. Севлиево има потенциална възможност да премине в трета категория, при подходящо бъдещо развитие;
- Пето ниво – много малки градове и села, центрове на общини – 19 общини в СЦР с административни, стопански и обслужващи функции за населението на местно ниво.

Централни, силно урбанизирани територии, определени като места за генериране на растеж в СЦР, са общините с центрове до трето ниво и някои от четвърто ниво – Русе, Велико Търново, Разград, Силистра, Габрово, Свищов и Горна Оряховица. В тези центрове е концентрирана най-активната социално-икономическа дейност. Периферните слабо урбанизирани територии се определят като изостанали райони за целенасочено подпомагане. Общините с центрове от четвърто и пето ниво, които нямат лесен достъп до градове по-високо ниво, са отнесени към тази категория. В тези общини се преобладава прилагането на мерки за подпомагане изоставането в социално-икономическото развитие и жизнения стандарт. Градовете от четвърто и пето ниво, имат важна роля за функционирането и развитието на селските райони и се нуждаят от специфична подкрепа.

Процесът на урбанизация около градските центрове от високо ниво се проявява чрез засилено взаимодействие. Освен сливането на двете много близки ядра, Велико Търново и Горна Оряховица, които обхващат и град Лясковец, зоната им на достъпност се слива с тази на Габрово, която от своя страна достига и до другите градове в областта – Севлиево, Дряново и Трявна. Макар и периферно разположени за района, значително влияние за териториалното му развитие има сливането на зоните за влияние на градовете Разград, Търговище и Шумен. Изключително важно сливане е обвързването на Русе и Пързеве и развитието им като агломерация с трансграничен характер. Двата града все още са твърде слабо интегрирани, но бъдещото им развитие следва да се параметрира като се отчита засилване на взаимодействието в бъдеще. Другите два центъра са: Свищов, който има и надрегионално значение, обхващайки в своята зона на влияние и гр. Белене, и Силистра, чиято зона на влияние е в пределите на общината. И в двата случая, налице е и ферилно преминаване, което дава възможност за известно обвързване и със съседните румънски градове Зимнич и Кълъраш.

Необходима е подкрепа за развитието на големите градове – Русе и Велико Търново, центрове от национално и регионално значение, които генерират растеж и високо ниво на социално-културни функции. Действията ще се концентрират върху модернизирани на техническата инфраструктура и изграждане на инфраструктурата на информационното общество, развитие и трансфер на технологии и иновации, научно-приложни и развойни изследвания, висше образование, развитие на сектори, генериращи висок растеж, защита на околната среда

improvement of the quality of urban environment

The integrated regeneration and urban development in the NCR will include a number of activities related to the rehabilitation of the urban environment and infrastructure (creation of new areas with potential for development, rehabilitation of old industrial areas, improvement of the living environment, upgrading of the water supply network, rehabilitation of public spaces - renovation of parks, gardens, playgrounds, bike lanes, street lighting, etc., improvement of the access to public services - education, health and social services, including for people with disabilities, energy efficiency measures, energy production from renewable energy resources in urban environment, rehabilitation and reconstruction of urban street networks and the introduction of energy-efficient street lighting and other measures to increase security and crime prevention, gasification, improving the air quality, etc.) and with the improvement of transport and communication connectivity in the agglomeration areas of the large towns with emphasis on the mass public transport.

Towns in the NCR, for which Integrated plans for urban regeneration and development will be drafted are the regional centers Rousse, Veliko Tarnovo, Gabrovo, Razgrad and Silistra and the town of Svishtov. The investments in urban development by 2020 in the region will be based on the forecasts of IPURD.

Improvement and promotion of the services and environment in small towns and villages

In order to achieve balanced territorial development in the North Central Region it is envisaged through the instruments of the regional development policy to support also some towns in the rural areas, which are the centers for provision of business and public services to the population living in the smaller settlements in the rural areas. These are Gorna Oryahovitsa, Sevlievo and Tutrakan.

Measures and activities will be supported aimed at ensuring satisfactory environment and basic services on the territory of the municipalities with a predominantly agricultural character, which will contribute to limiting the spatial and social isolation of these territories. Policies for development of the rural areas and small towns in them will be aiming to diversify the structure of agricultural employment and to create new urban-rural relations. The strengthening and extending of the economic, social and administrative functions of the small towns will have an impact on the stabilization of the demographic processes and the depopulation will be reduced.

Formation of local development partnerships between the local government, the business and the non-governmental-sector in municipalities with similar characteristics

Development and implementation of strategies and projects for integrated local development of groups of municipalities, taking into account the specific economic conditions, the accessibility and availability of the natural resources, will be used as a tool to reduce development disparities within the NCR. It is envisaged to introduce information and electronic service-provision systems for the regional and local authorities, to provide accessible public services to the citizens and to use the instruments of PPP. The exchange of experience and good practice between the representatives of the local government and the non-government sector in the Region will be encouraged.

Основни демографски показатели/ Core Demographic Indicators	Брой на населението – души	Коефициент на заетост на населението 15-64 г. - %	Коефициент на безработица на населението 15-64 г. - %	Дял на населението с висше образование - % от населението на възраст над 7 г.
	Population size measured in number of people	Employment rate for population 15 - 64 years in %	Unemployment rate for population 15- 64 years in %	Proportion of people with a higher-education degree as % of the population aged over 7 years
Северен централен район/ North Central Region	861 112	55.5	14.5	16.3
ВеликоТърново/ VelikoTarnovo	258494	55.0	13.9	18.3
Габрово/ Gabrovo	122702	61.4	9.7	18.6
Разград/ Razgrad	125190	50.7	21.6	11.6
Русе/ Rousse	235252	57.8	13.0	17.8
Силистра/ Silistra	119474	50.9	16.2	11.8

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

и културното наследство, развитие на културните институции, подобряване качествата на градската среда, за да могат тези центрове да привличат инвестиции и активно да участват в конкурентната среда и културния и икономически обмен между градовете в границите на Европейския съюз. Една от важните цели в развитието на тези градове е да се използва капацитетът им за даване на тласък за развитието в цялата територия на регионите, в които попадат, чрез интегриране на околната територия и постигане на икономическо, социално, пространствено обслужване.

За средните градове – центрове с регионално значение, каквито са Габрово, Разград, Силистра и Свищов, действията ще се насочат към стимулиране на ускорено развитие. Тези градове ще изиграят ролята на двигатели на регионалното развитие и ще окажат благотворно влияние на околната изостанала селска територия. Мерките, които следва да подкрепят развитието на тези градове, включват изграждане на съвременна икономическа база, стимулиране на предприемачеството, развитие и модернизация на инфраструктурата, създаване на устойчиви работни места, технологично развитие, изграждане на бизнес паркове, създаване и развитие на центрове за иновации и нови производствени зони, използване на специфичните местни потенциали. Стимулирането на развитието на тези градове се предвижда да се осъществи чрез различни механизми – преференции, облекчения, включване в международни мрежи, програми и др.

През територията на СЦР преминават няколко оси на урбанистично развитие от национално значение. Една от най-важните за България, но също така и за цялото дунавско пространство ос на развитие е оста, свързваща Балтийско с Егейско море – ОЕТК № 9 Букурещ – Русе – Бяла – Велико Търново. По направлението на тази ос е добре развита транспортната инфраструктура, чрез жп линия и първокласен път с европейска категоризация E-85. Това направление е и един от основните културно-туристически маршрути на източните Балкани, свързващ Трансилвания и Карпатите с Ивановските скални манастири, Велико Търново, Долната на тракийските царе, източните Роголи и Беломорска Тракия.

Северните паралелни оси – София – Плевен – Русе и Ябланица – Велико Търново – Шумен – Варна свързват столицата с градовете от Северна България и през Русе със столицата на Румъния – Букурещ.

Другата значима ос на развитие е направлението Русе – Разград – Варна, което е от национална значимост. По отношение на транспортната осигуреност, оста също е представена както от шосейния, така и от железопътния транспорт. Това направление има потенциала да се превърне в ос на развитие със значимост за целия Дунавски регион.

Голямата концентрация на населени места по крайдунавската транспортна ос Силистра – Русе е характерно за цялата дължина на дунавското поречие в българския участък от реката. Това дава основания направлението между Русе и Силистра да бъде определено като ос на развитие от национално значение. Като второстепенни оси на развитие в СЦР се извяват

Priority „Improving the cross-border cooperation“

Linking the towns and villages on both sides of the border

The region has a great opportunity for development of the cross-border and transnational cooperation, which will unlock its specific potential. The towns and villages within the NCR may be involved in cross-border cooperation with towns and villages in Republic of Romania. There are actions envisaged aimed primarily at overcoming the spatial isolation between the two opposite sides of the Danube, which will lead to greater economic activity of the Bulgarian-Romanian border regions Ruse-Gyurjevo, Silistra-Kalarash, Svishtov-Zimnich, Tutrakan-Oitenitsa, to improved key infrastructure links, to the development of joint tourism and cultural initiatives, to increased flexibility of the labor market and to social cohesion between the two countries in the region, to addressing natural risks and environmental protection, etc..

The opportunities for development of the cross-border cooperation of NCR as adjacent to the Danube coast, are also subject to the EU Danube Strategy. The thematic focus of the future projects will be: creation of relationships for the Danube Region, environmental protection in the Danube region; prosperity in the Danube region, strengthening the Danube region and attracting partnerships. In the EU Danube Strategy a special emphasis is placed on strengthening the links between the universities, research centers and regional business in the Danube macro-region, whereas the goal is to create conditions for cooperation between existing research and educational institutes and centers with the local business in the underdeveloped and lagging behind regions – the North West and North Central Regions.

Focusing on the Danube area will be carried out in designated areas on both sides of the river, including on the territory of NCR Svishtov-Nikopol-Turnu Magurele, Razgrad-Rousse-Gyurjevo-Bucharest. Along the Corridor № 7 (Danube River) the Action Plan under the Danube Strategy envisages the construction of Danube Panorama Road and Danube bicycle path, around which to structure multiple tourist sites and which will offer new opportunities for specific orientation in the development of the Danube municipalities.

Implementation of sustainable partnership initiatives along the Danube River and with other regions in Europe

The participation of NCR in programs for interregional and transnational cooperation will promote the exchange of experience and best practices between public institutions, companies and NGOs. Specific opportunities for development of the cross-national and cross-regional cooperation focusing on the territorial cohesion will provide the future Danube Cross-national Program. It is envisaged that the financial resources provided for the program will serve to strengthen and facilitate the achievement of the objectives of the EU Strategy for the Danube Region, including exchange of experience, studying the best practices, administrative capacity building and partnership initiatives.

направления, излизащи от основните оси или свързващи основните оси. Такива са: Свищов – Бяла, Силистра – Добрич – Варна, Силистра – Дулово – Търговище и Тутракан – Разград.

Интегрирано обновяване и развитие на градовете и подобряване качеството на градската среда

Интегрираното обновяване и развитие на градовете в СЦР ще включва редица дейности, свързани с рехабилитация на градската среда и инфраструктура (създаване на нови зони с потенциал за развитие, рехабилитация на стари производствени зони, подобряване на жилищната среда, модернизация на водопроводната мрежа, благоустройство на публичните пространства - обновяване на паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично осветление и др.), подобряване на достъпа до публични услуги - образование, здравеопазване и социални услуги, включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, рехабилитация и реконструкция на градски улични мрежи и въвеждане на енергоефективно улично осветление и други мерки за повишаване на сигурността и предотвратяване на престъпността, газифициране, подобряване чистотата на атмосферния въздух и др.) и с подобряване на транспортната и комуникационната свързаност в агломерационните ареали на големите градове с акцент върху масовия обществен транспорт.

Градовете в СЦР, за които се изготвят Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие са областните центрове Русе, Велико Търново, Габрово, Разград и Силистра и град Свищов. Инвестициите за градско развитие до 2020 г. в района ще се базират на предвижданията на ИПГВР.

Подобряване и стимулиране на услугите и средата в малките градове и селата

С оглед постигане на балансирано териториално развитие в Северен централен район, се предвижда чрез инструментите на политиката за регионално развитие

Priority „Environment and Resources - Protection and Efficiency“

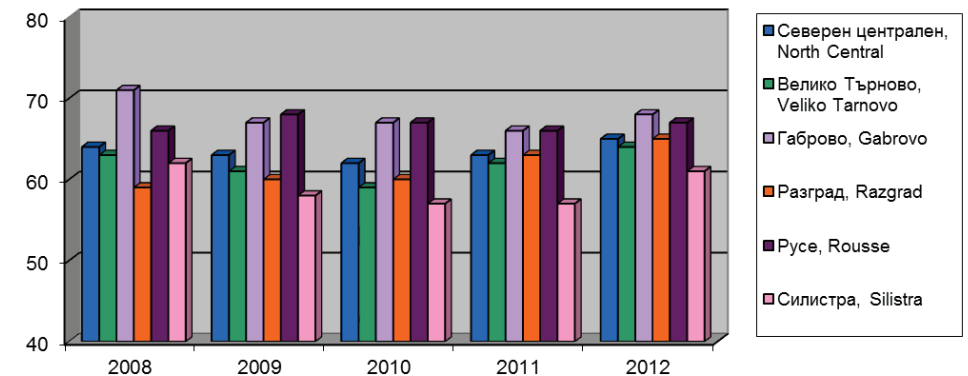
Improvement of the water supply, sewerage and waste water treatment

As per level of construction of the water supply network the NCR is on one of the leading places in the country, as the proportion of the population with central water supply as of 31.12.2011 is 99.8%, with an average index for the country 99.2%. The main problems in terms of water supply for the population is in the mountain and foothill municipalities of the Region - Gabrovo, Tryavna, Drianoovo, Sevlievo, Zlatarica and especially Elena, where 5.4% of the population has no water supply. Purification of drinking water is applied only in the regions of Veliko Tarnovo and Gabrovo, while in the regions of Razgrad, Ruse and Silistra where the drinking water is obtained from Hydropower Plants with deep wells, the water is treated with chlorine.

The share of the population in the region under limited regime of water supply is 4.2% (the second to the last in the country after NWR), and this percentage is almost entirely due to the region of Gabrovo, where 25.6% of the population is under limited supply regime and to a very small extent is due to the region of Veliko Tarnovo where only 1.8% of the population is on limited supply regime. The proportion of water loss in the Region is high - 60.9%, about the same as the national average.

As of 31.12.2011 only 63.6% of the population is covered by the sewerage networks and this indicator places the Region on the second to the last place in the country. The average proportion of the population served by sewerage network in Bulgaria is 74%. The intraregional differences are significant - in the region of Gabrovo 85% of the population uses public sewerage network, while in the regions of Razgrad and Silistra the figures are only 41.9% and 51.8% of the population respectively.

Коефициент на икономическа активност в Северен централен район за периода 2008-2012 г. в %
Economic activity coefficient for the North Central Region for the period 2008-2012, %

да бъдат подкрепени и някои градове в селските райони, които се явяват центрове за предоставяне на публични и бизнес услуги за населението, общащия по-малките населени места в селските райони. Такива са Горна Оряховица, Севлиево и Тутракан.

Ще се подкрепят мерки и дейности, насочени към осигуряване на адекватна среда и основни услуги на територията на общините с преобладаващо селскостопански характер, което ще допринесе за ограничаване на протранствената и социална изолация на тези територии. Политиките за развитие на селските райони и малките градове в тях, ще бъдат насочени към разнообразяване на структурата на селскостопанската заетост и към създаване на нови връзки град-село. Чрез укрепването и разширяването на икономическите, социалните и административните функции на малките градове, ще се въздейства за стабилизиране на демографските процеси и ще се ограничи обезлюдяването им.

Формиране на партньорства за местно развитие между местната власт, бизнеса и неправителствения сектор в общини със средни характеристики

Разработването и прилагането на стратегии и проекти за интегрирано местно развитие на групи общини, съобразени с конкретните икономически условия, достъпността и наличието на природните ресурси, ще се използва като инструмент за намаляване на неравенствата в развитието на територията на СЦР. Превиджда се въвеждането на информационни и електронни системи за обслужване за организациите на регионалните и местни власти, осигуряване на достъпни обществени услуги за гражданите и използване на инструментите на ПЧП. Ще се насърчава обмяната на опит и добри практики между представителите на местната власт и неправителствения сектор в района.

Приоритет „Подобряване на трансграничното сътрудничество“

Обвързване на селищните структури от двете страни на границата

Районът има големи шансове за развитие на трансгранично и транснационално сътрудничество, което ще отключи специфичния му потенциал за развитие. Населените места на територията на СЦР могат да участват в трансгранично сътрудничество с населени места в Република Румъния. Превиджда се осъществяване на дейности, насочени основно към преодоляване на пространствената изолация между двете срещуположни страни на река Дунав, които ще доведат до по-голяма икономическа активност на граничните българо-румънски региони Русе-Горзево, Силистра-Кълъраш, Свищов-Зимнич, Тутракан-Олтеница, до подобряване на ключови инфраструктурни връзки, до развитие на съвместни туристически и културни инициативи, до повишаване гъвкавостта на пазара на труд, до социално сближаване между двете държави в региона, до преодоляване на природни рискове, опазване на околната среда и др.

Only 46.2% of the population of the NCR is served by waste water treatment plants. Problematic is the region of Silistra, where only 0.6% of the population is covered by waste water treatment. The highest is the percentage of the population served by waste water treatment plants in the region of Gabrovo - 66.6% and in the region of Rousse - 63.7%.

The interventions in the water supply and sewerage sector in the NCR will be aimed primarily at ensuring a stable water supply for the entire population of the Region through maintenance and repair of the existing reservoirs and construction of new ones, as well as to minimizing the losses in the water transfer and water supply networks through rehabilitation of water transfer and water supply infrastructure. It is envisaged also to build and reconstruct sewage networks in the Region and facilities for water purification and waste water treatment plants for urban waste water, including the implementation of good agricultural and farming practices and water saving techniques and technologies for irrigation.

Improving the system of waste management

In 2011, 99.7% of the population of NCR is covered by organized waste collection service - a higher proportion than the national average (98.9%). Thus, the region ranks first as per degree of coverage of the population in waste collection systems. In two of the regions the entire population (100%) is covered by organized waste collection systems - Rousse and Silistra. Measures will be supported, which aim at building and reconstruction of landfills, the construction of systems for the reuse and disposal of waste and to optimize and extend the system of separate waste collection. Targeted interventions are envisaged for improving the waste management system in the small towns and villages of the Region and for the reclamation of land contaminated by old domestic waste landfills.

Limitation of natural risks (risk prevention)

The main sources of air pollution in the NCR are the industry, road transport and solid fuel domestic heating, whereas the latest is the reason for exceeding the standards during the autumn and winter period. The general trend is towards improvement of the air quality in the Region, with the main exception being the dust indicator. Among the reasons for excessive dust pollution are also the outdated automobile fleet and the poor maintenance of roads. The impact of the industry and agriculture is negligible and of local territorial scope. In the towns of Sevlievo, Razgrad and Veliko Tarnovo there is gasification that contributes to the reduction of harmful emissions into the atmosphere. Gasification is advancing in the towns of Kubrat, Isperih and Gabrovo. In 2013 began the construction of a transmission gas pipeline – high pressure Dobrich - Silistra and automatic gas reducing station - Silistra, from which sections are envisaged for the towns of Tervel, Alfatar and Dulovo.

With greatest importance for the population and the economy of the NCR are the waters of the Danube River, the rivers of Yantra, Rositsa, Vidima, Dryanova river, Zlatarishka river, Stara river, Leferdzha, Goliama River, Negovanka, Osam, Rousse Lom, Tsaratsar River, Suha River. They are used for irrigation and for drinking water. The greatest potential have the waters of the Danube River, used for transportation, fishing and irrigation.

Възможностите за развитие на трансграничното сътрудничество на СЦР, като прилежащ на дунавското крайбрежие, са обект и на Дунавската стратегия на ЕС. Тематичната насоченост на бъдещите проекти ще бъде: създаване на връзки за региона на река Дунав; опазване на околната среда в региона на река Дунав; постигане на благосъстояние в региона на река Дунав; укрепване на региона на река Дунав и привличане на партньорства. В Дунавската стратегия на ЕС е поставен специален акцент върху укрепване на връзките между университетите, изследователските центрове и регионалния бизнес в Дунавския макрорегион, като целта е да се създадат условия за сътрудничество между съществуващи научни и образователни институти и центрове с местния бизнес в изоставащите, необлаготелствани райони – Северозападния и Северния централен район.

Фокусирането върху Дунавското пространство ще се осъществява в определени зони от двете страни на реката, между които на територията на СЦР Свищов-Никопол-Търну Магуреле, Разград-Русе-Горзево-Букурещ. По направление на Коридор № 7 (река Дунав) Планът за действие по Дунавската стратегия предвижда изграждането на Дунавски панорамен път и Дунавска велоалея, около които да се структурират множество обекти на туризъм и които ще предлагат нови възможности за специфична ориентация в развитието на крайдунавските общини.

Реализация на устойчиви партньорски инициативи по р. Дунав и с групи региони в Европа

Участието на СЦР в програми за междурегионално и транснационално сътрудничество ще стимулира обмяна на опит и добри практики между публични институции, фирми и неправителствени организации. Конкретни възможности за развитие на транснационалното и трансрегионалното сътрудничество с акцент върху териториалното сближаване ще даде бъдещата „Транснационална програма Дунав“. Превиджда се финансовите ресурси, планирани за програмата, да служат за укрепване и улесняване на постигането на целите на стратегията на Европейския съюз за региона на река Дунав, включително обмяна на опит, изучаване на добрите практики, изграждане на административен капацитет и партньорски инициативи.

Приоритет „Околна среда и ресурси – опазване и ефективност“

Подобряване на водоснабдяването, канализацията и третирането на отпадъчни води

По степен на изграденост на водоснабдителната мрежа СЦР е на едно от първите места в страната, тъй като дялът на водоснабденото население към 31.12.2011 г. е 99,8%, при среден показател за страната 99,2%. Основните проблеми по отношение водоснабдеността на населението са в планинските и предпланински общини на района – Габрово, Трявна, Дряново, Севлиево, Златарица и най-вече Елена, където 5,4% от населението не е водоснабдено. Пречистяване на питейните води се прилага само в областите Велико Търново и Габрово, докато в

The Danube falls into the third category of quality of surface waters - waters, the use of which is permitted only for irrigation and industrial needs, after respective treatment. It is unacceptable to use it for drinking water and domestic needs.

Along the rivers Yantra and Rousse Lom there are several sections in poor environmental condition as a result of organic pollutants, hazardous substances and nitrate pollution. They are caused by discharges of domestic and fecal and untreated industrial wastewater, of waste water treatment plants and agricultural activities.

In the recent years there is an increasing tendency to decrease the pollution of the land and soil. Soil pollution is generally not recorded in the NCR. The region is characterized by strong development of soil erosion due to the varied landscape. An exception is the territory of the municipality of Gorna Oryahovitsa, which, according to the erosion map of Bulgaria, is categorized as a region with non-eroded soils. Erosion processes in the Danube Plain continuously increase their intensity, causing significant damage to the engineering facilities and agriculture. Most affected by erosion is the Danube shore. There is also wind erosion due to the flat and open terrain and strong winds periodically.

On the territory of the NCR there are 69 protected areas by NATURA 2000 - 46 areas under Directive 92/43/EEC on the conservation of the natural habitats and of wild fauna and flora, and 23 areas under Directive 2009/147/ES on the conservation of wild birds. They cover a total (considering the overlap) of 319,993 ha or 21.4% of the size of the region.

The number of the protected territories in the NCR is 94 out of 966 protected territories in Bulgaria. These are: National Park „Central Balkan“, 3 natural parks - „Bulgarka“, „Persina“ and „Rousse Lom“, three reserves, 21 natural sites and 63 protected areas.

The increased threat of natural disasters and the poor state of the infrastructure for risk prevention require planning measures and concrete actions. Supported will be projects for strengthening the landslide areas along the Danube bank and flood protection in the regions of Rousse, Veliko Tarnovo and Silistra, for development and implementation of early warning systems for floods, earthquakes, landslide danger and other natural disasters, for fire fighting, construction of coastal protection and bank consolidation facilities, for effective management of the protected areas and NATURA 2000 sites through the development of management plans for the protected areas.

Priority „Development of low-carbon economy, mitigation of the consequences and adaptation to the climate change“

Improvement of the energy efficiency of the region

In order to adapt the region to the effects of the climate change and to avoid their negative impact on the agriculture and forestry, on the development of the tourism, on the energy production, on the state of the water resources and the overall biological balance in the region, the planned activities and measures will focus on several areas - improving the energy efficiency of housing, public buildings and production, preservation and expansion of areas under deciduous forests, protection of the soil from loss

областите Разград, Русе и Силистра, където питейната вода се добива от помпени станции с дълбоки сондажи, водата се третира с хлор.

Делът на населението в района в режим на водоснабдяване е 4,2% (на предпоследно място в страната след СЗР), като почти изцяло този процент се дължи на област Габрово, където 25,6% от населението е в режим на водоснабдяване и в съвсем малка степен на област Велико Търново, където с режим е 1,8% от населението. Делът на загубите на вода в района е висок – 60,9%, почти колкото средната за страната стойност.

Към 31.12.2011 г. само 63,6% от населението е обхванато от канализационните мрежи и по този показател районът е на предпоследно място в страната. Средният дял на населението, обслужено с канализационна мрежа в България е 74%. Вътрешнорегионалните различия са значителни, като в област Габрово 85% от населението е свързано към обществена канализация, а в областите Разград и Силистра това са съответно 41,9% и 51,8% от жителите.

Едва 46,2% от населението на СЦР е обслужено от пречиствателни станции за отпадъчни води. Проблемна е област Силистра, където 0,6% от населението е обхванато от пречистване на отпадъчни води. Най-висок е процентът на населението, обслужено от ПСОВ в областите Габрово – 66,6% и Русе – 63,7%.

Интервенциите в сферата на Вук сектора в СЦР ще бъдат насочени на първо място към осигуряване на постоянно водоснабдяване на цялото население в района чрез поддръжане и ремонт на съществуващите водоеми и изграждане на нови, както и към минимизиране на загубите по водопроводната и водоснабдителната мрежи, чрез рекултивация на водопроводна и водоснабдителна инфраструктура. Преглежда се и доизграждане и реконструкция на канализационни мрежи в района и на съоръжения за пречистване на водите и селищни пречиствателни станции за отпадъчни води, включително прилагане на добри земеделски и фермерски практики и водоспестяващи техники и технологии за напояване.

Подобряване на системата за управление на отпадъците

През 2011 г. 99,7% от населението на СЦР е обслужено от организирано сметосъбиране – дял по-висок от сред-

of fertility and combating desertification, actions to reduce the emissions of harmful substances from industrial sites, support for projects to increase the natural gas consumption, implementation of programs for organic agriculture and livestock breeding and for protection and restoration of the biodiversity in the region, technological innovation in manufacturing processes to reduce the land and soil degradation, stimulating the research to predict the impact of the climate changes and etc.

Utilization of the specific potential for energy production from renewable energy resources

NCR's energy infrastructure is well developed. All towns and villages are supplied with electricity and there are no problems for power distribution networks, but there are problems with the electricity supply. In the winter the electricity networks often break down and need to be modernized. In mountainous and hilly areas there are periods of up to several days without electricity in the year. For this reason, the NCR uses significant amounts of firewood for heating and cooking at the expense of other types of energy.

Favorable opportunities for the development of the wind energy generation in NCR exist in areas located along the southern border of the region, running along the ridge of the Balkan. Also part of the region is in an area where there are natural conditions for using the solar energy to produce electricity. Two large solar parks are located near Samovodene and Zlatarica (region of Veliko Turnovo). Near the village of Polkovnik Lambrinovo (region of Silistra) is based a photovoltaic plant. There is yet to be constructed the first wind energy park Obretenik (13 turbines) in Rousse region with a total capacity of 39 MW, which will be located near the village of Obretenik (municipality of Borovo).

Extraordinary potential (unused) in terms of the resource for electricity production from renewable sources has the Danube River. In the NCR there are favorable conditions for growing wheat and corn, as well as the main energy crops used as feedstock for biodiesel – rapeseed and sunflower. In Kozarevets village, near Lyaskovec, operates a biodiesel installation of Rapid Oil Industry Ltd.

The wider use and penetration of renewable energy sources in the North Central Region is one of the main objectives related to achieving sustainable development of the Region. In order to improve the ecological status of the territory of the region the planned measures and activities are aimed at improving and expanding the capacity of the energy transmission grid, increasing the share of electricity production from renewable energy sources in the region, generating energy from the Danube - exploring

ния за страната (98,9%). Това нарежда района на първо място по степен на обхващане на населението в системи за организирано сметосъбиране. В двете от областите в района цялото население (100%) е обхванато от системи за организирано сметосъбиране – Русе и Силистра. Ще се подкрепят мерки, насочени към изграждането и реконструкцията на гета за отпадъци, към изграждането на системи за повторно използване и унищожаване на отпадъците и към оптимизиране и разширяване на системата за разделно събиране на отпадъците. Предвиждат се целенасочени действия за подобряване на системата за управление на отпадъците в малките населени места в района и за рекултивация на терени, замърсени от стари гета за битови отпадъци.

Ограничаване на природните рискове (превенция на риска)

Основните източници на замърсяване на атмосферния въздух в СЦР са промишлеността, автомобилният транспорт и битовото отопление на твърдо гориво, като последното е причина за надвишаване на нормите в есенно-зимния период. Общата тенденция е на подобряване качеството на атмосферния въздух в района, като основното изключение е по показател прах. Причините за наднормено замърсяване с прах са и остарелият автомобилен парк и лошата поддръжка на пътните настилки. Въздействието на промишлеността и селското стопанство е незначително и с локален териториален обхват. В градовете Севлиево, Разград и Велико Търново има газификация, което допринася за намаляване на емисиите вредни вещества в атмосферата. Напредва газификацията на гр. Кубрат, гр. Исперих и гр. Габрово. През 2013 г. започна изграждането на преносен газопровод – високо налягане Добрич – Силистра и автоматична газорегулираща станция – Силистра, от които са предвидени отклонения за градовете Тервел, Алфатар и Дулово.

С най-голямо значение за населението и стопанството на СЦР са водите на реките Дунав, Янтра, Росица, Видима, Дряновошка, Златаришка, Стара река, Леферджа, Голяма река, Негованка, Осъм, Русенски Лом, Царацар Река, Суха река. Те се използват за напояване и за питейна вода. С най-голям потенциал са водите на река Дунав, използвани за транспорт, риболов и напояване.

Поречието на р. Дунав попада в трета категория за качество на повърхностно течащи води, чието използване е допустимо само за напояване и промишлени нужди, след необходимата за това преработка. Негопустимо е използването им за питейно-битови нужди.

По поречието на реки Янтра и Русенски Лом има няколко участъка в лошо екологично състояние, които са в резултат на органични замърсители, опасни вещества и замърсяване с нитрати. Предизвикани са от зауставяния на битово-фекални и промишлени непречиствени отпадъчни води, на пречиствателни станции за отпадъчни води, селскостопански дейности.

През последните години все повече се засилва тенденцията за намаляване замърсяването на земите и почвите. Като цяло в СЦР няма регистрирано замърсяване на поч-

вите. Районът се характеризира със силно развитие на почвената ерозия, поради насечения relieф. Изключение прави територията на община Горна Оряховица, която съгласно ерозионната карта на България е категоризирана като район с неерозирани почви. Ерозионните процеси в Дунавската равнина непрекъснато увеличават своя интензитет, като причиняват значителни вреди на инженерни съоръжения и селското стопанство. Най-силно засегнат от ривинна ерозия е Дунавският бряг. Проявление има и ветровата ерозия, поради равнинния и открит relieф и периодично силните ветрове.

На територията на СЦР се намират общо 69 бр. защитени зони по Natura 2000 – 46 бр. зони по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и 23 бр. зони по Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици. Те обхващат общо (с отчитане на припокриването) 319 993 ха или 21,4% от площта на района.

Броят на защитените територии в СЦР е 94 от 966 защитени територии в България. Такива са: „Национален парк, „Централен Балкан“, 3 бр. природни паркове – ПП „Българка“, ПП „Персина“ и ПП „Русенски Лом“, 3 бр. резервати, 21 природни забележителности и 63 защитени местности.

Увеличената заплаха от природни бедствия и лошото състояние на инфраструктурата за превенция на риска изискват планиране на мерки и конкретни дейности. Ще се подкрепят проекти за укрепване на свлачищните участъци по дунавския бряг и защита от наводнения в областите Русе, Велико Търново и Силистра, за разработване и внедряване на системи за ранно предупреждение при наводнения, земетресения, опасност от свлачища и др. природни бедствия, за борба с пожарите, за изграждане на брегозащитни и брегоукрепващи съоръжения, за ефективно управление на защитените зони и обектите на Natura 2000 чрез разработване на планове за управление на защитените зони.

Приоритет „Развитие на нисковъглеродна икономика, смекчаване на последиците и адаптиране към климатичните промени“

Подобряване на енергийната ефективност на района

С оглед адаптиране на района към последиците от климатичните промени и с цел предотвратяване на негативното им влияние върху селското и горското стопанство, върху развитието на туризма, на производството на енергия, върху състоянието на водните ресурси и на общото биологично равновесие в района, планираните мерки и дейности ще бъдат насочени в няколко направления - подобряване на енергийната ефективност на жилищния фонд, на публичните сгради и на производствата, опазване и разширяване на площите с широколистни гори, опазване на почвите от загуба на плодородие и борба с опустиняването, действия за ограничаване на изпусканияте в атмосферния въздух емисии на вредни вещества от промишлените обекти, подкрепа на проекти за увеличаване на потреблението на природен газ, реализирани на програми за екологично земеделие и

Основни инфраструктурни показатели/ Core Infrastructure Indicators	Дял на населението, обслужено от водоснабдителна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от канализационна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране - %
	Share of population covered by water supply infrastructure in %	Share of population covered by sewerage infrastructure in %	Share of population covered by an organised waste collection system in %
Северен централен район/ North Central Region	99,8	63,6	99,7
ВеликоТърново/ VelikoTurnovo	99,7	66,2	99,5
Габрово/ Gabrovo	99,0	85,0	99,5
Разград/ Razgrad	100,0	41,9	99,7
Русе/ Rousse	100,0	67,3	100,0
Силистра/ Silistra	100,0	51,8	100,0

СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН / NORTH CENTRAL REGION

животновъдство и за опазване и възстановяване на биоразнообразието в района, технологично обновление на производствените процеси за намаляване деградацията на земите и почвите, стимулиране на научните изследвания за прогнозиране на въздействието на климатичните промени и др.

Оползотворяване на специфичния потенциал за производство на енергия от ВЕИ

Енергийната инфраструктура на СЦР е добре развита. Всички населени места са електроснабдени и практически не съществуват проблеми за мрежите на електроразпределението, но има проблеми с доставката на електроенергия. В зимния сезон често електропреносните мрежи аварират и се нуждаят от модернизирани. В планинските и полупланинските райони се наблюдават периоди до няколко дни без електроенергия в годината. Поради тази причина в СЦР се използват значително количества дърва за огрев и за приготвяне на храна за сметка на други видове енергия.

Благоприятни възможности за развитието на ветроенергетиката в СЦР съществуват в територии, разположени по южната граница на района, преминаваща по билото на Стара планина. Също така част от територията на района попада в зона, където съществуват природни условия за използване на слънчевата енергия за производство на електрическа енергия. Два големи фотоволтаични парка са разположени в близост до Самоводене и Златарица (област Велико Търново). Край с. Полковник Ламбриново (област Силистра) е изградена фотоволтаичната централа. Предстои изграждането и на първия ветроенергиен парк „Обретеник“, (13 броя ветрогенератори) в област Русе с обща мощност 39 MW, който ще бъде разположен до с. Обретеник (община Борово).

Изключителен потенциал (неоползотворен) от гледна точка на ресурса за производство на електроенергия от възобновяеми източници представлява течението на река Дунав. В СЦР има благоприятни условия за отглеждане на основните енергийни култури, използвани като суровина за производство на биодизел – рапица и слънчоглед. В с. Козаревец, община Ясковец, функционира инсталация за биодизел на „Рапид Ойл индустри“ ООД.

По-широкото използване и навлизане на възобновяемите източници в Северния централен район е една от основните цели, свързани с постигането на устойчиво развитие на района. С цел подобряване на екологичното състояние на територията на района планираните мерки и дейности са насочени към подобряване и разширяване капацитета на електропреносната мрежа, увеличаване дела на производството на електрическа енергия от възобновяеми източници в района, производство на енергия от р. Дунав – проучване на възможността за изграждане на хидроенергийни комплекси в българския участък на р. Дунав, оползотворяване на енергия от слънчеви и вятърни електроцентрали, преработка на растителни продукти и на отпадъци за производство на енергия, прилагане на иновативни геотермални проекти и др.

the possibility for construction of hydropower complexes in the Bulgarian section of the Danube River, use of energy from solar and wind power plants, processing of plant materials and waste for power generation, application of innovative geothermal projects and etc.

СЕВЕРОИЗТОЧЕН РАЙОН NORTH EAST REGION

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Североизточен район е част от района от ниво 1 „Северна и Югоизточна България“, който включва още Северозападен, Северен централен и Югоизточен (райони от ниво 2). Районът е съставен от областите Варна, Добрич, Шумен и Търговище и разположените в тях 35 общини.

Североизточният район обхваща северната част на българското Черноморско крайбрежие, част от източния дял на Стара планина, част от Лудогорие и Добруджа. СИР заема 13,05% от територията на страната. Той е най-малкият по площ сред районите от ниво 2 - 14 487 km².

Според последното официално преброяване от 2011 г. на територията на СИР живее 13,1% от населението на страната - 966 097 души, като в град Варна е съсредоточена една трета от населението на района. Средната гъстота на населението е висока - 66,7 г/км², което го поставя на второ място след ЮЗР. Естественният прираст е отрицателен, но в по-малка степен, отколкото в другите райони на страната. Възрастовата структура може да се окаже като относително добра на фона на преобладаващата картина в страната.

Икономическото състояние на Североизточния район е на сравнително добро равнище. Създаденият в района БВП на глава от населението през 2010 г. възлиза на 81,3% от средния за страната и 36% от средния за ЕС-27. Селското стопанство е един от водещите отрасли. Над 60% от обработваемата земя в района е заета от зърнени култури, като по този показател районът е на първо място в страната. Икономиката на СИР и по-специално на област Варна, има един уникален елемент, чието значение все повече ще нараства - „морската индустрия“. Районът притежава силно развит сектор на обслужващите дейности в областта на публичните услуги, бизнеса, финансово-застрахователната сфера, транспорта и туризма. С висок дял в икономическия профил на района е производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия - 22,9%. СИР е на първо място и по отношение на произведена електроенергия от ВЕИ. На този район се отрежда водещата роля, свързана с целите на стратегия „Европа 2020“ на ЕС (и на съответната Национална програма за реформи на Република България 2013-2015 г.) за постигане на 16% дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление. Районът е на първо място в страната по инсталирана мощност на база използване енергията на вятъра.

Към 31.12.2011 г. 9,3% от преките чуждестранни инвестиции в страната са в СИР, като област Варна е на трето място след област София (столица) и област Бургас по обем на привлечени инвестиции.

СИР е сред двата водещи района от ниво 2 в страната по степен на развитие на туризма, което се дължи изключително на морския рекреативен туризъм. Тук са изградени туристически комплекси със значителна материална база - к.к. „Златни пясъци“, к.к. „Албена“, к.к. „Св. Св. Константин и Елена“ и др.

GENERAL CHARACTERISTICS

The North East Region is part of the level 1 region „North and South-East Bulgaria“, which includes also the North West, North Central and South East NUTS 2 level regions. The region consists of the regions of Varna, Dobrich, Shumen and Targovishte and the 35 municipalities belonging to them.

The North East Region covers the northern part of the Bulgarian Black Sea coast, part of the eastern part of Stara Planina, part of Ludogorie and Dobrudzha. The North East Region covers 13,05% of the territory of the country. It is the smallest of the NUTS 2 level regions - area of 14 487 sq.km.

According to the latest official census of 2011 the territory of the North East Region is inhabited by 13,1% of the population of the country - 966 097 people, whereas one third of the population of the region is concentrated in the city of Varna. The average population density is high - 66,7 people on sq.km., which ranks it second following the South West Region. The natural population growth is negative, but not to such extent as in the other regions of the country. The age structure may be characterized as relatively good compared to the prevailing situation in the rest of the country.

The economic condition of the North East Region is relatively good. The generated in the region GDP per capita in 2010 was 81,3% of the average for the country and 36% of the average for EU-27. The agriculture is one of the leading sectors. More than 60% of the cultivated land in the region is covered by cereals and according to this indicator the region has the top rank in the country. The economy of the North East Region and of Varna Region in particular is characterized by a unique phenomenon, which will have an increasing importance - „the maritime industry...“. The region has a well developed service sector in the area of public services, business, financial and insurance sector, transport and tourism. High share in the economic profile of the region has the production and distribution of electricity and heat power - 22,9%. The North East Region comes first with respect to electricity generated from Renewable Energy Sources (RES). This Region has the leading role with respect to the objectives of EU Europe 2020 Strategy (and of the respective National Programme for Reforms of Republic of Bulgaria 2013-2015) for reaching 16% share of REW in the end-user energy consumption. The region has the top rank for the country with respect to installed facilities using the wind power.

As of 31.12.2011 9,3% of the foreign direct investments in the country are located in the North East Region, whereas Varna Region comes third after Sofia City Region and Burgas Region according to the volume of attracted investments.

The North East Region is among the two leading NUTS 2 level regions in the country with respect to the tourism development, which is due extremely to the sea recreation tourism. Here have been established tourist resorts with significant material base - Golden Sands resort, Albena resort, Sv.sv. Konstantin and Elena resort, etc.

The region is characterized by rich cultural heritage - within the region are located the ancient Bulgarian capital cities of Pliska and Preslav, the gigantic monument Madara Rider, the unique Aladzha Rock Monastery, the Roman thermae in the center of

Районът се отличава с богато културно наследство - в границите на района се намират старите български столици Плиска и Преслав, монументалният паметник Магарски конник, уникалният скален Аладжа манастир край Варна, Римските терми в центъра на Варна, дребната крепост Овеч край Провадия, Националният археологически резерват „Яйлата“ при Камен бряг, античната крепост Крумово кале край Търговище, античната крепост Ковачевско кале край Попово, археологическият резерват „Шуменска крепост“, най-големият мюсюлмански храм в страната Томбул джамия, Морската и Ботаническата градини във Варна, Ботаническата градина в Балчик и редица други археологически паметници и етнографски комплекси.

Към 31.12.2012 г. коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 г. в СИР - 58,9%, е по-нисък от средния за страната, а равнището на безработица на населението на възраст 15-64 г. - 18,4% е най-високо сред районите от ниво 2 в страната. Област Шумен е областта с най-висока безработица в цялата страна - 26,8%.

Североизточен район е един от районите в страната, в които са развити всички видове транспорт - сухопътен, жп, морски и въздушен транспорт. През територията на СИР преминава малка част от участъка Бургас-Варна на транспортен коридор №8. От особено значение за транспортното обслужване в района е сухопътната отсечка Русе-Варна, представляваща алтернативен сегмент на транспортен коридор №7 (р. Дунав). При гр. Русе се осъществява връзката с коридор №9. Средната гъстота на първокласните пътища и автомагистралите в района е най-висока от всички райони от ниво 2 в страната - 0,039 км/кв. км, но населените места в СИР не са равномерно обслужени с пътища от висок клас. СИР е един от районите с най-слабо развита жп мрежа в страната в териториален аспект, но сравнително по-модернизирана. Международното пристанище Варна е важен център на транспортната система на страната, през който преминава голяма част от вноса и износа ни. Въздушният транспорт е представен от летище Варна, което е с международен статут. Характерна е изключително силно изразената сезонност при експлоатацията на летището, като по-голямата част от полетите са съсредоточени в четирите летни месеца на годината. В района действат четири гранично-контролни пропускателни пункта, два сухоземни с Румъния и два морски (пристанище Варна и Фериботен комплекс и пристанище Балчик).

Територията на района е относително запазена в екологично отношение. Площта на защитените територии - 1,1% и защитените зони по НАТУРА 2000 - 26,5% в района е една от най-ниските сред районите от ниво 2 в страната. С най-ниски показатели са областите Шумен и Търговище.

По достигната степен на развитие на водоснабдителната мрежа, Североизточен район е на първо място в страната - делът на водоснабденото население е 99,9%. По отношение на развитие на канализационната мрежа и ПСОВ, районът е на второ място след ЮЗР, с показатели над средните за страната.

the city of Varna, the ancient forest Ovech close to Provadia, the National archeological Reserve Yailata close to Kamen bryag, the ancient forest Krumovo Kale close to Targovishte, the ancient forest Kovachevsko Kale close to Popovo, the archeological reserve Shumen Forest, the biggest Muslim temple in the country Tombul Mosque, Varna's Sea Garden and Botanical Garden, the Botanical Garden in Balchik and a number of other archeological and ethnographic monuments.

As at 31.12.2012 the employment rate of the population in the age range of 20-64 in the NER is - 58,9%, which is lower than the average for the country and the unemployment rate of the population in the age range of 15-64 is 18,4%, which is the highest of the NUTS 2 level regions of the country. The region of Shumen is the one with the highest unemployment rate in the whole country - 26,8%.

The North East Region is one of the regions of the country, where all kinds of transport are developed - road transport, rail transport, maritime and air transport. A small part of the section Burgas-Varna of transport corridor No8 passes through the territory of the NER. Particular importance for the transport services in the region has the road segment Ruse-Varna, which is an alternative segment of the transport corridor No7 (Danube river). The connection with corridor No9 is implemented at the town of Ruse. The average density of the first-class roads and motorways in the region is the highest of all NUTS 2 level regions of the country - 0,039 km/sq.km, however, the towns and villages in the NER are not equally serviced by high-category roads. The NER is one of the regions with the least developed rail network in the country, however, it is relatively more modernized. The international port of Varna is an important center of the transport system of the country, which covers a great part of the Bulgarian import and export. The air transport is provided through the international airport of Varnawith Romania. Typical for the airport is that it is used extremely hard during the four summer months of the year. There are four border checkpoints in the region - two land border checkpoints with Romania and two sea border checkpoints (Varna Port and Balchik Ferryboat and Port Complex).

The territory of the region is relatively well preserved with respect to the environment. The size of the protected territories - 1,1% and of the NATURA 2000 protected areas - 26,5% in the region is one of the lowest among the NUTS 2 level regions of the country. The lowest indicators characterize the regions of Shumen and Targovishte.

With respect to the achieved level of the development of the water-supply network the North East Region has the leading position in the country - the share of the population with centralized water-supply is 99,9%. With respect to the development of the water-sewerage network and waste water treatment plants the region comes second following the South West Region and has indicators above the average for the country.

The North East Region is assessed as a region with a very high level of vulnerability with respect to the four challenges to the development up to 2020 - globalization, climate changes, demographic changes and energy dependence. There is an increased risk of drought, wind erosion, sea abrasion and activation of landslides.

The North East Region has favorable opportunities for intensive economic development based on its strategic location with an

Североизточният район се оценява като район с много висока степен на уязвимост, по отношение на четирите предизвикателства пред развитието до 2020 г. - глобализацията, климатичните промени, демографските промени и енергийната зависимост. Повишен е рискът от засушаване, ветрова ерозия, морска абразия и активизиране на свлачищната дейност.

Североизточният район има благоприятни възможности за интензивно икономическо развитие, базирано на стратегическото му местоположение с излаз на Черно море, развита индустрия, високо образователно равнище на населението и наличие на научен потенциал, силни позиции в туризма и утвърден аерарен сектор в Добруджа и Лудогорие. Активизирането на собствените ресурси и съхраняването на собствената регионална специфика е пътят към стимулиране на развитието на регионалната икономика.

ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Потенциалите за развитие на Североизточен район, посочени в Националната стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022 г.) са в следните сфери:

- Развитие на пътната и ж.п. инфраструктура на европейските транспортни коридори - изграждане на АМ „Хемус“ и изграждане на скоростните пътища Русе – Шумен и Варна – Дуранкулак; изграждането на АМ „Черно море“;
- Включване на пристанище Варна в нарастващия товарооборот в Черно море и утвърждаването му като основен логистичен и дистрибуторен център за връзка между общоевропейските транспортни коридори VII, VIII, IX и ТРАСЕКА;
- Висок потенциал на района за изграждане на инсталации за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници, особено на ветрогенератори в крайбрежните територии и в шелфа;
- Обогатяване на морския рекреативен туризъм с разнообразни туристически продукти и услуги вследствие на уникалните културни и исторически паметници, историко-архитектурните комплекси и природни дадености;
- Използване на концентрацията на висши училища като иновативен потенциал за регионалната икономика – обвързване на науката с образованието и бизнеса;
- Превръщане на СИР в източен портал на ЕС; създаване на по-добри условия за комуникация със страните от Централна и Западна Европа и Азия и интегриране на регионалната икономика към европейския пазар;
- Обвързване на приоритетите за постигане на целия на регионалното развитие в СИР с тези на интегрираната морска политика и консолидираните приоритети на програмата за Черноморския регион.

ВИЗИЯ

Североизточният район - отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на

outlet on the Black Sea, developed industry, high level of education of the population and availability of scientific potential, strong positions in the tourism sector and well developed agricultural sector in Dobrudzha and Ludogorie. The activation of own resources and the preservation of own regional specifics is the road towards fostering the development of the regional economy.

POTENTIAL FOR DEVELOPMENT

The development potential of the North East Region, stated in the National Regional Development Strategy of Republic of Bulgaria (2012-2022) is in the following areas:

- Development of the road and railway infrastructure of the European transport corridors – finalization of Hemus Motorway and construction of high-speed roads Ruse – Shumen and Varna - Durankulak; construction of Tchernо More Motorway;
- Including Varna Port in the increasing cargo turnover in the Black Sea and strengthening its position as a main logistic and distribution center for connection between the cross-European transport corridors VII, VIII, IX and ТРАСЕКА;
- High potential of the region with respect to establishing installations for power generation from renewable energy sources, particularly of wind generators in the coastal territories and in the shelf;
- Enriching the seaside recreation tourism with diverse tourist products and services as a result of the unique cultural and historic monuments, historic and architectural complexes and natural resources;
- Using the concentration of Universities as innovative potential for the regional economy – linking the science with the education and business;
- Turning NER into EU Eastern portal; creating better conditions for communication with the countries of Central and Western Europe and Asia and integrating the regional economy with the European market;
- Linking the priorities for achieving the NER regional development objectives with those of the integrated maritime policy and the consolidated priorities of the programme for the Black Sea region.

VISION

North East Region – Bulgarian territory open to the Black Sea and to the world, territory, which has preserved rich history and material culture, fertile land, human capital, developed infrastructure, touristic image and which has orientated its specific potential towards achieving general economic progress and improved quality of life.

DEVELOPMENT OBJECTIVES AND PRIORITIES

Priority „Increasing the innovative potential, the scientific and technological development of the region“

In 2010 the value of the generated in the North East Region gross domestic product in current prices is 7 503 million BGN. The contribution of the region in the national gross domestic product is 10.6%. The average value of the GDP per capita in the NER in 2010 is 7 612 BGN, whereas the average indicator for the country is 9 359 BGN. The region of Varna generates 81.8% of the regional GDP and the region of Targovishte has the lowest share (12.1%). The figures for the regions of Dobrich and Shumen are similar - 18-19%.

общ икономически напредък и подобро качество на живота.

ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Приоритет „Повишаване на иновационния потенциал, научното и технологичното развитие в района“

През 2010 г. стойността на произведената брутен вътрешен продукт по текущи цени в СИР възлиза на 7 503 млн. лв. Приносът на района в националния брутен вътрешен продукт е 10,6%. Средната стойност на БВП на човек от населението в СИР през 2010 г. е 7 612 лв. при среден показател за страната от 9 359 лв. Област Варна създава 81,8% от регионалния БВП, а с най-малък дял е област Търговище (12,1%). Област Добрич и Шумен са с близки стойности - 18-19%.

С брутна добавена стойност в размер на 6 461 млн. лв., приносът на Североизточния район в БДС на страната възлиза на 10,64%. В сектора на услугите се формират 62,9% от брутната добавена стойност на района, в сектора на индустрията – 29,79%, а в сектора на селското стопанство – 7,29%. Макар и с малък дял в брутната добавена стойност на района, селското стопанство е един от водещите отрасли в СИР. За неговото развитие съществува изключително благоприятно съчетание на природно-климатични условия. Обработваемата земя е 82,3% от селскостопанските територии в района. Над 60% от нея е заета от зърнени култури, като по този показател, районът е водещ в страната. Същото се отнася и за отглежданите маслодајни култури. Културата, която е основна за района е пшеницата, даваща над 26% от националното производство. В Добрич, Търговище и Шумен делът на аграрния сектор е по-висок от средния за страната и района.

Промислеността е основен структуроопределящ отрасъл на регионалната икономика. Структурата на промислеността е разнообразна, като водеща е преработващата промисленост, следвана от производството на химически продукти и хранително-вкусовата промисленост на основата на добре развития земеделски сектор, а производството на текстил, обувки и изделия на шивашката и трикотажна промисленост дава едва 2,5% от промисленото производство. С висок дял в икономическия профил на района е производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия – 22,9%. Районът е сред водещите в страната и по отношение на произведена електроенергия от БЕИ.

Основни икономически показатели/ Core Economic Indicators	БВП на глава от населението – лв.	ПЧИ с натрупване – хил. евро	Приходи от нощувки – хил. лв.
	GDP per capita in leva	Cumulative (FDI) in thousands of euro	Revenues from overnight stays in thousands of leva
Североизточен район/ North East Region	7 612	2 018 734.6	248 968
Варна/ Varna	9 613	1 500 599.7	199 202
Добрич/ Dobrich	5 377	233 539.4	46 378
Търговище/ Turgovishte	5 056	193 503.9	1 291
Шумен/ Shoumen	5 335	91 091.6	2 097

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

With Gross Value Added of 6 461 million BGN the contribution of the North East Region in the Gross Value Added of the country is 10,64%. The service sector generated 62,9% of the Gross Value Added of the region, the industry sector – 29,79% and the agriculture – 7,29%. Despite its low share in the gross added value of the region, the agriculture is one of the leading sectors in the North East Region. There is an extremely favorable combination of natural and climate conditions furthering its development. The cultivable land is 82,3% of the agricultural territories of the region. More than 60% of it is sowed with grain and this is the indicator, according to which the region has the top position in the country. The same goes for the cultivated oil-bearing cultures. The wheat is the main crop for the region and it provides more than 26% of the national production. In Dobrich, Targovishte and Shumen the share of the agricultural sector is higher than the average for the country and for the region.

The industry is main structural sector of the regional economy. The structure of the industry is diverse, whereas the leading role has the processing industry, followed by the production of chemicals and the food processing industry based on the well developed agriculture, while the production of textile, shoes and dressmaking and knitwear goods provides only 2,5% of the industry production. High share in the economic profile of the region has the production and distribution of electricity and heat power – 22,9%. The region is among the leading ones in the country also with respect to generated electricity from renewable energy sources.

The largest enterprises on the territory of the region of Varna are concentrated in the cities of Varna and Devnya. Eldom Invest produces household electrical appliances and has a project for multifunctional complex. Druzha Style JSC. produces ready-to-wear clothes for men and women. Tchernо More JSC. produces radiolocation appliances. In the marine industry sector there are ship-building plants, ship-repair yards, sea transport enterprises, drag and maintenance of sea routes and facilities and the related to them services and activities - Bulyard Ship-building industry (ex-Ship-building Plant - Varna), Odesor Ship-repair yard SA, TEREM – Flotski Arsenal JSC., Ship Machine-Building JSC., MTG-DOLPHIN JSC., Construction and Technical Fleet JSC. - Varna.

The chemical industry also has its important enterprises in the region – fertilizer plant Agropolychim, Devnya, as well as the soda ash plant Solvey Sodi, Devnya. In Devnya there are also operating Factory for Building Constructions FBC – Devnya JSC., Polimeri JSC, as well as sugar factory for production of refined sugar.

По-големите предприятия на територията на област Варна са съсредоточени в градовете Варна и Девня. „Елдом Инвест“ произвежда домакински електроуреди, като има проект за мултифункционален комплекс. Производството на мъжка и дамска конфекция е представено от „Дружба стили“ АД. „Черно море“ АД произвежда радиолокационна апаратура. В сектора на морската индустрия функционират предприятия за корабостроене, кораборемонт, морски транспорт, драгиране и поддръжане на морски пътища и съоръжения и свързаните с тях услуги и дейности - „БулАрг Корабостроителна индустрия“ ЕАД (бивша Варненска корабостроителница), Кораборемонтен завод „Огесос“ АД, „ТЕРЕМ — Флотски арсенал“ АД, „Корабно машиностроене“ АД, „МТГ Делфин“ АД, „Строителен и технически Флот“ АД - Варна. Химическата промишленост също има своите сериозни представители в региона в лицето на торовия завод „Аероплахим“, Девня, както и на предприятието за калцирана сода „Солвей Содру“, Девня. В Девня функционират и предприятието за бетон и строителни конструкции „ЗСК Девня“ АД, „Полимери“ АД, както и „Захарен завод“ за производство на рафинирана захар.

Област Добрич е специализирана в производството на хранителни продукти, хранително-вкусовата промишленост заема съществено дял от общата промишлена продукция, произвеждана в областта. Повече от 85% от дейностите са съсредоточени в областния град Добрич и една по-малка част в общините Генерал Тошево, Балчик и Каварна. На територията на областта съществуват големите мелнични комбинации – „Добрич мел“, с. Карпелит, община Добрич и „Камел“, гр. Каварна; две предприятия за макаронени изделия – „Макаронена фабрика“ и „Савимекс“ в гр. Добрич; четири по-големи предприятия за производство на хляб, хлебни и сладкарски изделия. В региона продължават да функционират „Ролес“ в с. Кардам, община Генерал Тошево, „Клас олио“ в с. Карпелит, община Добрич и „Панас олио“ в гр. Балчик. „Серджария-90“ АД, за преработка на мляко, работи с минимално натоварване и намалена численост на персонала. На ниски обороти съществуват фабриката за конфекция „Албена стили“ АД, кожухарска фабрика „Свобода“, шивашките кооперации „Мир“ и „Прогрес“, „Добруджански текстил“ АД и „Жакард“ АД. Тежката промишленост е представена от „Метал-агро“ АД, гр. Добрич - специализирано в производството на селскостопански прибиращи машини. „Камаш“ АД в Каварна произвежда резервни части за багери. Традиционното за Добрич производство на електроника и електротехника се поддържа от предприятието за акумулатори „СТАРТ“ АД, което е едно от четирите в страната.

Сред най-големите предприятия на територията на област Търговище са акумулаторният завод „ЕнерСис“ – един от най-големите производители в Европа, заводи-те за плоско и домакинско стъкло „Тракия глас“, винпром „ЛВК Търговище“, „Мебел Стиля“, Търговище, „Роса“, Попово за производство на сурови, рафинирани слънчоследови масла и бутширани масла, шивашкото предприятие „Родина Холдинг“, Попово.

Голям работодател в област Шумен е компанията „Фикосота“ с производство в няколко направления - бяла тех-

The region of Dobrich specializes in the production of food, the food processing industry has a significant share of the total industrial production produced in the region. More than 85% of the activities are concentrated in the regional town of Dobrich and a smaller part in the municipalities of General Toshevo, Balchik and Kavarna. On the territory of the region exist the big mill factories – Dobrich mel, in the village of Karapelit, municipality of Dobrich and Kamel, in the town of Kavarna; two factories for macaroni – Macaroni factory and Savimex in the town of DObrich; four larger factories for production of bread, bakery and pastry, starting with Dobrudjanski hliab JSC. In the region there are still functioning the smaller factories Roles in the village of Kardam, municipality of General Toshevo, Klas olio in the village of Karapelit, municipality of Dobrich and Papis olio in the town of Balchik. Serdika – 90 JSC for milk processing operates with minimum workload and reduced staff. At a slower pace exist the store clothes factory Albena Style JSC, the fur dressing factory Svoboda, the dress making cooperation Mir and Progress, Dobrudjanski textile JSC and Jacquard JSC. The heavy industry is represented by Metal-Agro JSC, the town of Dobrich, specializing in the production of agricultural gathering machines. Kamash JSC in the town of Kavarna produces spare parts for excavators. The traditional for the town of Dobrich production of electronics and electrical engineering appliances is maintained by the batteries' plant START JSC, which is one of the four in the country.

Among the largest enterprises on the territory of the region of Targovishte are the battery plant EnerSys – one of the biggest producers in Europe, the plant for plate and household glass Traкия glass, LVK Targovishte Winery, Style Furniture, Targovishte, Rosa, Popovo – for production of raw, refined sunflower oil and bottled oil, the dressmaking factory Rodina Holding in Popovo.

A large employer in the region of Shumen is the company Ficosota, which produces in several directions – household appliances, soap powder and food, as well as the companies Alcomet – producer of aluminium products, Roca Bulgaria – Kaspichan, which specializes in the production of bathroom tiling and flooring, Shumensko pivi brewery, the dressmaking company Toni M, the two factories of Kai Group in Shumen and in Isperih – producers of ceramic tiles and granite tiles, the cosmetic company Lavena, Shumen, Herti, Shumen for production of plastic and aluminium caps, Augusta mebel – furniture factory, Shumen.

As at 31.12.2011 9,3% of the foreign direct investments in the country are in the North East Region. The largest part of the direct foreign investments in the region are made in the region of Varna - 74,3% and only 4,5% - in the region of Shumen. The figures for the regions of Dobrich and Targovishte are similar – around 10-11%. The region of Varna ranks third, after the regions of Sofia City and Burgas, according to the volume of attracted investments – 7%. In the last three years the main foreign investors in the region are from Turkey, Russia and Belgium.

The North East Region is one of the regions with the best potential for using renewable energy sources. In the coastal territories of the region there are excellent opportunities for the development of wind power generation. The wind generator parks are established not only in the coastal areas, but also in the inner parts of the region, where leading position have the municipalities of Kavarna and Shabla, in which the natural preconditions

ника, перилни препарати и хранителни продукти, както и фирмите „Алкомет“ - производител на алуминиеви продукти, „Рока България“ - Каспичан, специализирана в производството на настилки и облицовки за баня, „Шуменско пиво“, шивашката компания „Тони М“, гвџама завода на „Кай груп“ в Шумен и Исперих - производител на керамични плочки и гранитоизер, козметичната компания „Лавена“, Шумен, „Херти“, Шумен за производство на пластмасови и алуминиеви капачки, „Августа мебел“, Шумен.

Към 31.12.2011 г. 9,3% от преките чуждестранни инвестиции в страната са в СИР. Най-голяма част от ПЧИ в района са реализирани в област Варна - 74,3%, а егва 4,5% - в област Шумен. Областите Добрич и Търговище са с близки стойности – по около 10-11%. Област Варна е на трето място след област София (столицата) и област Бургас в страната по обем на привлечени инвестиции – 7%. В последните три години като основни чуждестранни инвеститори в района се издвџват Турция, Русия и Белгия.

Североизточният район е един от районите с най-добър потенциал за използване на възобновяеми енергийни източници. В крайбрежните територии на района съществуват отлични възможности за развитието на ветроенергетиката. Ветроенергийни паркове се изграждат не само в крайбрежните части, а и във вътрешността на района, като водещи са общините Каварна и Шабла, където природният потенциал се оценява като най-подходящ. СИР е с подходящи природни условия за използване на слънчевата енергия за производство на електроенергия, има възможности за разполагане на слънчеви и фотоволтаични инсталации за енергия. Територията на района е богата и на геотермална енергия, но поради специфичния ѝ ресурс, нейното приложение и използване е много по-ограничено в сравнение с използването на енергията от вятъра и слънчевата енергия. По-широкото използване и навлизане на възобновяемите източници в Североизточен район, в т.ч. и използването на ветровата енергия в следващите години е една от основните цели, свързани с постигането на устойчиво развитие на района.

Варна е един от градовете в страната с изпреварващо модернизиране на енергийната инфраструктура чрез внедряване на природния газ като алтернативен енергоизточник, което води до неколкостранно намаляване на енергийните разходи и осигурява по-добро качество на живот в градската среда. Ефектът има значение и за курортните комплекси в близост до Варна, заради постигането на по-добри екологични параметри и многократно намаляване на вредните атмосферни емисии.

Газоснабдителната мрежа в Добрич, Шумен и Търговище обхваща основните промишлени консуматори и част от битовите. Прегвџва се развитието на газопроводната мрежа в района да продължи, като се обхващат останалата част от търговските и индустриални структури, домакинствата и обществения сгради в населените места. По този начин ще се подобри бизнес средата и ще се намали замърсяването на въздуха в района. В т.ч. ще се редуцират емисиите на парникови газове.

are assessed as the most favorable ones. The North East Region has favorable natural conditions for using the solar energy for the production of electricity, there are opportunities to establish solar and photovoltaic power installations. The territory of the region is rich also in geothermal energy, however, due to its specific resource its use is much more limited compared to the use of the wind power energy and solar energy. The broader use of the renewable energy sources in the North East Region, including the use of the wind power energy in the next years is one of the main objectives linked to achieving sustainable development of the region.

Varna is one of the cities in the country, where the modernization of the energy infrastructure goes with a fast pace, due to the use of the natural gas as an alternative energy source, which leads to several times reduction of the energy costs and ensures better quality of life in the urban environment. This effect has importance for the resorts near Varna due to the achieving of better environmental parameters and several times reducing the harmful atmospheric emissions.

The gas supply network in Dobrich, Shumen and Targovishte covers the main industrial users and a part of the households. It is envisaged to extend the development of the gas supply network in the region, covering the rest of the commercial and industrial entities, the households and the public buildings in the towns and villages. Thus the business environment will be improved and the air pollution in the region will be reduced, incl. the reduction of green gas emissions.

Establishing infrastructure in industrial zones and business parks and maintaining active and attractive business environment

The condition of the non-financial sector of the economy of the North East Region is characterized with a prevailing number of the micro-companies and small enterprises over the middle-sized and large enterprises. In 2011 on the territory of NER function 13,6% of the enterprises of the country. It is envisaged to finish the establishment and to renovate the infrastructure in the industrial zones and business parks as a result of which the whole environment will become more attractive for new investments and development of new business activities. Support will be provided to activities for increasing the effectiveness of the enterprises and improving their access to financial resources. As a side effect new jobs will be created and income will be generated, which will improve the living standards of the population in the region.

Promoting the research and innovation activities

In 2011 4,1% of all the costs for R&D have been spent in the North East Region – 17 733 thousand BGN. In the recent years the share of R&D costs in the GDP of the region shows a constant trend of increase, however small. In 2010 its value is 0,23%, which is still far from the national commitment under EU Europe 2020 Strategy and the respective National Programme for Reforms of Republic of Bulgaria (2013-2015) with respect to share of R&D costs in the GDP reaching 1,5% until year 2020.

As a region with opportunities for development of the scientific and applied research the activation of the specific potential of the local economies in the NER will be implemented on the ba-

Изграждане на инфраструктура в индустриални зони и бизнес паркове и поддръжане на аквна и привлекателна бизнес среда

Състоянието на нефинансовия сектор на икономиката в Североизточен район се характеризира с превес на микро фирмите и малките предприятия над средните и големите предприятия. През 2011 г. на територията на СИР функционира 13,6% от предприятията в страната. Предвижда се доизграждане и реновиране на инфраструктурата в индустриалните зони и бизнес парковете, посредством което цялостната среда ще стане по-привлекателна за нови инвестиции и развитие на нови бизнес дейности. Подкрепя се получаване на повишаване ефективността на работа на предприятията и подобряване на достъпа им до финансови ресурси. Косвеният ефект ще бъде разкриване на нови работни места и генериране на доходи, повишаващи жизнения стандарт на населението в района.

Насърчаване на научноизследователската и иновационна дейност

През 2011 г. в Североизточен район са извършени 4,1% от всички разходи за НИРД в страната – 17 733 хил. лв. Делът на научно-изследователските разходи от БВП на района през последните години бележи тенденция на непрекъснато, макар и малко, нарастване. През 2010 г. стойността му достига 0,23%, който процент все още е твърде далеч от поетия национален ангажимент по стратегията на ЕС „Европа 2020“ и съответната Национална програма за реформи на Република България (2013-2015 г.) относно дял на разходите за НИРД от БВП в размер на 1,5% до 2020 г.

Като район с възможности за развитие на научно-приложните изследвания, активизирането на специфичния потенциал на местните икономики в СИР ще се осъществява както на основата на традиционни, така и на основата на нови високотехнологични производства. Планира се изграждане на регионални научно-приложни и иновативни центрове, реализирани на партньорства между университети/научни организации и предприятия/бизнеса, укрепване на инфраструктурата за НИРД и иновации вкл. създаване на научно-технологични паркове, бизнесинкубатори, центрове за трансфер на знания и др.

Приоритет „Подкрепя за икономика, свързана с морето“

Обединяването на междусекторните политики за интегрирано управление на крайбрежните зони, за морско наблюдение и морско пространствено планиране, за корабостроене и морски транспорт, за развитие на рибарството и аквакултурите, ще доведе до постигане на устойчив „син растеж“ в СИР в съответствие със съвременните изисквания на Интегрираната морска политика на ЕС. Интервенциите ще бъдат насочени към:

- създаване на кластер от пристанища;
- създаване на брегови атласи, прилагане на морското пространствено планиране;
- използване на морските ресурси във фармацевтичната и козметичната индустрия;

sis both of traditional and new, high-tech production. There are plans to establish regional scientific and innovative centers, to establish partnerships between Universities/scientific organizations and the companies/business, to strengthen the R&D and innovation infrastructure, incl. to create scientific and technological parks, business incubators, knowledge transfer centers, etc..

Priority „Support for economy related to the sea“

The unification of the cross-sectoral policies for integrated management of the coastal zones, for marine observation and marine spatial planning, for shipbuilding and sea transport, for development of the fisheries and aquacultures will lead to achieving sustainable „blue growth“, in the NER in compliance with the modern requirements of the EU Integrated Maritime Policy. The interventions will be addressed towards:

- Establishing a cluster of ports;
- Creating coast atlas and applying the marine spatial planning;
- Using the sea resources in the pharmaceutical and cosmetics industries;
- Promoting projects, developed jointly by scientific institutes and companies and based on aquacultures and marine mineral resources;
- Special marine observation and better coordinated regional initiatives for the nautical and sea research;
- Applying environment-friendly and innovative technologies in the ship repair and ship building;
- Integrated management of the coastal zone and fishery management;
- Supporting investment initiatives for renovation and establishment of fishing ports, fishing villages, etc.

Priority „Improving the competitiveness of the agricultural production and activation of the rural areas“

The promotion of the diversification of the economy of the rural areas in the NER with the objective to improve the quality of life in the villages and to achieve balanced regional development requires the implementation of specialized measures and activities. It is envisaged to create conditions for promoting the entrepreneurship and to undertake actions for overcoming the dependence of the local economies from the agricultural sector. The small and medium-size enterprises in the rural areas will be supported in order to implement and use effectively the information and communication technologies. It is planned to create R&D innovation centers and to establish business incubators in the smaller municipalities in the NER, where potential is available.

Priority „Diversification of the tourist product and active inclusion of the natural and cultural resources of the hinterland“

Encouraging specific types of tourism based on natural, landscape and cultural values and events

As at 31.12.2012 the North East Region ranks second in the country, following the South East Region as per level of tourist development, measured by the accommodation indicator – 29,6% of the places for accommodation in the country, where the number of the accommodation per night paid by tourists is 32,7% of the total number for the country and the income from the accommodation used is 29,8% of the total value for

- стимулиране на проекти, разработени съвместно от научни институти и фирми, базирани на аквакултури и морски минерални ресурси;
- специално морско наблюдение и по-координирани регионални инициативи за мореплавателските и морските изследвания;
- прилагане на еко иновативни технологии в корабостроенето и корабостроенето;
- интегрирано управление на крайбрежната зона и управление на риболова;
- подпомагане на инвестиционни инициативи за обноваване и изграждане на рибарски пристанища, рибарски селища и др.

Приоритет „Подобряване конкурентоспособността на селскостопанското производство и активизиране на селските райони“

Насърчаването на диверсификацията на икономиката на селските райони в СИР, с цел подобряване качеството на живот в селата и постигане на балансирано регионално развитие, изисква да бъдат прилагани специализирани мерки и дейности. Предвижда се да бъдат създадени условия за стимулиране на предприемачеството и предприети действия за преомяване на зависимостта на местните икономики от аграрния сектор. Ще бъдат подпомогнати МСП в селските райони за възприемане и ефективно използване на информационните и комуникационни технологии. Предвижда се създаване на иновационни центрове за развойна дейност и изграждане на бизнес инкубатори в по-малки общини в СИР с наличен потенциал.

Приоритет „Разнообразяване на регионалния туристически продукт и активно включване на природното и културно богатство на хинтерланда“

Стимулиране на специфични видове туризъм, базирани на природно-ландшафтни и културни ценности и прояви

Към 31.12.2012 г. Североизточният район е на второ място в страната след ЮИР по степен на туристическо развитие, измерено с брой на леглата в местата за настаняване – 29,6% от леглата база на страната, с брой на реализираните нощувки – 32,7% от общия брой за страната и с приходите от нощувките – 29,8% от общата стойност за страната. Това се дължи изключително на крайбрежната територия на района, където са разположени най-атрактивните природно-рекреационни ресурси. Поради това развитието на туризма в района е много неравномерно. Гранчиците с морето области (Добрич и Варна) и общини (Шабла, Кабарна, Балчик, Аксаково, Варна, Долни чифлик, Аврен, Бяла) изпреварват силно областите и общините във вътрешността на района по степен на туристическо развитие. В областите Варна и Добрич са концентрирани над 97% от леглата в средствата за туристическо подслоняване и се реализират близо 99% от приходите от нощувки на района. Основен дял имат град Варна и крайбрежната ивица на север от Варна, където са разположени големите туристически комплекси с основния дял на легловата база – к.к. „Златни пясъци“, к.к. „Албена“, к.к. „Св. Св. Константин и

the country. This is due exclusively to the coastal territory of the region, where the most attractive natural and recreation resources are located. As a result of this fact the development of the tourism in the region is very unbalanced. The coastal regions of Dobrich and Varna and the coastal municipalities of Shabla, Kavarna, Balchik, Aksakovo, Varna, Dolni Tchiflik, Avren, Byala are far ahead of the inland regions and municipalities as per level of tourism development. More than 97% of the accommodation is concentrated in the regions of Varna and Dobrich and approximately 99% of the income from accommodation is generated in these regions. The main share have the city of Varna and the coastal area north of Varna, where the large tourist resorts are located, providing the main accommodation base – Golden Sands resort, Albena resort, Sv.sv.Konstantin and Elena resort. South of Varna are located less developed tourist areas - Varna-South, Kamchia, Shkorpilovtci and the town of Byala, where there is lower tourist flow and serious potential for future tourist flow. The share of the regions of Shumen and Targovishte and of the municipalities in the hinterland is insignificant.

The development of the tourism in the North East Region is related to extreme concentration of tourists and material base along the coast, mainly on the territory of the municipality of Varna and municipality of Balchik. In some tourist centers, for example the resorts Golden Sands and Sv.sv.Konstantin and Elena, the construction is extremely intensive and the recreation environment has extremely urbanized features. The most further North territories of the Black Sea Coast, covering the coastal part of the region of Dobrich are very well preserved in its natural way and are protected from urbanistic tourist development. With view to the less developed, but very rich coastal tourist resources in the municipality of Shabla it is envisaged to be used in a moderate, environment-friendly way, without extreme concentration.

Despite the intensive tourist development of the sea coast there are still many resources, which are not used and opportunities, which are not fully used. These are the mineral springs and the many valuable sites – monuments of the natural and cultural heritage along the coast and inland, in the hinterland, as well as the cultural sites and entertainment attractions of the city of Varna, which provide opportunity to diversify the sea recreation. The immovable cultural attractions in the region are 3 180. The Madara Rider monument in the municipality of Shumen is the only monumental stone relief of VIII century in Europe. It has world importance and is included in the World Cultural Heritage List under the aegis of UNESCO.

There are 8 national historic and archeological reserves – the territory of the inner town of Pliska; the territory of the Middle Age town of Preslav; the area east of the village of Madara; ruins of the ancient town of Marcianopolis near the village Reka, Devnya, region of Varna, archeological reserve; the ancient town of Odessos, Varna, archeological reserve; the locality Yailata, town of Kavarna, region of Dobrich; the ancient and Middle Age fortress Kaliakra and its belonging territory and aquatory, village of Balgarevo, municipality of Kavarna, region of Dobrich, archeological reserve.

Among the immovable cultural sites of national importance the main ones are: Architectural and park complex The Palace, town of Balchik; Ancient temple of Kibela, town of Balchik; Early-Christian Basilica Djanavar Tepe, city of Varna; The historic centre of the Sea Garden, city of Varna; Late-ancient protective

Елена". На юг от Варна се намират по-слабо развитите курортни зони „Варна-Юг“, „Камчия“, „Шкорпиловци“ и гр. Бяла, където има по-слабо туристическо натояване и сериозни потенциали за бъдещо туристическо усояване. Делът на областите Шумен и Търговище и на общините от хинтерланда на района е незначителен.

Развитието на туризма в Североизточния район е свързано с прекомерна концентрация на туристи и материална база по крайбрежието, най-вече на територията на община Варна и община Балчик. В някои туристически центрове, като например туристическите комплекси „Златни пясъци“ и „Св. Св. Константин и Елена“, се стига до прекомерно интензивно застрояване и подчертано урбанизиран характер на курортната среда. Най-северните територии на Черноморието, заемащи крайбрежната част на област Добрич, са максимално съхранени в своя естествен вид и са предпазени от урбанистично туристическо развитие. За все още слабо усвоените, но много богати крайбрежни туристически ресурси в община Шабла се предвижда да бъдат усоявани по един по-умерен и щадящ средата начин, без прекомерни концентрации.

Въпреки интензивното туристическо развитие на крайбрежието, съществуват редица неусвоени ресурси и ненапълно използвани възможности. Такива са минералните извори и многобройните стойности обекти – паметници на природното и културното наследство по крайбрежието и навътре в хинтерланда, както и културните и развлекателните обекти на град Варна, които предлагат възможност за обогатяване на почивката на море.

Недвижимите културни ценности в района наброяват 3 180. Паметник „Магарският конник“ в община Шумен е единствен в Европа монументален каменен релеф от VIII в.. Той е от световно значение и е вклучен в Листата на световното културно наследство под егидата на ЮНЕСКО.

Обособени са 8 национални историко-археологически резервати - територията на вътрешния град на Плиска; територията на средновековния град Преслав; районът, източно от с. Магара; останки на античния град Марцианополс край с. Река, Девня, обл. Варна, археологически резерват; античният град Одесос, Варна, археологически резерват; местност „Яйлата“, гр. Каварна, обл. Добрич; античната и средновековна крепост „Калиакра“ и прилежащата ѝ територия и акватория, с. Българево, общ. Каварна, обл. Добрич, археологически резерват.

От недвижимите културни ценности с национално значение се открояват: Архитектурно-парков комплекс „Двореца“, гр. Балчик; Античен храм на Кибела, гр. Балчик; Ранно християнската базилика ДжанаВар тепе, гр. Варна; Историческото ядро на морската градина, гр. Варна; Късноантична защитна стена Хемски порти, общ. Долни чифлик; Праисторическото селще „Шабла-Дуранкулук“, общ. Шабла и гр. С голям потенциал, но недостатъчно проучени са скалните манастири при с. Кречча, общ. Опака (обл. Търговище) и с. Оногур, общ. Тервел (обл. Добрич).

wall Hемски порти, municipality of Dolni Chiflik; Prehistoric village Shabla – Дуранкулук, municipality of Shabla, etc. With high potential, but not sufficiently studied are the rock monasteries at the village of Krepcha, municipality of Opaка, region of Targovishte and village of Onogur, municipality of Tervel, region of Dobrich.

The Region is rich of cultural routes/corridors. Through its territory pass the European Danube cultural route, the European Region of the countries of the Black Sea basin, the Eastern Cross-Balkan cultural route, Via Pontica cultural corridor, the European routes of Jewish heritage.

Numerous cultural events of international and national importance take place in the North East Region. In the city of Varna only there are more than 15 international festivals, the most popular of which are: The International Music Festival Varna Summer, The International Ballet Competition, The International Drama Festival Varna Summer, The International Jazz Festival Varna Summer, The International Folklore Festival, The International Festival of Short Movies, The International Film Festival Love is madness, The International Choir Competition in May Prof.G.Dimitrov, The International Biennale of Graphic Art, Ethnic Groups' Festival, Biennale of Visual Arts August in the Art, International Festival of Cartoons, Festival of the Bulgarian Film Golden Rose, International Festival of Puppet Art Golden Dolphin, etc. Popular cultural events in the other regional centers are: in the town of Shumen – Drumev Drama Festival New Bulgarian Drama, National Children Drama Days, National Competition for Performing Hungarian and Bulgarian literature, Traditional Folklore Fair Evenings in Divdyadovo, National Shool Choir Feasts, International Competition for pianists and violinists Pancho Vladigerov, National Art Plainair, National Students Literature Competition, Music Feast Madara Rider, International Folklore Festival within Varna Summer; in the town of Dobrich – International Youth Music Festival Dobrich - Albena, European Pop-Rock Competition, Dobrich, International Music Festival, International Plainair The Paper; in the town of Targovishte – Feast of women's and girls' choirs, Drama Festival, International Festival of professional performances for kids. It is necessary to note the positive experience of the town of Kavarna, where, on the basis of the existing potential of cultural and natural attractions, as a complex product the Rock Festival Kavarna Rock Fest has been created in the recent years (after 2001), which gathers celebrities of the international rock stage and audience from all over the world.

Unifying the coastal territory and the hinterland of the region in a unique tourist system

With the purpose of stretching the tourist season and diversifying the tourist image of the NER measures and activities have been planned, which are addressed to the optimal use of the natural and antropogenetic conditions and resources in the region. The diversification of the sea tourism may be done through offering various tourist packages with options to combine golf, under water archeology and yacht tourism, combined with visits to cultural and natural attractions in the inland region. In the further hinterland the diversification of the tourist supply will be based mainly on the rich cultural heritage and the development of information tourism supported by other recreation and tourist activities on the territory of the remote municipalities – development also of the rural, adventure, hunting and other types of

Регионът е наситен с културни „пътница“/коридори. През територията му преминава европейският Дунавски културен маршрут, Европейският регион на страните от Черноморския басейн, Източният Транс-балкански културен маршрут, културният коридор „Виа Понтика“, Европейските пътища на еврейското наследство.

В СИР се провеждат и множество културни събития с международно и национално значение. Само в гр. Варна се провеждат над 15 международни фестивала по-известни, от които са Международният музикален фестивал „Варненско лято“, Международният балетен конкурс, Международният театрален фестивал „Варненско лято“, Международният джаз фестивал „Варненско лято“, Международният фолклорен фестивал, Международният фестивал на късометражното кино, Международният филмов фестивал „Любовта е лудост“, Международният майски хоров конкурс „Проф.Г.Димитров“, Международно биенале на графиката, Фестивал на етносите, Биенале на визуалните изкуства „Август в изкуството“, Международен фестивал на анимационните филми, Фестивал на българския филм „Златната роза“, Международен фестивал на кукленото изкуство „Златният делфин“ и др. Популярни културни прояви в останалите областни центрове на района са: в град Шумен - Друмеви театрални празници „Нова българска грама“, Национални детски театрални дни, Национален конкурс за изпълнение на унгарска и българска литература, Традиционен народен събор „На вечерник в Дивядово“, Национални ученически хорови празници, Международен конкурс за пианисти и цигулари „Панчо Владигеров“, Национален пленер по живопис, Национален студентски литературен конкурс, Музикални дни „Магарски конник“, Международен фолклорен фестивал в рамките на „Варненско лято“; в град Добрич - Международен младежки музикален фестивал „Добрич-Албена“, Европейски поп-рок конкурс, Добрич, Международен музикален фестивал, Международен пленер „Хартията“; в град Търговище - Празници на женските и девическите хорове, Театрален фестивал, Международен фестивал на професионални спектакли за деца. За отбелязване е положителният опит на град Каварна, където на основата на съществуващия потенциал от културни и природни ценности, като един комплексен продукт, в последните години (след 2001 г.) се създаде рок фестива-

tourism will be sought after. The objective is to achieve unique tourist identity of the North East Region by means of including also territories outside the well known tourist centers.

For the complete and sustainable use of the tourist resources and sites of the region actions have been planned in several directions:

- Improving the infrastructure – transport, engineering, social and tourist;
- Institutional coordination – between administrations and companies in the sector of tourism;
- Marketing of regional tourist products and developing the potential of new destinations.

Priority „Environment protection in the Region and careful use of the territorial resources“

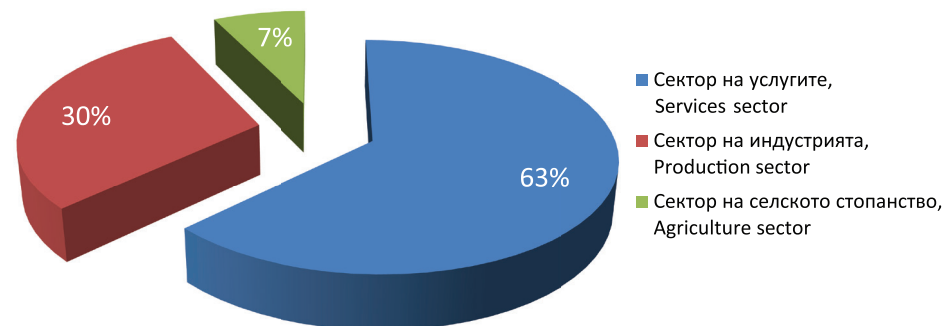
Implementing environment protection measures in the extraction industry in land and in the aquatory and in localization of installations for renewable energy sources

The territory of the region is relatively well preserved as far as the environment is concerned. Problematic areas are the landslips near Varna and Balchik, the wind erosion and the sea abrasion. The condition of the environment has favorable characteristics and most of the monitored parameters are lower than the level of the acceptable standards, excluding some places, particularly Varna-Devnya production complex.

Areas with polluted air in the NER are the agglomerate of Varna (municipalities of Varna, Aksakovo, Devnya and Beloslav) and municipalities of Dobrich, Shumen and Provadia. Significant contribution to the air pollution has the general use of solid fuel for household heating and transport.

The relative share of non-treated waste waters compared to the total volume of waste water in the North East Region is 28%, which is higher than the average for the country (24.8%). The highest are the figures for the region of Targovishte – 41.3% and for the region of Varna – 35%. Significantly lower is the share of non-treated waste water in the regions of Shumen – 12.4% and Dobrich – 4.3%. From the surface waters the most polluted are the rivers of Kamchia and Devnenska. The sea water in the bay of Varna and in front of the outflow of Kamchia are among the most polluted ones in the Bulgarian section.

Структура на икономиката в Североизточен район / Economic structure in North-east region

лът „Каварна рок фест“, който привлича знаменитости от световната рок сцена и публика от цял свят.

Обвързване на крайбрежната територия и хинтерланд на района в единна туристическа система

С цел удебжаване на туристическия сезон и разнообразяване на туристическия облик на СИР се планират мерки и дейности, насочени към оптималното използване на природните и антропогенните дадености и ресурси в района. Обогаत्याнето на морския туризъм може да се осъществи чрез предлагане на различни туристически пакети с възможност за комбиниране на голф, подводна археология и яхтен туризъм, съчетани с посещения за запознаване с културни и природни ценности във вътрешността на района. В по-далечния хинтерланд разнообразяването на туристическото предлагане ще се опира най-вече на богатото културно наследство и развитието на познавателен туризъм, подкрепен и от други рекреационно-туристически дейности в територията на по-отдалечените от брега общини – ще се търси развитие и на селския, приключенски, ловен и др. видове туризъм. Целта е постигане на единна туристическа идентичност на Североизточен район чрез включване и на територии извън утвърдените туристически центрове.

За пълното и устойчиво оползотворяване на туристическите ресурси и обекти в района се планират действия в няколко направления:

- подобряване на инфраструктурата – транспортна, инженерна, социална и туристическа;
- институционална координация – между администрация и фирми в туризма;
- маркетинг на регионални туристически продукти и разработване потенциала на нови дестинации.

Приоритет „Опазване на околната среда в района и щадящо използване на териториалните ресурси“

Прилагане на мерки за опазване на средата при добивната индустрия на сушата и в акваторията и при локализиране на инсталации за ВЕИ

Територията на района е относително запазена в екологично отношение. Проблемни зони са свлачищата в района на Варна и Балчик, ветровата ерозия и морската абразия. Състоянието на околната среда е с благоприятни характеристики и повечето от наблюдаваните параметри са по-ниски от нивото на допустимите стандарти, с изключение на някои места и най-вече Варненско-Девненския производствен комплекс.

Като зони със замърсен атмосферен въздух в СИР се определят агломерацията Варна (община Варна, Аксаково, Девня и Белослав) и общини Добрич, Шумен и Провадия. Съществен принос за замърсяването на въздуха с ФПЧ има широкото използване на твърди горива за битово отопление и транспорт.

Относителният дял на непречистените отпадни води спрямо обща обем заузена отпадна вода в Североизточен район е 28%, по-висок от средния за страната

During the recent years there is a trend to reduce the pollution of the land and soil also due to the fact that illegal dung-hills are subject to gradual closure and recultivation. The soil in the regions of Shumen and Targovishte is among the least polluted and unharmed in the whole country.

The natural and geographic features of the region define the character of its territory – relatively big share for the agricultural land (68,7 %) and respectively – small share of the forest territories (23,3 %) whereas the average for the country is 33,6%. The share of the urbanized territories is the highest compared to the rest of the NUTS 2 level regions – 5,9% whereas the average for the country is 5%. At the same time the region has the lowest share of the protected natural territories compared to the other regions – only 1,11% whereas the average for the country is 5,2 %. The identified protected areas under Natura 2000 are not a lot either – 26,5% whereas the average for the country is 33,9%. The highest is the share of the protected territories and protected areas in the regions of Varna and Dobrich. Only in the region of Varna the share of the protected areas is higher - 46%. Extremely low is the share of the protected territories (0,09%) and of the protected areas (8,3%) in the region of Targovishte.

In order to improve the environmental conditions in the region measures will be undertaken to implement monitoring systems for protection from floods, landslips and sea abrasion and to establish coast-protecting and coast-strengthening facilities in the coastal municipalities. A regular monitoring of the Black Sea aquatory is envisaged with the purpose of defining measures for preventing the pollution and extreme exploitation of the fish resources. Risk prevention management will contribute to ensuring sustainable and safe environment, favorable for the life and health of the people and for the development of the tourism and other economic activities in the North East Region.

Preventive measures for dealing with climate changes and natural disasters

In the general assessment of the EU regions according to the level of vulnerability to the development challenges until 2020 – the globalization, climate changes, demographic changes and energy dependence, the North East Region is assessed as a region with a very high level of vulnerability on all four challenges. There is an increased risk of drought, wind erosion, sea abrasion and activation of the landslip activity. Adaptation to the climate changes is of significant importance for the North East Region in order to prevent their negative impact on the agriculture and forestry, development of the tourism, fisheries, power generation, condition of the water resources and of the general biological balance in the region.

The planned measures and activities related to reducing the impact of the climate changes on the implementation of the sectoral policies in the region will be complex. Projects will be supported for increasing the share of the power generation from renewable energy sources in the region and for increasing the consumption of natural gas, for limiting the harmful substances' emissions from the industrial sites and for technological modernization of the production processes, for reducing the emissions from the transport and optimization of the transport schemes, for increasing the energy efficiency and construction of new parking lots and bicycle alleys, for constructing and reconstructing water treatment facilities. It is envisaged to imple-

(24,8%). С най-висок дял са област Търговище – 41,3% и област Варна – 35%. Значително по-малък е дялът на непречистените отпадни води в областите Шумен – 12,4% и Добрич – 4,3%. От повърхностните води най-замърсени са реките Камчия и Девненска. Морските води във Варненския залив и прег устието на Камчия са сред най-замърсените в българския участък.

През последните години се наблюдава тенденция за намаляване на замърсяването на земите и почвите и поради факта, че става поетапно закриване и рекултивация на нерегламентирани сметища. Почвите в Шуменска и Търговищка области са едни от най-незамърсените и неувредени в страната.

Природо-географските особености на района определят характера на територията му - сравнително голям дял на земеделските територии (68,7 %) и респективно – малък дял на горските територии (23,3 %) при средно за страната 33,6%. Дялът на урбанизираните територии е най-висок в сравнение с останалите райони от ниво 2 – 5,9% при средно за страната 5%. В същото време районът има най-малък дял на защитените природни територии в сравнение с другите райони – само 1,11% при средно за страната 5,2 %. Не са много и определените защитени зони по Natura 2000 – 26,5% при средно за страната 33,9%. С най-висок дял на защитените територии и защитените зони са областите Варна и Добрич. Единствено в област Варна дялът на защитените зони е по-висок - 46%. Изключително нисък е дялът на защитените територии (0,09%) и на защитените зони (8,3%) в област Търговище.

За подобряване на екологичните условия в района, ще се предприемат мерки за внедряване на мониторингови системи за предпазване от наводнения, свлачища и морска абразия и изграждане на брегозащитни и брегоукрепващи съоръжения в крайбрежните общини. Превъжда се периодичен мониторинг на Черноморската акватория с оглед определяне на мерки за предотвратяване на замърсяванията и свръхексплоатацията на рибните ресурси. Управлението на превенциите на риска ще допринесе за осигуряване на устойчива и сигурна среда за живота и здравето на хората и за развитието на туризма и другите икономически дейности в Североизточен район.

Превантивни мерки за справяне с климатични промени и природни бедствия

В общата оценка на регионите на ЕС по степен на уязвимост към предизвикателствата пред развитието до 2020 г. - глобализацията, климатичните промени, демографските промени и енергийната зависимост, Североизточният район се оценява като район с много висока степен на уязвимост и по четирите предизвикателства. Повишен е рискът от засушаване, ветрова ерозия, морска абразия и активизиране на свлачищата дейност. Адаптацията към климатичните промени е от съществено значение за СИР, с цел предотвратяване на негативното им влияние върху селското и горското стопанство, развитието на туризма, рибарството, производството на енергия, състоянието на водните

management programmes for environment-friendly plant-growing and stock-breeding with the purpose of limiting the degradation of the land and soil and protection and rehabilitation of the biodiversity in the region.

Priority „Improving the access to the labor market, employment and income“

Encouraging the labor mobility in order to increase the level of employment and income

The indicators for general demographic development of the North East Region place it in a relatively more favorable position compared to the majority of the other regions, since the better opportunities for employment and professional career in the area of the city of Varna attract more young people from other parts of the country, especially during the active tourist season. The North East Region ranks fourth among the NUTS 2 level regions in Bulgaria as per number of the population – 66 097 inhabitants as at 01.02.2011, which constitutes 13,1% of the population of the country. With respect to the distribution of the population at regional level there is clear misbalance between the region of Varna and the other regions. The population of the region of Varna as at the beginning of 2011 was 475 074 (6,5% of the population of the country and 49,2% of the population of the region). Among the other regions the region of Dobrich and the region of Shumen have relatively larger number of population and the region of Targovishte has the smallest number. During the period between the two censuses only the population of the region of Varna has increased – by 13 061 inhabitants (2,8%).

The natural population growth in the North East Region for year 2011 follows the general trend for the country and continues being negative (-3,5‰). The lowest negative natural growth has the region of Varna (-1,5‰), which is significantly below the average for the country (-5,1‰). With respect to the age structure of the population the unfavorable trends in the demographic development, typical for the whole country, are valid here as well. There is a continuing process of aging of the population, which is expressed in reduction of the absolute number and the relative share of the population under 15 and increase of the absolute number and share of the population over 65 and older, whereas the largest relative share of the population over 65 and more is in the region of Targovishte - 19,5%.

With view to limiting the negative demographic and migration processes main goal will be to create satisfying conditions for the development and realization of the human resources in the region, to increase the level of employment and income and to improve the quality of the living environment.

As at 31.12.2012 the employment rate for the population in the age group 20-64 in the NER is 58,9%, which is lower than the average for the country (63%) and for EU-27 (68,5%). The highest employment rate for the population in the age group 15-64 is in the region of Dobrich – 58,3%, while the lowest one is in the region of Targovishte – 53,9%. The unemployment rate in the region is 18,2% (for year 2012), which is the highest among the NUTS 2 level regions in the country and higher than the one for EU -27 – 10,5%. The region of Shumen is the region with the highest unemployment rate in the whole country – 26,6%. The figures for the other three regions are similar - around 15-16%.

ресурси и на общото биологично равновесие в района. Планираните мерки и дейности, свързани със смекчаване на влианието на климатичните промени при реализиране на секторните политики в района, ще имат комплексен характер. Ще се подкрепят проекти за увеличаване дела на производството на електрическа енергия от ВЕИ в района и за увеличаване на потреблението на природен газ, за ограничаване на изпусканията в атмосферния въздух емисии на вредни вещества от промишлените обекти и за технологично обновление в производствените процеси, за намаляване на емисиите от транспорта и оптимизиране на транспортните схеми, за повишаване на енергийната ефективност и за изграждане на нови паркинзи и велосипедни алеи, за изграждане и реконструкция на съоръжения за пречистване на водите. Превъжда се реализирането на програми за екологично земеделие и животновъдство, с цел намаляване деградацията на земите и почвите и за опазване и възстановяване на биоразнообразието в района.

Приоритет „Подобряване достъпа до пазара на труда, заетостта и доходите“

Стимулиране на трудова мобилност за увеличаване равнището на заетостта и доходите

Показателите за общо демографско развитие на Североизточния район го поставят в сравнително по-благоприятна позиция спрямо повечето други райони, тъй като по-големите възможности за заетост и професионална реализация в района на град Варна привличат повече млади хора от други части на страната, особено през активния сезон. Североизточният район е на четвърто място сред районите от ниво 2 в България по брой на населението – 966 097 души към 01.02.2011 г., което представлява 13,1% от населението на страната. В разпределението на населението на областно ниво съществуват ясно изразен дисбаланс между област Варна и останалите области. Населението на област Варна към началото на 2011 г. е 475 074 (6,5% от населението на страната и 49,2% от населението на района). Сред другите области в района област Добрич и област Шумен са с относително по-голям брой население, а област Търговище – с най-малък брой. За периода между двете преброявания се е увеличило само населението на област Варна – с 13 061 души (2,8%).

Естественят прираст на населението в Североизточния район за 2011 г. следва общата за страната тенденция и продължава да е отрицателен (-3,5%). Най-нисък отрицателен естествен прираст в района има област Варна (-1,5%), който е значително под средния за страната (-5,1%). По отношение на възрастовата структура на населението се потвърждават неблагоприятните тенденции в демографското развитие, характерни за страната като цяло. Налице е продължаващ процес на застаряване на населението, който се изразява в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на броя и дела на населението на 65 и повече години, като най-голям е относителният дял на населението на 65 и повече години в област Търговище – 19,5%.

The total income average per person in a household for 2010 in the North East Region is 3 315 BGN, whereas the average figure for the country is 3 648 лв. The salary continues to be the main source of income for the households with around 50 % of the total income.

With the purpose of opening more and more high quality jobs activities are envisaged to improve the knowledge and skills of the work force – promoting the life-long learning, improving the vocational training of the employed people and gaining practical experience by the students during the course of studies, foreign languages training and training in information and communication technologies.

Achieving social integration of the disadvantaged groups

The integration of the highest possible number of people to the labor market in the region requires special attention to the groups with the lowest chances of inclusion, such as the young people, disadvantaged groups and long-term unemployed people. The unemployed people younger than 29 in the North East Region are 8 688 people and 18 332 people are registered as long-term unemployed people for longer than 1 year. Activities are envisaged related to new training (re-orientation) and requalification of the employed people in the sectors where structural changes are being implemented, promotion of the entrepreneurship, development of open training systems regulating the vocational training according to the needs of the regional labor market.

Priority „Improving the quality and access to health, education, social and cultural services and sports events“

The system of educational institutions in the North East Region is relatively well developed. As at 12.2011 on the territory of the region are located 355 educational institutions in total, where the network covers 348 schools, one independent college, six universities and specialized degree-providing high schools – five in the city of Varna and one in the town of Shumen. The existing scientific potential outside the degree-providing institutions is limited. The scientific institutes are located mainly on the territory of the region of Varna, respectively in the city of Varna there are two institutes – the Institute of Oceanology at the Bulgarian Academy of Science and the Institute of Fishing Resources at the Agricultural Academy. There are two branches of institutes at the Bulgarian Academy of Science – of the National Institute of Meteorology and Hydrology and of the Institute of metal science, equipment and technologies with Hydro-aerodynamics Center.

The net coefficient of the kindergarten attendance (measured by the percentage of the kids attending nursery schools in the age group 3-6) in the region is identical to the average for the country, however, the region of Varna lags behind the average indicators for the country and for the region. As of 01.02.2011 the number of the people with university degree in the North East Region is 166 346 (18,5% of the population) and the region ranks second in the country following the South West Region. The number of the people with secondary school education is 364 319 (40,5% of the population). The percentage of the higher educated population in the region of Varna is the highest due to the influence of the city of Varna, which has some of the best educational characteristics of the population in the country (30,6% of the population of the city have university degree). In the most unfavorable situation is the region of Targovishte,

С оглед намаляване на негативните демографски и миграционни процеси, основна цел ще бъде създаването на подходящи условия за развитието и реализацията на човешките ресурси в района, увеличаване на равнището на заетостта и доходите и подобряване на качеството на жизнената среда.

Към 31.12.2012 г. коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 г. в СИР възлиза на 58,9% - по-нисък от средния за страната (63%) и за ЕС-27 (68,5%). Най-висок е коефициентът на заетост (на населението на възраст 15-64 г.) в област Добрич – 58,3%, а най-нисък – в област Търговище – 53,9%. Равнището на безработица в района е 18,2% (за 2012 г.) – най-високо сред районите от ниво 2 в страната и по-високо от това за ЕС-27 – 10,5%. Област Шумен е областта с най-висока безработица в цялата страна – 26,6%. Останалите три области са с близки стойности около 15-16%.

Общият доход средно на лице от домакинството за 2010 г. в СИР е 3 315 лв., при средната за страната стойност – 3 648 лв. Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата с около 50 % от общия доход.

С цел постигане на повече и по-качествени работни места се планират дейности за подобряване на знанията и уменията на работната сила - насърчаване на ученето през целия живот, подобряване на професионалната подготовка на заетите и придобиване на практически опит от учащите през време на обучението, чуждоезиково обучение и обучение по информационни и комуникационни технологии.

Постигане на социална интеграция на групите в неравностойно положение

Интегрирането на възможно най-голям брой хора към пазара на труда в района изисква специално внимание към групите с най-ниска възможност за включване като младежите, групите в неравностойно положение и дългосрочно безработните. Безработните лица на възраст до 29 г. в СИР са 8 688 души, а 18 332 души са регистрирани като дългосрочно безработни за повече от 1 година. Превъждат се дейности, свързани с повторно обучение (преориентация) и преквалификация на заетите в сферите, в които се осъществяват структурни промени, насърчаване на предприемачеството, разработва-

where only 11,5% of the population have university degree. The scope of the group „never attended school“ numbers 11 989 people or 1,3% of the population age 7 and over. The highest is the percentage of people that „have never attended school“ in the regions of Dobrich (2,1%) and Targovishte (1,5%). The lowest is the percentage of people who „have never attended school“ in the region of Varna – 1%.

The health system in the NER is also relatively well developed and in general satisfies the needs of medical aid in the region. As at 31.12.2011 there are 37 hospitals on the territory of the region with total capacity of 4 617 hospital beds. The out-of-hospital aid has 277 facilities – diagnostic and consultation centers, dental centers, medical and diagnostic and technical laboratories, etc. In inter-regional aspect the large part of the health network is concentrated in the region of Varna (city of Varna), relatively smaller – in the regions of Dobrich and Shumen and the smallest one – in the region of Targovishte.

The network of specialized institutions for social services in the North East Region is relatively well developed, however, the social services in the community are not equally balanced between the various regions within NER. As at 31.09.2012 the number of the specialized institutions, delegated by the State activities (incl. homes for children deprived from parents' care, homes for children with mental backwardness, homes for children with physical disabilities, homes for elderly people, homes for elderly people with mental disorders, homes for elderly people with dementia, homes for elderly people with physical disabilities, homes for elderly people with mental backwardness) on the territory of the region according to the data of the Social Assistance Agency is 32 with total capacity of 1 773 people. On the territory of the region of Varna function 12 specialized institutions for children and people with total capacity of 605 places or 35% of the capacity of the functioning in the region institutions belong to this region. As a result of the de-institutionalization policy the number of the specialized institutions in the region decreases, whereas the homes for children deprived from parental care were 11 in year 2007 and in 2012 they are 9 with total capacity of 332 places, the homes for elderly people with mental backwardness were 7 in 2007 and in 2012 are 5 with total capacity of 412 places.

In the NER are located 457 community centers, 6 libraries, 6 cinemas, 8 theaters, 8 municipal art galleries and 29 museums.

Taking into account the key role of the quality and access to education, health services, social services, sport activities and cul-

Основни демографски показатели/ Core Demographic Indicators	Брой на населението – души	Коефициент на заетост на населението 15-64 г. - %	Коефициент на безработица на населението 15-64 г. - %	Дял на населението с висше образование - % от населението на възраст над 7 г.
	Population size measured in number of people	Employment rate for population 15 - 64 years in %	Unemployment rate for population 15- 64 years in %	Proportion of people with a higher-education degree as % of the population aged over 7 years
Североизточен район/ North East Region	966 097	55.0	18.4	18.5
Варна/ Varna	475074	54.1	16.5	23.7
Добрич/ Dobrich	189677	58.3	15.6	13.7
Търговище/ Turgovishte	120818	53.9	15.7	11.5
Шумен/ Shoumen	180528	54.9	26.8	14.5

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

не на отворени системи за обучение, регулиращи професионалната подготовка според нуждите на регионален пазар на труда.

Приоритет „Подобряване на качеството и достъпа до здравни, образователни, социални и културни услуги и спортни прояви“

Системата от образователни институции в Североизточния район е сравнително добре развита. Към 31.12.2011 г. на територията на района са разположени общо 355 образователни институции, като мрежата обхваща 348 училища, един самостоятелен колеж, шест университетски и специализирани висши училища – пет в гр. Варна и едно в гр. Шумен. Съществуващият научен потенциал извън ВУЗ е ограничен. Научните институти основно са разположени на територията на област Варна, респ. в гр. Варна са два – „Институтът по океанология“, към БАН и „Институтът по рибни ресурси“ към ССА. Има и два филиала на институти към БАН – на „Националния институт по метеорология и хидрология“ и на „Института по металознание, съоръжения и технологии“ с Център по хидро и аеродинамика.

Нетният коефициент на посещенията в детските градини (измерен чрез дела на децата, посещаващи детски градини на възраст 3-6 години) в района е идентичен със средния за страната, но област Варна изостава от средните показатели за страната и района. Към 01.02.2011 година, броят на лицата с висше образование в Североизточен район е 166 346 (18,5% от населението), като районът е на второ място в страната след ЮЗР. Лицата, завършили средно образование, са 364 319 (40,5% от населението). Делът на високообразованото население в област Варна е най-висок поради влиянието на град Варна, който има едни от най-добрите образователни характеристики на населението в страната (30,6% от населението на града е с висше образование). В най-неблагоприятно положение е област Търговище, където само 11,5% от населението е с висше образование. Обхватът на групата „никога непосещаващи училище“ е 11 989 души, или 1,3% от населението на 7 и повече навършени години. Най-висок е делът на лица „никога непосещаващи училище“ в областите Добрич (2,1%), и Търговище (1,5%). Най-нисък е делът на лица „никога непосещаващи училище“ в област Варна – 1%.

Системата на здравеопазването в СИР също е сравнително добре развита и като цяло покрива нуждите от здравна помощ на региона. Към 31.12.2011 г. на територията на района се намират 37 болнични заведения с капацитет общо 4 617 легла. Извънболничната помощ разполага с 277 заведения – диагностично-консултативни центрове, стоматологични центрове, медуко-диагностични и технически лаборатории и др. Във вътрешнорегионален план, голяма част от здравната мрежа се концентрира в област Варна (гр.Варна), относително по-малка – в областите Добрич и Шумен и най-малка в област Търговище.

Мрежата от специализирани институции за социални услуги в Североизточния район е сравнително добре разви-

та за increasing the attractiveness of living in the towns and villages of NER and for reducing the intra-regional imbalances, activities will be supported related to the establishment, repair and modernization of educational, cultural, health and social facilities with view to creating attractive and friendly environment in them, as well as to the modernization of the sports infrastructure. Besides the renovation of the social infrastructure sites themselves (hospitals, schools, cultural sites, sports facilities, etc.), interventions are planned for improving the organization of functioning of these facilities and enhancing the quality of the provided by them public services.

Priority „Integrated urban development and environment-friendly living environment“

Drafting and implementing Integrated plans for urban regeneration and development (IPURD) in the towns and improving the urban development

The establishment of high-quality living environment, guaranteeing sustainable social, economic and environment-friendly development and decent living standards in the North East Region is one of the priority tasks for the regional development policy. The integrated regeneration and development of the towns in the North East Region will include a number of activities related to the establishment of new zones with potential for development, rehabilitation of old production zones, improvement of the living environment, modernization of the water supply network, rehabilitation of the public space (renovation of parks, green areas, kids' playgrounds, bicycle alleys, street lighting, etc.), improving the access to public services (education, health and social services), including for people with disabilities, energy efficiency measures, generation of energy from renewable energy sources in urban environment, development of integrated environment-friendly public transport, rehabilitation and reconstruction of streets and introduction of energy efficient street lighting and other measures for increasing the security and preventing crimes, gasification, improving the air quality, etc. Four towns in the NER are in a process of drafting Integrated Plans for Urban Rehabilitation and Development – these are Varna, Dobrich, Shumen and Targovishte. It is envisaged to draft also IPURD for other towns in the region – General Toshevo, Provadia, Popovi and Novi Pazar.

Improving the water supply services and implementing modern technologies for ecological living environment

It is typical for the water supply in the North East Region that the water sources are underground and at high depth, which results in high energy-consumption and higher price of the water services. Despite these technological problems the Region has the highest degree of water supply for the population – 99,9% with average for the country 99,2% as at 31.12.2011, whereas the water supply for the population of the region of Varna is 100%. In 2011 1,1% of the population of the region has limited regime of water supply, which is almost equal to the average for the country – 1%. Towns and villages with limited regime of water supply are only in the region of Targovishte.

The sewerage network is completely or partially constructed only in the towns of the NER and the operational condition of the established sewerage network is not good. More than 20% of the established network is physically and morally depreciated and outdated

та, но социалните услуги в общността са неравномерно разпределени по области в района. Към 31.09.2012 г. броят на специализирани институции, децелирани от държавата дейности (в т.ч. домове за деца лишени от родителски грижи, домове за деца с умствена изостаналост, домове за деца с физически увреждания, домове за стари хора, домове за възрастни хора с психични разстройства, домове за възрастни хора с демемция, домове за възрастни хора с физически увреждания, домове за възрастни хора с умствена изостаналост) на територията на района по данни на Агенцията за социално подпомагане е 32 с общ капацитет 1 773 места. На територията на област Варна функционират 12 специализирани институции за деца и лица с общ капацитет 605 места или 35% от капацитета на разкритите институции в района принадлежи на тази област. Във връзка с политиката на деинституционализация в района, специализираните институции намаляват, като домовете за деца лишени от родителски грижи през 2007 г. са били 11, а през 2012 г. са 9 с общ капацитет 332 места, домовете за възрастни хора с умствена изостаналост през 2007 г. са 7, а през 2012 г. са 5 с общ капацитет 412 места.

В СИР са разположени 457 читалища, 6 библиотеки, 6 кина, 8 театъра, 8 общински художествени галерии и 29 музея.

Отчитаеми ключовата роля на качеството и достъпа до образование, здравеопазване, социални услуги, спорт и култура за повишаване привлекателността на обитаване в населените места в СИР и за намаляване на вътрешнорегионалните дисбаланси, ще се подкрепят дейности, свързани с изграждане, ремонт и модернизация на образователни, културни, здравни и социални заведения за създаване на привлекателна и дружелюбна среда в тях, както и за модернизирание на спортната инфраструктура. Освен обновяване на самите обекти на социалната инфраструктура (болнични заведения, училища, културни обекти, спортни съоръжения и др.), се планират интервенции за подобряване на организацията на функциониране на тези заведения и подобряване на качествата на предлаганите в тях публични услуги.

Приоритет „Интегрирано селищно развитие и екологизация на жизнената среда“

Изготвяне и прилагане на ИПГВР в градовете и подобряване благоустройството на селищната среда

Изграждането на качествена селищна среда, гарантираща устойчиво социално-икономическо и екологическо развитие и достоен жизнен стандарт в Североизточния район е една от приоритетните задачи пред политиката за регионално развитие. Интегрираното обновяване и развитие на градовете в СИР ще включва редица дейности, свързани със създаване на нови зони с потенциал за развитие, рехабилитация на стари производствени зони, подобряване на жилищната среда, модернизация на водопроводната мрежа, благоустрояване на публичните пространства (обновяване на паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично осветление и др.), подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване и социални услуги), включително за хора

and need reconstruction, in some cases – even complete replacement. With respect to the level of service the NER ranks second, following the South West Region, with a relative share of the population serviced by the sewerage system – 73,4%, figure, which is close to the average for the country – 74%. There are significant differences at interregional level – in the region of Varna more than 85% of the population is covered by a sewerage network, which is the highest percentage in the country following the region of City of Sofia, while in the region of Targovishte – only 55%, which is one of the lowest figures for the country in general.

Similar is the situation with the waste water treatment. The Region ranks second, following the South West Region as per relative share of population serviced by waste water treatment plants – 69,4% as at 31.12.2011, which is higher than the average for the country – 55,7%, however, this is due again to the region of Varna, where the relative share of the serviced population is 85,1% – second figure after region City of Sofia, while in the regions of Shumen and Targovishte this figure is only 44-45%.

The biggest and most pressing issue in the water supply and sewerage sector in NER, which has to find its solution, is the replacement of the outdated water supply networks and the reduction of drinking water loss in the towns and villages of the Region. It is planned also to finish the construction and to reconstruct sewerage networks and waste treatment facilities and waste water treatment plants. Priority will be given to interventions addressing the improvement of the quality of the sea waters in the aquatory of the Black Sea according to the European requirements, including priority construction of waste water treatment plants in the towns and villages of the Black Sea municipalities in order to reduce the flow of waste water in the Black Sea.

With respect to the share of the population covered by waste collection service as at 31.12.2011 – 98,8%, the North East Region is close to the average figure for the country (98,9%). The region of Dobrich is with a much lower figure than the average for the country – 94,6%. In the regions of Varna and Shumen the waste collection service covers 100% of the population in the towns and villages. The region of Targovishte has similar figure – 99,1% of the population is covered by the waste collection service. The future interventions will be addressed to the complex solution of the issues related to the waste in the Region – establishment of an effective system for integrated waste management. The purpose is to limit the harmful effect of the waste on the health of the people and on the environment and at the same time to re-use it, which will lead to reduction of the use of primary natural resources. The transition to processing the domestic waste in regional depots will reduce the number of existing landfills. With view to the potential for development of the tourism both along the coast and in the inner part of the Region, the improvement of the waste management will have an extremely positive effect, incl. in the small towns and villages, since it will lead to improvement of the quality of the living environment.

Priority „Improving the intraregional connectivity and accessibility to sites of services, tourism, recreation and culture“

Improving the transport connectivity through renovation of the road infrastructure of regional and local importance

с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, развитие на интегриран екологичен градски транспорт, рехабилитация и реконструкция на градски улични мрежи и въвеждане на енергоефективно улично осветление и други мерки за повишаване на сигурността и предотвратяване на престъпността, газифициране, подобряване чистотата на атмосферния въздух и др. 4 града в СИР са в процес на изготвяне на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие – Варна, Добрич, Шумен и Търговище. Предвижда се предстоящо изработване на ИПГВР и за други градове в района – Генерал Тошево, Провадия, Попово и Нови пазар.

Подобряване на водоснабдителните услуги и внедряване на съвременни технологии за екологизация на жилищната среда

Характерно за водоснабдяването на Североизточния район е, че водозточниците са подземни и на голяма дълбочина, което обуславя висока енергоемкост и по-висока цена на водните услуги. Въпреки тези технологични проблеми, районът е с най-висока степен на водоснабденост на населението - 99,9% при средна стойност 99,2% за страната към 31.12.2011 г., като в област Варна е водоснабдено 100% от населението. През 2011 г. населението с режим на водоснабдяване е 1,1% от населението на района - почти равен на средния за страната - 1%. Населени места с режим на водоснабдяване има само в област Търговище.

С изцяло или частично изградена канализационна мрежа в СИР са главните градове, като експлоатационното състояние на изградените канализационни системи не е добро. Над 20% от изградените мрежи са физически и морално амортизирани и се нуждаят от реконструкция, а в някои случаи от цялостна подмяна. По отношение степенята на обслуженост, СИР се нарежда на второ място след ЮЗР с относителен дял на обслуженото от канализационна мрежа население – 73,4%, близък до средния за страната - 74%. На вътрешнорегионално ниво съществуват големи различия - в област Варна над 85% от населението е обхванато от канализация, което е най-високият процент в страната след област София (столица), докато в област Търговище - едва 55% - една от най-ниските стойности за страната.

По сходен начин стои въпросът и с пречистването на отпадъчните води. Районът се нарежда на второ място след ЮЗР по относителен дял на населението, обслужено с ПСОВ - 69,4% към 31.12.2011 г., по-висок от средния за страната - 55,7%, но това отново се дължи на област Варна, където относителният дял на обслуженото население е 85,1% - втора стойност след област София (столица), докато в областите Търговище и Шумен е едва около 44-45%.

Като най-машабен и належащ проблем във ВиК сектора в СИР, на който ще се търси решение, е подмяната на амортизираните водопроводни мрежи и намаляване на загубите на пътейна вода в населените места в района. Планира се също така доизграждане и реконструкция на канализационни мрежи и на съоръжения за пречистване

The North East Region is one of the regions of the country, where all types of transport are developed – road, rail, maritime and air transport.

As at 31.12.2012 the total length of the national road network in the North East Region is 2 673 km, which is 13,6% of the national road network. On the territory of the Region there are 84 km of motorways, 483 km of I class roads, 471 km of II class roads and 1635 km of III class roads. The density of the national road network is 0,185 km, which is higher than the average for the country (0,175 km). Despite the fact that the average density of the first-class roads and motorways in the Region is 0,039 km/sq.km (higher than all the NUTS 2 level regions of the country), the towns and villages of the NER are not equally serviced by a high category of roads. The highest is the density of the road network of national importance on the territory of the regions of Shumen and Varna, while on the territory of the region of Dobrich this density (0,018 km/sq.km) is more than twice lower than the average for the Region (0,039 km/sq.km). The region of Varna has one of the highest indicators for complete construction of motorways in the country – on the territory of the region are constructed 85 km of motorways. There are no motorways in the regions of Targovishte and Dobrich and their connection with the neighboring regions is done by I and II class roads.

Through the territory of the NER passes a small part of the section Burgas-Varna of transport corridor No8. Of particular importance for the transport services in the Region is the road section Ruse-Varna, which is an alternative segment of transport corridor No7 (Danube river). The connection with corridor No9 is at the town of Ruse. This way the port of Varna, which is a main point in the logistic chain of European Transport Corridor No8 from Italy through Albania and Macedonia to the Middle East, is part also of European Transport Corridor No 7, becoming a main logistics and distribution center for connection between the European Transport Corridors No7, No8, No9 and TRASECA.

The main roads connecting NER with the neighboring countries and/or NUTS 2 level regions are Sofia-Yablanitsa-V.Tarnovo-Targovishte-Shumen, Ruse-Shumen-Varna, Romania/Durankulak-Varna-Burgas-Sozopol-M.Tarnovo/Turkey, as well as Silistra-Shumen-Yambol-Elhovo-Lesovo/Turkey. Significant importance for the development of the Region and for ensuring its connection to the neighboring North Central Region and to the capital Sofia has the constructed section Varna – Shumen of Hemus Motorway. The connection of the road network of North East Region with the one of the neighboring border region of Republic of Romania is done through two land border checkpoints – the first one, on the II class road Varna-Dobrich-General Toshevo-Yovkovo border checkpoint and the second one – Durankulak border checkpoint.

The availability in the NER also of other elements of the high-rank transport infrastructure, such as the international port of Varna and the international airport of Varna, requires to continue and to accelerate the construction and development of the road network on the territory of the Region, including the construction of the sections of Hemus and Tchernomore Motorways. With view to improving the connectivity of the Region in a national and European aspect, priority will be given to investments in the complete construction and reconstruction of the road infra-

на водите и селищни пречиствателни станции за отпадъчни води. Приоритетно се предвиждат интервенции, насочени към подобряване качеството на морските води в акваторията на Черно море, съгласно европейските изисквания, в т.ч. приоритетно изграждане на ПСОВ в населените места от Черноморските общини с цел ограничаване на заустяването на отпадъчните води в Черно море.

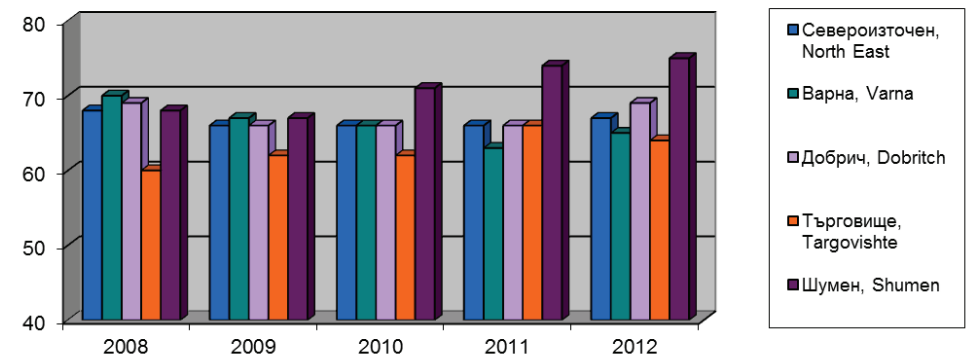
По отношение на дела на обслуженото население от системи за сметосъбиране към 31.12.2011 г. – 98,8%, Североизточен район е близо до средната за страната стойност (98,9%). Област Добрич е с много по-нисък дял от средния за страната – 94,6%. В областите Варна и Шумен е осигурено сметосъбиране, което обхваща 100% населението в населените места. Към тях се приближава и област Търговище – с 99,1% обслужено население. Бъдещите интервенции ще се насочат към комплексно решаване на проблемите, свързани с отпадъците в района – изграждане на ефективна система за интегрирано управление на отпадъците. Целта е да се ограничи вредното им въздействие върху здравето на хората и околната среда и същевременно да се премине към по-торната им употреба, с което ще се намали ползването на първични природни ресурси. Преминаването към обработка на битовите отпадъци в регионални дела ще намали броя на функциониращите сметници. Предвид потенциал за развитие на туризма, както по крайбрежието, така и във вътрешната част на района, подобряването на управлението на отпадъците ще се отрази изключително благоприятно, в т.ч. в малките населени места, тъй като ще се подобри качеството на средата.

structure on the corridors of the trans-European transport network – 7 and 8 and of the other transport infrastructure of European and national importance. The finishing of the construction of the motorway network in the NER is an important priority of the policy for development not only of the Region, but of the whole country as well, with view to the successful development of the economy of the Region and creating new jobs.

The density of the roads with regional importance in the North East Region is almost equal to the average for the country – 0,144 km/sq.km. The higher density of the regional roads is in the regions of Dobrich and Targovishte, where their functions are not only to ensure the road communications on the territory of the region, but also to ensure the integration and the connections with the neighboring regions. The remote North and North East parts of the North East Region are less serviced by road network compared to other parts of the country and there the main role for ensuring road communication have the roads of I and II class. In order to achieve better connection between the NER and the neighboring NUTS 2 level regions in the country, as well as within the Region itself, of significant importance is to improve the network of roads of I and II class – completion and rehabilitation. In this aspect interventions will be implemented for improving the quality of the transport service for the towns and villages, remote from the large urban centers in the Region and the actions for reconstruction of the road network will be combined with improvement of the public transport.

The NER is one of the regions with less developed rail network in the country in a territorial aspect, however, it is relatively more modernized. The total length of the constructed and functioning railways on the territory of the region as at 31.12.2012 is 478 km, which constitute only 11,7% of the rail network of the country. 78,5% of them are electrified, which is one of the highest figures for this indicator in the NUTS 2 level regions of the country. In the regions of Shumen and Targovishte all the railways are electrified. An important feature for the Region is the very high relative share of doubled railways – 49,6% of all the railways, which is twice more than the average figure for the country (24%). The density of the established rail network in

Коефициент на икономическа активност в Североизточен район за периода 2008-2012 г. в %
Economic activity coefficient for the North East Region for the period 2008-2012, %

Приоритет „Подобряване на вътрешно регионална свързаност и достъпност до обекти за услуги, туризъм, рекреация, култура“

Подобряване на транспортната свързаност чрез обновяване на пътната инфраструктура с регионално и местно значение

Североизточен район е един от районите в страната, в които са развити всички видове транспорт – сухопътен, жп, морски и въздушен транспорт.

Към 31.12.2012 г., общата дължина на републиканската пътна мрежа в Североизточен район е 2 673 км и формира 13,6% от републиканската пътна мрежа на страната. На територията на района са изградени 84 км автомагистрала, 483 км пътища I клас, 471 км пътища II клас и 1635 км пътища III клас. Гъстотата на РПМ е 0,185 км и е по-висока от средната за страната (0,175 км). Въпреки че средната гъстота на първокласните пътища и автомагистралите в района е 0,039 км/кв. км (най-висока от всички райони от ниво 2 в страната), населените места в СИР не са равномерно обслужени с пътища от висок клас. Най-голяма гъстота на пътната мрежа с национално значение се наблюдава на територията на областите Шумен и Варна, докато на територията на област Добрич тази гъстота (0,018 км/кв. км) е над два пъти по-малка от средната за района (0,039 км/кв. км). Област Варна е с един от най-високите показатели за изграденост на автомагистрала в страната – на територията на областта са изградени 85 км автомагистрала. Областите Търговище и Добрич не са обслужени от автомагистрала и връзките им със съседните области се осъществяват от пътища I и II клас.

През територията на СИР преминава малка част от участъка Бургас-Варна на транспортен коридор №8. От особено значение за транспортното обслужване в района е сухопътната отсечка Русе-Варна, представляваща алтернативен сегмент на транспортен коридор №7 (р. Дунав). При гр. Русе се осъществява връзката с коридор №9. Така пристанище Варна, което е основен пункт в логистичната верига на ОЕТК № 8 от Италия през Албания и Македония към Средна Азия, се явява и част от ОЕТК № 7, като се превръща в основен логистичен и дистрибуторен център за връзка между общоевропейските транспортни коридори № 7, № 8, № 9 и ТРАСЕКА.

Основните обслужващи пътища, свързващи СИР със съседните страни и/или райони от ниво 2 са София/Ябланица - В. Търново - Търговище - Шумен, Русе - Шумен-Варна, Румъния/Дуранкулак - Варна - Бургас - Созопол - М. Търново/Турция, както и Силистра - Шумен - Ямбол - Елхово - Лесово/Турция. Важно значение за развитието на района и осигуряването на връзките му със съседния Северен централен район и столицата София има изграденият участък Варна - Шумен от АМ „Хемус“. Свързването на пътната мрежа на Североизточен район с тази на съседния граничен район от Република Румъния се осъществява през два сухоземни ГКПП, единият по второкласния път „Варна-Добрич-Ген. Тошево-ГКПП „Йовково“ и вторият - ГКПП „Дуранкулак“.

The North East Region is 32,7 km/1000 sq.km., which is lower than the average for the country (36,7 km/1000 sq.km.) and the lowest of all Bulgarian NUTS 2 level regions.

Best serviced by the rail transport are the regions of Varna and Shumen, where the density of the functioning railways is the highest and a high level of modernization is achieved in the technical aspect. The territories of the regions of Varna and Shumen are convenient for the development of production activities, requiring transport of large cargoes. The least developed is the rail network in the region of Dobrich. The region is serviced by only one second-degree railway and there are territories, which are remote from the railways and are serviced by road transport only.

The infrastructure of the rail transport on the territory of the NER is represented mainly by two major railways - Sofia-Mezdra-G. Oryahovitsa-Kaspichan-Varna, connecting Varna with the inner part of the country and Ruse-Kaspichan-Varna, which is the connection between the ports of Ruse and Varna and also between the transport corridors No7, No8 and No9. The railway Karnobat -Sindel/Varna connects the NER with the South Bulgaria and the railway branch Poveljanovo/Varna/-Dobrich-Kardam services directly the region of Dobrich, transferring also the international flows in the North East direction, since it is part of the main direction Sofia-G.Oryahovitsa-Varna/-Dobrich - Romania.

The maritime transport is also well developed in the North East Region. The international port of Varna is an important center of the transport system of the country, through which a large part of the import and export is passing. The port has an important role for the overall development of the economy of the country and of the Region, as well as with respect to the development of the city of Varna and strengthening its position as an important commercial, economic and administrative center. As a crossing point of the European transport corridors No7, No8 and No9, the port of Varna creates excellent conditions for transit of cargo between Europe, Middle East and Far East. All sorts of cargo are processed in the port, including liquid ones. The port of Balchik as a part of port complex Varna is the third largest cargo port on the Black Sea coast, which specializes in the processing of grains, liquid plant oils and animals. It has a potential to service the tourists in the region, however, its use is limited. The yacht port of Balchik is nearby.

On the territory of the NER is located the airport of Varna – one of the five airports in the country, which have an international status. Typical for the use of the airport is its seasonal character – the majority of the flights are concentrated in the four summer months of the year. The strategic position of Varna airport guarantees a serious amount of charter flights during the summer season and makes it a reliable partner for the development of regular flights (almost 99% of the passengers are tourists). In 2011 on regular flights from/to Varna airport have travelled total of 335 thousand passengers and on charter flights - 713 thousand passengers.

Ensuring broad-band access and overcoming the „digital isolation“, in the less populated peripheral areas

As at 31.12.2012 the share of the households with Internet access in the NER is 48%, whereas the average for the country is

Наличието в СИР и на други обекти на транспортната инфраструктура от висок ранг като международното пристанище и международното летище Варна налагат ускорено да продължи развитието на пътната мрежа на територията на района, включващо изграждането на участъците от автомагистралите Хемус и Черно море. Приоритетно, с оглед подобряване на свързаността на района в национален и европейски план, ще се инвестира в доизграждане и реконструкция на пътната инфраструктура по коридорите от трансевропейската транспортна мрежа – 7 и 8 и на останалата транспортна инфраструктура от европейско и национално значение. Доизграждането на мрежата от автомагистрални пътища в СИР е важен приоритет на политиката за развитие не само на района, а и на страната като цяло с оглед успешно развитие на икономиката на района и откриването на нови работни места.

Гъстотата на пътищата с регионално значение в Североизточен район е почти колкото средната за страната - 0,144 км/кв. км. Регионалните пътища имат най-голяма гъстота в областите Добрич и Търговище, където функциите им са не само да осигуряват пътните комуникации на територията на областта и района, но и да осъществяват интеграцията и връзките със съседни райони. Крайните северни и североизточни части на СИР са по-слабо обслужени с пътна мрежа, в сравнение с други части на страната, като основна роля за осъществяването на пътните комуникации имат пътищата II и III клас. За постигането на по-добра свързаност между СИР и съседните райони от ниво 2 в страната, както и в самия район, от особено значение е подобряването на мрежата от пътища от II и III клас – доизграждане и рехабилитация. В този аспект ще се осъществяват интервенции за повишаване качеството на транспортното обслужване на населените места, отдалечени от големите градски центрове в района, като действията за реконструкция на пътната мрежа се съчетават с подобряване на обществения транспорт.

СИР е един от районите с най-слабо развита жп мрежа в страната в териториален аспект, но сравнително по-модеризирана. Общата дължина на изградените и функциониращи жп. линии на територията на района към 31.12.2012 г. е 478 км, които съставляват едва 11,7% от жп мрежата на страната. 78,5% от тях са електрифицирани, която стойност е една от най-високите в районите от ниво 2 в страната. В областите Шумен и Търговище всички жп линии са електрифицирани. Отличителна черта за района е много високата относителна дял на удвоените жп линии – 49,6% от всички жп линии, което е два пъти повече от средната стойност за страната (24%). Гъстотата на изградената жп. мрежа в Североизточен район е 32,7 км/1000 кв. км, по-ниска от средната за страната (36,7 км/1000 кв. км) и най-ниска от всички български райони от ниво 2.

Най-добре обслужени с жп. транспорт са областите Варна и Шумен, където гъстотата на функциониращите жп. линии е най-голяма и в техническо отношение е достатъчно висока ниво на модернизация. Териториите на областите Варна и Шумен са подходящи за развитие на производствени дейности, изискващи прекоз на големи

51% and for the EU-27 - 73%. There are differences in the level of development for the various regions and municipalities within the Region. The access to high-speed Internet is ensured in the larger town centers. In the small towns and in the villages the level of introduction of IT is lower, as well as the quality of the provided services. The peripheral part of the Region has almost no information infrastructure due to the lower cost-effectiveness of the provision of broadband services in less populated areas. In order to overcome the differences activities are envisaged for providing broadband connection firstly for the needs of the state authorities and public institutions, such as mayor's offices, community centers, schools, etc. and creation of free wi-fi zones around public buildings and institutions. In the rural areas public computer rooms will be established, wi-fi zones around them and Internet access will be provided primarily in the community centers. The introduction of Information and communication technologies will contribute to overcoming the isolation of the peripheral territories, for their spatial closeness and joining the desired polycentric model for development of the Region.

Priority „Support for the development of hierarchical system of towns-centers and small towns in the rural peripheries of the region“

Creating conditions for categorizing Varna as second center of European MEGA level for the country and increasing the role of the towns of Dobrich, Shumen and Targovishte as regional centers balancing Varna

The towns and villages in the North East Region are 721 – 30 towns and 691 villages. The urban population (level of urbanization) in the Region is 77,4%, which is higher than the average for the country (72,5%). According to the distribution in the National Concept for Spatial Development of Republic of Bulgaria (2013-2025) there is no city of first hierarchical level on the territory of the Region. The large city of Varna (334 870 people) of 2nd hierarchical level is undoubtedly the leader in the urban network of national importance. Considering its location as a gate at the east border of the EU the city has the possibility in the future to enter into category of MEGA town. Varna plays an important role for the overall economic and social development of the Region. It is a balancing point for the capital Sofia in the eastern part of the country. The towns of Dobrich (91 030 people) and Shumen (80 855 people) are of 3rd hierarchical level with regional importance, but close to 2nd level and to some extent have a balancing role towards Varna. The town of Targovishte (37 611 people) is a mid-sized town of 3rd level with regional importance. Towns of 4th level with servicing role for more than one municipality are Popovo, Provadia, Novi Pazar, Balchik, Kavarna and with possibility to join this list are Devnya, Veliki Preslav, Omurtag, General Toshevo and Tervel.

On the territory of the Region there are clear differences between center and periphery. Main pole of growth and development is the city of Varna, which is far ahead of the other towns-centers. To a large extent it is Varna that ensures the main economic results of the Region and plays role for its ranking second on many indicators, following closely the South West or South-East Region. Varna is the „sea capital“, of Bulgaria and one of the most important cultural and tourist centers in the country and at the same time multifunctional transport crosspoint of international significance. The other two more emerging centers are Dobrich and Shumen, however, they are far behind Varna

количества товари. Най-слабо развита е жп мрежата в област Добрич. Областта се обслужва само от една второстепенна жп линия, като има територии, които са отдалечени от ж.п. линиите и се обслужват единствено от автомобилни транспорт.

Инфраструктурата на жп транспорта на територията на СИР е представена основно от две главни жп линии - София-Мездра-Г.Оряховица-Каспичан-Варна, свързваща Варна с вътрешността на страната, и Русе-Каспичан-Варна, осъществяваща връзката между пристанищата Русе и Варна, а въшност и между транспортни коридори №7, №8 и №9. Ж.п. линията Карнобат-Синдел/Варна осъществява връзките на СИР с Южна България, а ж.п. клонът Повелняно/Варна-/Добрич-Кардам обслужва директно област Добрич, като провежда и международните потоци в североизточна посока, тъй като се явява част от основното направление София-Г.Оряховица-/Варна-/Добрич-Румъния.

В Североизточен район е добре развит и морският транспорт. Международното пристанище Варна е важен център на транспортната система на страната, през който преминава голяма част от вноса и износа ни. Пристанището има важна роля за цялостното развитие на икономиката на страната и региона, както и по отношение на развитието на град Варна и утвърждаването му като важен търговски, икономически и административен център. Като пресечна точка на обидоевропейските транспортни коридори №7, №8 и №9, пристанище Варна създава отлични условия за транзитиране на товари между Европа, Близкия и Далечния Изток. В пристанището се обработват всички видове товари, включително и течни. Пристанище Балчик като част от пристанищен комплекс Варна е третото по големина товарно пристанище на Черноморското ни крайбрежие, специализирано в обработката на зърнени храни, течни растителни масла и животни. Има потенциал за обслужване на туристите в района, но се използва ограничено. В непосредствена близост се намира яхтено пристанище Балчик.

На територията на СИР се намира летище Варна - едно от петте летища в страната, които имат статут на международни. Характерна е изключително силно изразената сезонност при експлоатацията на летището, като по-голямата част от полетите са съсредоточени в четирите летни месеца на годината. Стратегическата позиция на летище Варна, гарантира сериозно количество чартърен пътнически трафик през летния сезон и го прави надежден партньор за развитието на редовни линии (почти 99% от пътникооборотта се формира от туристи). През 2011 г., по редовни пътнически полети от/до летище Варна са били превозени общо 335 хил. пътници, а с чартърни полети - 713 хил. пътници.

Осигуряване на ширококоловтов достъп и преодоляване на „цифровата изолация“ в слабо населените периферни райони

Към 31.12.2012 г. делът на домакинствата с достъп до интернет в СИР е 48% при средна за страната стойност 51%, а за ЕС-27 - 73%. Наблюдават се различия в степента на развитие за различните области и общини

according to the level of social and economic development.

Even further behind with more modest capabilities of an organization center is the town of Targovishte. Pairs of towns are organized, which define the areals of the central territories of the Region. The pair Varna – Dobrich is much more emerging as an urban centers than the pair Shumen - Targovishte. Central in the North East Region are the territories of the municipalities of Varna and the belonging to its agglomeration areal Aksakovo, Beloslav and Devnya. Central are also the territories of the municipalities of Dobrich, Shumen and Targovishte. The rest of the territory, mostly in the north border part of the Region is typical periphery with difficult economic and social and cultural development. There are no large and middle-sized towns there, no centers of growth and development. Precisely this lack of balance of the large and middle-sized towns redefines the unequal distribution of the population on the territory of the Region and respectively – the unequal social and economic development and intraregional disbalances. There are inequalities also between the regions, where the region of Varna is the best developed one, followed by the regions of Dobrich and Shumen and finally comes the region of Targovishte. The inequalities between the municipalities of the Region are even stronger expressed and depend on the size and importance of the towns – municipal centers.

Urbanization axes start to emerge along the transport directions Varna-Shumen-Targovishte, Varna-Shumen-Razgrad-Ruse and along the coast Shabla -Kavarna-Balchik-Varna-Burgas.

In the future development of the NER of significant importance will be to overcome or reduce the negative processes of disproportion between the center and the periphery and to extend and strengthen the positive impact of the center Varna and of the other regional centers on the rest of the towns and villages by improving the transport and communication access to the main services and cultural sites in the towns-centers.

Encouraging the small towns in the peripheral rural areas to provide services and to create jobs

The balanced location of the small towns on the territory of the Region is a precondition for optimal closeness of the services and jobs provided by the towns to the villages. It is extremely important to strengthen the small towns of 4 level, which ensure higher level of public services in the field of education, health and culture. It is planned to strengthen also the municipal centers of 5 hierarchical level, especially in the peripheral and border areas.

Priority „Encouraging the interregional, cross-regional and cross-border cooperation and partnership“

Strengthening the cooperation and the partnership between the municipalities and regions in the Region for implementing joint initiatives and strategies for local development of problem areas

The interregional cooperation will be used as a tool for reducing the differences and inequalities in the North East Region. The transfer of positive impact from the large urban centers to the small ones in the periphery and to the rural areas will have a positive effect for their revival. Cooperation will be encouraged

В рамките на района. Достъпът до високоскоростен Интернет е осигурен в по-големите градски центрове. В малките градове и селата степената на проникване на информационни технологии е по-ниска, както и качеството на предоставяните услуги. Периферията на района е почти без информационна инфраструктура, поради по-ниската рентабилност за предоставяне на ширококоловтов услуги в по-слабо населени райони. За преодоляване на различията, се прегледват дейности за осигуряване на ширококоловтова свързаност на първо място за нуждите на държавни ведомства и обществени институции като кметства, читалища, училища и др. и създаване на свободни безжични зони около обществени сгради и институции. В населените места в селските райони ще се изграждат обществени компютърни зали, безжични зони около тях и ще се осигури интернет достъп приоритетно в читалищата. Прилагането на информационно-комуникационните технологии ще спомогне за преодоляване на изолираността на периферните територии, за пространственото им сближаване и приобщаване към желаните полицентричен модел на развитие на района.

Приоритет „Погрепа за развитие на йерархизирана система от градове-центрове и малки градове в селските периферии на района“

Създаване на условия за категоризиране на Варна като втори център за страната от европейско МЕГА ниво и издигане ролята на градовете Добрич, Шумен и Търговище като регионални центрове – балансьори на Варна

Населените места в Североизточен район са 721 – 30 града и 691 села. Градското население (степената на урбанизация) в района е 77,4% и е по-висока от средната за страната (72,5%). В съответствие с разпределението в Националната концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.), на територията на района няма град от първо йерархично ниво. Големият град Варна (334 870 г.) от 2-ро йерархично ниво е безспорен лидер в селската мрежа с национално значение. Преглед разположението му като порта на източната граница на ЕС, градът е с възможности в бъдеще да се издигне до категорията на МЕГА град. Варна играе важна роля за цялостното икономическо и социално развитие на района. Той е балансатор на столицата София в източната част на страната. Градовете Добрич (91 030 г.) и Шумен (80 855 г.) са от 3-то йерархично ниво с регионално значение, но близо до 2-ро ниво и в известна степен имат и балансираща роля спрямо Варна. Град Търговище (37 611 г.) е среден град от 3-то ниво с областно значе-

between the peripheral municipalities in difficult social and economic position for joint actions based on joint strategies with the aim of activating the local potential for achieving growth and progress. Support will be given to the joint projects in various fields between municipalities and regions of the Region, exchange of experience and best practices between the representatives of the local authorities and the non-governmental sector in the Region.

Development of cooperation with the other regions, incl. cross-border cooperation

Due to its location the region has great chances for development of the cross-border and cross-national cooperation and for implementation of macro regional strategies within the framework of the Black Sea territorial cooperation and the EU Integrated Maritime policy, which will contribute to revealing its specific potential.

The towns and villages on the territory of the North East Region may take part in cross-border cooperation with towns and villages in Republic of Romania. The cooperation will be encouraged in the field of improving the access to the main public services; improving key infrastructural links – road and railway network; development of joint tourist and cultural initiatives; joint management of the natural resources, overcoming natural risks and environment protection; in the field of the health sector and social services; between scientific and research, technological and academic institutions and business organizations, etc. The implemented projects and initiatives will contribute to increasing the attractiveness of the Bulgarian-Romanian region for the people, who live and work there, as well as to increasing the interest of the strategic investors.

The participation of NER in programs for cross-regional and cross-national cooperation will encourage the exchange of experience and good practices between public institutions, companies and NGOs.

NER has the opportunity to take part in projects addressed to several thematic directions of the EU Integrated Maritime Policy:

- Environment protection – monitoring the sea environment, improving the quality of the sea water, overcoming the effects of the harmful erosion, abrasion and landslip activity, preserving the natural resources in the aquatory and in the belonging coastal territory;
- Economic development – innovations in the sectors of fishery, aquacultures, maritime transport, etc., development of clusters for better link of the production with the scientific research, of the agriculture and tourism;

Основни инфраструктурни показатели/ Core Infrastructure Indicators	Дял на населението, обслужено от водоснабдителна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от канализационна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране - %
	Share of population covered by water supply infrastructure in %	Share of population covered by sewerage infrastructure in %	Share of population covered by an organised waste collection system in %
Североизточен район/ North East Region	99,9	73,4	98,8
Варна/ Varna	100,0	85,1	100,0
Добрич/ Dobrich	99,9	69,4	94,6
Търговище/ Turgoviste	99,9	55,6	99,1
Шумен/ Shoumen	99,8	58,7	100,0

ние. Градовете от 4-то ниво, с обслужваща роля за повече от една община, са Попово, Провадия, Нови Пазар, Балчик, Каварна, а към тях има възможност да се присъединят и Девня, Велики Преслав, Омуртаз, Генерал Тошево и Тервел.

В територията на района се проявяват ярко разликите между център и периферия. Основен полос на растеж и развитие е град Варна, който изпреварва сериозно останалите градове-центрове. До много голяма степен Варна формира основните икономически резултати на района и определя неговото второ място по много показатели веднага след Югозападния или Югоизточния район. Варна е „морската столица“ на България и един от най-значимите културни и туристически центрове в страната и същевременно многофункционален транспортен възел с международно значение. Другите два по-изявени центрове са Добрич и Шумен, но те са далече след Варна по степен на социално-икономическо развитие.

Още по-назад с по-скромни възможности на организиращ център е Търговище. Формирани са двойки градове, които определят ареалите на централните територии в района. Двойката Варна – Добрич е много по-изявена като урбанистичен център от тази Шумен – Търговище. В Североизточния район централни са териториите на общините Варна и полагашата в нейния агломерационен ареал Аксаково, Белослав и Девня. Централни са и териториите на общините Добрич, Шумен и Търговище. Останалата част от територията, най-вече в северната крайгранична част на района, е типична периферия със затруднено икономическо и социално-културно развитие. Там липсват големи и средни градове, центрове на растеж и развитие. Именно тази дебалансираност на селищната мрежа по отношение на големите и средните градове предопределя неравномерното разпределение на населението върху територията на района и съответно – неравномерното социално-икономическо развитие и вътрешно регионалните неравенства. Неравенствата се проявяват между областите, като Варненска област е най-силно развита, а след нея са Добричка и Шуменска и накрая – Търговищка. Неравенствата между общините в района са още по-изразителни и се обуславят от големината и значението на градовете – общински центрове.

Наченки на формиране на оси на урбанизация в района се проявяват по транспортните направления Варна-Шумен-Търговище, Варна-Шумен-Разград-Русе и по крайбрежната ивица Шабла-Каварна-Балчик-Варна-Бургас.

В бъдещото развитие на СИР от особено значение ще бъде да се преодолеят или ограничат неблагоприятните процеси на диспропорция между центъра и периферията и да се разширява и засилва благотворното влияние на центъра Варна и на другите областни центрове върху останалите населени места, чрез подобряване на транспортния и комуникационен достъп до основните услуги и културни обекти, които предлагат градовете-центрове.

- Transport – creation of marine tourist routes; construction/reconstruction of port infrastructure; transformation of the unused port zones for the needs of the tourism, opening the towns to the sea;
- Cultural heritage – combining in a unique tourist product the cultural attractions in the coastal zones and inland;
- Scientific research – promoting the activity of municipalities and R&D centers for participation in international programs for cross-border cooperation in the field of the maritime science, for increasing the safety and reducing the risk of natural disasters as a result of the climate change.

The North East Region, together with the South-East Region, will play an important role in the development of the Black Sea region in the spatial planning and in a possible involvement of the country together with Romania and Turkey in the drafting of a joint strategic document, which will define the priorities for protection of the Black Sea basin.

Стимулиране на малките градове в периферните селски райони за предоставяне на услуги и създаване на работни места

Равномерното разположение на малките градове в територията на района е предпоставка за оптимално добляване на предлаганите от града работни места и услуги до селските населени места. Особено важно е да се укрепват малките градове от 4-то ниво, които осигуряват по-високо ниво на публични услуги в сферата на образованието, здравеопазването, културата. Планира се и укрепването на общинските центрове от 5-то йерархично ниво, особено в периферните и гранични райони.

Приоритет „Стимулиране на вътрешнорегионалното, междурегионалното и трансгранично сътрудничество и партньорство“

Засилване на сътрудничеството и партньорството между общините и областите на района за реализиране на съвместни инициативи и прилагане на стратегии за местно развитие на проблемни райони

Вътрешнорегионалното сътрудничество ще се използва като инструмент за намаляване на различията и неравенствата в Североизточен район. Пренасянето на положително влияние от страна на големите урбанистични центрове към малките в периферията и към селските райони ще има положителен ефект за тяхното оживяване. Ще се насърчава сътрудничеството между периферните общини със затруднено социално-икономическо състояние за общи действия на основата на общи стратегии с цел активизиране на местните потенциали за реализиране на растеж и напредък. Подкрепя ще получат съвместните проекти в различни сфери между общини и области в района, обмяната на опит и добри практики между представителите на местната власт и неправителствения сектор в района.

Развитие на сътрудничество с другите региони, в т.ч. трансгранично сътрудничество

Поради своето местоположение районът има големи шансове за развитие на трансгранично и транснационално сътрудничество и за прилагането на макрорегионални стратегии в рамките на Черноморското териториално сътрудничество и Интегрираната морска политика на ЕС, което ще допринесе за отключване на специфичния му потенциал.

Населените места на територията на Североизточен район могат да участват в трансгранично сътрудничество с населени места в Република Румъния. Ще се насърчава сътрудничеството в областта на подобряване достъпа до основните публични услуги; подобряване на ключови инфраструктурни връзки – пътна и железопътна мрежа; развитие на съвместни туристически и културни инициативи; съвместно управление на природните ресурси, преодоляване на природни рискове и опазване на околната среда; в областта на здравеопазването и социалните услуги; между научно-изследователски, технологични и академични институции и бизнес организации и др. Реализираните проекти и инициативи

ще съдействат за повишаване привлекателността на българо-румънския район за хората, които живеят и работят там, както и за засилване на интереса на стратегическите инвеститори.

Участието на СИР в програми за междурегионално и транснационално сътрудничество ще стимулира обмена на опит и добри практики между публични институции, фирми и неправителствени организации. СИР има възможност да се включи в проекти, насочени към няколко тематични направления на Интегрираната морска политика на ЕС:

- Опазване на околната среда – наблюдения на морската среда, подобряване качеството на морските води, възстановяване на нарушенията от ерозия, абразия и свлачищна дейност, съхраняване на природните ценности в акваторията и прилежащата крайбрежна територия;
- Икономическо развитие – иновации в секторите рибарство, аквакултури, морски транспорт и др., развитие на кластери за по-добра обвързаност на производството с научните изследвания, на селското стопанство и туризма;
- Транспорт – създаване на морски туристически маршрути; изграждане/реконструкция на пристанищна инфраструктура; трансформиране на неизползваните пристанищни зони за нуждите на туризма, отваряйки градовете към морето;
- Културно наследство – свързване в общ туристически продукт културните ценности в крайбрежните зони и във вътрешността на района;
- Научни изследвания – стимулиране активността на общини и научни центрове за участие в международни програми за трансгранично сътрудничество в областта на науките за морето, за повишаване на сигурността и намаляване на риска от природни бедствия във връзка с изменението на климата.

СИР съвместно с ЮИР ще играе важна роля в развитието на Черноморския регион при пространствено-то планиране и при евентуално участие на страната, съвместно с Румания и Турция, в изготвянето на общ стратегически документ, с който ще се определят приоритетите за опазването на Черноморския басейн.

ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН SOUTH EAST REGION

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Югоизточният район е част от района от ниво 1 „Северна и Югоизточна България“, който включва още Северо-западния, Северния централен и Североизточния район. В териториалния обхват на Югоизточен район са включени областите Бургас, Сливен, Стара Загора, Ямбол и разположените в тях 33 общини.

Районът граничи на запад с Южен централен район, на юг с Република Турция и планината Странджа, на изток с Черно море и на север със Североизточен и Северен централен район, като се ограничават от Средна и Източна Стара планина. По-голямата част от населението на Горнотракийската низина, част от Подбалканските котловини, Бургаската низина и част от Средна гора – Сърнена планина. Площта на района е 19 799 km² и съставлява 17,8% от територията на страната.

Според последното преброяване на населението, извършено през 2011 г., населението на района е 1 078 002 души, което представлява 14,6% от общото население в страната. По-голямата част от населението на Среднопланинската низина в областите Бургас и Стара Загора. Гъстотата на населението е 54,4 г/км², значително по-ниска от средната за страната – 66,3 г/км².

По показатели за демографско развитие и структура на населението Югоизточният район се намира в относително благоприятна ситуация спрямо останалите райони. Сливен е областта с най-висок коефициент на раждаемост в страната. Коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 г. в ЮИР – 62,4% и на безработица на населението на възраст 15-64 г. – 12,1% са близки до средните за страната стойности.

Приносът на района в икономическото развитие на страната е на сравнително високо ниво. Създаденият в района БВП на глава от населението през 2010 г. възлиза на 81,4% от средния за страната и 36% от средния за ЕС-27. В ЮИР са реализирани 13,6% от преките чуждестранни инвестиции в страната, като водеща е област Бургас.

Районът формира сравнително висок дял от индустриалния сектор на страната. Нараства значението на сектора на обслужващите дейности в областта на туризма, публичните услуги, бизнеса, финансово-застрахователната сфера, търговията и транспорта. Селското стопанство се отличава със слабо развитие и диверсификация.

Туризмът заема водещо място в икономиката на района. На територията на ЮИР се намират множество паметници на културно-историческото наследство: Несебър – старият град, археологическият резерват Кабиле, археологическите обекти в Стара Загора, архитектурните резервати в Жеравна, Котел, Катунисте, Бръшлян, Делтум-Дебелт, гробниците и могилите около град Казанлък и на територията на община Нова Загора и гр. Бургас е един от градовете-центрове на културни прояви и фестивали в страната.

На територията на ЮИР са развити всички видове транспорт. Тук преминават части от Европейски транс-

GENERAL DESCRIPTION

The South-East Region (SE Region) is part of the NUTS 1 Northern and North-Eastern Bulgaria Region which, in addition to the South-East Region, includes the North-West, North Central and North-East regions. The territory of the South-East Region includes the districts of Bourgas, Sliven, Stara Zagora, Yambol and the 33 municipalities they consist of.

The Region borders the South Central Region to the west, the Republic of Turkey and the Strandzha Mountain to the south, the Black Sea to the east and the North-East and North Central regions to the north, the demarcation line being the middle and eastern part of the Balkan Mountain Range. The eastern part of the Upper Thracian lowlands, some of the Sub-Balkan Valleys, the Bourgas Lowland and the Surnena Planina Mountain, as part of the Sredna Gora Mountain Range, fall within the remits of the region. The area of the Region is 19 799 sq. km., which makes 17,8% of the national territory.

According to data from the latest census, dating back to 2011, the population of the region was 1 078 002 people, which makes 14,6% of the total population of Bulgaria. The majority of the population is concentrated in the districts of Bourgas and Stara Zagora. The population density is 54,4 people per sq. km., which is notably lower than the national average – 66,3 people per sq. km.

As regards demographic development and population age structure indicators the South-East Region is in a relatively favourable situation compared to the remaining regions. Sliven is the district enjoying the highest birth rate throughout the country. The employment rate for the population aged 20 to 64 years in the SE Region at 62,4% and the unemployment rate for the population aged 15 to 64 years at 12,1% are close to the respective national averages.

The contribution of the Region to the national economic development is relatively high. In 2010 the GDP per capita provided in the region amounted to 81,4% of the national average and 36% of the EC-27 average. As many as 13,6% of the national foreign direct investment (FDI) inflows are attracted by the SE Region, the leading level of FDI being that of Bourgas District.

The Region forms a relatively high share of production industries in the country. The importance of the service sector as regards tourism, public services, business, finance and insurance, trade and transport is growing. Agriculture is, in relative terms, poorly developed and undiversified.

Tourism is prominent in the economic profile of the Region. A number of monuments as part of the national cultural and historic heritage are located in the Region: the Old Town of Nessebar, the Kabile archaeological reserve, the archaeological sites in Stara Zagora, the architectural reserves in Zheravna, Kotel, Katunista, Brashlyan, Deltum-Debelt, the tombs and mounds near the town of Kazanlak and on the territory of the Nova Zagora Municipality, among others. Bourgas is among the Bulgarian cultural events and festivals centres.

All types of transport are developed on the territory of the SE Region. Parts of the European Transport Corridors Nos. 8 and 9 pass through it. The road network density of high-class roads

портни коридори 4, 8 и 10. Гъстотата на пътната мрежа от висок клас в района (0,030 км/кв.км) е по-висока от средната за страната, но гъстотата на регионалната пътна мрежа от II и III клас (0,126 км/кв.км), е най-ниска в сравнение с останалите райони от ниво 2. През ЮИР минава жп линията Пловдив – Зимница – Карнобат – Бургас, включена в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози (AGTC). Международното пристанище Бургас е важен център на транспортната система на страната, което има 59% дял от вноса и износа на страната. Въздушният транспорт е представен от международното летище в Бургас, както и от летището за малки самолети в гр. Приморско за полети с туристическа цел.

Три природни парка – „Странджа“, „Сините камъни“ и „Българка“, попадат в границите на ЮИР. Защитените зони по НАТУРА 2000 заемат 32,2% от територията на района. Бургас е един от малкото европейски градове, заобиколен от влажни зони с международно значение за птиците.

По гостиничен степен на развитие на водоснабдителната мрежа Югоизточният район е на едно от първите места в страната – 99,8% от населението на района е обслужено от водоснабдителна инфраструктура. Показателите за изграденост на канализация и ПСОВ са по-ниски от средните за страната. Същото се отнася и за относителният дял на населението, обслужено от системата за организирано сметосбиране.

Районът е с висок риск по отношение на климатичните промени. Той изпуска най-много парникови газове и серен диоксид в страната. Формирани са три замърсени въздушни басейни – Бургас, Стара Загора и Марица-изток, където са най-големите територии, нарушени от възглицно добивната дейност. Морските води са по-чисти в сравнение със Североизточния район, но западната част на Бургаския залив е с много висока степен на замърсност.

Югоизточният район има благоприятни възможности за развитие на икономиката благодарение на стратегическото му разположение с излаз на Черно море, развитата енергетика и туризъм. Стимулирането на икономическото развитие ще се осъществява чрез активизиране на собствените ресурси и съхраняване на собствената регионална специфика.

ВИЗИЯ

Югоизточен район – привлекателно място за живот и бизнес, със съхранено природно и културно наследство, ефективно използващо своя потенциал за постигане на устойчиво и балансирано социално-икономическо развитие със затвърждаване на традициите си в туризма и енергетиката

ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Потенциалите за развитие на Югоизточния район, отчетени в Националната стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022 г.) са в следните сфери:

- Развитие на различните видове транспорт – изграждане на автомагистрала „Черно море“, развитие на меж-

in the Region (0,030 km. per sq.km.) is higher than the national average; however, the road network density for regional second- and third- class roads (0,126 km. per sq.km.), is the lowest among the NUTS 2 regions in the country. The SE Region hosts the Plovdiv – Zimnitsa – Karnobat – Bourgas railroad, which is included in the European Agreement for Important International Combined Transport Lines (AGTC). The International Port of Bourgas is a key hub in the national system of transport, which accounts for 59% of the country's imports and exports. Air transport is represented by the International Bourgas Airport, as well as the airport by the town of Primorsko meant for small-sized aircrafts for tourism purposes.

Three nature parks fall within the remits of the SE Region – Strandzha, Sinite Kamani and Bulgarka. The NATURA 2000 protected areas form 32,2% of the Region's territory. Bourgas is one of the few European towns surrounded by wetlands of international significance for birds.

The level of development of the water supply system in the South-East Region is one of the highest in the country – as much as 99,8% of the population of the Region is covered by water supply infrastructure. The indicators for sewerage and waste water treatment plants coverage are lower than the national averages. The same holds true of the relative share of population covered by an organised waste collection system.

The Region is a high-risk one in relation to climate changes. It is the region emitting the highest concentrations of greenhouse gases and carbon dioxide in the country. There are three polluted air basins – Bourgas, Stara Zagora and Maritsa East which host the largest areas affected by coal mining interventions. The sea water is cleaner compared to that in the North-East Region; the western part of the Bay of Bourgas is highly contaminated, however.

The South-East Region is in a favourable position to develop its economy thanks to its strategic location with a sea outlet on the Black Sea, its well developed energy sector and tourism. Its economic development will be enhanced through activating own resources and preserving unique regional characteristics.

VISION

The South-East Region – attractive for living and business, with a preserved natural and cultural heritage, effectively utilising its potential for achieving sustainable and balanced social and economic development, capitalising on its traditions in the tourism and energy sectors

DEVELOPMENT POTENTIALS

The development potentials of the South-East Region, as listed in the National Regional Development Strategy of the Republic of Bulgaria (2012-2022), lie in the following areas:

- Development of various types of transport – construction of the Chernomorec (Black Sea) Motorway, development of the International Port of Bourgas and the International Airport of Bourgas, reconstruction of roads in the southern part of the Region;
- Enhancing environmental protection – facing the aftermath of over-construction along the Black Sea coast, investing in re-vegetations for landslides and coastal abrasion prevention along the Black Sea coast;

дународното пристанище в Бургас и международното летище Бургас, реконструкция на пътящата в Южната част на района;

- Опазване на околната среда – преодоляване на последиците от прекомерното застрояване на Черноморското крайбрежие, укрепване на свлачища и предпазване на Черноморския бряг от абразия;
- Преодоляване на сезонността на морския рекреативен туризъм, създаване на условия за разнообразяване на туристическото предлагане и формиране на регионални туристически прокукти;
- Разширяване на трансграничното, международно и транснационално сътрудничество, вкл. и в Черноморския регион;
- Развитие на диверсифицирана икономика, насърчаване на МСП;
- Повишаване на качеството, обхвата и достъпността до здравни, социални, образователни и културни услуги;
- ВЕИ – развитие на ветроенергетиката и използване на слънчевата енергия за производство на електроенергия.

ЦЕЛ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Приоритет „Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район“

Стойността на произведените брутен вътрешен продукт по текущи цени в Югоизточен район през 2010 г. възлиза на 8 475 млн. лв. Относителният дял на района в общата стойност на БВП на страната през последните години е устойчив – около 12%, като районът заема трето място след ЮЗР и ЮЦР. По показателя БВП на глава от населението за 2010 г. Югоизточен район, със стойност от 7 625 лв., изпреварва СИР и се нарежда на второ място сред районите в страната след ЮЗР (средно за страната - 9 359 лв.). Стойностите за областите Бургас и Стара Загора са два пъти по-високи от тези на областите Сливен и Ямбол.

Структурата на БДС в Югоизточен район се характеризира с малък превес на сектора на услугите, където се формира 52% от съвкупната добавена стойност в района през 2010 г. В сектора на индустрията се произвеждат 42,4% от регионалната добавена стойност, а приносът на сектора на селското и горското стопанство е само 5,6%. Относителният дял на района в БДС на страната през последните години се запазва на ниво около 12%. В сектора на индустрията ЮИР създава 17,3% от БДС на страната, в сектора на селското и горско стопанство – 13,8%, а в сектора на услугите – 9,5%. Това разпределение очертава ясно изразения потенциал и реален принос на района в индустриалното развитие на страната, слабо развитие и диверсификация на аграрния сектор и нарастващо значение на сектора на обслужващите дейности в областта на туризма, публичните услуги, бизнеса, финансово-застрахователната сфера, търговията и транспорта

В ЮИР са реализирани 13,6% от всички ПЧИ в страната през 2011 г. Районът е втори в страната, изпреварвайки СИР. Над половината от ПЧИ в ЮИР са реализирани в

- Counteracting the seasonal aspect of sea tourism and recreation, creating conditions for diversification of tourism supply and coming up with region-specific tourist products;
- Expanding on cross-border, international and transnational co-operation, including in the Black Sea Region;
- Developing a diversified economy, SME promotion;
- Achieving enhanced quality, scope and accessibility of health, social, educational and cultural services;
- Renewable Energy Sources (RES) – development of the wind energy sector and use of solar energy for electricity generation;

DEVELOPMENT OBJECTIVES AND PRIORITIES

Priority „Strengthening the competitiveness of the regional economy and support for small and medium-sized enterprises in the South-East Region“

The value of the GDP at current prices produced in the South-East Region in 2010 amounted to 8 475 million leva. The relative share of this regional GDP out of the total national GDP in subsequent years has been stable – around 12%, the SE Region ranking third in contribution after the South-West and the South Central regions. As regards the indicator GDP per capita for 2010, its level for the South-East Region being 7 625 leva, the SE Region is ahead of the North-East Region and ranks second among all regions in Bulgaria following the South-West Region (the national average here being 9 359 leva). The levels for this indicator for Bourgas and Stara Zagora districts are twice as high as the ones for Sliven and Yambol.

The structure of the gross value added (GVA) in the South-East Region is characterized by a slight prevalence of the service sector which forms 52% of the total value added for the region in 2010. The industry sector yields 42,4% of the regional value added, whilst the contribution of agriculture and forestry is as small as 5,6%. The contribution of the Region to the national GVA in recent years tends to stay at 12%. In the production industries the SE Region contributes 17,3% of the national GVA, while in the agriculture and forestry sectors – 13,8% and in the service sector – 9,5%. This distribution clearly highlights the prominent potential and actual contribution of the Region to Bulgaria's industrial development, but also the underdevelopment and lack of diversification in the agricultural sector and the growing importance of the service sector along the lines of tourism, public services, finance and insurance, trade and transport.

The SE Region attracted 13,6% of all FDI in the country during 2011. The Region ranks second, being ahead of the North-East Region. Over half of the FDI inflows for the SE Region are concentrated in Bourgas District - 61,5%. Stara Zagora and Sliven districts have similar shares – around 18-20% each, the share of Yambol District being the smallest – as little as 2,3%. Bourgas District ranks second among all Bulgarian districts, following the Sofia City District, as regards the volume of investments attracted - 8,4%. Investors in the SE Region tend to take interest in trade and transport services, construction and tourism; in Bourgas District investors' interests are focused on tourism, transportation and concession of the international airport, in Stara Zagora District - on manufacturing and energy, in Sliven – on the processing industry and wine production.

област Бургас - 61,5%. Област Стара Загора и област Сливен са с близки дялове – около 18-20%, най-малък е приносът на област Ямбол – едва 2,3%. Област Бургас е на второ място след област София (столица) сред всички области в страната по обем на привлечени инвестиции – 8,4%. Водещи сектори от интерес за инвеститорите в ЮИР са търговията и транспортните услуги, строителството и туристическите дейности, за Бургас - туризъм, транспортна дейност и концесиониране на международното летище, за Стара Загора - инвестиции в промишлеността и енергетиката, за Сливен - преработваща промишленост и винопроизводство.

Бургас е един от важните икономически и индустриални центрове на България. По-големи компании в сектор машиностроене са: „Булярд — Корабостроителна индустрия“, „Бургаски корабостроителници“, „Корабостроителен завод Бургас“, производител на товарни вазони „Трансвазон“, „Елкабел“ и др. Тук е седалището на производител на стомана, стоманени елементи и стоманени ребра „Промет“, АД. Фирми от първообработващата промишленост са „Кроношпан“, „Детелина“ и „Дограма“.

Голяма част от индустриалното производство в региона се формира от текстилната промишленост. Тук се произвежда 60% от вълнения текстил в страната – чрез предприятието „Миролио...“ Функционират и още няколко съвсем малки текстилни компании. На територията на региона се намира и единственото у нас предприятие за производство на килими „Декотекс...“

Машиностроителните предприятия като „Динамо“, и „ЗММ – Сливен“, работят с намаляващ потенциал.

Икономическият облик на региона се определя и от винарската промишленост. Едни от най-големите нейни представители са „Домейн Бойар“, и „Вини...“ - Сливен. Отделно в региона работят някои от основните производители на ядки в страната „Грипас“, и „Кронос...“ Важна инвестиция в млекопроизводството и млекопреработката е предприятието за производство на сирене и кашкавал на фирма „Турбул“, която продава млечни продукти с марката Oly и Olympus.

Благоприятният климат е предпоставка за утвърждаването на сливненския регион като важен доставчик на селскостопанска продукция. Условитата са изключително подходящи за развитие на овощарство (особено производството на праскови и череши), лозарство, зеленчукопроизводство, производство на сънчоелег и зърнени култури, а също и за развитие на животновъдство. Промислеността е най-важният сектор в икономиката на Ямбол. Структурата и обхваща следните подотрасла:

Bourgas is one of the economic and industrial hubs in Bulgaria. It is home to Promet AD, manufacturer of steel, steel components and steel ribs. Larger manufacturers in machine-building include: Bulyard operating in the shipbuilding industry, Bourgas Shipyards, Ship-Repairs Factory - Bourgas, Transwagon producing freight wagons, Elkaebel, among others. The wood processing industry is represented by companies such as Kronoshpan, Detelina and Dograma.

One might say that a large proportion of the production industries in the region is taken by the textile industry. There 60% of the wool textile nationwide is produced, by the Miroglia company. Several other small textile companies are in operation there too. Sliven District hosts the only carpet-producing factory in Bulgaria – Decotex. The machine-building plants Dinamo and ZMM-Sliven work with reduced capacity. The economic profile of the region enjoys the contribution of the wine industry, Domain Boyar and Vini-Sliven being some of the largest representatives. In addition, some of the main producers of nuts in the country, such as Griva and Kronos, operate in the region. An important investment in milk production and processing is the Turbul Factory for producing white and yellow cheese under the Oly and Olympus brands.

Its congenial climate is a factor for the Sliven Region's established position as an important supplier of agricultural products. There are highly appropriate conditions for development of fruit-growing (especially production of cherries and peaches), viticulture, vegetable production, sunflower and cereal production, as well as for livestock breeding development.

The production industries have the largest share in the Yambol economy. Their structure covers the following subsectors: food industry, chemical industry, machine-building and metal processing, textiles and knitwear, sewing industry, etc. New industrial sectors are now being developed in Yambol, such as car electrical equipment production and recycling of waste plastic products. Tempo M OOD, Sinter-M AD, Hydraulic Elements and Systems, Ecoplast Fiber, Yazaki – Bulgaria, Tundzha, Papas Olio, Karil, Vinprom-Yambol, etc. are among the large industrial enterprises within the district.

The district is recognized as one of the largest producers of agricultural products in the country. A list of what is produced includes: bread and forage wheat, barley, corn, oil-bearing sunflower, high-quality red and white wine grapes, fruit and vegetables, technical crops – cotton, sunflower, and coriander.

The largest brewery in Bulgaria, Zagorka, a member of the Heineken Group, is situated in Stara Zagora. Zagorka AD produces beer under the brands of Zagorka, Ariana, Stolichno Dark, Amstel, Heineken, etc. and holds about 30% of the national beer production market. Domain Menada, the wine

Основни икономически показатели/ Core Economic Indicators	БВП на глава от населението – лв.	ПЧИ с натрупване – хил. евро	Приходи от нощувки – хил. лв.
	GDP per capita in leva	Cumulative (FDI) in thousands of euro	Revenues from overnight stays in thousands of leva
Югоизточен район /South East Region	7 625	2 947 248.8	315 505
Бургас/ Bourgas	8 064	1 811 907.3	300 732
Сливен /Sliven	4 603	504 970.8	3 229
СтараЗагора/ Stara Zagora	9 207	562 142.6	10 083
Ямбол/ Yambol	5 150	68 228.1	1 460

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

хранително-вкусова промишленост; химическа промишленост; машиностроене и металообработване; текстилна и трикотажна промишленост; шивашка промишленост и др. В Ямбол се развиват нови индустриални отрасли като производството на автомобилно електрооборудване и рециклирането на отпадни пластмасови продукти. Сред големите индустриални предприятия, определящи облика на промишлеността в града се нареждат: „Темпо М ООД“, „Синтер М-АД“, „Хидравлични елементи и системи“, „Екопласт Файбър“, „Язаки — България“, „Бела България“, „Тунджа“, „Папас оло“, „Карил“, „Винпром-Ямбол“, и др.

Регионът е утвърден като един от най-големите производители на селскостопанска продукция в страната. Произвеждат се: хлябна и фуражна пшеница, ечемик, царевича, маслодаен слънчоглед, качествено червено и бяло грозде от винени сортове, плодове и зеленчуци, технически култури — памук, слънчоглед, кориандър.

В Стара Загора се намира — „Загорка“, част от групата Хаинекен „Загорка, АД произвежда бира с марките Загорка, Ардана, Столично тъмно пиво, Амстел, Хаинекен и др. и държи около 30% от пазара на пиво в страната. В Стара Загора е седалището и на производител на вино „Домейн Менада“.

Други основни предприятия в града са: „ДЗУ“, завод за чузунени отливки „Прогрес“, завод за текстилни влакна, завод за инструментално и нестандартно оборудване, завод за технологично оборудване, завод за метални конструкции, ковашко-пресов завод „Пресков“, завод за машини за хранително-вкусовата промишленост „Хранинвест — Хранмашкомплект“, предприятия за мебели „Средна гора, и „Мебел“, завод за трикотаж „Наталия“, завод за млекопреработване „ОМК“, — Стара Загора, зърнофуражен комбинат, тютюнев комбинат „Слънце — БТ — Стара Загора“, мелица „Загоре“, завод за макаронени изделия „Загария“, завод за слънчогледово масло „Бисер олива“, птицекомбинат „Градус“, и др. Международният консорциум „Линде груп, изгради високотехнологична станция за въздушна сепарация, където се добиват кислород, азот и аргон с висока чистота.

Подобряване на достъпа до производствените зони в ЮИР и изграждане и реконструкция на бизнес инфраструктура, мрежи и кластери

През 2011 г. 14,3% от предприятията в страната са на територията на ЮИР. Състоянието на нефинансовия сектор на икономиката в Югоизточен район се характеризира с превес на микро фирмите и малките предприятия над средните и големите предприятия. Делът на микропредприятията в общия брой на предприятията в района през 2011 г. възлиза на 92,6%, на МСП — на 7,2% и на големите предприятия — на 0,2%. Въпреки ниския дял на големите предприятия, те допринасят с 36,7% за формиране на съвкупните приходи в продуктивния сектор на регионалната икономика.

Предвиждат се мерки, насочени към реконструкция и подобряване на достъпа до инфраструктура — водоснабдителна, канализационна, пътна, комуникационна, на територията на обособени производствени зони в района. В допълнение, в зависимост от регионалните потребности

producer, is situated in Stara Zagora too. Other important enterprises in the town of Stara Zagora include: DZU, the Progress Cast Iron Castings Plant, the Plant for Textile Yarns, the Instruments and Non-Standard Equipment Plant, the Technological Equipment Plant, the Metal Constructions Plant, the Preskov Hot Forged Parts Plant, the Hraninvest — Hranmashcomplect Plant for Machinery in Food Industry, the furniture-producing enterprises Srenda Gora and Mebel, Natalia Knitwear Factory, OMK- Stara Zagora Milk-Processing Plant, the Grain Fodder Works, Sluntse — BT — Stara Zagora Tobacco Works, Zagore Mill, Zagaria Plant for Pasta Production, Bisser Oliva Sunflower Oil Factory, Gradus Chicken Processing Facility, etc. The Linde Group international consortium built a high-tech air separation unit where high-frequency oxygen, nitrogen and argon are derived.

Improve access to industrial zones in the SE Region, build or reconstruct business infrastructure, networks and clusters

In 2011 14,3% of all enterprises in Bulgaria were situated in the SE Region. The situation with the non-financial sector of the economy in the South-East Region is characterised by a pre-dominance of micro and small enterprises over medium-sized and large ones. The proportion of micro enterprises out of the total number of enterprises in the Region in 2011 was 92,6%, that of SMEs - 7,2% and of large enterprises - 0,2%. Despite the low share of large enterprises, they contribute 36,7% of the total revenues in the production industries of the regional economy.

Measures aimed at reconstruction and improved access to water supply, sewerage, road and communication infrastructure on the territory of the designated industrial zones in the Region are envisaged. In addition, depending on regional needs and traditions, it is planned to build new business and industrial zones, business incubators, industrial and technological parks, regional offices for service provision to investors, all of which play an important role in attracting investments. A key factor for achieving sustainable economic growth in the SE Region is cluster development in the fields of tourism, energy and agriculture.

Focus on R&D and introduce innovation and new technologies in enterprises in the SE Region

The level of Research and Development (R&D) expenditure in the South-East Region in 2011 amounted to 13 685 thousand leva, which constituted 3,2% of the total national R&D expenditure. The share of R&D expenditure in percentage terms from the GDP of the Region has been on the slight increase in recent years, the level for 2010 reaching 0,21%. This contribution is still far too small, compared to the national commitment in the Europe 2020 EU Strategy and the relevant National Reform Programme of the Republic of Bulgaria (2013-2015) as regards the R&D expenditure as % of the GDP targeted at 1,5% by 2020.

With a view to preserving the positions and advantages of enterprises in operation on the territory of the Region opportunities will be sought to restructure, diversify and develop the services provided. This is linked to supporting businesses on their way to technological upgrade and modernisation, as well as to access to high-tech and the use of innovation. Emphasis

и традиции се предвижда изграждането на нови бизнес и производствени зони, бизнес инкубатори, индустриални и технологични паркове, регионални офиси за обслужване на инвеститори, които също са важен фактор за привличане на инвеститори. Важна роля за постигане на устойчив икономически растеж в ЮИР ще има създаването на кластери в областта на туризма, енергетиката и селското стопанство.

Развитие на изследователската дейност и използване на иновации и нови технологии в предприятията от ЮИР

Стойността на разходите за научно-изследователска и развойна дейност в Югоизточен район през 2011 г. възлиза на 13 685 хил.лв., което представлява 3,2% от всички разходи за НИРД на страната. Делът на научно-изследователските разходи от БВП на района през последните години бележи тенденция на непрекъснато, макар и малко, нарастване, като през 2010 г. достига 0,21%. Този процент все още е твърде далеч от поетия национален ангажимент по Стратежията на ЕС „Европа 2020“ и съответната Национална програма за реформи на Република България (2012-2015 г.) относно дял на разходите за НИРД от БВП в размер на 1,5% до 2020 г.

С цел запазване на позициите и предимствата на функциониращите предприятия на територията на района ще се търсят възможности за реструктуриране, диверсифициране и развитие на предоставяните услуги. Това е свързано с подпомагане на бизнеса за технологично обновяване и модернизирание, както и с достъп до високи технологии и използване на иновации. Ще се акцентира върху създаването на нови високотехнологични и технологични предприятия, както и върху подпомагане въввеждането на системи за управление на качеството в предприятията. Подкрепа ще получат действащи, които са в посока разширяване на сътрудничеството между университетите, изследователските организации и предприятията на територията на района.

Подкрепа на традиционни икономически дейности и насърчаване използването на местните ресурси за икономическо развитие на ЮИР

В рамките на тази цел ще се насърчава развитието на специфични икономически сектори и традиционни икономически дейности с потенциал за растеж и бъдещо развитие на територията на ЮИР, като се използват уникалните предимства на местните икономии и тяхната специализация. Съхраняването на регионалната идентичност изисква подкрепа на инициативи, свързани с популяризиране на местни занаяти, срънчарство, килимарство, винопроизводство и производство на специфични хранителни продукти и др.

Подобряване на енергийната ефективност и използване на потенциала на Югоизточен район за производство на енергия от ВЕИ

В крайбрежните територии на Югоизточен район съществуват възможности за развитие на ветроенергетиката, но те са по-ограничени в сравнение със

will be placed on setting up new high-performance and technological enterprises, as well as on assistance for the introduction of quality management systems in enterprises. Support will be provided for activities seeking to expand cooperation among universities, research organisations and enterprises based in the Region.

Support the traditional branches of the economy and promote the use of local resources for the economic development of the SE Region

Under this objective the development of specific economic sectors and traditional branches of the economy with growth and future development potential on the territory of the SE Region will be stimulated, as well as the use of the region-specific advantages of the local economies, their specialisations being capitalised on. The preservation of regional identity requires support for interventions seeking to popularise local crafts, pottery, rug- and carpet-making, wine production and the production of indigenous food products, etc.

Enhance energy efficiency and use the South-East Region's potential for energy production from renewable energy sources (RES)

The coastal areas of the South-East Region offer opportunities for the development of the wind energy sector; they are more limited compared to the North-East Region though, since they fall outside the so-called Large-Scale Wind Energy Zone. The opportunities to use the energy of sea waves along the Black Sea Coast, as well as to produce energy through processing of waste resources, should not be underestimated. A large part of the territory of the SE Region along its southern border belongs to an area which offers natural conditions for the use of solar energy in electricity production. Sliven District belongs to an area characterised by a relatively high average sunshine duration. In 2010 the energy produced from RES in the South-East Region amounted to 204 617 thousand kWh, which makes 3,5% of the national production level. This goes to show that the Region's potential in relation to renewable energy sources is not used effectively.

The South-East Region hosts transit gas pipelines transferring natural gas for Greece, Macedonia and Turkey. Projects for building and expansion of the gas distribution network are underway in some municipalities and settlements in the Region. Despite the progress achieved in recent years, the gasification of settlements and residential quarters exercise is still limited in scope. The introduction of RES and the gasification of industrial zones and households within the South-East Region is a prerequisite for the reduction of air contamination levels in the Region, including for reduction of greenhouse gas emissions. In this sense initiatives aimed at the utilisation of resources and opportunities to build facilities for the use of geothermal energy, wind, solar and water energy, as well as projects aimed at energy efficiency in the public and housing sectors will be supported.

Priority „Development of sustainable forms of tourism and cultural and creative industries in the South-East Region“

Enhance the development of region-specific forms of tourism in the SE Region

Североизточния район, тъй като не попадат в т. н. Зона на големата Ветроенергетика. Не бива да бъде пренебревана и възможността за използване на енергията на морските вълни по черноморското крайбрежие и енергодобива чрез преработка на отпадни ресурси. Голяма част от територията на ЮИР по южната му граница попада в зона, където съществуват природни условия за използване на слънчевата енергия за производство на ел. енергия. Област Сливен попада в район, характеризиращ се със сравнително висока средна продължителност на слънчевото греене. През 2010 г. произведената енергия от ВЕИ в Югоизточния район е 204 617 хиляди кВтч, което е 3,5% от националното производство. Това показва, че потенциалът на района по отношение на възобновяемите източници на енергия не се използва рационално.

През територията на Югоизточния район преминават транзитните газопроводи, пренасящи природен газ за Гърция, Македония и Турция. Проекти по изграждане и разширяване на газоразпределителната мрежа се изпълняват в някои от общините и населените места на територията на района. Въпреки постигнатия напредък през последните години, процесът на газификация на населените места и жилищните райони остава сравнително ограничен. Внедряването на ВЕИ и газификацията на промишлени зони и на битовите абонати на територията на Югоизточния район е предпоставка за намаляване на замърсяването на въздуха в района, в т. ч. за редуциране на емисиите на парникови газове. В този аспект ще се подкрепят инициативи, насочени към оползотворяване ресурсите и възможностите за изграждане на съоръжения за използване на геотермална енергия, енергията от вятър, слънце и вода, както и проекти, свързани с повишаване на енергийната ефективност в обществения сектор и жилищния сектор.

Приоритет „Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточния район“

Стимулиране развитието на специфични за ЮИР видове туризъм

Ведещо място в икономиката на Югоизточния район заема туризма, и по-специално морския рекреативен туризъм - на основата на благоприятните природни фактори, изградената туристическа база и инфраструктура и традиционния опит в предоставянето на сезонни туристически услуги. Отрасълът се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на ЮИР и създава различни форми на заетост.

Към 31.12.2012 г. районът е на първо място в страната по обем на реализирани нощувки – 38,4% от всички нощувки в страната и по приходи от тях – 37,7% от всички приходи от нощувки в страната. В Югоизточен район се намират 36% от средствата за подслон и местата за настаняване в страната, което отново бележи първо място сред районите от ниво 2. Развитието на туризма се концентрира почти изцяло в област Бургас. Това се дължи изключително на крайбрежната територия на района – градовете и курортните центрове, където са разположени най-атрактивните природно-рекреационни

Taking account of the available favourable factors of nature, the tourism facilities and infrastructure already in place and the traditional experience in the provision of seasonal tourist services, tourism, more specifically coastal tourism and recreation, plays a key role in the economy of the South-East Region. This industry has been developing as a significant form of economic activity which diversifies the economy of the SE Region and creates various forms of employment.

As at 31st December 2012 the Region ranked first in terms of number of overnight stays - 38,4% of all overnight stays in Bulgaria, the revenue they brought being 37,7% of the total national revenue from overnight stays. The South-East Region hosts 36% of all shelter facilities and accommodation throughout Bulgaria, which is again a top ranking position among NUTS 2 level regions. Tourism development is almost exclusively concentrated in Bourgas District. This is due to the coastal areas situated in the Region – the towns and resorts where most attractive nature and recreation resources are to be found. In 2012 Bourgas District attracted 95,3% of all revenues from overnight stays in the SE Region (which makes 36% of the total national revenues from overnight stays), while Stara Zagora District attracted 3,2%. The contribution of the remaining two districts, Sliven and Yambol, is insignificant. The Sunny Beach Resort alone contributed 167 300 970 leva as revenues from overnight stays, which is 53% of the revenues from overnight stays in the South-East Region and 20% of such revenues in the country.

The SE Region has significant potential for development of various forms of tourism outside coastal tourism:

- Cultural and historical tourism – the fixed cultural heritage features in the SE Region are 4 270, which makes 14,5% of the fixed cultural heritage features nationwide: the Old Town of Nessebar, the Kabile archaeological reserve, the archaeological sites in Stara Zagora, the architectural reserves in Zheravna, Kotel, Katuniste, Brashlyan, Deltum-Debeli. The tombs and mounds near the town of Kazanlak have won the area the title of The Valley of Thracian Kings; the Region also hosts two of the fixed cultural features of „global importance“, which are of particular importance for international and national cognitive tourism – these are included in the UNESCO cultural heritage list: the Old Town of Nessebar, Bourgas District and the Tomb of Kazanluk, Stara Zagora District;
- Tourism for nature lovers – the Region is famous for its biodiversity; there are two nature parks situated on its territory – Strandzha and Sinite Kamuni. Bourgas is one of the few European towns surrounded by wetlands of international significance for birds. The Atanasovsko Ezero and Burgasko Ezero Lakes (Lake of Atanasovo, Bourgas Lake) and the Mandra Dam Lake offer suitable nesting places to rare representatives of the European ornithofauna.
- Spa tourism – the mineral springs in the Region have a favourable role to play for its development - these are the mineral springs by Bourgas (in the Vetren residential quarter), the Sliven springs, the Kortenski springs (Nova Zagora), the Straldzha springs and also the springs near the village of Stefan Karadzhevo (Bolyarovo), the Stara Zagora Mineral Baths, Pavel Banya.
- Rural, eco, hunting, winery, sports and congress tourism. Despite the Region’s potential to expand and diversify the regional tourist product, no tendency for overcoming the seasonal nature of coastal tourism and recreation is observed as yet. Projects and interventions aimed at adequate use of natural

ресурси. През 2012 г. в областта се реализират 95,3% от всички приходи от нощувки в ЮИР (у 36% от тези на страната), а в област Стара Загора – 3,2%. Приносът на останалите 2 области – Сливен и Ямбол е незначителен. Само в курортен комплекс Слънчев бряг се реализират приходи от нощувки в размер на 167 300 970 лв., което е 53% от тези на ЮИР и 20% от приходите от нощувки за страната.

ЮИР има значителен потенциал за развитие на различни форми туризъм извън морския:

- Културен и исторически туризъм – недвижимите културни ценности в ЮИР са 4 270 бр., което представлява 14,5% от недвижимите културни ценности в страната. В района се намират много археологически и архитектурни резервати: Несебър - старият град, археологическият резерват Кабиле, археологическите обекти в Стара Загора, архитектурните резервати в Жеравна, Котел, Катунисте, Бръшлян, Делтум-Дебел и гр. Гробниците и могилиите около град Казанлък са превърнали района в Долината на тракийските царе; в района се намират две от недвижимите културни ценности от „световно значение“, които имат особено значение за международния и вътрешен познавателен туризъм, от списъка на ЮНЕСКО: гр. Несебър - старият град – област Бургас и Казанлъкската гробница - област Стара Загора;
- Природен туризъм – районът се отличава с богато биоразнообразие; на територията му са разположени два природни парка – Странджа и Сините камъни. Бургас е един от малкото европейски градове, заобиколен от влажни зони с международно значение за птиците. Атанасовското езеро, Бургаското езеро и язовир „Мандра“ осигуряват подходящи места за гнездене на редица редки представители на европейската орнитофауна;
- Балнеоложки туризъм – за развитието му благоприятстват минералните извори на територията на района – Бургаските (при квартал Ветрен), Сливенските, Кортенските (Новозагорско), Стралджанските, а също и тези край село Стефан Караджово (Боярово), Старозагорски минерални бани, Павел баня.
- Селски, еко, ловен, винен, спортен и конгресен туризъм.

Въпреки потенциала на района за разширяване и разнообразяване на регионалния туристически продукт, все още не се отбелязват тенденции на преодоляване на сезонността на морския рекреативен туризъм. Ще се стимулират проекти и дейности, насочени към пълноценното използване на природните и културните ресурси и гагености на ЮИР, което ще даде възможност за разнообразяване на туристическия продукт и уголяване на ту-

and cultural resources and conditions in the South-East Region will be encouraged, which will allow diversification of the tourist product and prolongation of the tourist season, as well as increased revenues from tourism and increased non-seasonal employment in more numerous parts of the Region.

Conserve and valorise fixed, non-fixed and intangible cultural heritage features in the SE Region

The objective to utilise tourist resources in the Region will be achieved through action along several lines: improved access to tourist sites and reconstruction/modernisation of transport, engineering, social and tourist infrastructure; conservation, preservation and improvement of the qualities of tourist resources – natural, cultural and anthropogenic; institutional coordination among administrations and companies involved in tourism.

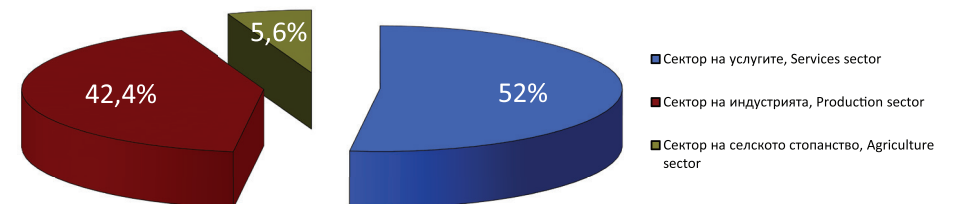
Develop and implement regional marketing and advertising of tourist products in the SE Region

Support for development of regional tourist products, brand strategies for the SE Region reflecting its cultural specificity, customs and traditions is envisaged. The aim is to integrate into a regional tourist product famous fixed cultural heritage features, natural phenomena, indigenous flora and fauna representatives, local customs and rituals represented as tourist attraction and cultural events, which will strengthen tourists’ interest in the Region, create a positive image and bring popularity; it will foster the formation of regional and local tourism associations and foster partnership among them and among the municipalities within the Region.

Develop cultural and creative industries in the SE Region

Bourgas is famous for its cultural events and festivals: the “Bourgas and the Sea” Bulgarian Pop Song Festival, the International Folklore Festival, Beer Fest, the „Rock Explosion” Bulgarian Festival of Rock Music, the Blues Festival, the Spirit of Bourgas MTV Festival, the Turn on the City Festival, the Sand Sculptures Festival, On-the-Beach Theatre Festival, Autumn Literary Musical Fests, etc. The Flora-Bourgas international flower exhibition takes place annually in the Sea Park. In the town of Sozopol the Apollonia Festival of the Arts is held. The folklore of the Strandzha region is extremely rich in rites and rituals. In Stara Zagora the „Bogorodichna Stupka” (Virgin Mary’s Step) National Thracian Folklore Fair is held annually, in the town of Kazanluk – the Rose Festival, in Sliven – the „Slivenski Ognjove” (Sliven Fires) May Days of Culture and the „Friendship without Borders” International Children’s Folk Dancing Festival, in the town of Bolyarovo – „Vurbova Svirka Svirii”, (Willow Whistle

**Структура на икономиката в Югоизточен регион/
Economic structure in South-east region**

Източник БВП: Институт за пазарна икономика, 2009 г./Source GDP: Institute for market economy

ристическия сезон, както и за увеличаване на приходите от туристическата дейност и заетостта целогодишно в повече части от територията на района.

Опазване и валоризация на недвижими, дъжжими и нематериални културни ценности в ЮИР

Целта за оползотворяване на туристическите ресурси в района ще се постигне с действия в няколко направления: подобряване на достъпа до туристическите обекти и реконструкция/модернизирани на инфраструктурата – транспортна, инженерна, социална и туристическа; съхраняване, опазване и подобряване на качествата на туристическите ресурси – природни, културни и антропогенни; институционална координация – между администрация и фирми в туризма.

Разработване и реализиране на регионален маркетинг и реклама на туристическите продукти в ЮИР

Предвижда се подкрепа за създаването на регионални туристически продукти, за разработване на бранд стратегии за ЮИР, отразяващи културната му специфика, обичаи и традиции. Целта е интегрирането в регионален туристически продукт на известни недвижими културни ценности, природни забележителности, на характерни за района представители на флората и фауната, на местни обичаи, представени като туристическа атракция и културни събития, което ще засили интереса на туристите към района и ще създаде позитивен имидж и популярност. Ще се стимулира създаването на регионални и местни туристически асоциации и партньорството между тях и между общините в района.

Развитие на културните и творческите индустрии в ЮИР

Бургас е известен като град на културните прояви и фестивалите: Фестивал на българската популярна песен „Бургас и морето“, Международен фолклорен фестивал, Бирен фест, Фестивал на българската рок музика „Рок експлозия“, Блус-фестивал, MTV-фестивал „Духът на Бургас“ (Spirit of Burgas), Фестивал „Включи града“, Фестивал на пясъчните скулптури, Театрален фестивал „На брега“, Есенни литературни музикални празници и др. В Морската градина се провежда международната изложба на цветя Флора-Бургас. В град Созопол се провеждат Празници на изкуствата Аполония. Изключително богат е фолклорът на странджанския край с обреди и обичаи. В Стара Загора ежегодно се провежда Национален трайкиски фолклорен събор „Богородична стъпка“, в гр. Казанлък - Празник на розата, в гр. Сливен - Майски празници на културата „Сливенски огньовете“, и Международен детски фолклорен танцов фестивал „Приятелство без граници“, в гр. Болярово - детски фолклорен фестивал „Върбова свирка свирни“, в гр. Ямбол - Национален маскарарен фестивал и регионални. Дейностите в подкрепа на развитието на културните и творческите индустрии в ЮИР ще бъдат насочени към стимулиране организирането на фестивали в района, които ще допринесат за популяризирането му като културна европейска туристическа дестинация. Ще се стимулират проекти, насочени към развитие на визуалните изкуства,

Blowing) Children's Folklore Festival, in Yambol – the National Masquerade Festival, etc.

Interventions in support of the development of the cultural and creative industries in the SE Region will be targeted at encouraging the organisation of festivals in the Region, which will contribute to its popularisation as a European cultural tourist destination. Projects aimed at developing visual arts, mobility of visual, stage and audiovisual works and their authors and performers, support of Bulgarian participation in international cultural events and initiatives, such as the participation of SMEs working in the field of fashion and design, will be encouraged with a view to creating local brands.

Priority „Development of infrastructure for environmental protection in the South-East Region“

Enhance the quality of water supply infrastructure and services on the territory of the SE Region

As regards the level of development of the water supply system reached as at 31st December 2011 the South-East Region ranked among the first in Bulgaria, since the proportion of population covered by the water supply system is 99,8%, the national average being 99,2%. All districts in the Region enjoy very good level of meeting the needs of the population for running water, this indicator going as far as 100% in Yambol District. Irrespective of this, there are problems with providing an uninterrupted supply of water to some settlements. As at the end of 2010 the population facing water supply restriction regimes in the South-East Region was 8%, the District of Sliven being most problematic in this respect - 4,2%. Water loss through the water distribution network in the Region is among the highest in the country at 68,4%, the national average being 57,6%.

A problem of most pressing and large-scale nature for which a solution will be sought is the change of obsolete water supply networks and reduction of running water loss. Top priority will be given to settlements with insufficient water supply or with deteriorated quality of the water supply service. In addition, projects for building further or reconstructing the water supply system in areas with potential for tourism and the business development zones will be assigned priority.

Build and modernise sewerage infrastructure and waste water treatment plants in the South-East Region

The sewerage network in the SE Region has reached a medium level of development, compared to the other regions of Bulgaria. As at 31st December 2011 71,3% of the population was covered by sewerage services, this indicator taking the Region below the national average - 74%. There are disparities in relation to the proportion of the population covered by the sewerage network in large towns as opposed to small settlements.

The proportion of population covered by Settlement waste water treatment plants as at 31st December 2010 in the South-East Region was 53,2%, the national average being 55,7%. The level of coverage of the population in Yambol District is very low - 3,5%.

Support is targeted at building waste water treatment plants in settlements in the Black Sea Coast Municipalities, since a large

мобилност на визуални, сценични и аудиовизуални произведения и на техните автори и изпълнители, подкрепа на българското участие в международно значими културни събития и инициативи, както и МСП, работещи в сферата на дизайна и модата, с цел формиране на местни брандове.

Приоритет „Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район“

Подобряване качеството на водоснабдителната инфраструктура и услуги на територията на ЮИР

По достигната степен на развитие на водоснабдителната мрежа към 31.12.2011 г. Югоизточният район е на едно от първите места в страната, тъй като дялът на водоснабденото население е 99,8%, при среден показател за страната 99,2%. Много добро задоволяване на нуждите на населението с питейна вода е достигнато във всички области в района, като в област Ямбол показателят възлиза на 100%. Независимо от това, съществуват проблеми с осигуряването на непрекъснато водоснабдяване на някои населени места. Към края на 2010 г. населението на режим на водоснабдяване в ЮИР е 0,8%, като най-проблемна в това отношение е област Сливен, - 4,2%. Заубите при преноса на вода по водопроводната мрежа в района са едни от най-високите в страната - 68,4% при средно за страната 57,6%.

Най-машабен и належащ проблем, на който ще се търси решение, е подмяната на амортизирани водопроводни мрежи и намаляване на заубите на питейна вода. Абсолютен приоритет ще бъдат населените места с недостатъчно водоподаване или отклонения от качеството. Ще се подкрепят и проекти за доизграждане и реконструкция на водопроводната мрежа в районите с туристически потенциал и в зоните за развитие на бизнес.

Изграждане и модернизиране на канализационната инфраструктура и на пречиствателните станции за отпадни води в ЮИР

Канализационната мрежа в ЮИР е достигнала средно ниво на развитие в сравнение с другите райони на страната. Към 31.12.2011 г. 71,3% от населението е обхванато от канализационни услуги, като по този показател районът е под средното ниво за страната – 74%. Наблюдават се различия в дела на населението, обслужвано от канализационна мрежа в големите градски центрове и малките населени места.

Дялът на обслужваното население от СПСОВ към 31.12.2011 г. в ЮИР е 53,2% при средна за страната стойност 55,7%. С много ниска степен на обслуженост е населението в област Ямбол – 3,5%.

Подкрепа се предвижда за изграждането на градски пречиствателни станции за отпадни води в населените места от Черноморските общини, тъй като голяма част от тях са без изградени ПСОВ или ПСОВ са претоварени

proportion of them have no WWTPs or overloaded WWTPs during the tourist season and waste water is discharged into the Black Sea. In addition, priority will be given to projects aimed at building and reconstruction of sewerage networks in the Region and of WWTPs in non-coastal settlements.

Improve and optimise the waste management system in the SE Region

The proportion of the population covered by a system of organised waste collection in the South-East Region as at 31st December 2011 was 97,3%, which is slightly below the national average (98,9%). The waste collection system works relatively well in towns; however, in a large part of the rural regions it does not function effectively and this leads to the emergence of unregulated dumping grounds and environmental damages. Interventions will strive at an overall solution to the waste-related problems in the Region. Emphasis will be placed on the separation, recycling and reuse of waste, which will lead to a diminished amount of end-waste. The aim is to reduce the harmful effects of waste on people's health and the environment; equally, it is sought to encourage reuse of waste, which will reduce the use of primary natural resources. It is envisaged to develop programmes seeking to reduce drastically the quantity of waste and introduce modern waste management schemes, which in turn will lead to the reduction of the greenhouse gas emissions in the Region. The introduction of the practice of processing domestic waste in regional depots will reduce the number of dumping grounds in operation. In view of the tourism development potential both along the coast and inland, the improved waste management will have an extremely beneficial effect on the quality of the environment in settlements.

Conserve, maintain and restore biodiversity in the SE Region. The land use structure of the SE Region is as follows: agricultural land forms 41,9%, forest areas - 52,1%, urbanised areas - 4,9%. The share of protected territories is 7,6%, while the areas protected under Natura 2000 take 32,2% of the Region's entire area. There are 3 nature parks on the territory of the South-East Region – Strandzha, Sinite Kamuni and Bulgarka. Bourgas is one of the few European town surrounded by wetlands of international significance for birds. The Atanasovsko Ezero and Burgasko Ezero Lakes and the Mandra Dam Lake offer suitable nesting places to rare representatives of the European ornithofauna. Furthermore, one of the main bird migration roads called Via Pontica passes over the town of Bourgas, which brings additional charm to the lakes, with abundance of bird species. In the time of autumn migration over 200 000 white storks and about 30 daytime birds of prey species are to be seen.

For the Natura 2000 protected areas and zones the plan is to develop and update management plans. Support will be provided for the development of action plans in relation to endangered flora and fauna species. Envisaged interventions include mapping of natural habitats and species targeted for protection in Natura 2000 designated areas, including the aquatory of the Black Sea, and the implementation of measures seeking to maintain a favourable environmental protection situation for natural habitats and species.

Biodiversity is one of the future development potentials of the

през туристическия сезон и тези отпадъчни води се заустват в Черно море. Също така ще се насърчават проектите, насочени към изграждането и реконструкцията на канализационни мрежи в района и на ПСОВ в населени места извън крайбрежните.

Подобряване и оптимизиране на системата за управление на отпадъците в ЮИР

Относителният дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране в Югоизточния район към 31.12.2011 г. е 97,3%, което е малко под средния показател за страната (98,9%). Системата за сметосъбиране работи относително добре в градовете, но в голяма част от селските райони тя не функционира ефективно и това води до поява на нерегламентирани сметища и увреждане на околната среда. Дейностите ще бъдат насочени към комплексното решаване на проблемите, свързани с отпадъците в района. Ще се акцентира на сепарирането, рециклирането и повторното използване на отпадъците, с което ще се намали количеството на крайния отпадък. Целта е да се ограничи вредното им въздействие върху здравето на хората и околната среда и същевременно да се премине към повторната им употреба, с което ще се намали ползването на първични природни ресурси. Предвижда се разработване на програми, чрез които да се намали драстично количеството на отпадъците и въвеждане на модерен схеми на управлението им, което от своя страна ще допринесе за намаляване на емисиите на парникови газове в района. Преминването към обработка на битовите отпадъци в регионални депа ще намали броя на функциониращите сметища. Предвид потенциалта за развитие на туризма, както по крайбрежието, така и във вътрешната част на района, подобряването на управлението на отпадъците ще се отрази изключително благоприятно на качеството на средата в населените места.

Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие в ЮИР

Териториалната структура в ЮИР е следната: земеделските територии са 41,9%, горските 52,1%, урбанизираните 4,9%. Делът на защитените територии е 7,6%, а защитените зони по Натура 2000 заемат 32,2% от площта на района. На територията на Югоизточен район се намират 3 природни парка – „Странджка“, „Сините камъни“ и „Българка“. Бургас е един от малкото европейски градове, заобиколен от влажни зони с международно значение за птиците. Атанасовското езеро, Бургаското езеро и язовир „Мандра“ осигуряват подходящи места за гнездене на редица редки представители на европейската орнитофауна. Над град Бургас преминава и един от основните прелетни пътища „Виа понтика“, който със своето птиче многообразие внася допълнително обаяние на езерата. По време на есенната миграция могат да бъдат наблюдавани над 200 000 бели щъркели и около 30 вида дневни грабливи птици.

За защитените територии и защитените зони по Натура 2000 се планира разработване и актуализиране на плановете за управление. Подкрепта ще получи разработването на плановете за действие за застрашени животински и

растителни видове. Предвижда се картиране на природни местообитания и видове, предмет на опазване в зоните по Натура 2000, включително в акваториата на Черно море и реализирането на мерки, насочени към поддържане на благоприятно природозащитно състояние на природните местообитания и видове.

Avoid nature-driven hazards on the territory of the SE Region

According to the Climate Change Vulnerability Index for NUTS 2 regions calculated for all regions in the EU, the SE Region, together with the North-East and the South-West regions, is classified as a region of medium risk. The remaining three regions are more vulnerable. It is believed that climate changes will have their effect also on the conditions for tourism. In order to secure the economic and social stability and the development of the SE Region in the long run, it is planned to have interventions aimed at the adaptation of the Region to climate change and the reduction of nature-driven risks to reasonable levels, as well as at promotion of research on anticipating the impact of climate changes. Projects to be supported will focus on sustainable use of fish resources and aquacultures, conservation of coastal ecosystems, reduced contamination of sea water, cleansing of riverbeds and building fortification facilities, building facilities to combat erosion, afforestation of deforested areas, development of early warning and prevention systems for up-coming hazards of floods, fires, activated landslides, etc.

Improve the air quality on the territory of the SE Region

The South-East Region is the biggest greenhouse-gas and carbon-dioxide emitter in the country. According to surveys conducted by the Environment Executive Agency per-capita greenhouse-gas emissions in CO2 equivalents have reached 21.195 tonnes in the SE Region, the national average being 6.962 tonnes – this is three times the national average. This indicator is highest in Stara Zagora District - 61.556 tonnes, this concentration being measured in Gulabovo and Radnevo municipalities. The lowest level is in Yambol District. There are several polluted air basins - Maritsa East, Bourgas and Stara Zagora. The main sources of air pollution in the Region are the production processes in Lukoil Neftochim Bourgas AD, the production and extraction processes in the Maritsa East Thermal Power Plant, Radnevo and Gulabovo, the auto transport and the utilities sector.

It is planned to implement interventions and measures seeking to achieve reduction of the total annual carbon dioxide emissions, develop and implement (municipal) air quality management programmes in areas with deteriorated air quality, increase the use of environmental-friendly fuels. As a whole, the implementation of such measures will lead to a healthier environment for the people who live and work in areas with deteriorated air quality in the SE Region.

Priority „Improvement of the access to educational, health, social, cultural services and development of sports infrastructure in the South - East Region“

According to the latest census in Bulgaria dating back to 2011 the size of the population in the South-East Region was 1 078 002 people, which corresponds to 14,6% of the total popula-

tion of the country. The district with the largest population is Bourgas District - 38,6% of the population of the Region live there; it is followed by Stara Zagora District which accounts for 30,9% of the population. The concentration of population in the districts of Bourgas and Stara Zagora is a result of the deteriorated living conditions and business conditions in the remaining two districts – Sliven and Yambol.

The natural growth rate in the SE Region is higher than the national average – minus 4%. Sliven and Bourgas districts are among the ones with the highest rates of natural increase for 2011 in Bulgaria. This is due to the high levels of the crude birth rate, Sliven District being the one with the highest birth rate throughout the country for 2011 - 12,5%. The remaining three districts in the SE Region rank relatively high in terms of birth rate, compared to the other districts in Bulgaria.

Превенция на природни рискове на територията на ЮИР

Съгласно изчислен индекс на уязвимост от климатичните промени за районите от ниво 2 за целия ЕС ЮИР, заедно със СИР и ЮЗР, се отнася към районите със средна уязвимост. Останалите три района в страната са по-силно уязвими. Счита се, че промените на климата ще окажат своето въздействие и върху условията за туристическа дейност. За да се осигури икономическа и социална стабилност и развитие на ЮИР в дългосрочен план се планират дейности, осигуряващи адаптирането на района към климатичните промени и регулиране на природните рискове до допустими нива, както и стимулиране на научните изследвания за прогнозиране на въздействието на климатичните промени. Ще бъдат подкрепени проекти, насочени към устойчива експлоатация на рибните ресурси и аквакултурите, съхраняване на крайбрежните екосистеми, намаляване на замърсяването на морските води, почистване на коритата на реки и изграждане на защитни съоръжения, изграждане на съоръжения за борба с ерозията, залесяване на обезлесени участъци, изграждане на системи за превенция и ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активирани на свлачища и др.

Повишаване на качеството на атмосферния въздух на територията на ЮИР

ЮИР е най-големият емитер на парникови газове и серен диоксид в страната. Съгласно изследвания на ИАОС емисиите на парникови газове, приравнени към CO2 еквивалент на човек от населението в ЮИР са достигна-

Irrespective of this, as regards the age structure of the population in the South-East Region, the unfavourable demographic development tendencies typical of the country as a whole are confirmed here too – aging of population is observed, which is a result of the increased size and share of the population aged 65 or older. The age structure of the population in Bourgas and Sliven districts is relatively favourable.

The policy of the Region will be aimed at counteracting demographic problems arising from reduced birth rate and increased migration with a view to overcoming the disproportions in the territorial spread of the population, which in turn leads to reduced economic growth in poorly populated areas.

Improve the educational infrastructure and provide access to sites offering educational services in the SE Region

The net enrolment coefficient for children joining kindergartens for the 2011/2012 school year (number of children, enrolled in kindergartens in relation to children aged 3 to 6 years) in the SE Region was the lowest compared to the remaining NUTS 2 Regions in the country - 77,6% (the national average being 81,5%). The low level is due to the districts of Sliven and Yambol, which have the lowest levels throughout the country. The number of students who completed their basic education in school year 2012 in the SE Region was 8 326 people, which constitutes 15,4% of all people who have completed their basic education nationwide. In school year 2012 the number of people who completed their secondary education in the SE Region was 8 592, which is 14,4% of all who finished their secondary education nationwide.

Основни демографски показатели/ Core Demographic Indicators	Брой на населението-души	Коефициент на заетост на населението 15-64 г. - %	Коефициент на безработица на населението 15-64 г. - %	Дял на населението с висше образование - % от населението на възраст над 7 г.
	Population size measured in number of people	Employment rate for population 15 - 64 years in %	Unemployment rate for population 15- 64 years in %	Proportion of people with a higher-education degree as % of the population aged over 7 years
Югоизточен район /South East Region	1 078 002	58.5	12.1	16.1
Бургас/ Bourgas	415817	57.3	11.6	17.6
Сливен /Sliven	197473	55.9	19.7	13
СтараЗагора/ Stara Zagora	333265	64.8	7.1	16.7
Ямбол/ Yambol	131447	62.3	15.4	14

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

ли 21.195 т, при средно за страната 6.962 т. – това надвишава три пъти средната стойност за страната. Най-висока е стойността на показателя в област Стара Загора - 61.556 т, като концентрацията е в община Гълъбово и община Раднево. Най-ниска е стойността в област Ямбол. Формирани са няколко замърсени въздушни басейни – Марица-Изток, Бургас и Стара Загора. Основните източници на замърсяване на атмосферния въздух в района са производствената дейност на „Лукойл Нефтохим Бургас“ АД, промишлените и добивните дейности в ТЕЦ „Марица-изток“, Раднево и Гълъбово, автотранспорта и комунално-битовия сектор.

Планирано е реализирането на дейности и мерки за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, за разработване и изпълнение на (общински) програми за управление на качеството на въздуха в районите с нарушено качество на въздуха, за повишаване употребата на екологично чисти горива. Като цяло реализацията на тези мерки ще доведе до превръщането на околната среда в по-здравословна за хората, които живеят и се трудаят в районите с нарушено качество на въздуха в ЮИР.

Приоритет „Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район“

Съгласно последното официално преброяване на населението в България, извършено през 2011 г., броят на населението в Югоизточен район възлиза на 1 078 002 души, съответстващи на 14,6% от общото население на страната. С най-голям брой население е област Бургас - 38,6% от населението на района, следвана от област Стара Загора - 30,9%. Струпаването на населението в област Бургас и област Стара Загора е в резултат на влошаване на условията за живот и бизнес в останалите две области – Сливен и Ямбол.

Коефициентът на естествен прираст в ЮИР е по-висок от средния за страната – минус 4%. Област Сливен и област Бургас са сред областите с най-висок коефициент на естествен прираст за 2011 г. в страната. Това се дължи на високите стойности на коефициента на раждаемост, като област Сливен е областта с най-висока раждаемост в цялата страна за 2011 г. – 12,5%. Със сравнително по-висок процент на раждаемост спрямо останалите области в страната са и двете три области в ЮИР.

Въпреки това по отношение на възрастовата структура на населението в Югоизточен район се потвърждават неблагоприятните тенденции в демографското развитие, характерни за страната като цяло - застаряване на населението, което се изразява в увеличаване на броя и дела на населението на 65 и повече години. Относително благоприятна е възрастовата структура на населението в област Бургас и област Сливен.

Политиката за развитие на района ще бъде насочена към преодоляване на демографските проблеми, свързани с намаляване на раждаемостта и увеличаване на миграцията с цел преодоляване на диспропорцията в териториалното разпределение на населението, което от своя страна води до намаляване на икономическия растеж в слабо населените

The tertiary education system in the SE Region includes 3 universities and specialised higher-education schools (located only in district centres – 2 in Bourgas and 1 in Stara Zagora) out of the total of 45 for the entire country. The number of students in universities and specialised higher-education institutions located in the South-East Region during the 2012/2013 school year was 14 086, which makes 5,3% of all students in the country (263 900 students) – one of the lowest shares among Bulgaria's NUTS 2 regions. The number of university graduates in the SE Region in 2011 amounted to 24,3%, the national average being 27,3% and the EU-27 average - 34,6%. Interventions related to securing access for more people to the tertiary education system, for example, establishing flexible training and education formats, encouraging mobility within the education system, etc. will be supported.

The Region is affected most unfavourably as regards education in terms of the proportion of early leavers of the training and education system (people who completed 18-24 years). In 2011 in the SE Region this proportion was 19,4%, the national average being 12,8% and the EU-27 average - 13,5%, which takes the Region to the last position in comparison to the other NUTS 2 regions in Bulgaria. In order to reduce the level of school dropouts and early leavers, measures are envisaged seeking to prevent school dropout and early school leaving, as well as to create conditions for partnership at all levels of management (school, local, regional and national).

Bearing in mind the key role of human resources for the development of the Region, a key objective is to provide conditions for high-quality education and equal opportunities in education, including to people who experience financial difficulties or who are disadvantaged. Meanwhile, support will be provided for interventions aiming at the improved quality of the education system, such as construction, reconstruction, repair works of and equipment for educational institutions (nurseries and kindergartens, basic or secondary education schools, universities).

Improve the health and social infrastructure and secure access to institutional providers of health and social services in the SE Region

As at 31st December 2012 there were 49 hospitals on the territory of the South-East Region whose total capacity is 6 147 beds. Outpatient care operates through 249 establishments (156 beds) which include diagnostic consultative centres, dental centres, medical diagnostic and technical laboratories, health services being also provided in another 16 health and clinical establishments (692 beds). A large proportion of the healthcare network is concentrated in the districts of Bourgas and Stara Zagora, a smaller one in the districts of Sliven and Yambol.

Efforts will be directed towards the reconstruction, refurbishment and equipment of healthcare and medical establishments, with a special emphasis on the setting up of high-tech units for diagnostics and treatment of socially significant diseases, as well as improving the facilities and upgrading medical equipment in haemodialysis units. These measures will secure improved quality of medical services and the healthcare infrastructure. In order to achieve quicker access of the population to specialised medical establishments, investments will be

made.

Подобряване на образователната инфраструктура и осигуряване на достъп до обектите, предоставящи образователни услуги в ЮИР

Нетният коефициент на записване на децата в детските градини за учебната 2011/2012 г. (деца, записани в детска градина спрямо общия брой на децата на възраст 3-6 г.) в ЮИР е най-нисък сред останалите райони от ниво 2 в страната - 77,6% (средно за страната 81,5%). Ниската стойност се дължи на област Сливен и област Ямбол, които имат най-ниски стойности сред всички области в страната.

Броят на завършилите основно образование през учебната 2012 г. в ЮИР е 8 326 души, което представлява 15,4% от завършилите основно образование в страната. Средно образование през учебната 2012 г. в ЮИР са завършили 8592 души – 14,4% от завършилите средно образование в страната.

В системата на висшето образование в ЮИР са включени 3 университета и специализирани висши училища (само в областните центрове Бургас – 2 бр. и Стара Загора – 1 бр.), от общо 45 за страната. Броят на учащите се в университетите и специализирани висши учебни заведения на територията на Югоизточен район през учебната 2012/2013 г. е 14 086 бр. студенти, което представлява 5,3% от всички студенти в страната (263 900 бр.) – един от най-ниските дялове сред районите от ниво 2. Броят на завършилите висше образование в ЮИР през 2012/2013 г. е 3430 души, или 5,8% от общо завършилите за страната (58 961 души). Относителният дял на населението на възраст 30 - 34 навършени години със завършено висше образование в ЮИР през 2011 г. възлиза на 24,3% при средна за страната стойност – 27,3% и за ЕС-27 – 34,6%. Превъзвеща се подкрепата за дейности, свързани с осигуряване на достъп на повече лица до системата за висше образование, като например утвърждаването на съвкauber форми на обучение, стимулирането на мобилността в системата на образованието и др.

В по-неблагоприятна ситуация районът се намира по отношение на дела на рано напусналите образование и обучение (18-24 навършени години). През 2011 г. в ЮИР този дял възлиза на 19,4% при средна стойност за страната – 12,8% и за ЕС-27 – 13,5%, като районът се нарежда на последно място сред районите от ниво 2. За намаляване на дела на преждевременно напусналите училище се планира реализацията на мерки за превенция на отпадането и напускането, както и създаване на условия за партньорство на всички нива на управление (училищно, местно, регионално и национално).

Отчитайки ключовата роля на човешките ресурси за развитието на района, основна цел е осигуряването на условия за качествено образование и на равни възможности за образование, включително за лица в затруднено социално и неравностойно положение. В допълнение ще се подкрепят дейности, насочени към подобряване качеството на образователната инфраструктура - строителство, реконструкция, ремонт и оборудване на образователни институции (детски ясли и градини, основни и средни учи-

earmarked as a pool for upgrading the vehicles and equipment used, as well as for repair works, in the system of emergency care.

The highlights in the area of social services as part of the deinstitutionalisation policy in the SE Region will be as follows: provision of equal opportunities for access to this type of services (including of residents of small remote settlements at some distance from towns), improvement of the quality of these services, developing public-private partnerships for provision of such services, improvement of the facilities where such services are offered. It is important for the development of border areas in the Region to rely on shared use of infrastructure for social and healthcare services in border settlements.

Improve the cultural infrastructure and access to cultural services in the SE Region

In 2012 there were 11 theatres, 30 museums, 6 cinemas, 7 libraries, 11 radio operators and 15 TV operators working on the territory of the SE Region. The theatres in Bourgas and the Stara Zagora Opera are of great regional importance.

In combination with coastal tourism and recreation the cultural monuments and features contribute to the diversification of the tourist product on offer in the South-East Region and the prolongation of the active summer tourist season. In this sense, interventions to support will seek to secure access to the cultural and natural heritage in the Region through building, reconstruction and modernisation of the cultural infrastructure such as cinema, opera, theatre and concert halls, museums and art galleries, libraries, community centres, including improved access of disadvantaged people to cultural institutions.

Build and reconstruct sports infrastructure for professional sports and sports for leisure and improve the access to sport services in the SE Region

In compliance with the government policy for provision of conditions for improved physical fitness of the population, which will have a positive effect on their health status too, interventions including repair works and modernisation of the existing, as well as building new, facilities as part of sports infrastructure for professional and amateur sport in the SE Region are encouraged. Indirectly, these initiatives will boost the regional economy through opening new jobs in settlements.

Priority „Improvement of the quality and competitiveness of human resources in the South - East Region“

As at 31st December 2012 the employment rate for population aged 20 to 64 years in the SE Region was 62,4% - lower than the national average at 63% and the EU-27 average at 68,5%. The highest employment rate (for population aged 15 to 64) was registered in Stara Zagora district - 62,8% and the lowest – in Sliven District at 51,8%. The unemployment rate in the Region for population aged 15 to 64 was 12,1% (for 2012), which is close to the national average at 12,3% and higher than the EU-27 average at 10,5%. Stara Zagora District was in the most favourable situation in terms of unemployment rate for 2012 - 7,1%, whilst Sliven District was in the most

лица, университети).

Подобряване на здравната и социалната инфраструктура и осигуряване на достъп до институциите, представящи здравни и социални услуги в ЮИР

Към 31.12.2012 г. на територията на Югоизточен район се намират 49 болнични заведения с капацитет общо 6 147 легла. Извънболничната помощ разполага с 249 заведения (156 легла) – диагностично-консултативни центрове, стоматологични центрове, междо-диагностични и технически лаборатории, като здравни услуги се предлагат и в 16 други здравни и лечебни заведения (692 легла). Голяма част от здравната мрежа се концентрира в областите Бургас и Стара Загора, и по-малка - в областите Сливен и Ямбол.

Усилията ще бъдат насочени към реконструкция, обновяване и оборудване на лечебни и здравни заведения със специален акцент върху създаване на високотехнологични звена за диагностика и лечение на социално-значими заболявания и подобряване на материалната база и обновяване на медицинската апаратура в хемодиализните структури. Тези мерки ще осигурят подобряване качеството на медицинското обслужване и здравната инфраструктура. С цел по-бърз достъп на населението до специализирани лечебни заведения, ще се поддържат инвестиции, свързани с подмяна на автомобилния парк и апаратура, както и извършване на ремонтни в системата за спешната медицинска помощ.

Основни акценти в сферата на социалните услуги, в рамките на политиката за деинституционализация, в ЮИР ще бъдат: осигуряването на равни възможности за достъп до този вид услуги (включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове населени места), повишаването на тяхното качество, изграждането на публично-частно партньорства за предоставянето им, подобряване на материално-техническата им база. От значение за развитие на пограничните територии в района ще бъде споделеното използване на инфраструктура за социални и здравни услуги в пограничните населени места.

Подобряване на културната инфраструктура и на достъпа до културни услуги в ЮИР

Статистическите данни от 2012 показват, че на територията на ЮИР са разположени 11 театри, 30 музея, 6 кина, 7 библиотеки, 11 радиоператори и 15 телевизионни оператори. С голямо регионално значение са театрите в Бургас и операта в Стара Загора.

Съчетани с морския рекреативен туризъм, културните паметници и прояви допринасят за разнообразяване на туристическия продукт, предлаган в Югоизточен район и го удължаване на активния летен туристически сезон. В този аспект ще се подкрепят мерки, свързани с осигуряване на достъп до културно и природно наследство в района чрез изграждане, реконструкция и модернизация на културната инфраструктура - кина, опери, театри, концертни зал, музеи и художествени галерии, библиотеки, читалници, вкл. подобряване достъпа на лицата в неравно-

unfavourable situation with a level of unemployed at 19,7%. Both indicators rank the Region second nationwide, following the South-West Region.

The South-East Region ranks second among all NUTS 2 regions in Bulgaria in terms of mean income per household member for 2010 - 3 643 leva, the South-West Region holding first position, whilst the national average being 3 648 leva. This is due primarily to the higher level of employment compared to the remaining 4 regions. Salaries keep being the main source of income for households, making some 50% of the total income. The average salary level in the SE Region in 2010 was 7 205 leva.

Various interventions and initiatives will be supported aimed at improved levels of work force knowledge and skills and integration of the largest possible number of people into the labour market in the Region to include fostering life-long learning, improving the level of professional qualifications of the employed, acquiring practical experience during training, foreign languages and IT training, reducing unemployment within risk groups on the labour market, promotion of employment of youth and women, re-training for those employed in industries under restructuring and acquiring competencies in tune with labour market needs, etc.

Priority „Strengthening the administrative capacity of local and regional authorities in the South - East Region“

Improve strategic planning principles and practices in the SE Region

One of the prerequisites for the achievement of the strategic development objectives of the SE Region is strengthening the expert capacity and competencies of regional and local institutions to enhance their ability to develop and implement their regional policy and manage projects. In this sense, interventions will be encouraged which seek to improve planning and programming processes at the regional and local levels, as well as to strengthen the institutional and expert capacity of the Regional Development Council of the South-East Region and the District Development Councils of the four districts comprising the Region.

Develop partnerships among local and regional authorities, the NGO sector, universities and businesses in the SE Region

Under this objective initiatives to support will seek to establish partnerships between the public and private sectors for development and implementation of regional and local plans and programmes, between the administration, the NGO sector, universities and the business for solving local problems, developing public-private partnerships to work on development and implementation of regional and local plans and programmes and on the introduction of modern forms of administrative services to provide to businesses and citizens and on the provision of accessible public services.

Secure sustainable and balanced development on territory of the SE Region

стойно положение до културните институции.

Изграждане и реконструкция на спортната инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време и подобряване достъпа до спортни услуги в ЮИР

Съобразно държавната политика за осигуряване на условия за подобряване на физическата активност на населението, което ще има и положителен ефект за подобряване на здравния му статус, се предвиждат дейности, свързани с ремонт и модернизиране на съществуващата, както и изграждане на нови обекти на спортната инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време в ЮИР. Косвено тези дейности ще допринесат за подпомагане на регионалната икономика, чрез разкриване на нови работни места в населените места.

Приоритет „Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район“

Към 31.12.2012 г. коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 г. в ЮИР възлиза на 62,4% - по-нисък от средния за страната - 63% и за ЕС-27 – 68,5%. Най-висок е коефициентът на заетост (на населението на възраст 15-64 г.) в област Стара Загора – 62,8%, а най-нисък – в област Сливен – 51,8%. Равнището на безработица на населението на възраст 15-64 г. в района е 12,1% (за 2012 г.) - близо до средното за страната - 12,3% и по-високо от това за ЕС-27 – 10,5%. В най-благоприятно положение е област Стара Загора с коефициент на безработица през 2012 г. - 7,1%, а в най-неблагоприятно – област Сливен - 19,7%. И по двата показателя районът се нарежда на второ място в страната - след ЮЗР.

Югоизточен район е на второ място сред районите от ниво 2 в страната по общ доход средно на лице от домакинството за 2010 г. – 3 643 лв. след ЮЗР с близна до средната за страната стойност – 3 648 лв. Това се дължи основно на по-високото ниво на заетост в сравнение с останалите 4 района. Работната залама продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата в

Securing sustainable and balanced development on the territory of the SE Region presupposes implementation of measures and interventions aimed at updating the existing and developing new spatial development schemes and plans that will guarantee all-round, integrated and sustainable development of settlements.

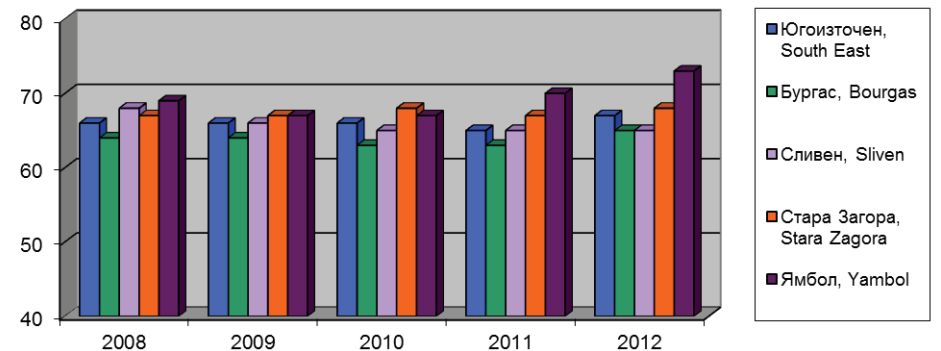
Priority „Development of cross-border co-operation and mobilising the potential of peripheral border areas in the South-East Region“

Settlements within the SE Region can initiate cross-border co-operation with settlements in the Republic of Turkey. The scope of the relevant programme designates a purpose-drawn region which includes the districts of Bourgas and Yambol from the South-East Region and Haskovo from the South Central Region. Support will be provided for cooperation in the field of improved access to basic public services, improvement of key infrastructure links, such as road and railroad networks, development of joint tourist and cultural initiatives, joint management of the natural resource, hazard management and environmental protection, as well as in the field of healthcare and social services, cooperation among research, technological and academic institutions and business organizations, etc. The projects to implement will work towards an increased attractiveness of the Bulgarian-Turkish region for the people who live and work there, as well as towards a strengthened interest on the part of strategic investors.

Priority „Development of inter-regional and transnational cooperation to help achieve the strategic development objectives for the SE Region“

Promotion of the development of inter-regional and transnational cooperation in the SE Region will encourage the transfer of experience and best practice among public institutions, companies and NGOs through the implementation of projects of mutual interest and establishment of transnational networks in the fields of environment, transport, communications and information technologies. The purpose is to achieve economic

**Коефициент на икономическа активност в Югоизточен район за периода 2008-2012 г. в %
Economic activity coefficient for the South East Region for the period 2008-2012, %**

около 50% от общия доход. Средната работна заплата в ЮИР през 2010 г. е 7 205 лв.

Подкрепя се предвижда за редица дейности и инициативи, водещи до подобряване на знанията и уменията на работната сила и интегриране на възможно най-голям брой хора към пазара на труда в района - насърчаване на ученето през целия живот, подобряване на професионалната подготовка на заетите и придобиване на практически опит от учащите през време на обучението, чуждоезиково обучение и обучение по ИКТ, намаляване на безработицата сред рисковите групи на пазара на труда, насърчаване на младежката и женската заетост, преквалификация на заетите в отрасли в процес на реструктуриране и придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда и др.

Приоритет „Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район“

Прилагане на принципите и практиките на стратегическо планиране в ЮИР

Едно от условията за постигане на стратегическите цели за развитие на ЮИР е укрепването на експертния капацитет и компетентностите на регионалните и местни институции за разработване и реализация на регионалната политика и за управление на проекти. В този аспект се предвиждат действия, насочени към подобряване на процесите на планиране и програмиране на регионалното и местно развитие, както и към укрепване на институционалния и експертен капацитет на Регионалния съвет за развитие на Югоизточен район и на Областните съвети за развитие в четирите области в района.

Развитие на партньорства между местните и регионалните власти, неправителствения сектор, университетите и бизнеса в ЮИР

По тази цел ще се подкрепят инициативи за реализиране на партньорства между публичния и частния сектор за изготвяне и изпълнение на регионални и местни планове и програми, между администрацията, неправителствения сектор, университетите и бизнеса за решаване на местни проблеми изграждане на публично-частни партньорства за изготвяне и изпълнение на регионални и местни планове и програми, за въвеждане на модерни форми за административно обслужване на бизнеса и гражданите и осигуряване на достъпни обществени услуги.

Осигуряване на устойчиво и хармонично развитие на територията на ЮИР

Осигуряването на устойчиво и хармонично развитие на територията на ЮИР предполага изпълнението на мерки и дейности за актуализиране на съществуващите и разработване на нови устройствени схеми и планове, които да гарантират комплексно, интегрирано и устойчиво развитие на населените места.

growth and sustainability in the regions concerned through promotion of economic, cultural and social exchange.

New opportunities for unlocking the potential of the SE Region as a region on the Black Sea will arise through the application of macro-regional strategies under the umbrella of the Black Sea Cooperation Programme and the EU Integrated Coastal and Marine Policy. The EU Integrated Coastal and Marine Policy seeks to bring together the cross-sectoral policies for blue growth, integrated coastal zone management, maritime surveillance and maritime spatial planning in order to reduce costs and hazards and increase the efficiency in conservation and use of resources.

The South-East Region can tap on its advantages and join programmes and projects dedicated to one of the following:

- Environmental Protection – projects for maritime surveillance, improved quality of the sea water, for restoring the environment following erosion, abrasion or landslide damages, and projects for restoring and conservation of valuable features of nature in the aquatory and adjacent coastal areas;
- Economic Development – innovation in the fields of fishery, aquaculture, marine transport, etc., cluster development for better links between production and research, agriculture and tourism;
- Transport – use available opportunities for developing coastal tourist route; building/ reconstruction of harbour infrastructure; transformation of unused harbour zones to serve tourist purposes, opening up towns towards the sea;
- Cultural heritage – consolidation between the cultural heritage sites in the inland areas of the Region and the coastal areas;
- Research – encouraging proactiveness on the part of municipalities and scientific centres for participation in international cross-border cooperation programmes in the fields of marine science, increased security and reduced natural disaster hazards related to climate change.

The SE Region, together with the North-East Region, will play a significant role in the spatial development planning of the Black Sea Region, should Bulgaria, jointly with Romania and Turkey, participate in developing a joint strategic document to identify the priorities for conservation of the Black Sea Basin.

Priority „Conservation of the Bulgarian Black Sea aquatory and development of maritime affairs and fisheries in the South-East Region“

An important priority in the future development policy for the South-East Region is curbing the overuse of marine natural resources and minimising the negative effects from the pressure they experience. Interventions will be aimed at sustainable development of fisheries, promotion of breeding aquacultures in line with environmental protection requirements and the application of new technologies for limiting the effects of fisheries and fish-farming. For the purposes of monitoring and control of the fish stock (prevention of overuse of fish resources) and marine ecology (pollution prevention) support will be provided to projects aimed at marine spatial development planning, integrated maritime surveillance and marine and maritime research, the exchange of best practice and strengthened dialogue at the international level being strongly recommended, including with non-EU-members from the Black Sea Region.

Приоритет „Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии в Югоизточния район“

Населените места на територията на ЮИР могат да участват в трансгранично сътрудничество с населените места в Република Турция. Обхватът на програмата определя неформален район, включващ областите Бургас и Ямбол от ЮИР и Хасково от ЮЦР. Ще се подкрепя сътрудничеството в областта на подобряване достъпа до основните публични услуги, подобряване на ключови инфраструктурни връзки – пътна и железопътна мрежа, развитие на съвместни туристически и културни инициативи, съвместно управление на природните ресурси, преодоляване на рискове и опазване на околната среда, в областта на здравеопазването и социалните услуги, сътрудничество между научно-изследователски, технологични и академични институции и бизнес организации и др. Реализираните проекти ще допринесат за повишаване привлекателността на българо-турския район за хората, които живеят и работят там, както и за засилване на интереса на стратегическите инвеститори.

Приоритет „Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточния район“

Насърчаване развитието на междурегионалното и транснационалното сътрудничество в ЮИР ще стимулира трансфера на опит и добри практики между публични институции, фирми и неправителствени организации, чрез реализирането на проекти от общ интерес и създаването на транснационални мрежи в областта на околната среда, транспорта, комуникациите, информационните технологии. Основна цел е постигането на икономически растеж на регионите и устойчивост чрез насърчаване на икономическия, културния и социалния обмен.

Нови възможности за отключване на потенциала на ЮИР, като граничещ с Черно море, ще се създадат чрез прилагането на макрорегионални стратегии в рамките на Черноморското териториално сътрудничество и Интегрираната морска политика на ЕС. Интегрираната морска политика на ЕС има за цел да обедини междусекторните политики за син растеж, за интегрирано управление на крайбрежните зони, морско наблюдение и морско пространствено планиране, за да се намалят разходите и рисковете и да се повиши ефективността в опазването и използването на ресурсите.

Югоизточен район може да се възползва от своите предимства и да се включи в програми и проекти, насочени към няколко тематични направления:

- Опазване на околната среда – проекти за наблюдение на морската среда, за подобряване качеството на морските води, за възстановяване на нарушенията от ерозия, абразия и свлачищна дейност, за съхраняване на природните ценности в акваторията и прилежащата крайбрежна територия;
- Икономическо развитие – иновации в секторите по рибарство, аквакултура, морски транспорт и др., развитие

According to the UN Convention on the Law of the Sea, transposed in the Bulgarian legislation, the Republic of Bulgaria has an Exclusive Economic Zone of about 35 thousand sq. km., almost half of which should logically be associated with the South-East Region. The use of resources to be found in this large aquatory – mineral, biological, etc, could lead to a significant enhancement of the economic potential of the SE Region.

Priority „Integrated urban development in the South-East Region and improvement of the quality of the urban environment“

Achieve integrated urban development

There are 681 settlement in the South-East Region – 41 towns and 640 villages. The urban population (urbanisation rate) in the Region (71,3%) is close to the national average (71,5%). The large towns (over 100 000 residents) are Bourgas with 200 271 residents and Stara Zagora with 138 272 residents; the medium-sized towns (population between 30 000 and 100 000 people) are Sliven with 91 620 residents, Yambol - 74 132 residents and Kazanluk - 47 325 residents. There are another two towns with over 20 000 people which complement and balance the picture with medium-sized towns and district centres – these are Nova Zagora (22 507 people) and Aitos (20 016 people).

According to the National Concept Note on Spatial Development of the Republic of Bulgaria (2013-2025) there is no town or city of first hierarchic level within the Region. The large town of Bourgas, ranked as second hierarchic level, is undoubtedly the leader in the network of settlements within the SE Region, a town of national significance according to the European classification. Bourgas plays an important role in the overall economic and social development of the Region. To a large extent it generates the basic economic outputs of the Region and drives it forward to the second or third position under many indicators, following closely behind the South-West or the North-East regions. There is another town classified as second hierarchic level in the Region – Stara Zagora, which has a somewhat balancing role in relation to Bourgas. The towns of Sliven and Yambol classified as third hierarchic level play a complementing and balancing role in relation to large towns in order to reduce the mono-centric development effect within the Region; however, they are by far behind Bourgas and Stara Zagora in terms of their social and economic development. Another town with stable development, Kazanluk, is likely to join their ranks.

The major urbanisation axis in the SE Region is the transport line Bourgas-Stara Zagora. The meridian axes are Nessebar – Pomorie – Bourgas – Sozopol and Sliven - Yambol, as well as Kazanluk – Stara Zagora – Radnevo – Gulabovo.

Five of the towns in the SE Region are in the process of developing Integrated plans for urban regeneration and development – Bourgas, Stara Zagora, Sliven, Yambol and Kazanluk. It is envisaged that such plans are developed for other towns in the SE Region too – Nova Zagora, Elhovo, Karnobat, Malko Turnovo, Pomorie .

The integrated regeneration and development of towns in the

на къстери за по-добра обвързаност на производството с научните изследвания, на селското стопанство и туризма;

- Транспорт – използване на възможностите за създаване на морски туристически маршрути; изграждане/реконструкция на пристанищна инфраструктура; трансформиране на неизползваните пристанищни зони за нуждите на туризма, отваряйки градовете към морето;
- Културно наследство – обединяване на културните ценности във вътрешността на района и в крайбрежните зони;
- Научни изследвания – стимулиране на активността на общини и научни центрове за участие в международни програми за трансгранично сътрудничество в областта на науките за морето, за повишаване на сигурността и намаляване на риска от природни бедствия във връзка с изменението на климата.

ЮИР съвместно със СИР ще играе важна роля в пространственото планиране на развитието на Черноморския регион, при евентуално участие на страната съвместно с Румъния и Турция в изготвянето на общ стратегически документ, с който ще се определят приоритетите за опазването на Черноморския басейн.

Приоритет „Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточния район“

Важен приоритет на бъдещата политика за развитие на Югоизточния район е ограничаване прекомерната експлоатация на морските природни ресурси и свеждане до минимум на негативните ефекти от натиска върху тях. Дейностите ще бъдат насочени към устойчиво развитие на рибарството и насърчаване производството на аквакултури в унисон със защита на околната среда и прилагането на нови технологии за ограничаване влиянието на риболова и рибовъдството. С оглед осъществяване на наблюдение и контрол на рибните запаси (предотвратяване на свръхексплоатацията на рибните ресурси) и морската екология (предотвратяване на замърсяванията), ще бъде осигурена подкрепа за проекти за морско пространствено планиране, интегриран морски надзор и морски проучвания, като широко се насърчават обмена на добри практики и засилване на диалога на международно равнище, включително с държави в Черноморския регион, които не са членки на ЕС.

Съгласно Конвенцията на ООН по морско право, транспонирана и в българското законодателство, Р. България има Изключителна икономическа зона от около 35 хил. кв. км, близо половината от която логично следва да бъде присъединена към Югоизточния район. Експлоатацията на ресурсите, които се намират на тази огромна акватория – минерали, биологични и др., би довело до значително повишаване на икономическия потенциал на ЮИР.

Приоритет „Интегрирано развитие на градовете в Югоизточния район и подобряване качеството на градската среда“

Интегрирано градско развитие

SE Region will include interventions involving the establishment of new zones with development potential, the rehabilitation of old industrial zones, improvement of the housing environment, modernisation of the water supply system, public works on amenities (renewal of parks, green areas, playgrounds, bike lanes, street lighting, etc.), improvement of the access to public services (education, healthcare and social services), including of people with disabilities, energy efficiency measures, energy production from RES in an urban environment, rehabilitation and reconstruction of urban street networks and introduction of energy-saving street lights, as well as other measures seeking to increase security and prevention of criminality; also gasification, development of integrated environmental-friendly public transport within towns, etc.

It is planned to introduce eco-friendly public transport systems and technologies in the Region's large towns, which will help tackle the problems with urban environment pollution where these problems have escalated most, the integrated-transport project for the town of Bourgas having been the first to demonstrate the effects of the integrated approach in developing public transport systems.

In the course of urban development processes in the South-East Region the potential of the available towns will be capitalised on. It is important to balance out the sharp contrast between Bourgas and the remaining area and play down the unfavourable processes arising through the disparity and disproportion between the centre and the periphery; this is to be achieved by expanding and strengthening the favourable influence of Bourgas as the centre, encouraging the other towns that are potential growth centres and reducing to some extent the uneven development of the Region's settlement network as far as large towns are concerned.

Raise the profile of small towns in the SE Region when it comes to provision of services to the public and employment creation

The plan is to strengthen small towns of fourth hierarchic level that proved historically as centres with traditions in service provision to adjacent rural areas and enjoy successful urban development and urban image. These towns are extremely important for peripheral rural areas; they offer employment and provide basic public services (healthcare, education, culture, consumer services) to more than one municipality. The towns ranked as fourth hierarchic level in the SE Region that meet the need for service provision of the settlements around them are Aitos, Karnobat, Nessebar, Pomorie, Primorsko, Ruen, Sozopol, Sredets, Tsarevo, Malko Turnovo, Elhovo, Kotel, Nova Zagora, Tvarditsa, Gulabovo, Radnevo, Chirpan.

Priority „Improving the connectivity of the South-East Region from a national and international perspective“

Improve the connectivity of the SE Region from a national and international perspective and improve the regional road infrastructure

As at 31st December 2012 the total length of the national road network in the South-East Region was 3257 km, which makes 16,6% of the national road network. The regional road network consists of 171 km. motorways, 597 km. first-class roads,

В Югоизточния район има 681 населени места – 41 града и 640 села. Градското население (степенна на урбанизация) в района (71,3%) е близка до средната за страната (71,5%). Големите градове (над 100 000 ж.) са Бургас – 200 271 г. и Стара Загора 138 272 г., средните градове (между 30 000 и 100 000 ж.) са Сливен – 91 620 г., Ямбол – 74 132 г. и Казанлък – 47 325 г. Има още два града над 20 хил. г., които допълват и балансират средните градове и областните центрове – Нова Загора (22 507 г.) и Айтос – (20 016 г.)

В съответствие с Националната концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.), на територията на района няма град от първо йерархично ниво. Големият град Бургас от 2-ро йерархично ниво е безспорен лидер в селищната мрежа на ЮИР, град с национално значение според европейската класификация. Бургас играе важна роля за цялостното икономическо и социално развитие на района. До много голяма степен формира основните икономически резултати на района и определя неговото второ или трето място по много показатели веднага след Югозападния или Североизточния район. В района се намира още един град от 2-ро йерархично ниво – Стара Загора, което в известна степен има балансираща роля спрямо Бургас. Градовете Сливен и Ямбол от 3-то йерархично ниво допълват и балансират големите градове, за да намалят ефекта от моноцентрично развитие в територията на района, но те са далече след Бургас и Стара Загора по степен на социално-икономическо развитие. Към тях има възможност да се присъедини и още един стабилно развиващ се град - Казанлък

Основна ос на урбанизация в ЮИР се явява транспортното направление Бургас – Стара Загора. Меридажни оси са Несебър – Поморие – Бургас – Созопол и Сливен – Ямбол, както и Казанлък – Стара Загора – Раднево – Гълъбово.

Път от градовете в ЮИР са в процес на изготвяне на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие – Бургас, Стара Загора, Сливен, Ямбол и Казанлък. Преглежда се предстоящо изработване на ИПГВР и за други градове в ЮИР – Нова Загора, Елхово, Карнобат, Малко Търново, Поморие.

Интегрираното обновяване и развитие на градовете в ЮИР ще включва дейности, свързани със създаване на нови зони с потенциал за развитие, рехабилитация на стари производствени зони, подобряване на жилищната среда, модернизация на водопроводната мрежа, благоустрояване на публичните пространства (обновяване на

767 km. second-class roads and 1722 km. third-class roads. The road density in the Region is 0,160 km./sq. km., which is lower than the national average at 0,175 km. and lower than the respective level in the remaining NUTS 2 region. The highest road density is observed in Yambol District, where the road density of the functioning national road network is above the national and the regional averages.

The largest proportion of newly-built motorways in the country for the 2005-2012 is situated in the South-East Region. Sections of the Trakia Motorway, the Maritsa Motorway and the Cherno More Motorway fall within the remits of the Region. In July 2013 the Yambol - Karnobat lot was launched, which was the finishing stage for the Trakia Motorway.

The average density of first-class roads and motorways is 0,035 km./sq. km., which is higher than the national average at 0,030. In terms of road density of roads of national and international importance in the SE Region Stara Zagora District is in the most favourable position, followed by Bourgas District. Following the launch of Lots 2, 3 and 4 of the Trakia Motorway in July 2012 Yambol and Sliven districts now enjoy the advantages of a motorway too.

The sections with the highest level of importance as regards the integration of the South-East Region in the national and European road networks are the following: the Popovitsa – Chirpan- Stara Zagora, the Stara Zagora – Nova Zagora and the Nova Zagora – Zimnitsa sections of the Trakia Motorway, the section from the Maritsa Motorway, the sections from the а-6 road (Sofia – Karlovo – Kazanluk – Sliven – Bourgas) and the а-7 road (Silistra – Shoumen – Yambol – Elhovo) and the E-87 road (Durankouлак-Varna – Bourgas – Sozopol – Malko Turnovo). The link between the road network of the South-East Region and the neighbouring border region in the Republic of Turkey is effected through two border-crossing points at Malko Turnovo and Lesovo.

The presence in the SE Region of other transport infrastructure sites of high rank, such as the international port and international airport of Bourgas, presses for the development of the road network in the Region, which involves building the respective section of the Cherno More and Maritsa Motorways with a view to creating conditions for the fuller and more effective use of the local development potential. The improvement of the Region's connectivity from a national and international perspective depends directly on the improvement of the network of trans-European transport network corridors TEN-T – 8 and 9 and other transport infrastructure of European and national importance. This is particularly true for large urban centres

Основни инфраструктурни показатели/ Core Infrastructure Indicators	Дял на населението, обслужено от водоснабдителна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от канализационна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от системата за организирано сметосъбиране - %
	Share of population covered by water supply infrastructure in %	Share of population covered by sewerage infrastructure in %	Share of population covered by an organised waste collection system in %
Югоизточен район /South East Region	99,8	71,3	97,3
Бургас/ Bourgas	99,8	75,5	97,3
Сливен /Sliven	99,9	65,3	99,8
СтараЗагора/ Stara Zagora	99,7	70,1	95,1
Ямбол/ Yambol	100,0	70,0	99,1

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично осветление и др.), подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване и социални услуги), включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, рехабилитация и реконструкция на градски улични мрежи и въвеждане на енергоефективно улично осветление и други мерки за повишаване на сигурността и предотвратяване на престъпността, газифициране, развитие на интегриран, екологичен градски транспорт и др.

Предвижда се въвеждането на екологосъобразни системи и технологии за градски транспорт в големите градове в района, което ще спомогне за преоформяне на проблемите със замърсяването на градската среда, където тези проблеми са най-критични, като проектът за интегриран транспорт на град Бургас е първият, който показва резултатите от прилагането на интегриран подход при развитието на градските транспортни системи.

При развитието на урбанизационните процеси в Югоизточния район ще се разчита на потенциала на наличните градове. От значение е да се балансира големият контраст между Бургас и останалата територия и да се тушират неблагоприятните процеси на диспропорцията между центъра и периферията, като се разширява и засилва благотворното влияние на центъра Бургас, като се стимулират останалите градове, потенциални центрове на растеж и се намали до известна степен неравномерното развитие на селищната мрежа на района по отношение на големите градове.

Стимулиране ролята на малките градове в ЮИР за представяне на услуги и създаване на работни места за населението

Предвижда се да се укрепят малките градове от 4-то ниво, исторически наложил се като центрове с традиция в обслужването на съседните селски територии и с успешно градско развитие и градски облик. Тези градове имат изключително важна роля за периферните селски райони, предлагат работни места и основни публични услуги (здравеопазването, образованието, култура, търговско и битово обслужване) на повече от една община. Градовете от 4-то ниво в ЮИР, с обслужваща роля за заобикалящите ги населени места, са Айтос, Карнобат, Несебър, Поморие, Приморско, Руен, Созопол, Средец, Царево, Малко Търново, Елхово, Котел, Нова Загора, Твърдица, Гълъбово, Раднево, Чирпан.

Приоритет „Подобряване свързаността на Югоизточния район в национален и международен план“

Подобряване свързаността на ЮИР в национален и международен план и подобряване на регионалната пътна инфраструктура

Към 31.12.2012 г. общата дължина на републиканската пътна мрежа в Югоизточен район е 3257 км и формира 16,6% от републиканската пътна мрежа на страната. РПМ на територията на района включва 171 км автомагистрала, 597 км пътища I клас, 767 км пътища II клас и 1722 км пътища III клас. Гъстотата на РПМ в района

within the Region and their connectivity with European cities. The reduced travel duration to the district centres of Bourgas, Sliven, Stara Zagora and Yambol, which is already a fact, is expected to improve the quality of life at the local level through facilitated access to core public services of the population, reduced transport costs for goods delivery, guaranteed safer and more comfortable trip, etc. Many settlements located in close proximity to the newly-launched sections of the motorways will become more attractive for new businesses and it is expected that new industrial zones will emerge around them. The completion of the motorway network in the SE Region is a top priority in the Region's development policy, but also in the national development policy, to help achieve successful economic development in the Region.

The SE Region is among the regions with the lowest regional road density in the country (0,126 km./sq. km.), the national average being 0,144 km./sq. km. and its regional road network is most underdeveloped. At the district level the regional roads in the Region are of lowest road density in Bourgas District - 0,114 km./sq. km. The Strandzha region is less supplied with roads compared to other parts of the country, the main role in road communication being assigned to second- and third-class roads. In order to obtain a better connectivity between the SE Region and the adjacent NUTS 2 regions of Bulgaria, as well as connectivity within the Region itself, of particular importance is the improvement of the regional road network – building longer road and rehabilitation of existing ones. Support will be given to interventions seeking to improve transport services to settlements distant from large urban centres in the SE Region, the work to improve the situation with the road network being complemented by efforts to improve public transport.

As at 31st December 2012 the total length of railroads built and functioning on the territory of the SE Region was 662 km., which makes 16,3% of the national railroad network. The railroad density within the Region at 33,5 km./1000 sq.km. is lower than the national average at 36,7 km./1000 sq.km.). The lowest railroad density is observed in Bourgas District at 22,8 km./sq. km., where there are areas too distant from railroads, where the only way to travel is by car. The main railroads available on the territory of the South-East Region are the respective section from the major Sofia – Plovdiv – Bourgas railroad, the Sub-Balkan Sofia- Karlovo – Bourgas Railroad and the Karnobat – Sindel – Varna Railroad. The latter plays an important role not only in the development of the Region but also in the operation of the national transport system, since it provides the link between the international port of Bourgas and the ports of Varna West and Varna East on the Black Sea and the Port of Rousse at the Danube River, respectively between Transport Corridor No. 7 and Corridor No. 8.

Bourgas Airport has the status of an international airport and it provides services primarily to and from international destinations. Its unique geographic position – at the crossroads between Europe and Asia – determines its strategic importance for the development of transport links, tourism and trade relations between partners from the East and the West. Bourgas Airport has the largest share of passengers following Sofia Airport. In the course of 2011 the airport struck a record of 2, 253 million passengers. The increase, compared to the previous year, is by 19 %. One of the biggest advantages of Bourgas Airport is the opportunity for intermodal transport by air, sea and land.

е 0,160 км/кв.км и е по-ниска от средната за страната (0,175 км) и по-ниска от тази в останалите райони от ниво 2. Най-добре обслужена от РПМ е област Ямбол, където гъстотата на функциониращата републиканска пътна мрежа е над средната за страната и за района.

Най-голяма част от новозградените магистрала в страната през периода 2005-2012 г. попадат на територията на Югоизточен район. На територията на ЮИР се намират части от АМ „Тракия“, АМ „Марица“ и АМ „Черно море“. През юли 2013 г. бе пуснат в експлоатация лот Ямбол-Карнобат, с което цялата автомагистрала „Тракия“ вече е завършена.

Средната гъстота на първокласните пътища и автомагистралите е 0,035 км/кв. км и е по-висока от средната в страната (0,030). Най-добре обслужена с пътища от висок клас с национално и международно значение в ЮИР е област Стара Загора (0,043), следвана от област Бургас (0,037). С пускането в експлоатация на лот 2, 3 и 4 от автомагистрала „Тракия“ през месец юли 2012 г. териториите на областите Ямбол и Сливен вече също са обслужени от автомагистрала.

Най-голямо значение за интегрирането на Югоизточен район в националната и европейска пътна мрежа имат участъците от автомагистрала Тракия „Пловица-Чирпан-Ст.Загора“, „Стара Загора-Нова Загора“, „Нова Загора-Зимница“, участъка от автомагистрала Марица, участъците от път I-6 (София-Карлово-Казанлък-Сливен-Бургас), от път I-7 (Силистра-Шумен-Ямбол-Елхово) и път Е-87 (Дуранкулак-Варна-Бургас - М.Търново). Свързването на пътна мрежа на Югоизточен район с тази на съседния граничен район от Република Турция се осъществява през два ГКПП - Малко Търново и ЛесоВо.

Наличието в ЮИР и в други обекти на транспортната инфраструктура от висок ранг като международното пристанище и международното летище Бургас налагат да продължи развитието на пътна мрежа на територията на района. Включващо изграждането на участъците от автомагистралите Черно море и Марица, които ще създадат условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие. Подобряването на свързаността на района в национален и европейски план зависи пряко от усъвършенстване на мрежата на коридорите от трансевропейската транспортна мрежа TEN-T – 8 и 9 и на другата транспортна инфраструктура от европейско и национално значение. Това е от особено важно значение за големите градски центрове в района и тяхната обвързаност с европейските градове. Осигуреното намаляване на времето за пътуване до областните градове Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол, се очаква да подобри стандарта на живот на локално ниво, като повиши достъпа до основни публични услуги на населението, намали транспортните разходи за достъпка на стоки, гарантира по-безопасно и комфортно пътуване и др. Много населени места, разположени в близост до новооткритите автомагистрални участъци ще станат по-привлекателни за разполагане на нови икономически дейности и се очаква около тях да възникнат нови производствени зони. Доизграждането на мрежата от автомагистрални пътища в ЮИР е важен приоритет на политиката за

Marine transport is well developed in the South-East Region. The International Port of Bourgas is an important transport hub in the national transport system which carries a large part of Bulgaria's imports and exports. The port is the most significant Bulgarian international sea port processing more than 14,8 million tonnes of cargo annually, which corresponds to 59% of the cargo traffic of sea ports in Bulgaria. It has an important role for the overall economic development of the country and the Region and the latter's opening up from a global perspective. In addition, it is an urban development factor in the development of the town of Bourgas and its recognition as an important commercial, economic and administrative centre in the Region. The Harbour of Nessebar is of regional importance. It specialises in passenger and cruise ships visiting the Bulgarian coast during the summer season. The Harbour of Pomorie is of regional significance too and specialises mainly in passenger transportation. The harbours in Sozopol, Tzarevo and Ahtopol are passenger harbours of importance for tourism development in the Region. Linking up the services offered by small harbours with regional tourist resources will lead to effective use of the infrastructure in place and will enhance the potential of the ports and harbours for transportation in tourism.

Develop broad-band infrastructure in the SE Region

As at 31st December 2012 the proportion of households with Internet access in the SE Region reached the 50% mark, the national average being 51%, the EU-27 average – 73%. There are development disparities among the various districts and municipalities within the Region. Access to high-speed internet is provided to larger towns. In small towns and villages the level of IT penetration is lower, so is the quality of services provided. Since the provision of broad-band services is more efficient to develop in densely populated areas, the periphery of the Region remains without information infrastructure, and its population – with no opportunity to use distance-learning, electronic information and services. In order to overcome these disparities it is envisaged that broad-band connectivity is secured first for the purposes of government and public institutions, such as town halls, community centres, schools, etc.; it is also envisaged to provide free wireless zones round public buildings and institutions. In settlements in rural areas community computer halls will be established, as well as wireless zones around them and/ or Internet access will be provided to community centres, etc.

Priority „Improvement of the quality of life in rural areas“

In order to curb the depopulation tendency and the social and economic decline in rural areas, as well as to reduce intra-regional disparities within the SE Region, it is envisaged to make targeted efforts for the development of villages. Interventions to receive support involve the following: further building or modernisation of the local technical infrastructure (municipal roads and bridges, street network, water supply and sewerage systems, renewal and public works in villages (pavements, village squares, street lights, green areas), provision of basic public services, investment in educational, social, healthcare, cultural and sports infrastructure, conservation of the cultural and natural heritage of settlements, tourism development, improved Internet access, etc.

развитие не само на района, а и на страната като цяло с оглед успешното развитие на икономиката на района. ЮИР е един от районите с най-ниска гъстотата на регионалните пътища в страната (0,126 км/кв.км при средно за страната 0,144 км/кв.км) и с най-слабо развита регионална пътна мрежа. На областно ниво регионалните пътища в района имат най-ниска гъстота в област Бургас – 0,114 км/кв.км. Районът на Странджа е по-слабо обслужен с пътна мрежа, в сравнение с други части на страната, като основна роля за осъществяването на пътните комуникации имат пътищата II и III клас. За постигането на по-добра свързаност между ЮИР и съседните райони от ниво 2 в страната, както и в самия район, от особено значение е подобряването на мрежата от регионални пътища – доизграждане и рехабилитация. Ще се подкрепят дейности за подобряване на транспортното обслужване на населените места, отдалечени от големите градски центрове в ЮИР, като действията за подобряване съответнието на пътна мрежа се съчетаят с подобряване на обществения транспорт.

Към 31.12.2012 г. общата дължина на изградените и функциониращи жп линии на територията на ЮИР е 662 км, които съставляват 16,3% от жп мрежата на страната. Гъстотата на жп мрежата на района – 33,5 км/1000 кв.км е по-ниска от средната за страната (36,7 км/1000 кв.км) Най-ниска е гъстотата на жп мрежата в област Бургас (22,8 км/1000 кв.км), където има територии, които са отдалечени от жп линиите и се обслужват единствено от автомобилен транспорт. Основните жп линии обслужващи територията на Югоизточния район са участъците от главните жп линии „София-Пловдив-Бургас“, „Подбалканската жп линия „София-Карлово-Бургас“ и „Карлобат-Синдел-Варна“. Последната има важна роля не само за развитието на района, но и за функционирането на националната транспортна система, тъй като осъществява връзка между международното пристанище Бургас и пристанищата Варна-Запад и Варна-Изток на Черно море и пристанище Русе на р. Дунав респективно между европейски транспортен коридор № 7 и коридор № 8.

Летище Бургас има статут на международно летище, което обслужва предимно международни дестинации. Специфичното географско положение - на границата между Европа и Азия, определя и стратегическото му значение за разгръщането на транспортните връзки, туризма и търговските отношения между партньорите от Изтока и Запада. Летище Бургас има най-голям относителен дял в превозените пасажери след летище София. За 2011 г. летището отчита рекорден трафик от 2,253 млн. пътници. Ръстът, спрямо предходната година е 19%. Сред най-големите предимства на Летище Бургас е възможността за интермодален транспорт по въздух, море и суша.

Морският транспорт е добре развит в Югоизточния район. Международното пристанище Бургас е важен център на транспортната система на страната, през който преминава голяма част от вноса и износа ни. Пристанището е най-значимото българско международно морско пристанище, обработващо повече от 14,8 млн. тона товари годишно, съответстващи на 59% от товароборота на морските пристанища в България. Има важна роля

за цялостното развитие на икономиката на страната и региона и отварянето ѝ в глобален план. Същевременно е градообразуващ фактор по отношение на развитието на град Бургас и утвърждаването му като важен търговски, икономически и административен център в района. Пристанище Несебър има регионално значение. Специализирано е за обслужване на пътнически и круизни кораби, които през летния сезон посещават българското крайбрежие. Пристанище Поморие също има регионално значение и е специализирано основно за превоз на пътници. Пристанищата в Созопол, Царево и Ахтопол са пътнически пристанища с важно значение за развитието на туризма в региона. Обвързването на услугите, които предлагат малките пристанища с регионалните туристически ресурси ще позволи ефективно използване на изградената инфраструктура и ще повиши потенциала на пристанищата за превоз на туристи.

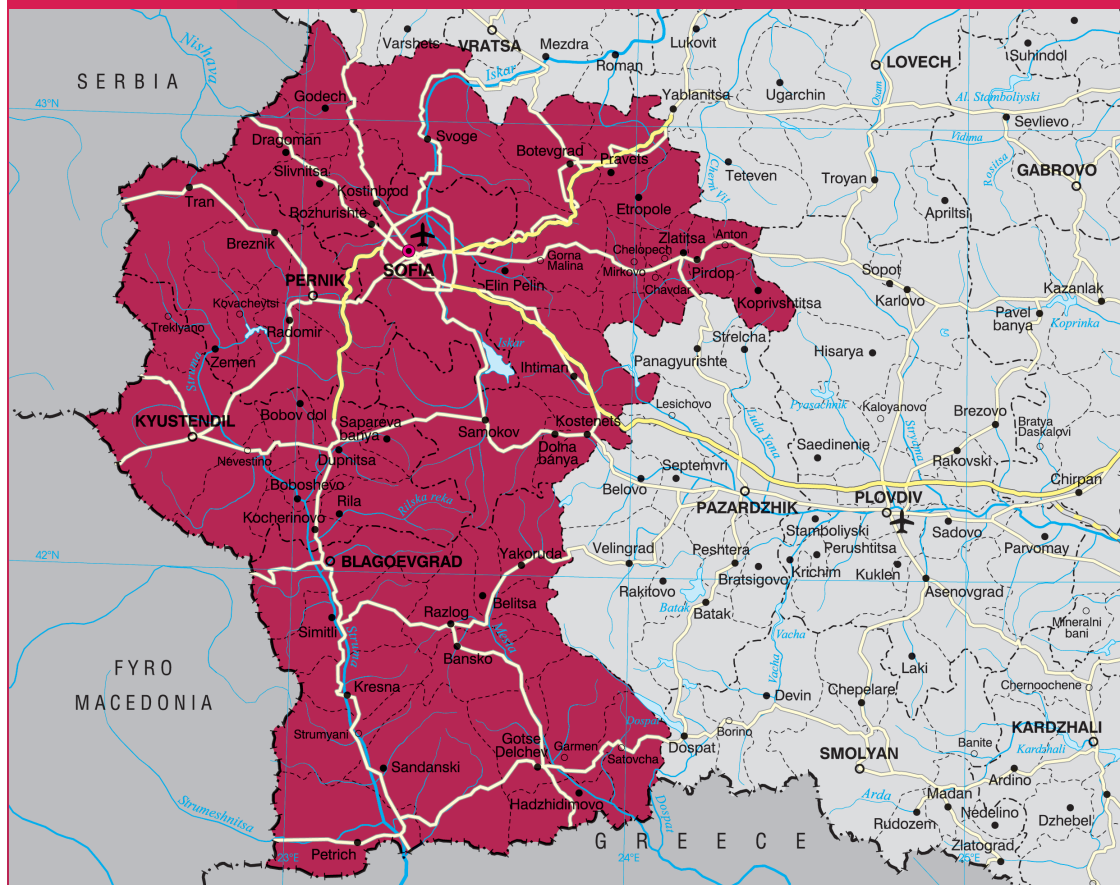
Развитие на широколеновата инфраструктура в ЮИР

Към 31.12.2012 г. дялът на домакинствата с достъп до интернет в ЮИР достига 50% при средна за страната стойност 51%, а за ЕС-27 - 73%. Наблюдават се различия в степента на развитие за различните области и общини в рамките на района. Достъпът до високоскоростен Интернет е осигурен в по-големите градски центрове. В малките градове и селата степента на проникване на информационни технологии е по-ниска, както и качеството на предоставяните услуги. Тъй като предоставянето на широколенови услуги от икономическа гледна точка е по-рентабилно да се развива в гъсто населените райони, периферията на района остава без информационна инфраструктура, а населението – без шанс да се възползва от дистанционните възможности за обучение, информация и електронни услуги. За преодоляване на тези различия се предвижда осигуряване на широколенова свързаност на първо място за нуждите на държавни ведомства и обществени институции като кметства, читалища, училища и др., създаване на свободни безжични зони около обществени сгради и институции. В населените места в селските райони ще се изградят обществени компютърни зали, безжични зони около тях и/ли ще се осигури интернет достъп в читалищата и др.

Приоритет „Подобряване качеството на живот в селските райони“

С цел противодействие на тенденциите за обезлюдяване и социален и икономически спад в селските райони, както и за намаляване на вътрешнорегионалните неравенства в ЮИР, се предвижда целенасочено стимулиране развитието на селата. Дейностите, които ще се подкрепят, са свързани с: доизграждане и модернизиране на местната техническа инфраструктура (общински пътища и мостове, улична мрежа, водоснабдителни и канализационни системи), обновяване и благоустрояване на селата (тротоари, площи, осветление, зелени площи), предлагане на базови публични услуги, инвестиции в образователна, социална, здравна, културна и спортна инфраструктура, опазване на културното и природно наследство в населените места, развитие на туризма, подобряване на достъпа до интернет и др.

ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН
SOUTH WEST REGION

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Югозападният район е част от района от ниво 1 „Юго-западна и Южна централна България“. Районът обхваща териториите на областите Благоевград, Кюстендил, Перник, Софийска, София (столица) и разположените в тях 52 общини.

ЮЗР граничи с Република Сърбия, Република Македония и Република Гърция. Релефът е преобладаващо планински. Районът обхваща планинските масиви Рила, Пирин, Витоша, Беласица и малка част от Западните Родопи. Основни речни течения са водосборите на р. Искър, Струма и Места. Площта на ЮЗР е 20,3 хил. кв.км, което възлиза на 18,3% от националната територия.

Показателите за общо демографско развитие на ЮЗР са по-благоприятни от останалите райони от ниво 2 в страната, основен принос за това има столицата София.

Според последното преброяване на населението, извършено през 2011 г., населението на ЮЗР е 2 132 848 души - 29% от населението на страната. В област София (столица) живее 61% от населението на района. Гъстотата на населението - 105 г/кв.км е значително по-висока от средната за страната - 66,3 г./кв.км. Това също се дължи на област София (столица), имаща екстремна гъстота от 960 г/кв.км.

Регионалната икономика на ЮЗР се развива с по-бързи темпове в сравнение с останалите райони на страната. Районът е на първо място по всички основни показатели на социално-икономическото развитие, което отново се дължи на столицата. Въпреки това обаче все още не е достигнал средното за ЕС-27 ниво. Създаденият в района БВП на глава от населението през 2010 г. възлиза на 171,8% спрямо средния за страната и 75% от средния за ЕС-27. В ЮЗР са концентрирани 64,6% от всички ПЧИ за България, като стойността на област София (столица) надминава останалите пет района от ниво 2 взети заедно. Икономическата структура на района се отличава със силно преобладаващ дял на сектора на услугите за сметка на сбиращите се сектори на индустрията и на селското стопанство.

Коефициентът на заетост на населението в ЮЗР на възраст 20-64 г. е по-висок от средния за страната - 69,2%, а равнището на безработица на населението на възраст 15-64 г. е по-ниско от средното за страната и за ЕС-27 - 8,3%.

Системата от образователни институции в Югозападния район е най-добре развита спрямо останалите райони в страната. Районът има значителен потенциал за развитие на иновациите, особено в София и Благоевград. Разходите за НИРД възлизат на 1,03% от регионалния БВП.

Значителен е приносът на ЮЗР към туристическата сектор на България. Най-значими неоползотворени ресурси са туристическите потенциали на природното наследство (особено минералните води) и културните ценности. Тук са разположени Рилският манастир, Боянската църква, Катедрален храм „Свети Александър Невски“, Ротондата

GENERAL CHARACTERISTICS

The South West Region is part of the 'South West and South Central Bulgaria' level 1 region. The region includes the districts of Blagoevgrad, Kyustendil, Pernik, Sofia, Sofia (capital) and their 52 municipalities.

The SWR borders the Republics of Serbia, Macedonia and Greece. The terrain is mostly mountainous. The region covers the mountain ranges of Rila, Pirin, Vitosha, Belasitsa and a small part of the Western Rhodopes. The main rivers are the catchments of the Iskar, Struma and Mesta. The area of the SWR is 20.3 thousand sq. km, accounting for 18.3% of the national territory.

The indicators for general demographic development of the SWR are more favourable than the other NUTS 2 level areas in the country; a major contributor to this is the capital Sofia.

According to the latest census, conducted in 2011, the population of the SWR is 2,132,848 people - 29% of the population of the country. 61% of the population of the area lives in the Sofia (capital) district. Population density - 105 pop./sq. km is significantly higher than the national average - 66.3 pop./sq. km. This is also due to Sofia (city) having an extreme density of 960 pop./sq. km.

The regional economy of the SWR is developing faster than the other regions of the country. The region is first in all key indicators of socio-economic development, which again is due to the capital. However, it has not reached the average level for EU-27 yet. GDP, created in the region, per capita amounted to 171.8% of the national average in 2010 and 75% of the EU-27. 64.6% of the total Foreign Direct Investments (FDI) in Bulgaria was carried out in the SWR, the value for Sofia (capital) exceeds the remaining five regions of NUTS 2 level combined. The economic structure of the region is characterized by the predominating share of the service sector at the expense of the shrinking sectors of industry and agriculture.

The employment rate of the population in the SWR aged 20-64 is higher than the national average - 69.2%, and the unemployment rate of the population aged 15-64 is lower than the national average and the EU-27 one - 8.3%.

The system of educational institutions in the SWR is the best developed in the country. The area has significant potential for development of innovation, especially in Sofia and Blagoevgrad. The R&D expenses amount to 1.03% of the regional GDP.

The contribution of the SWR to the tourist sector in Bulgaria is significant. The most significant untapped resources are the tourism potential of natural heritage (especially mineral water) and the cultural values. The area contains the Rila Monastery, the Boyana Church, the 'St. Alexander Nevski' Cathedral, the 'Sveti Georgi' Rotonda, the 'Sveta Sofia' basilica, the Rozhenki monastery, the 'Sveta Petka Bulgarska' church, the Kordopulov's House, Melnik, the sand pyramids of Melnik, Koprivshtitsa architectural and historical reserve, the Hisarlaka Fortress, the Krakra fortress, the Urvich castle, the Stobs pyramids, the Kovatchevitsa and Leshten architectural reserves, Vasil Levski monument and others. Nearly 50% of the mineral waters in the country are in the region. The cultural infrastructure is very well

„Свети Георги“, Базиликата „Света София“, Роженския манастир, Храм „Света Петка Българска“, Коргопуловата къща, Мелник, Мелнишките скални пирамиди, архитектурно-исторически резерват Копривищца, Крепостта Хисарлъка, Крепостта Кракра, Крепостта Урвич, Стобските пирамиди, Архитектурни резервати Ковачевица и Лещен, Паметника на Васил Левски и др. В района се намират близо 50% от минералните води в страната. Материалната база на културата е много добре изградена. Силно развит е бизнес, ски и балнеотуризмът.

ЮЗР е важен транспортен кръстопът. През територията на района преминават части от три от европейските транспортни коридори - №4, №8 и №10. Съществуващата връзка на ЮЗР със съседните страни се осъществява чрез осем гранично-контролни пропускателни пунктове. Районът е с най-голяма дължина на изградената железопътна мрежа в страната и е най-добре обслуженият с въздушен транспорт от районите на ниво 2 в България.

Изградеността на водоснабдителните мрежи в ЮЗР приближава максималната си величина - 99,1%. 100% е водоснабденото население в област София (столица). По дял на обслужваното от канализационни мрежи население - 88,2%, районът е на първо място сред районите от ниво 2. Делът на обслуженото от пречиствателни станции за отпадни води население е 73,7%, значително над средното за страната. Районът се характеризира и с най-висока информационна осигуреност сред районите от ниво 2 в страната, но сравнен със средното за ЕС-27 ниво все още изостава.

На територията на ЮЗР са регистрирани значителни стойности на антропогенно натоварване и влошено качество на атмосферния въздух. Поради интензивното икономическо развитие на района и функционирането на предприятията от тежката промишленост, на територията му се отчита замърсяване на околната среда с редица замърсители.

Същевременно делът на защитените зони по НАТУРА 2000 заема 39,5% от територията, като единствено ЮЗР е с по-висок дял. Горите представляват 47% от територията, тук попадат над 30% от площите на изолостните гори в страната. В границите на района се включват изцяло два от трите Национални парка в страната - НП „Рила“ и НП „Пирин“ и значателна част от третия - НП „Централен Балкан“, както и три от общо десетте природни парка в страната - ПП „Витоша“, ПП „Рилски манастир“, ПП „Беласица“, и части от ПП „Врачански Балкан“. Комплекси от климатични, геоложки и хидроложки условия в ЮЗР определя уникалната му флора и фауна, формиращи богато биологично разнообразие.

Наличието на квалифицирана работна ръка, благоприятното транспортно-географско положение, богатото природно и културно разнообразие, големият брой учебни заведения са предпоставка за ускорено развитие на района. Основна цел в развитието на ЮЗР ще бъде достигането на средното европейско ниво чрез устойчив растеж и диверсифицирана икономика, както и балансирано развитие на територията на района.

built. Business, skiing and spa tourism are highly developed.

The SWR is an important transport junction. The region is traversed by the three European transport corridors - No. 4, 8 and 10. The inland SWR connection with neighbouring countries is through eight border checkpoints. The region has the greatest length of railway network in the country and is best served by air in comparison to the NUTS 2 level areas of the country.

Construction of water supply systems in the SWR is approaching its maximum value of 99.1%. The supplied population in Sofia (city) is 100%. The region ranks first among NUTS 2 level regions on the % of population with access to mains sewerage - 88.2%. The share of population serviced by waste water treatment plants is 73.7%, well above the national average. The region is also characterized by the highest information provision among NUTS 2 level regions of the country, but compared to the EU-27 average level it still lags behind.

Significant levels of anthropogenic stress and poor air quality have been registered in the SWR. Due to intensive economic development of the region and the operation of heavy industry, environmental pollution with a number of pollutants has been reported.

The share of NATURA 2000 protected areas occupies 39.5% of the territory, with only the SCR (South Central Region) having a higher rate. Forests cover 47% of the territory. More than 30% of the coniferous forests of the country are here. Two of the three national parks in the country, the 'Rila' and 'Pirin' National Parks, lie fully within the area of the region, together with an insignificant part of the third one, the 'Central Balkan' National Park, as well as three of the ten nature parks in the country: 'Vitosha', 'Rila Monastery', Milena Bullock-Belasitsa' and parts of 'Vratsa Balkan'. The combination of climatic, geological and hydrological conditions in the SWR determines its unique flora and fauna that make up its rich biodiversity.

The availability of skilled labour, good transportation, the favourable geographical location, the rich natural and cultural diversity, and the large number of educational institutions are a prerequisite for accelerated development of the region. The main objective in the development of the SWR will be to reach the average European level through sustainable growth, diversified economy and balanced territorial development of the region.

DEVELOPMENT POTENTIAL

Development potential of the South West Region, listed in the National Strategy for Regional Development of the Republic of Bulgaria (2012-2022), concerns the following areas:

- The key strategic location of the region as regards European transport corridors, the border with three countries and the well-developed network of regional and local transport infrastructure are a potential for the development of cross-border, transnational and inter-regional cooperation
- The construction of the 'Struma' highway plays an important role in improving the connectivity of the region and enhances its economic value, especially in the south. The connection with the Republic of Macedonia through Kyustendil will play a similar role.
- The high accessibility to rail, the high density of primary roads and highways and the international airport of Sofia all support

ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Потенциалите за развитие на Югозападен район, посочени в Националната стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022 г.), са в следните сфери:

- Стратегическо и възлово разположение на района по направленията на европейските транспортни коридори, граница с три сръбски и добре развита мрежа от регионална и местна транспортна инфраструктура - потенциал за развитие на трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество;
- Изграждане на автомагистрала „Струма“ - с важна роля за подобряване на свързаността на района и за повишаване на икономическата значимост особено на южната му част. Подобна роля ще изиграе връзката през Кюстендил към Република Македония;
- Високата достъпност до железопътен транспорт, високата същотата на първокласни пътища и автомагистрала, както и наличие на международното летище София подкрепя развитието на бизнеса, търговията и туризма;
- Наличието на национален и европейски административен, икономически и културен център - столицата София, благоприятства икономическите и културни връзки и сътрудничеството;
- Висока степен на изграденост на социалната и инженерната инфраструктура и концентрация на висши училища и изследователски центрове - иновативен потенциал за регионалната икономика;
- Силна концентрацията на ресурси - финансови, материални и човешки в района на столицата и наличие на квалифицирани кадри в различните сектори на икономиката - привлекателен за развитие на иновации и бизнес район;
- Разнообразни климатични, геоложки и хидроложки условия, уникална флора и фауна, богато разнообразие на видове, съществува и природни местообитания, национални и природни паркове с голяма значимост на територията на района - неоеценим потенциал за развитие на туризма и за съхраняване на богато биоразнообразие с общоевропейско значение.

ВИЗИЯ

Югозападният район – национален еталон за балансирано развитие чрез интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж

ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Приоритет „Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика“

Регионалната икономика на ЮЗР продължава да се развива с по-бързи темпове в сравнение с останалите райони на страната. Стойността на произведения брутен вътрешен продукт по текущи цени в района през 2010 г. възлиза на 33 974 млн. лв., като ЮЗР създава 48,2% от БВП на страната. Област София (столица) произвежда 82% от БВП на района и 39% от националния БВП, докато за останалите области от района относителният дял в националния БВП е в рамките на 1-3,5%. Стойността на БВП на човек от населението в района е 16 078 лв. при среден показател за страната от 9 359 лв., като ЮЗР изпреварва с над два пъти следващия от останалите райони – Югоиз-

the development of business, trade and tourism.

- The presence of a national and European administrative, economic and cultural centre in the region (the capital - Sofia) favours its economic and cultural ties and cooperation.
- The high level of construction of the social and engineering infrastructure and the concentration of universities and research centres is an innovative potential for the regional economy.
- The strong concentration of resources, financial, material and human, in the capital and in the region and the availability of skilled workers in different sectors of the economy make the region attractive for the development of innovation and business.
- The variety of climatic, geological and hydrological conditions of the region, its unique flora and fauna, the rich variety of species, communities and habitats and the national parks of great significance, provide invaluable potential for the development of tourism and the conservation of biodiversity of European significance.

VISION

The South West Region - a national standard for balanced development through smart, sustainable and inclusive growth.

OBJECTIVES AND PRIORITIES FOR DEVELOPMENT

Priority 'Improving the competitiveness of the regional economy'

The regional economy of the SWR continues to grow faster than other regions. The value of GDP of the region at current prices in 2010 amounted to 33,974 million BGN, which makes the share of SWR 48.2% of GDP of the country. The district of Sofia (city) produces 82% of the region's GDP and 39% of national GDP, while the share of other districts in the region in national GDP is within 1-3.5%. The GDP per capita in the region was 16,078 BGN, with an average index for the country of 9,359 BGN. The SWR figure is more than twice the next in the list - the South East Region. The largest internal inequalities in this indicator are in the SWR. Both the Pernik and Kyustendil districts produce 4 times less GDP per capita than the Sofia (city) district.

The SWR is a leader in the distribution patterns of FDI, with a share of 64.6% of the total FDI in Bulgaria (for 2011). This is again due to the Sofia (city) district, whose values exceed the remaining five regions of NUTS 2 level combined. As of 31 December 2011 the amount of cumulative FDI attracted into the Sofia (city) district represents 86.3% of total FDI in the SWR and 53.5% of total FDI in the country.

In recent years, the changes in the economic structure of the SWR follow the trends in developed economies. The strong predominant share of services continues to grow at the expense of the shrinking sectors of industry and agriculture. In 2010 the services sector formed 76% of the total value added in the region. The industrial sector produced 22.5% of the regional added value and the contribution of the agriculture and forestry sectors was only 1.5% - the lowest of all NUTS 2 level regions. The share of SWR in GVA of the country is growing steadily and reached 48.2% in 2010. The area occupies a leading position among NUTS 2 level regions in the country. In the services sector the SWR produces 55.7% of the GVA of the country. In the industrial sector the figure is 36.8% and in the agriculture sector it is only 15%.

точния. Най-големите вътрешнорегионални неравенства по отношение на този показател са в ЮЗР, като всяка от областите Перник и Кюстендил произвежда 4 пъти по-малко БВП на човек спрямо област София (столица).

ЮЗР заема водещо място и в структурата на разпределението на преките чуждестранни инвестиции с относителен дял от 64,6% от всички ПЧИ за България (за 2011 г.). Това се дължи отново на област София (столица), чиято стойности надминават останалите пет района от ниво 2 взети заедно. Към 31.12.2011 г. размерът на ПЧИ с натрупване, привлечени в област София (столица) представлява 86,3% от всички ПЧИ в ЮЗР и 53,5% от всички ПЧИ в страната.

През последните години промените в икономическата структура на ЮЗР следват тенденциите на развитието в икономиката. Силно преобладаващият дял на услугите продължава да нараства за сметка на свиващите се сектори на индустрията и селското стопанство. През 2010 г. в сектора на услугите се формират 76% от съвкупната добавена стойност в района. В сектора на индустрията се произвеждат 22,5% от регионалната добавена стойност, а приносът на сектора на селското и горско стопанство е само 1,5% - най-нисък от всички райони от ниво 2. Относителният дял на ЮЗР в БДС на страната непрекъснато нараства и достига до 48,2% през 2010 г., като районът заема водещо място сред районите от ниво 2 в страната. В сектора на услугите ЮЗР създава 55,7% от БДС на страната, в сектора на индустрията – 36,8%, а в сектора на селското стопанство – едва 15%.

София е районът с най-силна икономика в страната. Това е най-големият промишлен център на България, като преобладаващо се дава на развитието на тежката промишленост. На територията на София има около 800 големи предприятия. В София са съсредоточени 75% от черната металургия, 50% от полиграфичната, 15% от електро-техническата и електронната промишленост, 14% от кожухарската и обувната промишленост на страната. Произвежда се химическа, текстилна и хранително-вкусова продукция. Отраслите строителство, търговия и транспорт са силно развити.

Профилът на икономиката на Софийска област е силно диверсифициран. Превес в областта има развитието на редица сектори на преработващата промишленост. Многогодишни традиции в общините, разположени в непосредствена близост до столицата, имат секторите: производство на хранителни продукти и напитки – „Koka Cola Хеленик Ботълинг Компани България“, птицекомби-

Sofia is the region with the strongest economy in the country. It is the largest industrial centre in Bulgaria, predominantly focused on the development of heavy industry. There are around 800 large enterprises in Sofia. Sofia houses 75% of the ferrous metallurgy, 50% of printing, 15% of the electrical and electronics industry and 14% of the leather and shoe industry of the country. Chemicals, textiles and food are produced. Construction, trade and transport are highly developed.

The economic profile of Sofia district is highly diversified. The manufacturing industry sector is highly developed. In municipalities located close to the capital, there are long-standing traditions in the following sectors: manufacture of food products and beverages - 'Coca-Cola Hellenic Bottling Company Bulgaria', 'Djiev' Poultry, 'Olimesa', 'Jimmy's', 'Kenar', 'Nova Brasilia', 'Niva' - Kostinbrod, 'Kraft Foods' Bulgaria, 'Parshevitza' Dairy, 'Svoqe' and 'Royal Foods' - Elin Pelin; production of textiles and clothing; leather processing and leather production - 'Euroleather' - Etropole; production of paper, paperboard and articles thereof - 'Sanitex' - Kostinbrod; printing - 'Multi-print' - Kostinbrod; production of chemicals and plastic products - 'Verila' - Elin Pelin; production of basic metals, computer and communication equipment, electronic products - 'Inco-tex', 'EPIQ Electronic Assembly', 'Siemens', 'Nisa', 'Microak', 'Pipelife' Bulgaria, 'Grammer' Botevgrad; sanitary ceramics - 'Bulsan' - Botevgrad. A unique high-tech production line for LED energy-saving lights operates in the Godech municipality. 'Riiski Len', the only Bulgarian producer of linen fabrics, is in the municipality of Samokov. In Bozhurishte there is the largest logistics centre in Bulgaria - 'Logistics Park Bozhurishte'.

The mining industry in the district is represented by enterprises, mainly in the sector of metal ore mining. The economy of the municipalities in the eastern part of the Sofia district (Pirdop, Mirkovo, Zlatitsa, Etropole and Chelopech) is dominated by metal ore mining, due to the presence of natural deposits of porphyry copper and gold-containing ores. 'Aurubis' Bulgaria, a plant for electro refined copper, is in the districts of Pirdop and Zlatitsa. In Chelopech there is 'Chelopech Mining' for the extraction and processing of copper-gold ores. In the Mirkovo municipality there is the 'Elatzite-Med' plant for the extraction and processing of porphyry-copper and gold-containing ores to produce copper concentrate. In Etropole there is the largest open-past mine in Bulgaria - 'Elatzite'. All the above companies are among the largest taxpayers and investors, not only for the region, but also throughout the country.

Electric and thermal energy production related to renewable energy sources is developing very fast in the district of Sofia. In the Svoqe municipality there are 9 Mini Hydro Power Plants, the 'Sreden Iskar Cascade HPP' project, for the production of elec-

Основни икономически показатели / Core Economic Indicators	БВП на глава от населението – лв.	ПЧИ с натрупване – хил. евро	Приходи от нощувки – хил. лв.
	GDP per capita in leva	Cumulative (FDI) in thousands of euro	Revenues from overnight stays in thousands of leva
Югозападен район / SouthWest Region	16 074	13 423 894	155 110
Благоевград / Blagoevgrad	6 032	257 517.3	37 400
Кюстендил / Kyustendil	5 316	25 891.6	3 794
Перник / Pernik	5 316	258 330.8	512
София / Sofia District	9 574	1 295 597.4	11 491
София (столица) / Sofia City	21 386	11 586 556.9	101 912

Източник: Национален статистически институт, Евростат / Source: National Statistical Institute, Eurostat

нат „Джиев,, „Олинеза,, „Джимис,, „Кенар,, „Нова Бразилия,, „Нива,, – в Костинброд, „Крафт Фуусс,, България и Мандра „Пършевица,, Свояе,, „Роял Фуусс,, Елин Пелин; производство на текстил, изделия от текстил и облекло; обработка на кожи и производство на кожени изделия – „Ебреле-дър,, „Етрополе; производство на хартия, картон и изделия от тях – „Санитекс,, Костинброд; печатна дейност – „Мултипринт,, Костинброд; производство на химични продукти и изделия от пластмаси – „Верил,, Елин Пелин; производство на основни метали, компютърна и комуникационна техника, електронни продукти – „Инкодекс,, „Елик Електроник Асембл,, „Сименс,, „Ниса,, „Микроак,, „Пайплайф,, България, „Грамер,, Ботевград; санитарна керамика – „Булсан,, Ботевград. В община Голямо Уникала високотехнологична линия за производство на светодиоди за енергоспестяващи осветителни тела. В община Самоков се намира единственият специализиран производител в България на ленени тъкани „Рилски лен,,. В община Божурище е разположен най-големият логистичен център в България – „Логистичен парк Божурище,,.

Добивната промишленост в областта е представена от предприятията основно в сектора добив на метални руди. Икономиката на общините от източната част на Софийска област – Пиргон, Мирково, Златица, Етрополе, Челопеч е доминирана от добивната промишленост – добив на метални руди, свързано с наличието на природни залежи от медно-порфирни и злато-съдържащи руди. В общините Пиргон и Златица се намира завода за електрорафинирана мед „Аурубис,, България. В община Челопеч е предприятието на „Челопеч Майнинг,, за добив и преработка на медно-златни руди. На територията на община Мирково се намира обогатителното предприятие „Елаците мед,, за добив и преработка на медно-порфирни и златосъдържащи руди за получаване на меден концентрат. В Етрополе пък е разположен най-големият открит рудник в България – „Елаците,,. Всички фирми, реализиращи тези производства, са сред най-големите данъкоплатци и инвеститори не само за областта, но и в цялата страна.

В Софийска област с динамични темпове се развива и производството на електрическа и топлинна енергия, свързано с възобновяемите енергийни източници. В община Свояе са изградени 9 МВЕЦ - проект „Каскада Среден Искър“ за производство на ток от водите на р. Искър. В община Ихтиман производството на екоенергия е представено с два фотоволтаични соларни парка. В проект са още няколко ветрогенераторни и соларни паркове и в други общини на областта, което показва голям потенциал на региона за производство на „зелена“ енергия.

По-големите предприятия в Кюстендилска област са в сферата на леката и преработващата промишленост. Химическата и фармацевтичната промишленост е представена от „Актавис,, Дупница, „Фарма,, „Фармистар,,; шивашката и текстилната промишленост – от „Мода Булита,, и „Велбжд,,; обувната – от „Дарис,, и „Весика,,; горвообработващата – от „Евростил,,. По-големи машиностроителни предприятия са „Торготерм,, „КЕМЕТ Електроник,,.

В регионалната икономика на област Перник са застъпени почти всички отрасли на материалното производство, като водеща роля има черната металургия - стомана

tricity from the waters of the river Iskar. In the Ihtiman municipality there are two photovoltaic solar parks for the production of eco energy. There are projects for some more wind farms and solar parks in other municipalities of the district, which shows the great potential of the region for 'green' energy production.

The largest companies in the district of Kyustendil are in the sphere of light industry. The chemical and pharmaceutical industries are represented by 'Actavis' - Dupnitsa, 'Pharma' and 'Pharmstar', the clothing and textile industries - by 'Moda Bulita' and 'Velbujd', the shoe industry - by 'Daris' and 'Vesika', and the wood processing industry - by 'Eurostill'. Some of the largest engineering enterprises are 'Torgoterm' and 'KEMET Electronics' Bulgaria.

Almost all manufacturing industries are present in the regional economy of the Pernik district. Ferrous metallurgy has the leading role - 'Stomana Industry', machine building and metal processing - 'Kolhida Metal', 'Pramet' (Ferromagnet), 'Solidus', 'ZGGM', 'Bestechnica' - Radomir 'Tehzko Mashinostroene' - Radomir, 'Mineralmash', 'Galco' and 'Radomir Metal Industries', electrical industry - 'Incoms Rectifiers', 'Lemi Trafo' and 'EMU', the chemical industry - by 'VETPROM' - , Radomir - veterinary products. The share of light industry is increasing represented by the clothing industry - 'Blue Point', 'Demo' and 'Arachne', and food industry - 'Kolbaso', 'Melbon', 'Sami-M', 'Vamid', 'Sanikons', 'Puratos' and 'Prokafin'.

With the exception of the 'Blagoevgrad BT' tobacco plant, there are very few industrial giants in Blagoevgrad. Some large employers are 'Medica' - Sandanski - a manufacturer of pharmaceuticals, 'Pirintex' - Gotse Delchev - clothing production, brewing 'Pirinsko Pivo' brewery - Blagoevgrad, 'Pirinplast' - Gotse Delchev - manufacturer of plastic products, the 'Strumatex' textile factory - Blagoevgrad and 'Pirinhart' - Razlog - pulp and paper production. Tobacco is one of the main sources of income for the region. The earliest vegetables are grown in Petrich and this is the only region in Bulgaria where kiwifruit is grown.

Development of R&D. By 2020, the share of R&D investment of the GDP of the region is to reach 2.5%.

The cost to research and development activities in 2010 amounted to 349.9 million BGN, which represents 83% of the total R&D expenditure of the country. There is significant potential for innovation in Sofia and Blagoevgrad with regards to the concentration of universities and the large number of students in these centres. Compared to the rest of the NUTS 2 level regions in the country, as of the end of 2010, with a value of 1.03%, SWR was close to national commitments under the EU 'Europe 2020' strategy and its National Reform Programme of the Republic of Bulgaria (2013-2015) with regards to the share of expenditure on R&D of GDP.

To stimulate innovative research activity the main interventions will be aimed at building the appropriate infrastructure: business incubators (at least one in each district in the region), research centres for advanced technologies (in Sofia and Blagoevgrad), technology transfer centres, technology parks, and improving the quality of human resources and the number of employees in high-tech industries. Measures will be taken to improve the access to finance for high-tech and export-oriented companies and the regulatory framework to stimulate innovation activity.

индъстри,, машиностроителната и металообработващата промишленост – „Колхида метал,, „Прамет,, (Ферромагнит), „Солидус,, „ЗГТМ,, „Бесттехника,, Рагомир, „Техко машиностроене,, Рагомир, Минералмаш,, „Галко,, „Рагомир Метал Индъстриъз,, електротехника – „Инкомс,, – производство на токоизправители, „Лемитрафо,, „ЕМУ,, химическата - „Ветпром,, Рагомир – производство на ветеринарно-медицински препарати. Нараства дялът на леката промишленост - шивашка, представена от „Блу-пойнт,, „Демо,, „Арахни,, и хранително-вкусовата – представена от „Колбасо,, „Мелбон,, „Сами-М,, „Вамид,, „Сани Конс,, „Пуратос,, „Прокафин,,.

С изключение на пютюневия завод „Благоевград БТ,, промишлени гиганти в област Благоевград почти липсват. По-големи работодатели са „Медика,, Сангански – производител на лекарствени средства, „Пиринтек,, Гоце Делчев – производство на облекло, пивоварната „Пиринско пиво,, Благоевград, „Пиринпласт,, Гоце Делчев – производител на пластмасови изделия, текстилната фабрика „Струматекс,, Благоевград, „Пиринхарт,, Разлог – производство на целулоза и хартия. Отглеждането на пютюн е сред основните източници на доход за региона. В Петрич се раждат най-ранните зеленчуци, тук единствено в България се отглежда киви.

Развитие на научно-изследователската и развойна дейност. До 2020 г. дялът на инвестициите в НИРД от БВП на района да достигне 2,5%

Стойнността на разходите за научно-изследователска и развойна дейност през 2010 г. възлиза на 349,9 млн. лв., което представлява 83% от всички разходи за НИРД на страната. Значителен потенциал за развитие на иновациите има в София и Благоевград, предвид концентрацията на висши учебни заведения и голям брой студенти в тези центрове. В сравнение с останалите райони от ниво 2 в страната, към края на 2010 г. със стойност от 1,03% ЮЗР е най-близо до поетия национален ангажимент по Стратегията на ЕС „Европа 2020“ и съответната Национална програма за реформи на Република България (2013-2015 г.) относно разходите за НИРД като дял от БВП.

За стимулиране на иновативната активност и научните

There are plans to support the research and applied work in universities and scientific organizations.

Technological innovation and energy efficiency in SMEs

As of the end of 2011 the highest concentration of all types of businesses among NUTS 2 level regions in the country is in the SWR - 37% to 44% for the different sized groups of enterprises. In recent years micro-enterprises with up to 9 employees have constituted a constant share of about 90%. Small businesses account for 7 to 9.5%, average ones - about 1-2% and large companies (over 250 employees) are below one percent. The largest volume of investments in fixed assets in the SWR for 2011 is accounted for in economic activity by 'Trade, repair of motor vehicles and motorcycles, transportation, storage and postal services, hospitality and restaurant management' - 26.7% of the total for the region, followed by investments in 'Mining, manufacturing and other industries, water supply, sewerage, waste management and recycling' at 21.1% and 'Real estate operations' at 18.7%.

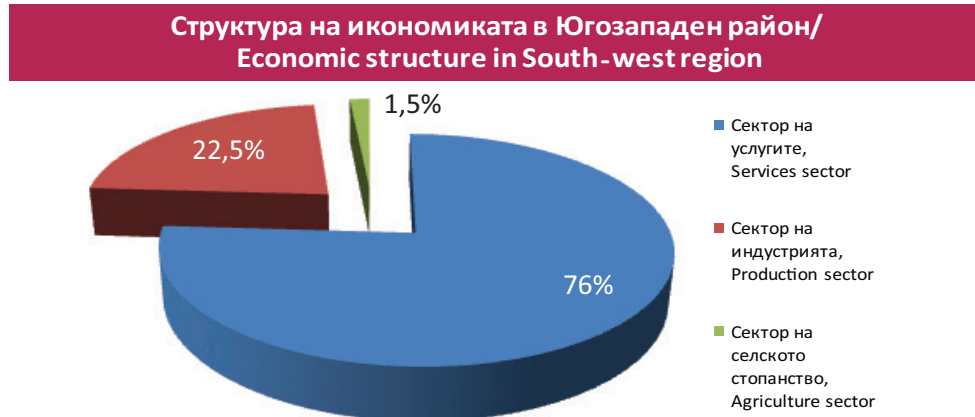
Support will be given to proposals for technological innovation of SMEs and implementation of new effective (including energy) technology in their work, and cluster development. There are outstanding prerequisites for creating clusters in ICT, engineering, microelectronics, industrial digital systems, wood processing, mining industry and others. The specific vanguard of Sofia Electric Industrial Cluster (EVIC) brings together about 50 companies with a mission to introduce electro-mobility.

Improving business infrastructure in the industrial zones

Actions will focus on both the renovation of old and construction of new industrial zones in addition to the construction of related infrastructure - road infrastructure, water systems, electrical and gas supply and systems for broadband internet.

Utilization of the potential for local tourism

The SWR contribution to the tourism sector in Bulgaria is considerable. The share of nights spent in the region in 2012 amounted to 14.2% of overnight stays in the country, and revenues from nights reached 18.5% of total revenue for the country. The region retains its third place in NUTS 2 level regions after

Източник БВП: Институт за пазарна икономика, 2009 г. / Source GDP: Institute for market economy

изследвания основните интервенции ще бъдат насочени към изграждане на подходяща инфраструктура – бизнес инкубатори (поне по един във всяка област в района), изследователски центрове за върхови технологии (в София и Благоевград), центрове за технологичен трансфер, технологични паркове, както и към повишаване на качеството на човешкия ресурс и на броя на заетите във високотехнологичните отрасли. Ще се предприемат мерки за подобряването на достъпа до финансиране за високотехнологичните и експортно ориентирани фирми и на регулаторната рамка за стимулиране на иновационната активност. Предвижда се подкрепа за научно-изследователската и приложната дейност в университетите и научните организации.

Технологично обновяване и енергийна ефективност в МСП

Към края на 2011 г. най-голяма концентрация от всички видове предприятия сред районите от ниво 2 в страната има в ЮЗР - 37% до 44% от различните групи по големина предприятия. Постоянен дял от около 90% през последните години представляват микропредприятията с персонал до 9 души. Малките предприятия съставляват 7-9,5%, средните – около 1-2%, а големите (с персонал над 250 души) са под един процент. Най-голям обем инвестиции в ДМА за ЮЗР през 2011 г. се отчитат в икономическата дейност „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство“ – 26,7% от общите за района, следвани от инвестиции в „Добивна, преработваща и груда промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ с 21,1% и „Операции с недвижими имоти“ с 18,7%.

Подкрепа ще получат проекти за технологично обновяване на МСП и за внедряване на нови, ефективни (вкл. енергийно) технологии в работата им, както и за развитие на кластерите. Съществуват изявени предпоставки за създаване на кластери в областта на ИКТ, машиностроенето, микроелектрониката, индустриалните цифрови системи, дървообработката, добивната индустрия и др. Специфичен авангард за София е индустриален кластер Електромобили (ИКЕМ), обединяващ около 50 фирми с мисия да въведат електромобилността.

Подобряване на бизнес инфраструктурата в индустриалните зони

Действията ще се насочат към обновяване на стари и изграждане на нови индустриални зони. Предвижда се изграждане на прилежаща инфраструктура – пътна инфраструктура, ВиК системи, електро и газоснабдяване, системи за широколенков интернет.

Оползотворяване на местния туристически потенциал

Приносът на ЮЗР към туристическия сектор на България е значителен. Делът на реализираните нощувки в района през 2012 г. възлиза на 14,2% от нощувките в страната, а приходите от нощувки достигат 18,5% от общия раз-

the SER (South East Region) and NER (North East Region). The tourist infrastructure is concentrated in the capital, in the other district centres, in the mountains and spa resorts. Outside Sofia, the most developed and renovated resorts are Borovets, Bansko and Sandanski. They offer year-round accommodation and have an infrastructure for skiing tourism, which is in the process of renewal and development.

Recreation, tourism and cultural potentials of the SWR are extremely rich and varied. The region has 7,348 immovable cultural properties which constitute 25% of the real cultural values in the country. The following European cultural corridors go through its territory: the Western Trans-Balkan corridor, the Via Diagonalis / Via Militaris corridor, the European roads of Jewish Heritage and the Green Belt. About 50% of the cultural monuments of national importance are located in the SWR. They include the 'St. Alexander Nevski' cathedral, the 'Sveti Georgi' rotonda, the 'St. Sofia' basilica, the Rozhenski monastery, the 'Sveta Petka Bulgarska' church, the Banya Bashi Mosque, the Sofia synagogue, the Kordopulov's house, Melnik, the Melnik sand pyramids, Koprivshitsa architectural and historical reserve, the Hisarlaka fortress, the Krakra fortress, the Urvich castle, the Stobs pyramids, the Kovachevitsa and Leshten architectural reserves, the monument of Vasil Levski etc. Monuments of world importance are the Boyana church (Sofia) and the Rila monastery (Kyustendil). There are many fortified buildings, public, religious and residential buildings from all historical periods which have been discovered and opened to the public. Valuable pieces of art and culture are preserved and exhibited in museums in the region.

Against the backdrop of a rich complex of natural and cultural heritage in the SWR stands the unique resource of mineral water, the potential of which has not been fully utilized. The area contains nearly 50% of the mineral water in the country. There are 63 mineral water deposits which are relevant to the economic development of the region - in Ovcha Kupel and in Knyazhevo , residential areas, in Gorna Banya, Sandanski, Garmen Ognyanovo, Sapareva Banya, Belchin Banya, Kyustendil, Bankya and others. The temperature of the mineral water varies from 17°C to 102°C. The valley of the river Struma is one of the most interesting areas on the Balkan Peninsula, rich in thermal water. Here there are 39 independent or related sources of thermal water, 17 of which are not yet exploited.

The 'formula' for the success of regional tourism for the last two decades remains unchanged: 'Business - ski - spa tourism'. The amount of nights spent in the business centre (Sofia), in the ski centres (Samokov and Bansko) and in the spa centre (Sandanski) forms 85% of the total for the area. Outside resorts, accommodation facilities are provided by family hotels, guest houses and private rooms, while the mountain huts and shelters are in poor condition. In national parks, visitor infrastructure is built along the routes of ecotourism.

The area is host to many annual festivals ('sabori'), including international ones, and the town of Pernik is listed as one of the European festival cities. One of the biggest festivals in the country, established as a movement for the protection and promotion of traditional Bulgarian culture and folklore, is the National Festival of Bulgarian Folklore in Koprivshitsa, in the district of Sofia. The SWR also annually holds 'Pirin Songs' in the town of Sandanski, 'Stanchinarski Igr'i (Stanchinarski Games)' - in

мер на приходите за страната. Туристическата инфраструктура е концентрирана в столицата, в останалите областни градове, в планинските и балеоложките курорти. Извън София, най-развити и обновени са курортите Боровец, Банско и Сандански. Те предлагат цялогодишно настаняване и разполагат с инфраструктура за ски туризъм, която е в процес на обновяване и развитие.

Рекреационно-туристическият и културен потенциал на ЮЗР е изключително богат и разнообразен. На територията на района има 7348 бр. недвижими културни ценности - 25% от недвижимите културни ценности в страната. През територията му преминават европейските културни коридори: Западният транс-балкански коридор, Диагоналният коридор Via Diagonalis/Via Militaris, Европейските пътища на еврейското наследство, Зеленият пояс. Около 50% от недвижимите паметници на културата от национално значение се намират в ЮЗР. Тук са разположени Катедрален храм „Свети Александър Невски“, Ротондата „Свети Георги“, Базиликата „Света София“, Роженския манастир, Храм „Света Петка Българска“, Бяна Баша Джамя, Софийската синагога, Коргопуловата къща, Мелник, Мелнишките скални пирамиди, архитектурно-исторически резерват Копривщица, Крепостта Хисарлъка, Крепостта Кракра, Крепостта Урвич, Стобските пирамиди, Архитектурни резервати Ковачевица и Лещен, Паметника на Васил Левски и др. Паметници със световно значение са Боянската църква (София) и Рилски манастир (Кюстендил). Разкрити и експонирани са множество крепостни строежи, обществени, култови и жилищни сгради от всички исторически периоди. В музеите и музейните сбирки на района са запазени и експонирани ценни образци на изкуството и културата.

На фона на богатите комплекси от природно и културно наследство в ЮЗР изтъква уникалният ресурс от минерални води, чиито потенциал още не е изцяло усвоен – в района се намират близо 50% от минералните води в страната. Находищата на минерални води, които имат практическо значение за икономическото развитие на района, наброяват 63 бр. – в Овча купел, Княжево, Горна Бяна, Сандански, Гърмен, Огняново, Сапарева баня, Белчин баня, Кюстендил, Баня и др. Температурата на минералните води се движи от 17°C до 102°C. Долината на р.Струма е една от най-интересните области, богати на термални води, на Балканския полуостров. Само там има 39 самостоятелни или свързани находища на термални води, 17 от които все още не се експлоатират.

Установила се през последните две десетилетия «формула» на регионален туризъм остава непроменена: «бизнес – ски – балео туризъм». Обемът на реализираните нощувки в бизнес центъра (София), ски центровете (Банско и Самоков) и балео центъра (Сандански) формира 85% от общия за района. Извън курортите, настаняемата база е представена от множество семейни хотели, къщи и стаи за гости, докато планинските хижи и заслони са в лошо състояние. В националните и природните паркове е изградена посетителска инфраструктура по маршрутите за екотуризъм.

В района ежегодно се провеждат множество фестивали (събори), включително с международно участие, а град

Petrich, the 'Babugerski' International Festival of Masks and Games in Simitli, the Festival of Survakars Games in Breznik, the 'Starchevata' New Year Carnival in the town of Razlog, the 'Surva' International Festival of Masquerade Games in Pernik, the Municipality Spring Festival 'The Valley of Masks' in the village of Kovachevitsa, the 'Yuzhen Gerdan' municipal folk festival in Petrich, the 'Nishavski Horovod' international folklore festival in Dragoman, the 'Peonia' folklore festival in the town of Bozhurishte, the 'Mezhdru Tri Planini' folklore festival in Bansko, the 'Ot Tran Po Ubavo Nema' national festival of Bulgarian folk dance clubs' in the town of Tran, the 'Pautalia' international folklore festival in Kyustendil, the 'S Pesnite na Setri Biserovi (With the Songs of the Biserovi Sisters)' international folklore festival in Sandanski, the 'Na Armane s Tapane' national festival of traditional dances in the town of Razlog, the 'Srebarna Pafita' international folklore festival in Kyustendil, the festival of the male folk groups in Razlog and others.

Intangible Cultural Heritage in the SWR is equally varied. Bistrishkite grandmothers were included in the UNESCO list of the Intangible Cultural Heritage of Humanity in 2005.

The material basis of cultural institutions in the region is well developed. It holds the seat of all national cultural institutes. Library and community centre networks are active and highly developed.

The main effort will be focused on the development of different forms of tourism for which there are suitable conditions in the region: cultural, historical, skiing and all forms of winter tourism, rural educational tourism, ecotourism, spa and wellness tourism, golf tourism and others. Stimulation of spa and wellness tourism in Sofia is especially appropriate. This can be combined with the opportunities that the capital offers for business and congress tourism as well as the opportunities for golf tourism based on established courses in Pravets, Sofia and Bansko.

In order to utilize the tourist resources, support will be granted to initiatives and projects for preservation, protection and improvement of the quality of tourist resources, improvement of the access and the adjacent technical infrastructure, the promotion of natural and cultural heritage and marketing of local tourist products. The formation of regional tourist clusters will be encouraged as well as partnerships between local and regional tourist associations and municipalities.

Development of a competitive agricultural sector

The SWR has unique natural and climatic features for the development of agriculture. Kyustendil is a highly developed district for fruit. The features of soil and climate determine the exceptional taste of the fruit, which is characterized by the higher solid content and fruit flavours than fruit in the rest of Europe. 70% of the orchards in this area contain cherry trees, 26% apples and the rest plums and sour cherries. The number of farms in the Blagoevgrad district is the largest compared to other districts in the country. The district specializes in the production of tobacco, potatoes, tomatoes, peaches and grapes. Sofia District is one of those with the largest share of utilized agricultural area in Bulgaria. The land is suitable for growing potatoes.

Initiatives and projects aimed at promoting the development of organic farming will be supported, as well as the production of

Перник, където се провежда Международен фестивал на маскарадните и зери „Сурва“, е включен в списъка на Европейските фестивални градове. Един от най-големите събори в страната, утвърдил се като движение за опазване и популяризиране на българската традиционна култура и фолклор, е Националният събор на българското народно творчество в Копривищца, Софийска област. В ЮЗР ежегодно се провеждат също и: „Пирин пее..“, гр. Сангански, Станчиначарски и зери - град Петрич, Международен фестивал на бабуверските маски и и зери - град Симитли, Преглед на сурвакарските и зери - град Брезник, Новозодищен кукерски карнавал „Старчевата“ - град Разлог, „Общински пролетен фестивал „Долината на маските“ - с.Ковачево, Общински събор на народното творчество „Южен зърган“ - град Петрич, Международен фолклорен фестивал „Ншиавски хоробог“ - град Драгоман, Фолклорен фестивал „Леония“ - град Божурище, Фолклорен фестивал „Между три планини“ - град Банско, Национален фестивал на клубовете за български народни танци „От трън по-убаво нема“ - град Трън, Международен фолклорен фестивал „Пауталиа“ - град Кюстендил, Международен фолклорен фестивал „С песните на сестри Бисерови“ - град Сангански, Национален фестивал на традиционните хора „На армане с тълпане“ - град Разлог, Международен фолклорен фестивал „Сребърна лф-та“ - град Кюстендил, Фестивал на мъжките фолклорни групи - град Разлог и др.

Нематериалното културно наследство в ЮЗР също е многообразно. Бистришките баби са включени в списъка на ЮНЕСКО за шедеврите на нематериалното културно наследство на човечеството през 2005 г. Материалната база на културните институции в района е добре изградена. Тук е седалището на всички национални културни институции, библиотечната и читалнищата мрежа са действащи и силно развити. Основните усилия ще бъдат насочени към развитие на различни форми на туризъм, за които има подходящи условия в района – културно-исторически, ски и всички форми на зимен туризъм, селски познателен туризъм, екотуризъм, спа и балане туризъм, голфтуризъм и др. Особено подходящо е стимулирането на баланеологията и спа-туризма в София, което може да се комбинира с възможностите, които столицата предлага за бизнес и конгресен туризъм и с възможностите за голфтуризъм на база на изградените игрища в Правец, Банско и София.

С цел оползотворяване на туристическите ресурси подкрепя ще получат инициативи и проекти за съхраняване, опазване и подобряване на качествата на туристическите ресурси, подобряване на достъпа и на прилежащата техническа инфраструктура, популяризиране на природното и културно наследство и маркетинг на регионални туристически продукти. Ще се насърчава формирането на регионални туристически кластери и на партньорства между регионални и местни туристически асоциации и общини.

Развитие на конкурентоспособен аграрен сектор

ЮЗР съхранява уникални природо-климатични комплекси за развитие на земеделието. Област Кюстендил е силно развит овощарски район. Особеностите на почвата и климата определят изключителните вкусови качества

products with high added value, in the sustainable management of natural resources, through innovation, rehabilitation and modernization of irrigation infrastructure and others.

Priority 'Development of the technical infrastructure'

Improvement of the regional and local transport infrastructure

As of 31 December 2011, the Regional Road Network of the SWR included 138 km of motorways, 608 km of class I roads, 619 km of class II roads and 1,940 km of class III roads, which together account for 17% of the regional road network in the country. With the 2011 opening of the 'Lyulin' motorway, the total length of roads in the Regional Road Network in the SWR increased by 19 km. RRN density in the area is 0.163 km/sq. km and is lower than the national average of 0.175 km/sq.km. The network of first-class roads (highways and Class I) does not cover the territory of the region evenly. The average density of first class roads in the SWR is 0.037 km/sq. km and is higher than the national average (0.030 km/sq. km). Sofia district is best served, as all Class I roads and highways that provide communications and access to the capital pass through it. Blagoevgrad and Kyustendil districts are not serviced by highways, which determines the lower level of transport services there. The density of the roads of regional significance in the area is 0,126 km / sq. km, which, together with that of the South East Region is the lowest for the country. This regional network is essential for the mountainous and border areas in the region, which are generally less well served by roads of a higher class.

The sections of the 'Trakia', 'Hemus' and 'Struma' highways, together with E-79 road as part of the European transport corridor No. 4, and E-871 road as part of corridor No.8 are of great importance for the integration of the SWR into the national and European road network. The section of road E-80 from Kalotina to Sofia is part of Corridor No.10, and the one from Sofia to Svilengrad - part of corridor No.4. The district of Sofia (capital) houses the intersection of three European transport corridors - No. 4, 8 and 10. The road infrastructure along them is of varying technical parameters and it is not in good operating condition everywhere.

Land connection of the SWR with neighbouring countries is provided through the following border checkpoints: with Serbia - Kalotina, Strezimirovtsi, and Oltomantsi; with Macedonia - Gueshevo, Stanke Lisichkovo, and Zlatarevo; and with Greece - Kulata and Iinden.

The South West Region has the greatest length of railway network in the country - 885 km, representing 21.7% of the national railway system. The region is unevenly provided with railway transport as the developed railway network is located primarily in the northern half and in the southwest. The density of the railway network in the region is the highest in comparison with other regions in the country - 44.3 km/1,000 sq. km (36.9 km /1,000 sq.km average for Bulgaria). Best served by rail is the district of Sofia (capital) - 150.6 km/1000 sq. km and this fact has had a major influence on the processes of spatial concentration and overall development. The lowest figure is Blagoevgrad - 24.5 km/sq km. The main railway lines serving the SWR are: the 'Dragoman-Sofia-Plovdiv' (ETC No. 10 and 4), the sub-Balkan railway 'Sofia-Karlovo-Burgas', the railway lines 'Sofia-Gorna

на плововете, които се отличават с най-високо сухо съдържание и плодови аромати в сравнение с произведените плодове в Европа. От общините градини около 70% заемат черешите, 26% - ябълки и остатъкът заемат сливи и вишни.

Най-голям е броят на земеделски стопанства в област Благоевград в сравнение с останалите области в страната. Областта е специализирана в производството на тютюн, картофи, домати, праскови, грозде. Софийска област е една от областите с най-голям относителен дял на използвана земеделска площ в България, като земите са подходящи за отглеждане на картофи.

Ще се подкрепят инициативи и проекти, насочени към насърчаване развитието на биологичното земеделие, производството на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси чрез възбуждане на иновации, възстановяване и модернизирание на хидромелиоративната инфраструктура и др.

Приоритет „Развитие на техническата инфраструктура“

Подобряване на регионалната и местна транспортна инфраструктура

Към 31.12.2011 г. РПМ на ЮЗР включва 138 км автомагистрала, 608 км пътища I клас, 619 км пътища II клас и 1940 км пътища III клас, които общо съставляват 17% от пътищата от РПМ в страната. С откриването през 2011 г. на автомагистрала „Люлин“ общата дължина на пътищата от РПМ в Югозападния район се увеличава с 19 км. Гъстотата на РПМ в района е 0,163 км/кв.км и е по-ниска от средната за страната – 0,175 км/кв.км. Мрежата на пътищата от висок клас (автомагистрала и пътища I клас) не покрива равномерно територията на района. Средната гъстота на първокласните пътища и автомагистралите в Югозападен район е 0,037 км/кв.км и е по-висока от средната за страната (0,030 км/кв.км). Най-добре е обслужена Софийска област, тъй като през територията ѝ преминават всички пътища I клас и автомагистрала, които осигуряват комуникациите и достъпа до столичния град. Територията на областите Благоевград и Кюстендил не е обслужена от автомагистрала, което като цяло определя по-ниско ниво на транспортно обслужване. Гъстотата на

Oryahovitsa-Varna ' and 'Sofia-Kyustendil-Gueshevo'(ETC No. 8), and 'Vidin-Sofia-Kulata'(ETC No. 4).The above-mentioned railway lines, specified as part of the ETC railroads, carry the integration of the region with the railway network of the country and of south-eastern Europe.

The SWR is best served by air in comparison with NUTS 2 level regions of the country. By access to flights, the region is in the group of European regions with up to 250 flights a day. A large part of the regions located on the periphery of the EU have similar characteristics. Sofia Airport, the largest airport in the country, is in the SWR. The airport is extremely important to ensure access to air transport in the North Central and South Central regions, as well as serving the tourist traffic to the ski resorts in the South Western part of the country. In 2010 and 2011, the airport recorded a 5% increase in passengers and 4% growth in cargo and mail annually. In 2011 it served approximately 3.47 million passengers, an increase of over 50% during the period 2006-2011. This trend ranks Sofia Airport among the fastest-growing airports in Europe.

Interventions in the field of transport infrastructure will be focused on completing the 'Struma' highway, the Kalotina-Sofia motorway construction, reconstruction of the Sofia - Kyustendil - Gueshevo road, and building the 'Rila' fast link. Reconstruction and rehabilitation of the II and III class roads is planned to ensure continuity of the urban network and connections with the major transport corridors, including the building and rehabilitation of the road network in the peripheral southern and western part of the region and in the catchment of the river Mesta. Priority criteria will include the provision of improved access to public services such as education, health, administrative services, culture, tourist sites, industrial centres and other major development projects in the region.

The modernization of the railway infrastructure of the SWR will continue, which is of regional, national and transnational importance. Among the priority projects are expected to be the modernization of the following railway lines: 'Sofia - Dragoman', 'Sofia - Plovdiv', 'Vidin - Sofia' and 'Sofia - Pernik - Radomir'. There will also be a complete reconstruction of the Central Railway Station in Sofia and its grounds.

A priority infrastructure project of great importance to the city of Sofia is the extension of the Sofia underground.

Основни демографски показатели/ Core Demographic Indicators	Брой на населението – души	Коефициент на заетост на населението 15-64 г. - %	Коефициент на безработица на населението 15-64 г. - %	Дял на населението с висше образование - % от населението на възраст над 7 г.
	Population size measured in number of people	Employment rate for population 15 - 64 years in %	Unemployment rate for population 15- 64 years in %	Proportion of people with a higher-education degree as % of the population aged over 7 years
Югозападен район/ SouthWest Region	2 132 848	65.1	8.3	27.7
Благоевград/ Blagoevgrad	323 552	65.4	10.5	14
Кюстендил/ Kyustendil	136 686	57.9	14.4	14.8
Перник/ Pernik	133 530	61.7	10.0	14.2
София/ Sofia District	247 489	59.6	6.5	12.3
София (столица) /Sofia City	1 291 591	66.9	7.3	36.8

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

пътшицата с регионално значение в района е 0,126/кв.км., която наред с тази на Югоизточен район е най-ниска от всички райони. Тя има особена важност за планинските и гранични територии в района, които като цяло са по-слабо обслужени от пътна мрежа от висок клас.

Най-голямо значение за интегрирането на ЮЗР в националната и европейската пътна мрежа имат участъците от АМ „Тракия“, „Хемус“ и „Струма“, път Е-79 като част от европейския транспортен коридор №4, път Е-871 като част от коридор №8. Участъкът от път Е-80 от Калотина до София е част от коридор №10, а от София до Свиленград – част от коридор №4. На територията на област София (столица) се пресичат три от европейските транспортни коридори – № 4, № 8 и № 10. Пътната инфраструктура по направление им е с различни технически параметри и не навсякъде е в добро експлоатационно състояние.

Сухопътната връзка на ЮЗР със съседните страни се осъществява чрез следните гранично-контролни пропускателни пунктове: със Сърбия – Калотина, Стрезимировци, Олтоманци; с Македония – Поешево, Станке Лисичково, Златарево; с Гърция – Кулата, Илинден.

Югозападният район е с най-голяма дължина на изградената железопътна мрежа в страната – 885 км, които съставляват 21,7% от жп мрежата на страната. Територията на района е неравномерно обслужена от железопътния транспорт, като изградената жп мрежа е разположена предимно в северната половина и в югозападната част. Гъстотата на жп мрежата на района е най-висока в сравнение с останалите райони в страната – 44,3 км/1000 кв.км (36,9 км/1000 кв.км средно за България). Най-добре обслужена с жп транспорт е област София (столица) – 150,6 км/1000 кв.км и този факт е оказал съществено влияние върху процесите на териториална концентрация и цялостно развитие. С най-нисък показател е област Благоевград – 24,5 км/кв.км. Основните жп линии, обслужващи територията на Югозападния район са участъците от главните жп линии „Драгоман-София-Пловдив“ (ЕТК №10 и 4), подбалканската жп линия „София-Карлово-Бургас“, жп. линиите „София-Г.Оряховица-Варна“ „София-Кюстендил-Поешево“ (ЕТК №8) и „Видин-София-Кулата“ (ЕТК №4). Посочените като части на ЕТК жп линии осъществяват интеграцията на района с железопътната мрежа на страната и на Югоизточна Европа.

Югозападният район е най-добре обслуженият с въздушен транспорт от районите на ниво 2 в страната. По достъп до полети районът е в групата на европейските райони с брой на полетите до 250 на ден. С такава характеристика са голяма част от районите, разположени в периферните части на ЕС. На територията на ЮЗР се намират най-голямото летище в страната - летище София. Летището има изключително голямо значение за осигуряването на достъпа до въздушен транспорт на районите Северен централен и Южен централен, както и за обслужването на туристическия трафик до зимните курорти в югозападната част на страната. През 2010 г. и 2011 г. летището отчита по 5% ръст на пътниците и по 4% ръст на товарите и поща на годишна база. През 2011 г. са обслужени около 3,47 млн. пътници, което представлява растеж от над 50% в рамките на периода 2006-2011 г. Този тенден-

An opportunity for the development of the regional transport infrastructure is the maintenance and development of the narrow-gauge line between Velingrad and Dobrinishte and its extension to the town of Gotse Delchev, and the development of smaller airports of regional significance, such as the airport near Gotse Delchev and the airport in the village of Kondofrei (Radomir municipality).

Improvement of water supply and sewerage infrastructure

By the end of 2011, construction of water supply systems in the SWR approached its maximum value of 99.1%. The population on the main water and sewerage network in the district of Sofia (capital) is 100%. The lowest value is that of Blagoevgrad - 95.7%. The region has significant water resources, but this is not enough to ensure continuous water supply. Much of the water supply networks are obsolete, and water distribution losses in 2010 exceeded 55%. The population on limited water regimes is 0.8%, the largest share is in the Sofia district - 6.2%.

By share of the population serviced by the sewerage system, by the end of 2011, the region was the first among NUTS 2 level regions, at 88.2%. The highest degree of service is in the district of Sofia (capital) - 95.6%. For the other 4 districts this percentage is between 75% and 79%. There are large disparities between large urban centres and the small towns and villages. The share of the population serviced by waste water treatment plants in the SWR at the end of 2011 was 73.7%, well above the national average of 55.7%. The district of Sofia (capital) is in the most favourable position again - 95.5%, and the worst - the districts of Blagoevgrad and Sofia, where the share of the population connected to Hydropower Plants is respectively 26.3% and 28.2%.

The most significant and pressing problem that will be addressed is the replacement of old water networks and reducing the loss of drinking water. Absolute priority will be settlements with inadequate water supply or quality deviations. Construction and reconstruction of sewerage networks and waste water treatment plants is the second priority of the sector, followed by construction of the required WWTP.

Improving the system for management of solid household waste

The organization of waste collection and transportation is a problem which is almost solved in the region. The proportion of the population serviced by waste collection systems in the SWR was 99.3% (2011) compared to an average of 98.9% for the whole country. In 2011 the total amount of waste collected from the serviced areas in the country was 2,727 thousand tonnes, 28.7% of which was from the SWR (783 thousand tonnes) There are 6 landfills built and in operation in the region: Gorna Malina, Petrich, Sandanski, Gotse Delchev, Kostinbrod and Botevgrad. A significant problem is the lack of capacity of the landfills for the disposal and storage of waste in Sofia (city). Additional building and optimization of the waste management systems is planned for the region. Projects for separate waste collection will be supported, as well as the construction of facilities for recycling and elimination of the hazard of household waste, construction of facilities for the composting of biodegradable waste, landfills for construction waste and recycling facilities for it, and the staged closure of old municipal landfills and others.

ция нарежда летище София сред най-бързо развиващите се летища в Европа.

Интервенциите в областта на транспортната инфраструктура ще бъдат насочени към доизграждане на автомагистрала „Струма“, изграждане на автомагистрала Калотина-София, реконструкция на път София – Кюстендил – Поешево, изграждане на скоростен път „Рила“. Планира се реконструкцията и рехабилитацията на пътищата от II-ри и III-ти клас, осигуряващи свързаността на селищата мрежа и връзките с основните транспортни коридори, вкл. доизграждане и рехабилитация на пътна мрежа в периферната южна и западна част на района, както и във водосбора на р.Места. Критериите за приоритетност ще включват осигуряването на подобрен достъп до местата за предоставяне на публични услуги като образование, здравеопазване, административни услуги, култура, туристически локализации, индустриални центрове и други важни за развитието на района обекти.

Ще продължи модернизацията на ж.п. инфраструктурата в ЮЗР, която има регионално, национално и наднационално значение. Сред приоритетните проекти се очаква да бъдат модернизация на ж.п. линиите: „София – Драгоман“, „София – Пловдив“, „Видин – София“, и „София – Перник – Рагомир... Превиджда се и цялостна реконструкция на сградата на Централна ж.п. гара – София и прегаровото пространство.

Приоритетен инфраструктурен проект с голямо значение за град София е разширението на софийското метро, превидждащо изграждане на третия метродиаметър.

Възможност за развитие на регионалната транспортна инфраструктура са поддържането и развитието на теснолинейната линия Велинград-Добриница, както и потен-

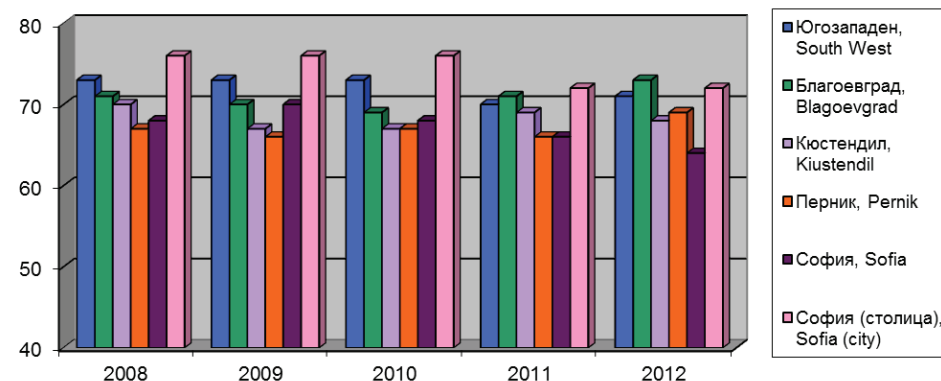
Expansion of the gas-transmission network and use of renewable resources. By 2020 the share of renewables in final energy consumption is to reach 17%

The SWR has potential for development and application of renewable energy sources: hydro, wind and solar energy. Suitable sites for wind farms are mainly mountain ridges. Conditions are favourable for the development of small hydro power plants in the mountainous parts of the region. Places where solar energy can also be used to efficiently produce electricity include the Struma river valley, near the border with Greece. Electricity produced by renewable energy sources in the SWR in 2010 amounted to 1,013,633 thousand kWh, representing 17.5% of the electricity produced from renewable energy sources in the country. Facilities for the production of renewable energy in the region at the moment are mostly water: hydro and pumped storage HPP.

The SWR electricity infrastructure is well constructed and in relatively good condition. The routes of the main gas pipelines to Sofia and Pernik and transit pipelines to Macedonia and Greece cross the region. Projects for the development and expansion of the gas-distribution network are being implemented in some municipalities and residential areas in the region.

Wider introduction and use of renewables in the SWR region is one of the main objectives related to the sustainable development of the region. In order to improve the ecological status of the region, planned measures and activities are aimed at increasing the share of electricity production from renewable energy sources in the region and the recovery of energy from solar, water and wind power and geothermal energy. Completion of the gas-distribution network in the region is planned.

**Коефициент на икономическа активност в Югозападен район за периода 2008-2012 г. в %
Economic activity coefficient for the South West Region for the period 2008-2012, %**

циалното ѝ продължение до гр. Гоце Делчев. Разглеждам се и възможности за развитието на по-малки летища с регионално значение, като летището край Гоце Делчев и летището при с.Кондофрей (община Радомир).

Подобряване на водоснабдителната и канализационната инфраструктура

Към края на 2011 г. изградеността на водоснабдителните мрежи в ЮЗР наближава максималната си величина – 99,1%. Водоснабденото население в област София (столица) е 100%. Най-нисък е дялът на обслуженото население в област Благоевград – 95,7%. Районът разполага със значителен воден ресурс, но това не е достатъчно за безпроблемно водоснабдяване. Голяма част от водоснабдителните мрежи са амортизирани, а загубите при преноса на вода през 2010 г. надвишават 55%. Населението, засенато от режим на водоснабдяване е 0,8%, като най-голям е дялът му в Софийска област – 6,2%.

По дял на обслужваното от канализационни мрежи население към края на 2011 г., районът е на първо място сред районите от ниво 2 с 88,2%. Най-висока е степенята на обслуженост в област София (столица) – 95,6%. За останалите 4 области дялът се колебае около 75% до 79%. Наблюдават се големи диспропорции между големите градски центрове и малките населени места. Дялът на обслуженото от пречиствателни станции за отпадни води население в ЮЗР към края на 2011 г. е 73,7%, значително над средното за страната – 55,7%. В най-благоприятно положение отново е област София (столица) – 95,5%, а в най-неблагоприятно – областите Благоевград и Софийска, където дялът на населението, свързано с ПСОВ е съответно 26,3% и 28,2%.

Най-машабен и належащ проблем, на който ще се търси решение, е подмяната на амортизирани водопроводни мрежи и намаляване на загубите на питейна вода. Абсолютен приоритет ще бъдат населените места с недостатъчно водоподаване или отклонения от качеството. Изграждането и реконструкцията на канализационни мрежи и ПСОВ е вторият приоритет на сектора, следван от изграждането на необходимите ПСПВ.

Усъвършенстване на системата за управление на ТБО

Организацията по сметосъбирането и сметоизвозването е почти решен проблем в района. Дялът на населението, обслужено от системи за организирано сметосъбиране в ЮЗР е 99,3% (2011 г.), при средно 98,9% за страната. През 2011 г. от общо събраното от обслужваните населени места на територията на страната количество битови отпадъци от 2727 хил. т., 28,7% са в ЮЗР (783 хил. т.) В района са изградени и в експлоатация 6 регионални гена – в Горна Малина, Петрич, Сандански, Гоце Делчев, Костинброд и Ботевград. Съществен проблем е алсата на капачието на сметниците за депониране и съхраняване на отпадъците в София (столица). Предвижда се доизграждането и оптимизирането на системите за управление на отпадъците в района. Ще се подкрепят проекти за разделно събиране на отпадъците, изграждане на съоръжения за

Development of information and communication technology to provide broad access, high quality and wide use

The SWR has the highest information support among NUTS 2 level regions in the country, but compared with the average for the EU-27 level, the area is still lagging. The share of households with Internet access in the SWR reached 59% in 2012 (the average for the country was 51% and for the EU-27 the figure was 73%). There are differences in the degree of development of the various districts and municipalities in the region. Fast Internet access is available in the larger urban centres. In small towns and villages the penetration of IT is lower, as is the quality of services provided. Since the provision of broadband services is more economically profitable to develop in densely populated areas, the periphery of the region remains without information infrastructure, and the population have little chance to take advantage of distance learning opportunities, information and electronic services. To overcome these differences, broadband connectivity is intended to be provided in the first place for the needs of government agencies and public institutions such as town halls, community centres, schools, etc. and free wireless zones around public buildings and institutions will be implemented. Public computer facilities with wireless access around them will be built in settlements in the rural areas and/or internet access will be provided in community centres etc.

Priority 'Protection and improvement of the environment'

Reduction of the sources of air pollution

The SWR is defined as a geographic area with significant amounts of anthropogenic load and degraded air. Due to intensive economic development of the region and the operation of heavy industry, there is a complex account of environmental pollution with a number of pollutants. Their harmful influence is most pronounced in Sofia, Pernik, Pirdop, Zlatitsa, Chelopech, Elin Pelin and Bobov Dol. In the region there are some of the most urbanized areas in the country, which generate significant dust pollution. There is an increase of pollution levels in the municipalities which the highly congested roads go through.

In order to reduce the sources of air pollution an improvement of the condition of the streets and pavements is planned for the whole region, as well as improving the throughput of the transport and communication systems of the cities (especially Sofia) and the restriction of air emissions of harmful substances from industrial sites. It is expected that with the implementation of the Integrated plan for urban regeneration and development that contain environmental projects, there will be an appreciable improvement in the air quality in the region in the next few years. The large-scale introduction of electro-mobility and the development of electric transport in cities will also be supported.

Improvement of natural disaster risk management, restoration of disturbed areas and prevention of erosion

The condition of surface water in the region is poor. Heavily polluted areas in the watersheds of the rivers Struma and Iskar have been reported.

Soils are in good ecological condition in terms of nutrient reserves and pollution with heavy metals and metalloids. As regards heavy metals pollution, the intensity has decreased

оползотворяване и обезвреждане на битови отпадъци, изграждане на съоръжения за компостиране на биоразградими отпадъци, изграждане на гена за строителни отпадъци и съоръжения за рециклирането им, екоплатно закриване и рекултивация на стари общински гена и др.

Разширяване на газопреносната мрежа и ползването на ВЕИ. До 2020 г. дялът на ВЕИ в крайното енергийно потребление да достигне 17%

В ЮЗР има потенциал за развитие и прилагане на ВЕИ - водна, вятърна и слънчева енергия. Подходящите места за изграждане на вятърни генератори са главно по планинските била. Благоприятни са условията за изграждане на малки ВЕЦ в планинските части на района. Местата, където слънчевата енергия също може да се използва за ефективно производство на електричество са по долините на река Струма, в близост до границата с Гърция. Произведената електрическа енергия от ВЕИ в Югозападен район през 2010 г. възлиза на 1 013 633 хил. кВтч, което представлява 17,5% от произведената електрическа енергия от ВЕИ общо за страната. Изградените мощности за производство на енергия от ВЕИ в района към момента са предимно водни – ВЕЦ, МВЕЦ и ПАВЕЦ.

Електроенергийната инфраструктура на ЮЗР е с добра изграденост и в сравнително добро състояние. На територията на района преминават части от трасетата на магистралните газопроводи към София и Перник и транзитните газопроводи към Македония и Гърция. Проекти по изграждане и разширяване на газоразпределителната мрежа се изпълняват в някои от общините и населените места на територията на района.

По-широкото използване и навлизане на възобновяемите източници в ЮЗР е една от основните цели, свързани с постигането на устойчиво развитие на района. С цел подобряване на екологичното състояние на територията на района планираните мерки и дейности са насочени към увеличаване гена на производството на електрическа енергия от възобновяеми източници в района и оползотворяване на енергия от слънчеви, водни и вятърни електроцентрали, геотермална енергия. Планира се доизграждане на газоразпределителната мрежа.

Развитие на информационно-комуникационните технологии за осигуряване на повсеместен достъп, високо качество и широко ползване

Югозападният район се характеризира с най-висока информационна осигуреност сред районите от ниво 2 в страната, но сравнен със средното за ЕС-27 ниво районът все още изостава. Дялът на домакинствата с достъп до Интернет в ЮЗР достига 59% през 2012 г. (при средно за страната 51% и средно за ЕС-27 – 73%). Наблюдават се различия в степенята на развитието за различните области и общини в рамките на района. Достъпът до високоскоростен Интернет е осигурен в по-големите градски центрове. В малките градове и селата степенята на проникване на информационни технологии е по-ниска, както и качеството на предоставяните услуги. Тъй като предостояването на широколентни услуги от икономическа гледна точка е по-рентабилно да се развива в гъсто

greatly, primarily due to limited production activity. Pollution or destruction of the soil is much localized.

59.33% of the territory in the SWR was rated as moderately to highly susceptible to water erosion and 20.91% of average erodibility.

Activities aimed at building infrastructure to prevent flooding and landslides will be encouraged, as well as developing a warning system for the risks of natural disasters, rehabilitation of areas damaged by mining etc.

Conservation and maintenance of biodiversity in protected areas

The protected areas spread over 8.98% of the territory of the region. Natura 2000 protected sites occupy 39.5% of the territory, with only the South Central Region having a higher rate. By decisions of the Council of Ministers, 28 protected sites for the conservation of wild birds have been adopted, together with 43 protected areas under the Habitats Directive, which are situated wholly or partly within the territory of the South West Region.

The combination of climatic, geological and hydrological conditions in the SWR determines the unique flora and fauna that make up its rich biodiversity. The region includes the whole territory of two of the three national parks in the country - the 'Rila' and 'Pirin' National Parks and a small part of the third one - the 'Central Balkan' National Park, as well as the territories of three of the ten nature parks in the country - 'Vitoshka', 'Rila Monastery' and 'Belasitsa', and also parts of the 'Vratsa Balkan'. 20 reserves and managed reserves are announced together with 70 natural landmarks.

It is envisaged that a number of activities be implemented aiming at the preservation and sustainable use of the natural habitat types of the species within the SWR. Environmental education and upbringing is an important factor.

Sustainable management of forests

Forests occupy 47% of the territory of the SWR, accounting for more than 30% of the area of coniferous forests in the whole country. The total area of forestland in the SWR is 879,821ha; 408,478 ha (46.5%) of which are coniferous and 471,343 ha (53.5%) deciduous. The multifaceted use of forests suggests many directions for development and future activities: an increase of the forested areas, an improvement of the forest infrastructure through construction of new roads and improvement of the existing forest roads as well as building erosion control facilities, an improvement of the sustainability and health of the forests including their adaptability to climate changes and anthropogenic stresses, preservation and restoration of the components of biological and landscape forest diversity, development and utilization of the forests' tourist potential, development of a competitive forestry industry, creation of legal and organizational conditions for the sustainable use of medicinal plants, mushrooms and berries etc.

Priority 'Increasing the competitiveness of human resources and improvement of the urban environment'

Increasing the competitiveness of human resources. By 2020

населените райони, периферията на района остава без инфраструктурна инфраструктура, а населението – без шанс да се възползва от дистанционните възможности за обучение, информация и електронни услуги. За преодоляване на тези различия се предвижда осигуряване на широколентовата свързаност на първо място за нуждите на държавни ведомства и обществени институции като кметства, читалища, училища и др., създаване на свободни безжични зони около обществени сгради и институции. В населените места в селските райони ще се изграждат обществени компютърни зали, безжични зони около тях и/или ще се осигури интернет достъп в читалищата и др.

Приоритет „Опазване и подобряване на състоянието на околната среда“

Редуциране на източниците на замърсяване на въздуха

ЮЗР е определен като географско пространство със значителни стойности на антропогенно натоварване и с влошени качества на атмосферния въздух. Поради интензивното икономическо развитие на района и функционирането на предприятията от тежката промишленост, на територията му се отчита замърсяване на околната среда с редица замърсители. Тяхното вредно влияние е най-силно изразено в София, Перник, Пирдоп, Златица, Чelopeч, Елин Пелин и Бобов дол. В района са разположени и едни от най-урбанизирани територии в страната, в които се генерира значително прахово замърсяване. Наблюдава се забавишение на определени стойности на замърсяване в общините, през които преминават силно натоварените транспортни артерии.

С цел редуциране на източниците на замърсяване на въздуха повсеместно в района се планира подобряване на състоянието на улчиците и тротоарни настилки и на пропускателната способност на транспортно-комуникационните системи на градовете (особено на София), както и ограничаване на изпусканията в атмосферния въздух емисии на вредни вещества от промишлените обекти. Очаква се с реализация на ИПГВР, които съдържат екологични проекти, в следващите години осезателно да се подобри качеството на атмосферния въздух в района. Подкрепя ще получи и масовото навлизане на електромобилността, както и развитието на електротранспорта в големите градове.

Подобряване на управлението на риска от природни бедствия, възстановяване на нарушени терени и предпазване от ерозия

Състоянието на повърхностните води в района е незадоволително. Установени са силно замърсени речни участъци по водосборите на реките Струма и Искър.

Почвите са в добро екологично състояние, както по отношение на запасеност с биогеенни елементи, така и по отношение замърсяването с тежки метали и металоиди. По отношение замърсяването с тежки метали се констатира, че интензивността е намаляла силно в резултат преди всичко на ограничената производствена дейност. Замърсяването или унищожаването на почвената покривка има

the proportion of graduates in the area is to reach 50% in the 30-34 age group, the unemployment rate is to be reduced to 5%, employment is to increase to 80% and the share of early school leavers is to be reduced to 3.5%

In comparison to the other NUTS 2 level areas in the country, the general demographic development indicators of SWR are more favourable. The major contributor to the leading position of the region is the capital, Sofia, which attracts many young people with its competitive labour market and favorable conditions for life, with the result that 17.7% of the total population of the country live in Sofia.

The SWR is the largest of the six regions in Bulgaria by population - 2,132,848 people as of 01 February 2011, which is 29% of the population of the country. During the period 2001-2011 the population of the SWR was the only one that showed an increase, of 1.7%, but this was due to the population influx to the capital, while other areas have negative population growth. In terms of population at district level there is a clear imbalance in the SWR. The population of the district of Sofia (city) at the beginning of 2011 was 1,291,591 people, which represents 61% of the population of the region. The population of the other four districts of the SWR is 841,257, which constitutes 39% of the population of the region. The average population density as of 01 February 2011 in the SWR was 105 people/sq. km which is significantly higher than the national average of 66.3 people/sq. km.

The population growth in the SWR follows the country's general negative trends and continues to be negative (-7,123 people or -3,3‰ to -37,412 people or -5,1‰ for Bulgaria in 2011), but at least the region has the lowest value from all NUTS 2 level regions in the country. There is also an ongoing process of population aging. The proportion of the population aged 65 and over in the SWR is 19.3%, which is above the national average of 18.5%. The proportion of the population aged under 15 is 12.5%, which is lower than the national average of 13.2%. It is an alarming fact that 10 of the 52 municipalities in the region have lost more than 20% of their population over the last 10 years.

The SWR system of educational institutions is the best developed in the country. At the end of 2011 there were a total of 670 educational institutions in the region. The network included 512 comprehensive schools, 99 vocational schools and 24 universities and specialized high schools. In the academic year 2012/2013, the SWR claimed 21.5% of all kindergartens in the country (445), covering 68,649 children. A serious problem in the capital is the shortage of childcare places. All the SWR municipalities provide primary education. There are vocational schools for level II and III professional qualifications in all parts of the region, while art schools are only found in the district of Sofia (city). 27.6% of those who completed primary school in the country in 2012 and 28.8% of those with secondary school education are in the SWR. On the basis of universities per 1 million inhabitants, as of 31 December 2011, the region retained its first place in the country, with a value of 11.3 (for the country - 6.0).

In practice, the national commitments in the National Reform Programme of the Republic of Bulgaria (2013-2015) in relation to the implementation of the EU 'Europe 2020' strategy, for the

локален (точков) характер. 59,33% от територията в ЮЗР е оценена като средно голямо податлива на водна ерозия, а 20,91% е със средна податливост на ерозиране. Ще се стимулират дейности, насочени към изграждане на инфраструктура за предотвратяване на наводнения и свлачища, изграждане на системи за ранно предупреждение за опасността от природни бедствия, рекултивация на нарушените от миннодобивна дейност терени и др.

Опазване и поддържане на биоразнообразието на защитените територии

Делът на защитените територии е 8,98% от територията на района. Защитените зони по НАТУРА 2000 заемат 39,5% от територията, като единствено ЮЦР е с по-висок процент. С решения на Министерски съвет са приети 28 защитени зони по Директивата за опазване на гуйвите птици и 43 защитени зони по Директивата за местообитанията, които изцяло или частично попадат в територията на Югозападния район.

Комплексът от климатични, геоложки и хидроложки условия в ЮЗР определят уникалната му флора и фауна, формирани богато биологично разнообразие. В границите на района се включват изцяло териториите на гвта от националните парка в страната – НП „Рила“, НП „Пирин“, и незначителна част от третия – НП „Централен Балкан“, както и териториите на три от общо десетте природни парка в страната - ПП „Витоша“, ПП „Рилски манастир“ и ПП „Беласица“, и части от ПП „Врачански Балкан“. Обявени са 20 резервата и поддържани резервата и 70 природни забележителности.

Предвижда се прилагането на редица дейности, насочени към запазване и устойчиво ползване на типове природни местообитания на биологичните видове на територията на ЮЗР. Важен фактор е екологичното образование и възпитание.

Устойчиво управление и стопанисване на горите

Горите в ЮЗР заемат 47% от територията на района, като тук попадат над 30% от площите на изолостните гори в страната. Общата площ на горските територии в ЮЗР е 879 821 ха, от които 408 478 ха (46,5%) са изолостни гори и 471 343 ха (53,5%) са широколистни гори. Многоаспектното ползване на горите предполага и много насоки за развитие и бъдещи действия: увеличаване на

reduction of early school leavers to 11% by 2020, has already been achieved in the SWR. In 2011 the share of early education and training leavers (18-24 years of age) in the SWR amounted to 3.6%, with an average of 12.8% for the country. There is a similar trend in the proportional indicator of the population aged 30-34 with higher education. With a national commitment to 36% in 2020, by 2011 the SWR proportion was already 41% (compared to the national average of 28%). Typical for the region is the high concentration of universities in the capital, with the rest located in Blagoevgrad, Botevgrad and Pernik.

The healthcare system in the SWR is relatively the most well developed in the country and, as a whole, it covers the needs of the population in the region. In the region, at the end of 2012, there were 96 hospitals with a total capacity of 13,789 beds. Outpatient care consists of 523 centres such as diagnostic consultative centres, dental centres, medical diagnostic and technical laboratories (126 beds), and health services are also available in 42 other medical centres and hospitals (834 beds). Much of the health care network is concentrated in Sofia (city) and Casualty needs to be decentralized and moved closer to the major residential areas and the capital.

In the SWR districts social services are provided by 457 certified suppliers - individuals and legal entities registered under the Commercial Law. Their regional distribution is generally uneven. The majority of them (369) operate in Sofia. Access to social services in the peripheral municipalities and villages is very limited.

In 2010 the SWR was first among the NUTS 2 level regions in terms of total income per person from a household with a value of 4,173 BGN. The trend of increasing the importance of salaries as a main source of income continues. Over 50% of total household income is made up of salaries. The average annual salary is the highest compared to the other NUTS 2 level regions in the country – 9,572 BGN.

As of 31 December 2012, the employment rate of the SWR population aged 20-64 was 69.2%, which was higher than the national average of 63% and the EU-27 - 68.5%. For the period 2008-2012 the rate dropped by 8.3 percentage points. Despite the decline for the entire period the SWR ranks first among NUTS 2 level regions in the country. In the different districts the employment rate (for pop. aged 15-64) ranged from 66.9% for the district of Sofia (capital) to 57.9% in the Kyustendil district. The national target for the employment rate of the population aged 20-64, set out in the 'Europe 2020' strategy in the National Reform Programme (2013-2015), in 2009 reached (76.4%) in

Основни инфраструктурни показатели/ Core Infrastructure Indicators	Дял на населението, обслужено от водоснабдителна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от канализационна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране - %
	Share of population covered by water supply infrastructure in %	Share of population covered by sewerage infrastructure in %	Share of population covered by an organised waste collection system in %
Югозападен район/ South West Region	99,1	88,2	99,3
Благоевград/ Blagoevgrad	95,7	77,7	98,7
Кюстендил/ Kyustendil	99,5	75,2	98,7
Перник/ Pernik	98,3	78,9	99,1
София/ Sofia District	99,1	74,9	96,8
София (столица)/ Sofia City	100,0	95,6	100,0

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

залесените площи; подобряване на горскостопанската инфраструктура чрез изграждане на нови и подобряване на съществуващи горски пътища и съоръжения за борба с ерозията; подобряване на устойчивостта и здравословното състояние на горите, вкл. адаптивността им към климатичните промени и антропогенните напоявания; опазване и възстановяване на компонентите на биологичното и ландшафтното разнообразие в горите; развитие и използване на туристическия потенциал на горите; развитие на конкурентоспособна горска индустрия; създаване на нормативни и организационни условия за устойчиво използване на лечебни растения, гъби и горски плодове и др.

Приоритет „Повишаване конкурентоспособността на човешките ресурси и подобряване качествата на урбанизираната среда“

Повишаване конкурентоспособността на човешките ресурси. До 2020 г. дялът на висшите в района да достигне 50% в групата 30-34 г., безработицата да се намали до 5%, заетостта да се увеличи до 80%, а дялът на преждевременно напусналите училище да се регулира до 3,5%

В сравнителен план с останалите райони от ниво 2 в страната, показателите за общо демографско развитие на ЮЗР са по-благоприятни. Основен принос за водещото място на района има столицата, която привлича много млади хора с конкурентния си пазар на труда и благоприятни условия за жизнена кариера, поради което в София живее 17,7% от общото население на страната.

ЮЗР е най-големият от шестте района в България по брой население - 2 132 848 души към 01.02.2011 г. - 29% от населението на страната. През периода 2001-2011 г. населението единствено на Югозападен район отбелязва нарастване - с 1,7%, но това е благодарение на столицата (в резултат на механичното движение към нея), докато останалите области са с отрицателен естествен и механичен прираст. В разпределението на населението на областно ниво в ЮЗР съществува ясно изразен дисбаланс. Населението на област София (столица) към началото на 2011 г. е 1 291 591 г., което представлява 61% от населението на района. В останалите четири области, взети заедно, живеят 841 257 души или 39% от населението на района. Средната гъстота на населението към 01.02.2011 г. в ЮЗР е 105 г./кв.км., което е значително по-високо от средното за страната – 66,3 г./кв.км.

Естественят прираст на населението следва общите за страната трайни негативни тенденции и продължава да е отрицателен (-7 123 души или -3,3% спрямо -37 412 души или -5,1% за България за 2011 г.), но все пак с най-ниска стойност от всички райони от ниво 2. Налице е и продължаващ процес на застаряване на населението. Относителният дял на населението на 65 и повече години в ЮЗР е 19,3%, което е над средното за страната – 18,5%. Дялът на населението на възраст под 15 г. е 12,5% и е по-нисък от средния за страната – 13,2%. Тревожен факт е, че 10 от общо 52 общини в района са загубили по над 20% от населението си за последните 10 години.

the SWR, but the typical general negative trend for the country keeps the region away from the target. The unemployment rate of the population aged 15-64 in the SWR in 2012 was 8.3% which was lower than the national average of 12.3% and the EU-27 - 10.5%. The highest rate is in the Kyustendil district - 14.4%, the lowest - in the district of Sofia (capital) - 7.3% and in the district of Sofia - 6.5%.

In order to increase the competitiveness of the human resources in the region, targeted actions in several directions will be undertaken:

- Improvement of the quality of education and training, as well as the compliance with the labour market through: modernization of the education system, and the strengthening of links between educational institutions and the research and business sectors.
- Improvement in the access to employment and job quality through: facilitating mediation and mobility support for job seekers, prioritizing youth employment, access to lifelong learning, support for the adaptability of workers and enterprises to globalization, and support for the self-employed.
- Reduction of poverty and promotion of social inclusion through: increasing access to education, health and social services, integration of marginalized groups, and support for social enterprises.
- Modernization of institutions (connected with the labour market, social inclusion and health), and enhancement of their capacity through: new forms of services ('one-stop' electronic service), training of employees, improving professional capacity and motivation, improving the coordination between institutions, and building unified information systems etc.

Integrated urban regeneration and development

The SWR consists of 952 settlements, with 48 cities/towns and 904 villages. It includes the largest city in the country - Sofia (1,291,591 people). Some larger cities include Pernik (97,181), Blagoevgrad (77,441), Kyustendil (60,681), Petrich (54,006), Dupnitsa (44,988) and Sandanski (40,470). Medium-sized cities are Samokov (38,089), Botevgrad (33,175), Gotse Delchev (31,236), Elin Pelin (22,841), Svoge (22,363), Radomir (20,896) and Razlog (20,598).

By 2011 the rate of urbanization in the SWR was 83.1% and was the highest in the country.

In line with the National Spatial Development Concept of the Republic of Bulgaria (2013-2025) the cities within the region are classified as follows:

- In level 1 - the capital - Sofia - a centre of European importance for the national territory - 1.
- In level 3 - Medium and medium-sized cities - centres of regional importance - Pernik, Kyustendil, Blagoevgrad, Dupnitsa, Petrich - 5.
- In level 4 - Small towns with micro-regional importance within the group of municipalities - Svoge, Samokov, Ihtiman, Kosteneets, Elin Pelin, Pirdop, Zlatitsa, Etropole, Kostonbrod, Botevgrad, Slivnitsa, Breznik, Radomir, Bansko, Razlog, Sandanski, Gotse Delchev and Tran.
- In level 5 - Many small towns and villages - centres of local importance to the territory of the relevant municipalities.

For the capital, as a centre of European importance, further

Системата от образователни институции в Югозападния район е най-добре развита спрямо останалите райони в страната. Към края на 2011 г. на територията на района са разположени общо 670 образователни институции, като мрежата обхваща 512 общообразователни училища, 99 професионални гимназии и 24 университета и специализирани висши училища. През учебната 2012/2013 г. в ЮЗР се намират 21,5% от всички детски градини в страната (445 бр.), като са обхванати 68 649 деца. Съществен проблем в столицата е недостигът на места в детските заведения. Във всички общини на ЮЗР има възможност за завършване на основно образование. Професионални училища II и III степен на професионална квалификация има във всички области на района, докато училища по изкуствата има само в област София (столица). 27,6% от лицата, завършили основно образование през 2012 г. и 28,8% от тези, завършили средно образование в страната, са в ЮЗР. По показателя брой университети на 1 млн. жители към 31.12.2011 г. районът запазва първото си място в страната със стойност 11,3 (за страната – 6,0).

На практика, поемият национален ангажимент в Националната програма за реформи на Република България (2013-2015 г.), във връзка с изпълнението на Стратегия „Европа 2020“ на ЕС за регулиране на преждевременно напусналите образователната система го 11% към 2020 г., в ЮЗР вече е постигнат. Относителният дял на рано напусналите образование и обучение (18-24 навършени години) в Югозападен район през 2011 г. възлиза на 3,6%, при средно за страната 12,8%. Подобна е тенденцията в динамиката на показателя относителен дял на населението на възраст 30–34 г. с висше образование – при национален ангажимент 36% към 2020 г., още през 2011 г. в ЮЗР този дял е 41% (при средно за страната 28%). Характерна за района е високата концентрация на висши училища в столицата, а останалите се намират в градовете Благоевград, Ботевград и Перник.

Системата на здравеопазването в ЮЗР е сравнително най-добре развита в страната и като цяло покрива нуждите от здравна помощ на района. Към края на 2012 г. на територията на района се намират 96 болнични заведения с капацитет общо 13789 легла. Извънболничната помощ разполага с 523 заведения – диагностично-консултативни центрове, стоматологични центрове, медуко-диагностични и технически лаборатории (със 126 легла), като здравни услуги се предлагат и в 42 други здравни и лечебни заведения (с 834 легла). Голяма част от здравната мрежа се концентрира в област София (столица), като е необходимо спешната помощ да се децентрализира, като се подобри до големите квартали и столицата.

В областите на ЮЗР социални услуги се предоставят от 457 доставчици с действателни удостоверения за социални услуги – физически лица, регистрирани по Търговския закон и юридически лица. Тяхното разпределение на областен принцип е неравномерно. Преобладаващата част от тях осъществяват дейност на територията на област София (столица) – 369 бр. Достъпът до социални услуги в периферните общини и селата е силно ограничен.

През 2010 г. ЮЗР е на първо място сред районите от ниво 2 по общ доход на лице от домакинството със стойност

stimulation of quality intensive development and limitation of extensive development are envisaged. It has the potential to move to a higher category of the Metropolitan European Growth Area (MEGA). There is not a city in the second hierarchical level in the SWR. Cities of the third hierarchical level are fairly evenly spread over the region. They have the function to complement and balance the big cities (in this case - Sofia) to reduce the effect of mono-centric development in the districts and regions. Blagoevgrad is a main point of support in the valley of the Struma river. It has the potential to develop into an upper second level city. Level 4 cities/towns play a crucial role for the peripheral rural areas, by providing jobs and basic public services to more than one municipality. Sandanski and Gotse Delchev have the potential to develop to level 3.

The most urbanized area in the SWR and nationwide is Sofia - a stark contrast to the general background. Blagoevgrad belongs to the group of highly urbanized areas as well. In these cities plans include modernization of the basic infrastructure, building the information society infrastructure, development of technology and innovation transfer, applied scientific research and development, higher education, sectors which generate growth in line with environmental protection and cultural heritage, development of cultural institutions, improvement of urban development and the quality of the urban environment.

Peripheral, less urbanized areas in the SWR include the level 3 towns of Pernik, Kyustendil, and Dupnitsa together with the level 4 ones: Sandanski and Gotse Delchev. These towns adopt the role of engines for regional development and should have a positive influence on the surrounding backward rural territory. Building a modern economic base, encouraging entrepreneurship, modernizing the infrastructure, creating sustainable jobs and using specific local potential are some of the priorities in the plans for them.

The border municipalities in the SWR are Godech, Dragoman, Tran, Treklyano, Kyustendil, Nevestino, Blagoevgrad, Simitli, Kresna, Strumyani, Sandanski, Hadzhidimovo and Satovcha. They are serviced by one-way infrastructure when there is not a border checkpoint there and their poor transport accessibility limits the course of the normal development processes. The main goal will be building an infrastructure that provides a good standard of living and increasing socio-economic activity in order to overcome the depopulation tendencies. Most of the border municipalities in the western and southern borders of the SWR can be categorized as mountainous.

The main axes of urban development in SWR are the following transport directions:

- Dragoman - Sofia - Plovdiv, Sofia - Pleven - Ruse and its deviation Sofia - Lovech - Veliko Tarnovo - Shumen - Varna. Their collection in the capital is natural and reasonable. Apart from its benefits associated with the concentration of different types of transport, it also hides some flaws and brings the need for finding both shortcuts and alternative routes.
- Sofia - Blagoevgrad - Kulata. The activation of this axis will improve the links of the capital with the northern and southern 'towns - centres', and can seriously support the intention of stimulating the towns of Vidin and Blagoevgrad situated in both peripheral areas of western Bulgaria.

The secondary development axes are in the following directions:

от 4 173 лв. Продължава тенденцията за увеличаване на значението на работната заплата като основен източник на доход – над 50% от общия доход на домакинствата се формира от работната заплата. Средната работна заплата е най-висока в сравнение с останалите райони от ниво 2 - 9 572 лв. годишно.

Към 31.12.2012 г. коефициентът на заетост на населението в ЮЗР на възраст 20-64 г. е 69,2% - по-висок от средния за страната - 63% и за ЕС-27 – 68,5%. За периода 2008-2012 г. коефициентът спада с 8,3 пункта. Въпреки спада, за целия период ЮЗР се нарежда на първо място сред районите от ниво 2 в страната. В отделните области коефициентът на заетост (на населението на възраст 15-64 г.) варира от 66,9% за област София (столица) до 57,9% за област Кюстендил. Заложена в Стратегия „Европа 2020“ и в Националната програма за реформи (2013-2015 г.) национална цел по отношение коефициента на заетост сред населението на възраст 20-64 г., през 2009 г. в ЮЗР е достигната (76,4%), но отрицателната тенденция, характерна и за страната като цяло, отдалечава района от целта. Равнището на безработица на населението на възраст 15-64 г. в ЮЗР през 2012 г. е 8,3% - по-ниско от средното за страната - 12,3% и за ЕС-27 – 10,5%. Най-висок е коефициентът в област Кюстендил – 14,4%, а най-нисък – в област София (столица) – 7,3% и в Софийска област – 6,5%.

С цел повишаване конкурентоспособността на човешките ресурси в района ще се предприемат целенасочени действия в няколко направления:

- подобряване на качеството на образованието и обучението, както и на съответствието с потребностите на пазара на труда чрез: модернизиране на образователната система, укрепване на връзките между образователните институции, изследователския сектор и бизнеса;
- подобряване достъпа до заетост и качеството на работните места чрез: улеснено посредничество и подкрепена мобилност за търсещите работа, приоритизиране на заетостта сред младите хора, достъп до учене през целия живот, подкрепа за адаптиране на работниците и предприятията към глобализацията, подкрепа за самостоятелна заетост;
- намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване чрез: повишаване на достъпа до образователни, здравни и социални услуги, интеграция на маргинализирани групи, насърчаване на социалните предприятия;
- модернизация на институциите (в пазара на труда, социалното включване и здравеопазването) и повишаване на капацитета им чрез: нови форми на обслужване („едно гише“, електронно обслужване), обучения на служителите, повишаване на професионалния капацитет и мотивацията им, подобряване на координацията между институциите, изграждане на единни информационни системи и др.

Интегрирано обновяване и развитие на градовете

ЮЗР има 952 населени места, от които 48 са градове и 904 села. Тук се намират най-големият град в страната – столицата София (1 291 591 г.), По-големи градове са Перник (97 181 г.), Благоевград (77 441 г.), Кюстендил (60 681 г.), Петрич (54 006 г.), Дупница (44 988 г.), Сандански (40 470 г.) Средни градове са Самоков (38 089 г.), Ботевград

Simitli - Razlog - Bansko - Gotse Delchev - Ilinden (a border checkpoint with Greece), Pernik - Radomir - Kyustendil - Gueshevo (a border checkpoint with Macedonia), Kyustendil - Dupnitsa - Samokov - Ihtiman.

The integrated urban regeneration and development in the SWR will involve activities related to the rehabilitation of old industrial areas, improvement of the living environment, development of public spaces, improving access to public services (education, health, etc.), for disabled people as well, energy efficiency measures, energy production from renewable energy sources in urban environment, integrated public transport, gas supply and more.

Rural Development

In order to counteract the economic, social and demographic degradation, integrated actions aimed at building / modernization of the local infrastructure are envisaged, together with provision of basic primary services, renovation and development, together with protection and enhancement of the cultural and natural heritage in the villages of the region. Tourism is an opportunity to diversify their economy and to create new attractive jobs. Measures to promote traditional activities and preservation of local traditions and customs are planned. Investments will be encouraged in development of small enterprises in rural areas that work as suppliers to industries located in nearby large industrial centres.

Priority 'Strengthening the administrative capacity and development of cooperation'

Improvement of the regional development administrative services

Introduction of systems for information and electronic services for the regional and local authorities is planned as well as improvement of the administrative services for individuals and businesses.

Development of inter-municipal partnerships for regional development and increase of the capacity for project preparation and management

The exchange of experience and good practice will be encouraged, as well as the implementation of joint projects between local and regional administrations, between the administration and NGOs in the region for solving local problems and the preparation and execution of regional and local plans and programmes.

Territorial cohesion through cross-border, inter-regional and transnational cooperation

The SWR borders three neighbouring countries - Greece, Macedonia and Serbia. There is good integration with their transport networks through the 8 border checkpoints, which is an important indicator of the opportunities of transit traffic and the development of cross-border cooperation. Projects and initiatives will be promoted aimed at improving the infrastructure links, the development of joint economic, social and cultural activities, joint risk management and environmental protection, the development of integrated planning documents for the management and development of the border areas etc.

(33 175 г.), Гоце Делчев (31 236 г.), Елин Пелин (22 841 г.), Свобое (22 363 г.), Рагомир (20 896 г.), Разлог (20 598 г.)

Към 2011 г., степента на урбанизация в ЮЗР е 83,1% и е най-високата в страната.

В съответствие с Националната концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.), градовете на територията на района попадат, както следва:

- в 1-во ниво - столицата София, център с европейско значение за националната територия – 1 бр.;
- в 3-то ниво – средни и средноголеми градове - центрове с регионално значение - Перник, Кюстендил, Благоевград, Дупница, Петрич – 5 бр.;
- в 4-то ниво - малки градове с микрорегионално значение за територията на група общини – Свобое, Самоков, Ихтиман, Костенец, Елин Пелин, Пирдоп, Загатица, Етрополе, Костинброд, Ботевград, Сливница, Брезник, Рагомир, Банско, Разлог, Сандански, Гоце Делчев, Трън;
- в 5-то ниво - много малки градове и села - центрове с общинско значение за територията на съответните общини.

За столицата, като център с европейско значение, се предвижда по-нататъшно стимулиране на качествено, интензивно развитие и ограничаване на екстензивното развитие. Тя има потенциал да премине в по-горна категория на европейските Metropolitan European Growth Area (MEGA). В ЮЗР не попада град-център от второ йерархично ниво. Градовете от 3-то йерархично ниво са разположени сравнително равномерно в територията на района. Те имат функцията да допълват и балансират големите градове (в случая София), за да намаляват ефекта от моноцентрично развитие в територията на областите и районите. Основен опорен център в долината на Струма е Благоевград. Той има потенциал да се развие до по-горно, второ ниво. Градовете от 4-то ниво имат изключително важна роля за периферните селски райони, предлагат работни места и основни публични услуги на повече от една община. С потенциал за извеждане до трето ниво са Сандански и Гоце Делчев.

Най-силно урбанизираната територия в ЮЗР, както и в национален мащаб е град София – силно контрастиращ на общия фон. Към централните силно урбанизираните територии се отнася и град Благоевград. В тези градове се планира модернизиране на основната инфраструктура и изграждане на инфраструктурата на информационно общество, развитие на трансфера на технологии и иновации, научноприложни и развойни изследвания, висше образование, сектори, генериращи висок растеж в съответствие със защита на околната среда и културното наследство, развитие на културните институции, подобряване на градското благоустройство и качествата на градската среда.

Периферни слабо урбанизираните територии в ЮЗР са градовете от трето ниво Перник, Кюстендил, Дупница, както и градовете от ниво четири Сандански и Гоце Делчев. Тези градове приемат ролята на двигатели на регионалното развитие и следва да окажат благотворно влияние на околната зостанала селска територия. Приоритетно

In the fields of inter-regional and transnational cooperation, multilateral projects of common interest are planned in the spheres of environmental protection, the development of cross-border transport and communication networks, reduction of the dangers of technological and natural risks, networking technology and knowledge transfer and others.

В тях се планира да се изгради съвременна икономическа база, да се стимулира предприемачеството, да се модернизира инфраструктурата, да се създадат устойчиви работни места, да се използват специфичните местни потенциали.

Граничните общини в ЮЗР са Годеч, Драгоман, Трън, Трекляно, Кюстендил, Невестино, Благоевград, Симитли, Кресна, Струмляни, Сандански, Хаджидимово, Сатовча. Те са обслужвани от тупикова инфраструктура към съседните страни, при отсъствие на ГКПП, като влашената им транспортна достъпност ограничава протичането на нормалните процеси на развитие. Основна цел ще бъде изграждане на инфраструктурата, осигуряваща добър стандарт на обитаване, както и повишаване на социално-икономическата активност с цел преодоляване на тенденциите за обезлюдяване. Повечето от граничните общини по западната и южната граница на ЮЗР могат да бъдат отнесени и към категорията планински.

Основни оси на урбанизационно развитие в ЮЗР са транспортните направления:

- Драгоман - София – Пловдив; София–Плевен–Русе и отклонението ѝ София–Ловеч– Велико Търново–Шумен–Варна. Характерно е пресичането на осите в столицата София, което освен предимствата, свързани с концентрация на различни видове транспорт, крие и недостатъци и налага търсене на близки и по-далечни обходи за провеждане на транзитния трафик;

- София - Благоевград - Кулата. Активизирането на тази ос ще подобри връзките на столицата с градовете-центрове на север и на юг и може да подкрепи сериозно намерението за стимулиране на градовете Видин и Благоевград в двете периферни територии на Западна България.

Второстепенните оси на развитие са по направленията Симитли - Разлог - Банско - Гоце Делчев - Илинден - ГКПП с Гърция, Перник - Радомир - Кюстендил - Поешево-ГКПП-Македония, Кюстендил – Дупница – Самоков – Ихтиман.

Интегрираното обновяване и развитие на градовете в ЮЗР ще включва дейности, свързани с рехабилитация на стари производствени зони, подобряване на жилищната среда, благоустрояване на публичните пространства, подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване и др.), включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, интегриран градски транспорт, газифициране и др.

Развитие на селските райони

С цел противодействие на икономическата, социалната и демографската деградация в селата в района се предвиждат интегрирани действия, насочени към изграждане/модернизация на местна инфраструктура, предлагане на основни първични услуги, обновяване и благоустрояване на селата, опазване и valorизиране на културното и природно наследство. Туризмът е възможност за диверсифициране на икономиката им и за създаване на нови привлекателни работни места. Планират се мерки за стимулиране на традиционните дейности и опазване на местните тра-

диции и обичаи. Ще бъдат насърчавани инвестициите в развитие на малки предприятия в селските райони, работещи като доставчици за производствата, разположени в близките големи индустриални центрове.

Приоритет „Укрепване на административния капацитет и развитие на сътрудничеството“

Подобряване на административните услуги за регионално развитие

Предвижда се въвеждането на информационни и електронни системи за обслужване за органите на регионалните и местни власти и подобряване на административните услуги за населението и бизнеса.

Развитие на междуобщинските партньорства за регионално развитие и повишаване на капацитета за подготвка и управление на проекти

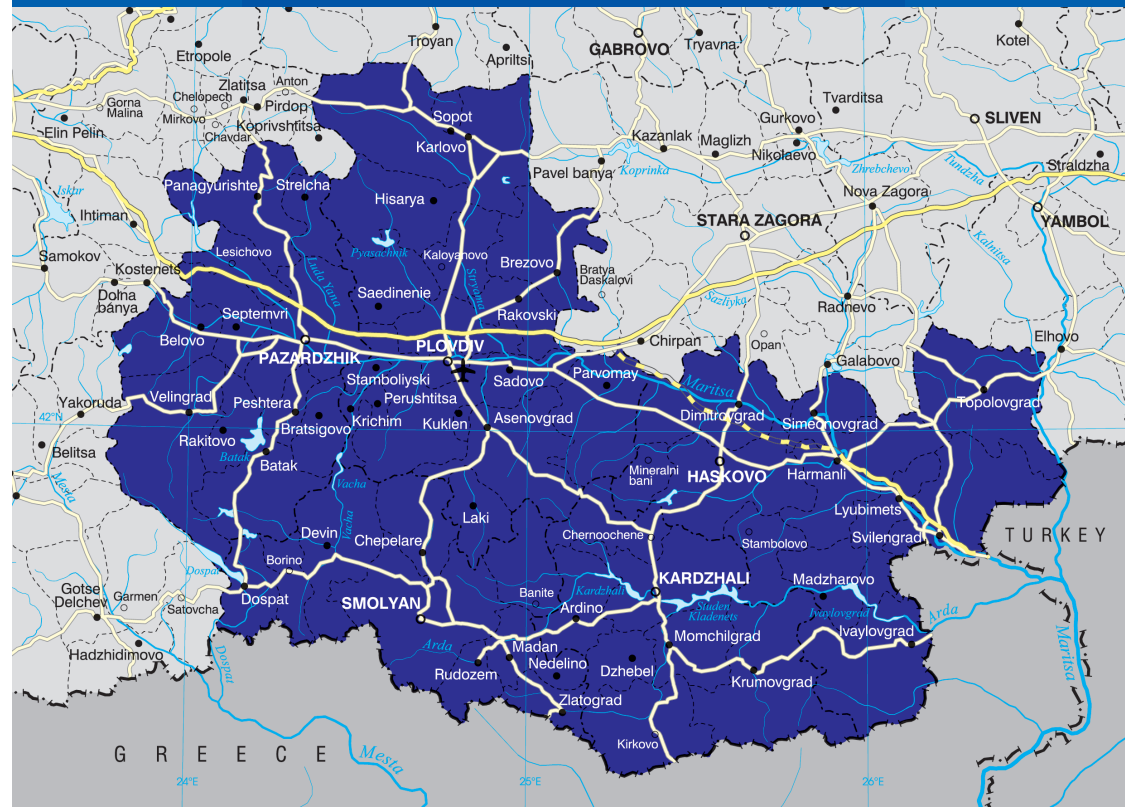
Ще се насърчава обмяната на опит и добри практики, както и реализацията на съвместни проекти, между общински и областни администрации, между администрацията и неправителствения сектор в района за решаване на местни проблеми и за изготвяне и изпълнение на регионални и местни планове и програми.

Териториално сближаване чрез трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество

ЮЗР граничи с три съседни страни - Гърция, Македония и Сърбия. Има добра интегрираност с техните транспортни мрежи чрез 8 гранично-контролни пропускателни пункта, което е важен индикатор за възможностите за провеждане на транзитен трафик и развитие на трансгранично сътрудничество. Ще се стимулират проекти и инициативи, насочени към подобряване на инфраструктурните връзки, развитие на съвместни икономически, социални и културни дейности, съвместно управление на рисковете и опазване на околната среда, разработване на интегрирани планови документи за управление и развитие на граничните територии и др.

В областта на междурегионалното и транснационалното сътрудничество се предвижда реализация на многостранни проекти от общ интерес в областта на опазването на околната среда, развитието на транснационалните транспортни и комуникационни мрежи, намаляване на опасностите от технологични и природни рискове, изграждане на мрежи за трансфер на технологии и познания и др.

ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН SOUTH CENTRAL REGION

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Южен централен район е част от района от ниво 1 „Югозападна и Южна централна България“. На територията му се намират областите Пловдив, Пазарджик, Смолян, Кърджали и Хасково и разположените в тях 57 общини.

Южният централен район обхваща западната половина на Горнотракийската низина, южната част на Централна Стара планина, част от Средна гора, подбалканските полета и голяма част от Родопите. ЮЦР заема 20,1% от територията на страната. Той е най-големият по площ сред районите от ниво 2 в страната - 22 365 км².

Според последното преброяване от 2011 г. на територията на ЮЦР живее 20,08% от населението на страната - 1 479 373 души, с което районът се нарежда на второ място в България след Югозападен район. Гъстотата на населението е 66,1 г/км², почти колкото средната за страната. В област Пловдив живее близо половината от населението на района. Степената на урбанизация е 66,7%, като районът попада в групата на районите с по-слаба урбанизированост.

Икономическото развитие на ЮЦР е сравнително стабилно. Създаденият в района БВП на глава от населението през 2010 г. възлиза на 84,4% от средния за страната и 30% от средния за ЕС-27. В ЮЦР са реализирани 8,8% от всички преки чуждестранни инвестиции в страната. Водещо място в икономическото развитие на района заема област Пловдив.

Стойностите на регионалната БДС по основни сектори очертават изразен потенциал и реален принос на сектора на услугите в икономическото развитие на района и съставляващите го области. На второ място по важност и принос към регионалната икономика е индустриалният сектор. Земеделието, макар и на трето място в структурата на брутна добавена стойност, продължава да заема важно значение за ЮЦР.

ЮЦР се характеризира с изключително богатство на разнообразие на природни, културни, исторически забележителности и минерални води. Развитие на туризма в района има все по-голямо значение за икономиката и заетостта. Наличните рекреационни и туристически ресурси позволяват развитието на различни видове туризъм и тяхното комбиниране, както и използването им в рамките на цялата година или поне на два сезона. В района е силно развит зимният рекреативен и балнеоложният туризъм.

Тук се намират невиджими културни ценности с национална и международна известност: манастирите – Бачковски, Сопотски, Калоферски, Манастирският комплекс „Кръстова гора–Св. Троица“, тракийските култови храмове в Старосел и Перперикон; археологическите резервати „Старинен Пловдив“ и Хисаря; Тракийската гробница край с. Александрово; Тракийската гробница и византийска крепост в с. Мезек; тракийското светилище при с. Татул; Античният театър в Пловдив; Асеновата крепост; пещерите Снежанка, Дяволско гърло, Ягодинска и др.

GENERAL DESCRIPTION

The South Central Region (SC Region) is part of the NUTS 1 South West and South Central Bulgaria Region. The territory of the South Central Region includes the districts of Plovdiv, Pazardzhik, Smolyan, Kurdzhali and Haskovo and the 57 municipalities they consist of.

The Region includes the western half of the Upper Thracian Lowlands, the southern part of the Central Balkan Mountain Range, part of Sredna Gora Mountain, the Sub-Balkan Valleys, and a large portion of the Rhodope Mountain. The SC Region comprises 20,1% of the territory of the country. It is the largest in area (22 365 sq. km.) among the NUTS 2 regions in Bulgaria.

According to data from the latest census, dating back to 2011, as much as 20,08% of the total population of Bulgaria lives in the SC Region, its population being 1 479 373 people – under this indicator the Region ranks second in Bulgaria, following the South West Region. The population density is 66,1 people per sq. km., which is almost as high as the national average. Almost half of the population of the Region lives in Plovdiv District. The level of urbanisation is 66,7% and the Region belongs to the group of less urbanised regions.

The economic development of the SC Region is relatively stable. In 2010 the GDP per capita provided in the region amounted to 84,4% of the national average and 30% of the EC-27 average. 8,8% of the national foreign direct investment (FDI) inflows are attracted by the SC Region. In terms of economic development Plovdiv District takes the leading position.

The regional levels of the gross value added (GVA) by basic sector indicate a marked potential and actual contribution of the service sector to the economic development of the Region and its constituent districts. Second in significance and contribution to the regional economy is the industrial production sector. Agriculture, although in third position in the GVA structure, continues to be pretty important for the SC Region.

The SC Region is characterised by an outstanding abundance and diversity of natural, cultural and historic heritage sites and mineral water. The development of tourism in the Region is of growing importance for the economy and also employment-wise. The available tourism and recreation resources provide opportunities for the development of different types of tourism and their combination, as well as for capitalising on them either throughout the year or at least during two seasons. The Region has a well-developed winter tourism and recreation and spa tourism.

The Region hosts fixed cultural heritage sites of national and international stature: the Bachkovski, Sopotski, Kaloferski monasteries and the Krustova Gora – Sveta Troitsa Monasterial Complex; the Starosel and Perperikon Thracian temples; the Ancient Plovdiv and Hissarya archaeological reserves; the Thracian tomb by the village of Alexandrovo; the Thracian tomb and Byzantine fortress near the village of Mezék; the Thracian sanctuary near the village of Tatul; the Ancient Theatre in Plovdiv; the Assenova Krepost Fortress; the caves of Snezhanka, Dyavolsko Gurlo, Yagodinska, among others.

The Region is the richest in biodiversity among Bulgarian re-

gioins. A large portion of the Central Balkan National Park, the Rila National Park and the whole massif of the Rhodope Mountain Range fall within the remits of the Region. It hosts the largest number of Natura 2000 protected areas – 44,5% of the designated areas in the country. This is one of the regions where the natural environment is conserved, attractive and extremely diverse. Equally, the SC Region is described as one of the regions in Bulgaria with most polluted air - on the territory of the towns of Plovdiv, Assenovgrad, Dimitrograd and Kurdzhali. One of the most serious problems in the field of water supply and sewerage in the Region is the deficit of environmental protection infrastructure – the water supply infrastructure and the waste water treatment infrastructure are not available in all places.

The energy production infrastructure is very well developed. There are favourable conditions for building small-scale Hydro-power Plants in the Region's mountainous areas and the use of solar energy for electricity production.

The South Central Region is well integrated in Europe's transport network. The territory of the Region is crossed by the European Transport Corridors Nos. 4, 8 and 9, as well as the TRACECA Corridor which links the countries of the Caucasian region with those of Central Asia. The first-class road network is lowest in share, compared to the rest of the regions, and is situated primarily in the northern part of the Region. The Region's road network consists mainly of second- and third-class roads, in an unsatisfactory state at that. Air transport is represented by Plovdiv Airport which serves international flights. It has a good transport link with the Capital city and there is a railroad in the near vicinity, namely the Sofia – Plovdiv – Bourgas/Svilengrad line.

As at 31st December 2012 the employment rate for the population aged 20 to 64 years in the SC Region at 61,2% was lower than the national average and the unemployment rate for the population aged 15 to 64 years at 14% was relatively high.

The achievement of rapid economic development in the South Central Region presupposes maintaining a stable, high growth rate of the service industries, increased investment rate, expansion of the industrial production sector, more specifically manufacturing, diversification and environment-friendliness, efficiency and effectiveness of agrarian activities and forestry.

The development potentials of the South Central Region, as listed in the National Regional Development Strategy of the Republic of Bulgaria (2012-2022), lie in the following areas:

ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Потенциалите за развитие на Южен централен район, посочени в Националната стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022 г.) са в следните сфери:

- Изключително богатото разнообразие на природни, културни и исторически забележителности е ресурсен потенциал за развитие на алтернативни форми за туризъм и възможност за диверсифициране на регионалната икономика;
- Наличието на научно-изследователски центрове, висши учебни заведения и колежи е потенциал за развитие на на-

The energy production infrastructure is very well developed. There are favourable conditions for building small-scale Hydro-power Plants in the Region's mountainous areas and the use of solar energy for electricity production.

The energy production infrastructure is very well developed. There are favourable conditions for building small-scale Hydro-power Plants in the Region's mountainous areas and the use of solar energy for electricity production.

The South Central Region is well integrated in Europe's transport network. The territory of the Region is crossed by the European Transport Corridors Nos. 4, 8 and 9, as well as the TRACECA Corridor which links the countries of the Caucasian region with those of Central Asia. The first-class road network is lowest in share, compared to the rest of the regions, and is situated primarily in the northern part of the Region. The Region's road network consists mainly of second- and third-class roads, in an unsatisfactory state at that.

Air transport is represented by Plovdiv Airport which serves international flights. It has a good transport link with the Capital city and there is a railroad in the near vicinity, namely the Sofia – Plovdiv – Bourgas/Svilengrad line.

As at 31st December 2012 the employment rate for the population aged 20 to 64 years in the SC Region at 61,2% was lower than the national average and the unemployment rate for the population aged 15 to 64 years at 14% was relatively high.

The achievement of rapid economic development in the South Central Region presupposes maintaining a stable, high growth rate of the service industries, increased investment rate, expansion of the industrial production sector, more specifically manufacturing, diversification and environment-friendliness, efficiency and effectiveness of agrarian activities and forestry.

DEVELOPMENT POTENTIALS

The development potentials of the South Central Region, as listed in the National Regional Development Strategy of the Republic of Bulgaria (2012-2022), lie in the following areas:

- The huge diversity of natural, cultural and historical cultural heritage features provides development potential in terms of resources for alternative tourism development and opportunities for diversification of the regional economy;
- The availability of science and research centres, higher-education establishments and colleges is a development potential for the R&D sector;
- The Region's favourable geographic position provides conditions for growing all types of arable crops and the use of RES;

VISION

The South Central Region – attractive for living, business and

учно-изследователска и развойна дейност;
 • Благоприятното географско положение създава условия за развитието на всички видове селскостопански култури и за използване на възобновяеми енергийни източници;

ВИЗИЯ

Южен централен район – привлекателно място за живеене, бизнес и туризъм, с по-добри условия за комуникация и съхранено природно и културно наследство

ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Приоритет „Повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес като движеща сила на регионалната икономика“

През 2010 г. брутният вътрешен продукт по текущи цени, произведен в ЮЦР, възлиза на стойност от 9 924 млн. лв. По принос в националния БВП, районът е втори в страната с относителен дял от 14,1%, следвайки ЮЗР. Средната стойност на БВП на човек от населението в ЮЦР за 2010 г. е 6 525 лв. при среден показател за страната от 9 359 лв. Най-голям дял в БВП на района има област Пловдив – 53,4%, а най-нисък област Смолян – 8,17 %, следвана непосредствено от област Кърджали – 8,22%. Област Пловдив е на едно от четните места (след област София) по дял в националния БВП със стойност от 7,5% за 2009 г., докато за областите Кърджали, Смолян и Хасково относителният дял е под 2 на сто.

Брутната добавена стойност, създадена в ЮЦР през 2010 г. е 8 545 млн. лв. За формирането на регионалната БДС най-голям принос има секторът на услугите – 54,1%, индустриалният сектор допринася с 38,1%, а селското стопанство – със 7,8%, което представлява значително по-високо ниво от средното за страната 4,9%. Най-голям дял в създаването на националната БДС в областта на селското и горското стопанство има именно ЮЦР – 22,5%.

В последните 10 години област Пловдив (и в частност гр. Пловдив) се утвърждава като развит индустриален и логистичен център. На територията на областта се намират Комбинат за цветни метали, „Либхер Хаусгерете Марица“, за производство на хладилна техника, завода за хартия „Монди“, Стамболийски, завода за производство на електротехнически съоръжения „Шнайдер електрик“, базата за електрокари „Линде“, „Филкаб“, за производство на кабели и проводници, „Хъс“, – в сред лидерите в страната

tourism, with better conditions for communication and a preserved natural and cultural heritage

DEVELOPMENT OBJECTIVES AND PRIORITIES

Priority „Strengthening the competitiveness of small and medium-sized enterprises as a driver of regional economy“

The value of the GDP at current prices produced in the South Central Region in 2010 amounted to 9 924 million leva. The relative share of this regional GDP out of the total national GDP is 14,1%, which makes the Region second in contribution after the South West Region. The average GDP per capita for 2010 for the South Central Region was 6 525 leva, the national average for this indicator being 9 359 leva. The largest contribution to the GDP in the Region belongs to Plovdiv District – 53,4%, the lowest contribution belonging to Smolyan District – 8,17 %, followed closely by Kurdzhali District at 8,22%. Plovdiv District is in one of the leading positions (following Sofia City District) in terms of its contribution to the national GDP, the level of its contribution being 7,5% for 2009, the proportion in the national GDP for the districts of Kurdzhali, Smolyan and Haskovo being below 2%.

The gross value added (GVA) delivered by the SC Region in 2010 was 8 545 million leva. The largest contribution to the regional GVA belongs to the service industries at 54,1%, the production industries contributing 38,1%, agriculture – 7,8% which is considerably higher than the national average at 4,9%. The largest contribution to the national GVA from agriculture and forestry comes precisely from the SC Region, its level being 22,5%.

In the course of the last 10 years Plovdiv District (more specifically the town of Plovdiv) has emerged as a developed industrial and logistical hub. Plovdiv District hosts a non-ferrous metal works, the factory Liebherr Housgerete Maritsa for production of refrigerators and freezers, the Mondy paper production factory in Stamboliiski, the Schneider Electric plant producing electro-technical equipment, the Linde facilities for battery-driven small trucks, FilKab producing cables and conductors, HUS – among the leaders in the country in terms of trading with metals, tin and iron, Bulsafil producing yarn. The Kamenitsa Brewery, Simid 1000 Cooperation, United Dairy Company, Kristal Sugar Refinery, Bella Bulgaria, the Brezovo company for meat processing, the Krassi mayonnaise-producing company are among the largest food industry producers in the district. Assenovgrad specializes in wedding-dress-making and the production of formal ware.

В търговията с метали, ламарина и желязо, „Бусафил“, за производство на прежди. Пивоварна „Каменица“, Кооперация „Симид 1000“, „Обединена млявна компания“, захарен комбинат „Кристал“, „Бела Мъгария“, фирма „Брезово“, за преработка на месо, фирма „Краси“, за производство на майонеза, са сред най-големите производствени компании от хранително-вкусовия бранш в областта. Асеновград е център на шивашката индустрия в сегмента за бучински и официални облекла.

Област Хасково (и в частност община Хасково) е един от основните центрове в страната за производство на машини за хранително-вкусовата промишленост. Най-големи компании пресдаватели на този сектор са „Рогуна“, „Тракия комерс“, „Дондо“, „Хранмаш инженеринг“. В областта е развита и химическата промишленост. Тук се намира един от най-големите заводи – производител на изкуствени торове в страната – „Неохим“. Много годре развити са и отраслите шивашка и трикотажна промишленост, където функционират както големи дружества, така и множество малки и средни предприятия, разположени сравнително равномерно из цялата област. По-големи фирми в тази сфера са „Никена“, „Мир“, „Бени“, „Детелина“. В областта на хлебопроизводството и сладкарството, месопреработвателната промишленост, винопроизводството, пивопроизводството, млекопреработвателната, млочневата и консервна промишленост открояващи се предприятия са „Златна тракия“, „Голд ойл“, „Дерони“, „Винпром Шато Ауга“, „Българско сирене“, „Лотос“, и „Сварекс“. Винопроизводството е представено от „Винарска къща Сакар“, „Любимец“, „Катаржина естейт“, Свиленаград, „Тера Тангра“, Харманли, „Винарска изба Стамболово“, Изба „Ямантиеви“, Ивайловград и гр.

Най-големият производител на каучукови изделия в България е на територията на област Пазарджик – „Каучук“. В областта се намират и медодобивното предприятие „Асарел-Мегет“, гр. Панагюрище – един от най-големите работодатели, „Елхим-Искра“ – производител на акумулатори, „Дуrolак Тракия папир“ за производство на хартия и велпана, Завод за хартия в Белоово, „Технотекс за производство на технически и интериорни тъкани“, „Биовет“ – за производство на субстанции за ветеринарната медицина, „Винпром Пещера“ – за производство на алкохолни напитки. Други утвърдени винарски изби са „Беса Валеи“ в село Огняново, „Карабунар“ в община Септември и „Румелия“ в Панагюрище. Област Пазарджик е специализирана и в областта на оптиката. В Панагюрище има няколко предприятия, които произвеждат оптични и лазерни инструменти за отбраната и за медицината. Град Пещера е основно средище за производство на обувки – най-големите фирми са „Гуго“, „Ади“ и „Абрашев“. На територията на областта се намира оранжерията „Гимел“, която произвежда био-зеленчуци. Значителен дял в икономиката на областта заемат фирмите, преработващи дървен материал. Предприятията от този сектор са предимно във Велинград и Брацигово. В Брацигово браншът се е специализирал в производството на дървени сглобяеми къщи. Тази дейност развиват „Братя Пашкулеви“, „Бял Бор“, „Орешака“, „BG house“ и други. Във Велинград превес имат предприятията за производството на мебели от масивно дърво. Едни от утвърдените фирми за производство на мебели са „Колорадо мебели“, „БМД“, „Явор“, „ИМС Форинвест“ в гр. Пазарджик, „Айзис“ и „Кронос мебели“ в гр. Велинград.

Haskovo District (more specifically the town of Haskovo) is one of the main centres in the country for the production of machinery for the food industry. The largest companies representing this sector are Rodina, Trakia Komers, Donido, Harnimash Engineering. The chemical industry is developed in the district too. One of the largest artificial fertilizer producers in the country, Neochim, is based here. The sewing and knitwear industries are very well developed, represented both by large companies and SMEs, more or less evenly distributed on the territory of the district. The larger companies operating in this sector are Nikena, Mir, Beni, Detelina. As regards bread bakery and confectionery production, the meat-processing industry, wine production, beer production, dairy production, the tobacco and canning industries – the more prominent factories are Zlatna Trakia, Gold Oil, Deroni, Vinprom Shito Aida, Bulgarian Cheese, Lotos, Svareks. Wine production is represented by Sakar Winery, Lyubimets, Katarzhyna Estate in Svilengrad, Terra Tangra in Harmanli, Stambolovo Winery, Yamantievi Winery in Ivailovgrad, etc.

The largest rubber products manufacturer in Bulgaria is based in the district of Pazardzhik – Cutchouk. Pazardzhik District is also the home of: the copper-extracting plant Asarel-Medet in the town of Panagyuriste – one of the largest employers, Elchim-Iskra producing storage batteries, Durolack Trakia Papir producing paper and corrugated cardboard, the Paper Production Plant in Belovo, Technotex producing technical and interior fabrics, Biovet producing substances for use in veterinary medicine, Vinprom Pestera producing alcoholic beverages. Other established wineries include Bessa Valley in the village of Ognyanovo, Karabunar in September District, Rumelia in Panagyuriste. Pazardzhik District specializes in optics. In Panagyuriste there are several factories producing optical and laser instruments for defence and medicinal purposes. The town of Pestera is famous as a shoe-production centre, the largest companies being Gido, Adi and Abrashev. Gimel Greenhouse is located on the territory of the Region and it produces organic vegetables. An important sector of the District's economy is wood processing. Enterprises working in this sector are based mainly in Velingrad and Bratsigovo. In Bratsigovo they specialize in the manufacturing of prefabricated wooden houses, the companies operating in this sector being Bratya Pashkulevi, Byal Bor, Oreshaka and BG House. In Velingrad the majority of furniture-producing companies work with real wood. Some of the established companies in furniture-production are Kolorado Mebel, BMD, Yavor, IMS Forinvest in Pazardzhik, Kronos Mebel and Lazy in Velingrad.

The larger companies within the Kurdzhali District are based in the municipalities of Kurdzhali, Momchilgrad and Ivailovgrad. Non-ferrous metallurgy is represented by Gorubso-Kurdzhali which specializes in the extraction and processing of iron and copper ore; the metal-processing industry by Pnevmatika-Serta in the town of Kurdzhali, Dzhebel 96 in the town of Dzhebel, Teklas in Kurdzhali. Zora, Ivailovgrad specializes in the extraction and processing of construction materials, while Formoplast in Kurdzhali specialises in the production of plastic products. The District is also the home to a number of sewing and textile factories. Krumovgrad Municipality is the home of the only specialized enterprise, Khan Kroum, operating in the field of production of shoes and shoe accessories.

The large employers in Smolyan District are Gamakabel producing cables and conductors, Elitex producing textile dress,

Основни икономически показатели / Core Economic Indicators	БВП на глава от населението – лв.	ПЧИ с натрупване – хил. евро	Приходи от нощувки – хил. лв.
	GDP per capita in leva	Cumulative (FDI) in thousands of euro	Revenues from overnight stays in thousands of leva
Южен централен район / South Central Region	6 525	1 908 766.1	74 542
Кърджали / Kurdzhali	5 076	76 300.8	1 390
Пазарджик / Pazardzhik	5 390	397 258.9	16 961
Пловдив / Plovdiv	7 291	1 259 572	34 743
Смолян / Smolyan	6 235	72 584.5	15 719
Хасково / Haskovo	5 136	103 049.9	5 729

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

По-големите фирми в област Кърджали са на територията на общините Кърджали, Момчилград и Ивайловград. Цветната металургия е представена от „Горубсо-Кърджали“, специализирана в добив и преработка на оловно-цинкови руди, металообработващата промишленост – от „Пневматика-Серта“, гр. Кърджали, „Джебел-96“, гр. Джебел, „Теклас“, Кърджали, „Зора“ Ивайловград е специализирана в добив и обработка на строителни материали, а „Формпласт“, гр. Кърджали – в производство на пластмасови изделия. На територията на областта функционират редица шивашки и текстилни предприятия. В община Крумовград се намира единственото специализирано предприятие „Хан Крум“, за производство на обувки изделия.

Едни от големите работодатели в област Смолян са „Гаммакабел“ – производител на кабели и проводници, „Елитекс“ – производител на трикотажни изделия, „Родопей“ – производство на млечни продукти, „Костал“ – производство на автомобилни части, „ЗММ“ и „Арексим“ – в областта на машиностроенето. В Чепеларе се намира единствената фабрика за ски у нас.

Към 31.12.2011 г. в ЮЦР са концентрирани 8,8% от всички преки чуждестранни инвестиции в страната. Най-активна е област Пловдив, където са привлечени 66% от инвестициите на района, следвана от област Пазарджик – 20,8%, останалите три области Хасково, Смолян и Кърджали са с дял около 4-5% всяка. Област Пловдив се нарежда на четвърто място сред българските области с осъществени 5,8% от всички ПЧИ в страната.

Развитие на изследователската дейност, технологичното развитие и иновациите

През 2011 г. в ЮЦР са извършени 5,2% от разходите за научно-изследователска и развойна дейност на страната – 22 502 хил. лв. В сравнение с 2009 г. научно-изследователските разходи като дял от БВП на района през 2010 г. бележат тенденция, макар и малко на нарастване. Стойността на депа достига 0,23%. Този дял все още е твърде далеч от поетия национален ангажимент по Стратегията на ЕС „Европа 2020“ и съответната Национална програма за реформи на Република България (2013-2015 г.) относно разходите за НИРД като дял от БВП на страната да са в размер на 1,5% до 2020 г.

Изграждане на бизнес мрежи и кластери

Състоянието на нефинансовия сектор на икономиката в Южен централен район се характеризира с доминиране на микро фирмите и малките предприятия над средните и големите предприятия. Към 31.12.2011 г. общият брой на предприятията в ЮЦР възлиза на 65 264 броя или 17,8% от всички предприятия в националната икономиката. За повишаване продуктивността и конкурентоспособността на местните предприятия се планират дейности, свързани с увеличаване темпа на техническо обновление и изграждането на среда, която да стимулира създаването на нови технологии и иновативни продукти. Водеща роля ще играе гр.Пловдив, където са съсредоточени университетите, коледите, научно-изследователски институти и лаборатории, които имат най-голям потенциал

Rhodopea producing dairy, Kostal producing car spare parts, ZMM and Areksim operating in the field of machine-building. In Chepelare is situated the only ski-producing factory in Bulgaria.

As at 31st December 2011 the concentration of FDI in the SC Region was 8,8% of all nationally attracted FDI. Plovdiv District is most active, where 66% of all regional investments were focused, followed by the Pazardzhik District at 20,8%, the remaining three districts of Haskovo, Smolyan and Kurdzhali having attracted some 4-5 % each. Plovdiv District ranks fourth among Bulgarian districts, having attracted 5,8% of all FDI in Bulgaria.

Focus on R&D, technological development and innovation

The level of Research and Development (R&D) expenditure in the South Central Region in 2011 reached 22 502 thousand leva, which constituted 5,2% of total national R&D expenditure. Compared to 2009, the share of R&D expenditure in percentage terms out of the Region's 2010 GDP has been on the increase, albeit a slight one. Its level reached 0,23%, this contribution being still far too small, compared to the national commitment in the Europe 2020 EU Strategy and the relevant National Reform Programme of the Republic of Bulgaria (2013-2015) as regards the R&D expenditure as % of the GDP, targeted at 1,5% by 2020.

Develop business networks and clusters

The situation with the non-financial sector of the economy in the South Central Region is characterised by predominance of micro and small enterprises over medium-sized and large ones. As at 31st December 2011 the total number of enterprises in the SC Region amounted to 65 264 or 17,8% of all enterprises in the national economy. In view of achieving increased productivity and competitiveness of local enterprises interventions will be supported aimed at accelerating the rate of equipment upgrade and establishing an environment which promotes development of new technologies and innovative products. The town of Plovdiv where universities, colleges, scientific and research institutes and laboratories are situated with highest potential for technological research, will take the lead. Existing innovation-generation structures and institutions in the SC Region will be supported, as well the establishment of new science-and-research, university and innovation centres, priority being given to ones operating in the fields of agriculture and the food industry.

Taking account of the fact that the electrotechnical and electronic industries were well developed in the near past and bearing in mind the existing scientific potential in the Region, an important role in achieving stable economic growth in the SC Region will be played by cluster development in tourism, agriculture, forestry and the electrotechnical industry. Support will be provided for the development of a high-tech park in Plovdiv. This requires interventions related to improved efficiency of existing business services and the introduction of new such services, including specialised services for groups of SMEs.

Improve build and access to regional and local business infrastructures

In large production-industry centres in the region, such as Plovdiv, Maritsa, Rakovski, Pazardzhik, Panagyuriste, Dimitrovgrad, Kurdzhali, Haskovo, Svilengrad, it is envisaged that new or existing business, industrial and technological zones and parks are

developed. Interventions will seek to improve access to industrial zones, the water supply, sewerage, waste water treatment, internal road/street networks within such zones, electricity supply, gas supply, access to Internet, access to logistical and warehouse services, etc.

developed. Interventions will seek to improve access to industrial zones, the water supply, sewerage, waste water treatment, internal road/street networks within such zones, electricity supply, gas supply, access to Internet, access to logistical and warehouse services, etc.

Priority „Development of sustainable forms of tourism and cultural and creative industries in the South Central Region“

Create conditions for and encourage the development of various forms of tourism

Tourism development in the SC Region is of increasing significance to the regional economy and employment. As at 31st December 2012 the revenues from total number of overnight stays in the SC Region amounted to over 74 million leva, which makes 8,9% of the total national revenues of this type. 19% of all shelter facilities and accommodation are located in the SC Region – 524 of them.

Tourism is largely concentrated in the districts of Plovdiv and Smolyan since they offer better conditions for winter/ski tourism over the active season and for spa, cultural and historical tourism, entertainment, business and congress tourism – on an annual basis. The largest proportion of the shelter facilities in the Region are based in Smolyan district – 48,3% (9,2% of the total national level), followed by Plovdiv District with a share of 27%. The largest contribution is made by the resorts of Pamprovo, Chepelare, Hissarya, Velingrad, etc. A very limited number of shelter facilities are to be found in the Haskovo and Kurdzhali districts taken together – 14%, which translates into a small share of overnight stays revenues – 9,5%.

Tourism in the Region tends to have a slant towards the winter tourism and recreation and spa tourism. It should be noted that in addition to the spa centres and resort zones in the Rhodopes, the SC Region hosts numerous other natural and anthropogenic zones and features – rivers and dams, caves, natural phenomena, religious and cultural sites, settlements of ethnographic significance, fixed cultural heritage sites and sites of archaeological value, all of which can be used more fully to diversify the tourist product and increase tourism revenues and all-year-round employment. The Region hosts fixed cultural heritage sites of national and international stature: the Bachkovski, Sopotski, Kaloferski monasteries and the Krustova Gora – Sveta Troitsa Monasterial Complex; the Starosel and Perperikon Thra-

Отчитаеки наличието на силно развита в близкото минало електротехническа и електронна промишленост и съществуващия научен потенциал в района, важна роля за постигане на устойчив икономически растеж в ЮЦР ще има създаването на кластери в областта на туризма, земеделието, горското стопанство и електротехническата промишленост. Подкрепа ще получи създаването на високотехнологичен парк в гр.Пловдив. Това определя необходимостта от изпълнение на дейности за повишаване ефективността на съществуващите бизнес услуги и включване на нови такива, включително предлагане на специализирани услуги за групи МСП.

Повишаване на достъпа и изграждане на регионална и местна бизнес инфраструктура

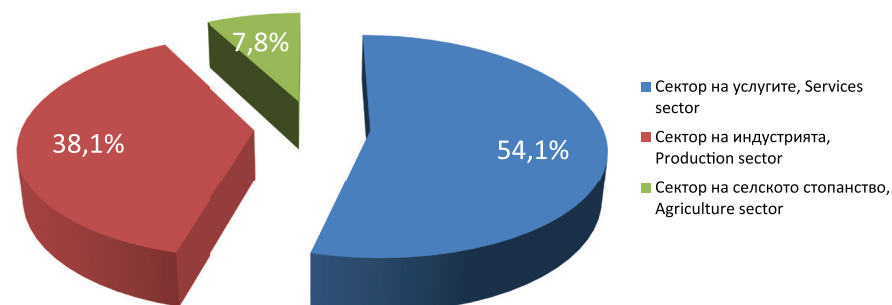
В големите промишлени центрове в района - Пловдив, Марица, Раковски, Пазарджик, Панагюрище, Димитровград, Кърджали, Хасково, Свиленград и др. се предвижда създаването на нови или развитие на съществуващите бизнес, индустриални и технологични зони и паркове. Интервенциите ще бъдат насочени към подобряване на достъпа до производствените зони, водоснабдяване, канализация, пречистване на отпадъчните води, вътрешна мрежа от пътища/улици в производствената зона, захранване с ел. енергия, захранване с природен газ, достъп до интернет, осигуряване на достъп до логистични и складови услуги и др.

Приоритет „Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в ЮЦР“

Създаване на условия и стимулиране развитието на различни форми на туризъм

Развитието на туризма в ЮЦР има все по-голямо значение за икономиката и заетостта в района. Към 31.12.2012 г. реализираните приходи от нощувки в района са в размер над 74 млн. лв., представляващи 8,9% от общите приходи от туризъм на страната. На територията на ЮЦР се

Структура на икономиката в Южен централен район
Economic structure in South-central region

Източник БВП: Институт за пазарна икономика, 2009 г. / Source GDP: Institute for market economy

намирам 19% от средствата за подслон и местата за настаняване в страната – 524 бр.

Развитието на туризма е концентрирано предимно в областите Пловдив и Смолян, поради предоставяните по-добри условия за зимен/ски туризъм - сезонно или балансирано, културно-исторически, развлекателен, бизнес и конферентен туризъм - целогодишно. В област Смолян е локализирана най-голямата част от средствата за подслон на района – 48,3 % (9,2 % от общия брой за страната), следвана от област Пловдив с относителен дял от 27%. Основен дял имат курортните комплекси Пампорово, Чепеларе, Хисаря, Велинград и др. В областите Хасково и Кърджалисе намира много малък дял от средствата за подслон – 14%.

Туризмът в района се отличава с едностранчиво развитие – доминираш в зимния рекреативен туризъм и балансирано културен туризъм. Трябва да се отбележи, че освен балансирано културен туризъм и курортните зони в Родопите, на територията на ЮЦР съществуват и много други природни и антропогенни зони и фактори - реки и язовири, пещери, природни местности, религиозно-културни обекти, населени места с етнографско значение, недвижими културни ценности и обекти с археологическа стойност, които могат да се използват по-пълноценно за разнообразяване на туристическия продукт, за увеличаване на приходите и за постигане на целогодишна заетост. Тук се намират недвижими културни ценности с национална и международна известност: манастирите – Бачковски, Солотски, Калоферски, Манастирският комплекс „Кръстова гора–Св. Троица“ като поклоннически център; тракийските култови храмове в Старосел и Перперикон; археологическите резервати „Старинен Пловдив“ и Хисаря; Тракийската гробница край с. Александрово; Тракийската гробница и византийска крепост в с. Мезек; тракийското светилище при с. Татул; Античният театър в Пловдив; Асеновата крепост; пещерите Снежанка, Дяволско гърло, Ягодинска и др. Голяма част от тези туристически обекти са развити предимно като „спирки“. С оглед осигуряване на по-добър престой на посетителите и оптимално използване на природните и антропогенните дадености и ресурси в района, е целесъобразно тяхното включване в регионални туристически продукт и по този начин увеличаване на популярността им.

Обогатяването на зимния и балансирано културен туризъм може да се осъществи чрез предлагане на различни туристически пакети с възможност за комбиниране на винен, приключенски и екстремен туризъм, съчетани с посещения за запознаване с културни и природни ценности в района. Също така районът има значителен натрупан опит и традиции в конгресния туризъм – гр. Пловдив. Съществуват подходящи условия и за развитието на селския туризъм – особено в Родопите, където са съхранени културните традиции и има потенциал за развитие на биоземеделие.

За стимулиране развитието на различните форми на туризъм и за разнообразяване на туристическия облик на ЮЦР се предвиждат интервенции, насочени към:

- опазване, реставрация, консервация, социализация и популяризиране на недвижими, подвижни и нематериални културни ценности;

cian temples; the Ancient Plovdiv and Hissarya archaeological reserves; the Thracian tomb by the village of Alexandrovo; the Thracian tomb and Byzantine fortress near the village of Mezek; the Thracian sanctuary near the village of Tatul; the Ancient Theatre in Plovdiv; the Assenova Krepost Fortress; the caves of Snezhanka, Dyavolsko Gurlo, Yagodinska, among others. A large number of these tourist sites are developed primarily as one-day trip destinations (mere „stops“). In order to encourage visitors to stay longer, and for optimal use of natural and anthropogenic resources available in the Region, it is reasonable to include them in a regional tourist product and advertise them as such so as to increase their popularity.

Adding value to winter and spa tourism can be achieved through offering various tourist packages allowing combinations of winery, adventure travel and extreme tourism, on the one hand, and, on the other hand, visits to cultural and natural heritage sites in the Region. In addition, the Region has significant experience and traditions in congress tourism, with Plovdiv as a destination. There are suitable conditions to encourage the development of rural tourism, especially in the Rhodopes, where cultural traditions are preserved and there is potential for organic farming.

Interventions aimed at the following are envisaged with a view to promote tourism development and diversify the tourist image of the SC Region:

- preservation, restoration, conservation, socialisation and popularisation of fixed, non-fixed and intangible cultural heritage features;
- building and reconstruction of infrastructure providing access to cultural monuments and natural phenomena;
- creating specific tourism products and advertising them;
- organisation and delivery of cultural events.

Develop the cultural and creative industries

Events of national and international significance in the SC Region worth mentioning include: in the town of Plovdiv – the International Chamber-Music Festival, the Verdi Festival, the International Theatre Festival, the International Puppet Theatre Festival, the International Graphic Studio Pleinair, the Ancient Plovdiv International Painting Pleinair, Zlatnata Rakla International TV Festival, International Folklore Festival, etc.; in the town of Haskovo – National Violin-Player Competition with international participation, the International Jazz Festival, the Festival of Christmas Carols and Traditions; in the town of Dimitrovgrad – National Days of the poet Penyo Penev, etc.

The development of cultural industries will improve the contemporary image of the towns in SC Region. Efforts will be focused on measures and interventions contributing to electing Plovdiv as Europe's cultural capital for 2019, initiatives for establishing creative industries incubators, development of cultural or archaeological reserves and ethnographic complexes.

Priority „Development of infrastructure for environmental protection and adaptation to climate change“

Enhance the quality of water supply infrastructure and services

As regards the level of development of the water supply system reached as at 31st December 2011 the South Central Region

- изграждане и реконструкция на инфраструктурата за достъп до паметници на културата и природни забележителности;
- разработване на реклама и създаване на специфични туристически продукти;
- организиране и провеждане на културни събития.

Развитие на културните и творчески индустрии

По-значими културни прояви и събития с международно и национално значение в ЮЦР са: в гр. Пловдив – Международният фестивал на камерната музика, „Верди“ фестивал, Международен театрален фестивал, Международен куклено-театрален фестивал, Международен пленер на графичното ателие, Международен пленер по живопис „Старинен Пловдив“, Международен телевизионен фестивал „Златната ракла“, Международен фолклорен фестивал и др.: в гр. Хасково – Национален конкурс за шугари с международно участие, Международен джаз фестивал, Фестивал на коледарката песен и обичаи; в гр. Димитровград – Национални дни на поезията „Пеньо Пенеv“ и др.

Развитието на културните индустрии ще подобри съвременния имидж на градовете в ЮЦР. Усилията ще бъдат насочени към реализацията на мерки и дейности, допринасящи за избора на гр. Пловдив за културна столица на Европа през 2019 г., осъществяване на инициативи за създаване на инкубатори за творчески индустрии, за развитие на културни, археологически резервати и етнографски комплекси.

Приоритет „Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда и адаптиране към промените на климата“

Подобряване на водоснабдителната инфраструктура и услуги

По достигната степен на развитие на водоснабдителната мрежа към 31.12.2011 г., ЮЦР е на последно място сред районите от ниво 2 в страната с дял на обслуженото население от 97,9% при средно за страната 99,2%. От петте области в района само населението на област Пловдив е на 100% обслужено от водоснабдяване. Най-проблемна в това отношение е област Кърджали, където едва 88,7% от населението е свързано към системата за водоснабдяване, следвана от област Смолян – 91,7%. По-малко от 1% от населението в района е на режим на водоснабдяване, като почти изцяло е съсредоточено в област Кърджали. Приоритетно ще се подкрепят дейности за изграждане на нови водоснабдителни мрежи в неводоснабдените селища. В районите с туристически потенциал, в зоните за развитие на бизнес, както и мерки за реконструкция на съществуващи водоснабдителни мрежи и за изграждане на водоизточници – язовири за водоснабдяване и др. Планира се доизграждането на язовир „Пловдивци“, близо до град Ругозем, който ще подобри снабдяването с питейна вода на южната част на района.

Изграждане и модернизиране на канализационна инфраструктура и пречиствателна инфраструктура за отпадни води

ranked last among the NUTS 2 regions in Bulgaria, the proportion of population covered by the water supply system being 97,9%, whilst the national average was 99,2%. Of all five districts in the Region the population of Plovdiv District only enjoys the full 100% coverage. Kurdzhali District remains most problematic in this respect where as little as 88,7% of the population is linked to the water supply system, followed by Smolyan District at 91,7%. Less than 1 % of the population is facing water supply restriction regimes and it is almost exclusively concentrated in Kurdzhali District. Priority will be given to interventions seeking to build new water supply networks in non-water-supplied settlements, in areas with tourism potential, in business development zones, as well as to measures for reconstruction of the existing water supply system and building water sources, such as dams, for water supply purposes, etc.

Build and modernise the sewerage infrastructure and the waste-water-treatment infrastructure

As regards building sewerage networks the Region is in a more favourable position. The proportion of the population covered by the sewerage system as at 31st December 2012 was 71,3%. Under this indicator too, the level of service coverage is the lowest in Kurdzhali District – 43,9%, which is the lowest among the districts nationwide, with the exception of Razgrad District which scores even lower.

In the Region the picture of the coverage of population by waste water treatment services is unfavourable – as little as 41,2% of the population is covered, the national average being 55,7%. In Kurdzhali District as little as 4% of the population is covered by the service of waste water treatment plants, which is the lowest in the country, the district being on a par with Vidin, Silistra and Yambol.

The improvement of waste water treatment is a key priority for the Region. Planned interventions are aimed at building further sewerage infrastructure or modernising existing one, as well as building and modernisation of waste water treatment infrastructure, all of which will lead to reduced water loss.

Improve waste management

The proportion of the population covered by a system of organised waste collection in the South Central Region is 98,8%. The lowest level of population coverage is in Kurdzhali District, where 94,3% are covered, while the highest level of population coverage is achieved in Plovdiv District – 100%. Comparison on a national scale singles out the districts of Vidin, Dobrich and Shoumen as ones with lower proportion of coverage, which is slightly below the national average (98,9%). Future interventions will seek an all-round solution to waste-related problems in the Region – building an efficient integrated waste management system. The introduction of domestic waste processing in regional depots will reduce the number of dumping grounds in operation. In view of the tourism development potential, the improved waste management will have an extremely beneficial effect, including on small settlements, since it will improve the quality of the environment.

Strengthen the network of protected areas and locations under the Natura 2000 European network

Делът на населението, обслужено от канализационна мрежа към 31.12.2011 г. е 71,3%. По този показател с най-ниска обслуженост е област Кърджали – 43,9%, което е най-ниската стойност сред областите в страната след област Разраг.

Неблагоприятна е ситуацията в района по отношение обслуженост на населението с пречиствателни станции за отпадни води – егва 41,2% от населението при средна за страната стойност 55,7%. В област Кърджали обслужено от ПСОВ е 4% от населението, което е една от най-ниските стойности в страната заедно с областите Видин, Силистра и Ямбол.

Подобряването на пречистването на отпадните води е един от ключовите приоритети на района. Планираните дейности са насочени към доизграждане и модернизирание на канализационна инфраструктура, на пречиствателната инфраструктура за отпадни води, като по този начин ще се намалят заубите на водата.

Подобряване управлението на отпадъците

98,8% от населението на ЮЦР е обслужено от система за организирано сметосъбиране. С най-ниска стойност е област Кърджали, където е обслужено 94,3% от населението, а с най-висока - област Пловдив, където 100% от населението е обхванато от системата за отпадъци. В национален мащаб с по-нисък % са областите Видин, Добрич и Шумен. Бъдещите интервенции ще се насочат към комплексното решаване на проблемите, свързани с отпадъците в района – изграждане на ефективна система за интегрирано управление на отпадъците. Преминването към обработката на битовите отпадъци в регионални депа ще намали броя на функциониращите сметища. Превид потенциал за развитие на туризма, подобряването на управлението на отпадъците ще се отрази изключително благоприятно, в т. ч. в малките населени места, тъй като ще се подобри качеството на средата.

Укрепване на мрежата от защитени територии и меса от Европейската мрежа „Натура 2000“

ЮЦР е сред най-богатите на биоразнообразие райони в страната. В него попада голяма част от Национален парк „Централен Балкан“, част от Национален парк „Рила“, целият масив на Рогошите и част от планината Сакар. На територията на района се намират 11 резервата, 9

The SC Region is one of the most bio-diverse regions in the country. A large portion of the Central Balkan National Park, the Rila National Park, the whole massif of the Rhodope Mountain Range and a portion of the Sakar Mountain fall within the remits of the Region. As many as 11 reserves, 9 maintained reserves, 155 protected areas and 98 natural phenomena are located on the territory of the Region. Interesting sites of nature include Raiskoto Pruskalo and the Karlovo Waterfall, the Great Dzhendemski Waterfall, Suchurumskoto Pruskalo, Suvarcharsko Pruskalo, the Suhata Pesteria Cave, the Yuzhen Dzhendem Canyon, etc. The Balkan Mountain Range is the home to the largest and oldest oak forests in Europe, to vast and abundant high-land pastures. There are a total of 291 bird species registered in the Rhodopes. As many as 90 of them are of preservation importance within Europe and 4 are endangered in global terms: the Eastern Imperial Eagle, the Lesser Kestrel, the Corn Crane, the Pygmy Cormorant. As many as 36 out of the 38 bird-of-pray species residing in Europe can be found in the eastern range of the mountain. The Eastern Rhodopes are one of the two natural refuge places for birds of prey in Europe. Over the millennia specific and unique natural phenomena have emerged, such as the caves in near the villages of Trigrad, Yagodina, Chepelare, Orehovo, Mogilitsa, Orpheus' Rocks near Smolyan, Chudnite Mostove (the Marvellous Bridges), Chervenata skala (the Red Rock), etc. The Sakar Mountain which falls within the remits of Haskovo District is of environmental significance as a habitat of the most endangered birds of prey in Europe and globally such as the Eastern Imperial Eagle.

The natural and geographic features of the Region largely determine the structure of its territory – 48,1% is agricultural land, 45,1% - forests, while the proportion of urbanised areas is low – 3,9%, the national average being 5%. The SC Region is the one with the largest number of Natura 2000 protected zones – 44,5% of the designated areas in the country. The Region's share of protected areas is 6%, a larger share among NUTS 2 regions in Bulgaria being registered only by the South West Region. The improved management of existing protected areas is among the top priorities as regards environmental protection. This includes their institutional strengthening, as well as their socialisation as sustainable tourist sites.

Remedy the consequences of industrial and domestic pollution and curb its emergence

The SC Region is among the regions with most polluted air in the country. The main sources of pollution are: production industries (metallurgy, the energy sector, mining and quarrying), road transport, thermal power plants, the wide use of

поддържани резервата, 155 защитени местности и 98 природни забележителности. Интересни природни обекти са Водопалят „Райското пръскало“, „Карловската водопад“, „Голям Джендемски водопад“, „Сучурумското пръскало“, „Сувачарското пръскало“, „Сухата пестера“, „Каньонът Южен Джендем“, и др. Стара планина съхранява най-големите и стари букови гори в Европа, обширни и богати високотландни пасища. В Рогошите са регистрирани общо 291 вида птици. 90 са признати за важни за опазване в Европа, а 4 са застрашени в глобален мащаб: царски орел, белощипа ветрушка, ливаден дъргавец, малък корморан/малка дяволца. 36 от 38-те вида грабливи птици, срещани се в Европа, могат да бъдат открити в източната част на планината. Източните Рогоши са едно от двете естествени убежища на грабливи птици в Европа. През хилядолетията в планината са възникнали специфични и уникални природни творения, каквито са пещерите в районите на селата Триград, Ягодина, Чепеларе, Орехово, Могилица, природните феномени „Орфееви скали“, край Смолян, „Чудните мостове“, „Червената скала“, и др. Сакар планина, която попада на територията на област Хасково, има важно екологично значение като местообитание на най-застрашените в Европа и света грабливи птици, напр. царския орел.

Природогеографските особености на района определят характера на територията му – 48,1% земеделски територии, 45,1% - горски и нисък дял на урбанизираните територии – 3,9% при средно за страната 5%. ЮЦР е районът с най-висок процент на защитени зони по НАТУРА 2000 в страната – 44,5%. Делът на защитените територии е около 6%, като с по-висок дял сред районите от ниво 2 в страната е единствено ЮЗР. Подобряване на управлението на съществуващите защитени територии е един от най-важните приоритети в областта на природозащитата. Това включва институционалното им укрепване, както и тяхното социализиране като обекти на устойчивия туризъм.

Премахване на последиците от индустриални и битови замърсявания и ограничаването им

ЮЦР е един от районите в страната с най-влошени качества на атмосферния въздух. Основните източници на замърсяване са: промишлените дейности (металургията, енергетиката, добивната промишленост), пътният транспорт, топлоелектрическите централи, широкото използване на твърди горива (дърва и въглища) за битово отопление, неорганизираното прахотделяне от строителни и ремонтни дейности, неблагоприятните територии в населените места. Традиционно проблемни зони са Пловдив, Асеновград, Димитровград и Кърджали. Състоянието на повърхностните води се характеризира като много лошо. Силно замърсени речни участъци са установени по реките Марица, Тополница, Арда, Вча и Чепинска. Съществуват проблемни в радиационно отношение територии, свързани главно с добива на метални руди. За преодоляване на тези негативи се планира продължаване на дейностите по разработване и изпълнение на програми за управление на качеството на въздуха, повишаване употребата и насърчаване на производството на екологично чисти горива, премахване на последиците от нерегламентираните сметища, премахване на депата с хербициди и

solid fuel (wood and coal) for domestic heating, the unattended dust-spread from building and repair works, the areas with no amenities in settlements. Traditionally Plovdiv, Assenovgrad, Dimitrovgrad and Kurdzhali are problematic zones. The state of surface water is evaluated as very bad. Greatly contaminated river sections are registered along the rivers of Maritsa, Topolnitsa, Arda, Vucha and Chepinska. There are areas with radiation problem that have to do mainly with metal ore extraction. In order to overcome these disadvantages, it is planned to continue supporting: the development and implementation of air quality management programmes, the increased use of environmentally-friendly fuels and encouraging their production, elimination of the consequences from the use of unregulated dumping grounds and the removal of depots with herbicides; sustainable management of agricultural land.

Prevent climate change hazards

As part of the overall assessment exercise on EU regions in terms of their level of vulnerability to development challenges by 2020 – globalisation, climate change, demographic change and energy dependency - the South Central Region is classified as a region of medium risk. Hazards associated with water erosion, floods and landslides are higher than average. The share of floods in the SC Region in the national floods picture is 33%, the highest number of floods, respectively the highest level of damages, being registered in Smolyan District.

In order to improve the environment-protection status of the Region, it is envisaged to support targeted interventions involving: building and strengthening infrastructure and systems for prevention of and tackling floods, landslides, fires and other natural calamities, including the introduction of early warning systems and systems facilitating contingency management. Bearing in mind the specific features of the Region, priority will be given to measures involving the restoration of irrigation-and-land-reclamation (hydromelliorative) systems and implementation of counter-erosion actions as a factor in flood prevention.

Adapting to climate change is of critical significance for the SC Region so as to counter its negative impact on agriculture and forestry, tourism development, the state of water resource and the overall biological balance in the Region. Planned measures and interventions seeking to mitigate the impact of climate change in the course of implementing sectoral policies in the Region will be all-round in nature. Projects to receive support will be aimed at: building and reconstruction of water treatment facilities, minimizing the emissions of contaminants in the air issued by industrial sites, technological modernisation of production processes, increasing the share of electricity produced by Hydropower plants in the Region, increasing the consumption of natural gas, reducing emissions from transport and optimisation of transport schemes, increasing energy efficiency and building new parking lots and bike lanes. Organic agriculture (farming and livestockbreeding) programmes are to be implemented with a view to reducing land and soil degradation and conserving and restoring the Region's biodiversity.

Support the transition to low-carbon economy

The energy infrastructure is very well developed in the SC Region. It hosts the Maritsa 3 Thermal power plant based in Dimitrovgrad which is coal-fuelled and produces 250-450 mil-

Основни демографски показатели/ Core Demographic Indicators	Брой на населението – души	Коефициент на заетост на населението 15-64 г. - %	Коефициент на безработица на населението 15-64 г. - %	Дял на населението с висше образование - % от населението на възраст над 7 г.
	Population size measured in number of people	Employment rate for population 15 - 64 years in %	Unemployment rate for population 15- 64 years in %	Proportion of people with a higher-education degree as % of the population aged over 7 years
Южен централен район/ South Central Region	1 479 373	56.9	14.0	15.8
Кърджали/ Kurdzhali	152808	55.1	9.1	10.3
Пазарджик/ Pazardzhik	275548	52.4	18.5	12.4
Пловдив/ Plovdiv	683027	60.0	11.4	19.4
Смолян/ Smolyan	121752	55.3	21.9	13.5
Хасково/ Haskovo	246238	55.0	15.0	14

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

устойчиво управление на земеделските земи.

Превенция на последиците от климатичните промени

В общата оценка на регионите на ЕС по степен на уязвимост към предизвикателствата пред развитието до 2020 г. - глобализацията, климатичните промени, демографските промени и енергийната зависимост, Южният централен район се оценява като район със средна степен на уязвимост. Повишен е рискът от водоплощна ерозия, наводнения и свлачища. Относителният дял на наводненията в ЮЦР от общия брой за страната е 33%, като най-много наводнения, съответно с най-много щети, през последните години е имало в област Смолян.

За подобряване на екологичния статус на района се предвиждат целенасочени действия, свързани с изграждане и укрепване на инфраструктура и система за предотвратяване/борба с наводнения, свлачища, пожари и други природни бедствия, в това число системи за ранно предупреждение и системи за подпомагане управлението при извънредни ситуации. Предвид спецификата на района, приоритетно ще се подпомагат мерки, свързани с възстановяването на хидромелiorативните системи и провеждане на противоерозионни мероприятия като фактори за противодействие на наводненията.

Адаптацията към климатичните промени е от съществено значение за ЮЦР с цел предотвратяване на негативното им влияние върху селското и горското стопанство, върху развитието на туризма, върху състоянието на водните ресурси и на общото биологично равновесие в района. Планираните мерки и дейности, свързани със смекчаване на влиянието на климатичните промени при реализиране на секторните политики в района, ще имат комплексен характер. Ще се подкрепят проекти за изграждане и реконструкция на съоръжения за пречистване на водите, за ограничаване на изпусканите в атмосферния въздух емисии на вредни вещества от промишлените обекти и за технологично обновяване в производствените процеси, за увеличаване дела на производството на електрическа енергия от ВЕИ в района и за увеличаване на потреблението на природен газ, за намаляване на емисиите от транспорта и оптимизиране на транспортните схеми, за повишаване енергийната ефективност и за изграждане на нови паркинзи и велосипедни алеи. Предвижда се реализирането на програми за екологично земеделие и животновъдство с цел намаляване деградацията на земите и почвите и за опазване и възстановяване на биоразнообразието в района.

Подкрепа за преминаване към нисковъглеродна икономика

Много добре развита в ЮЦР е енергийната инфраструктура. В района е разположена топлоелектрическа централа ТЕЦ Марица 3 в Димитровград, която работи на въглища и произвежда 250-450 милиона киловатчаса електрическа енергия. Добра възможност за развитието на района предоставя възможността на ВЕИ. Благоприятни са условията за изграждане на малки ВЕЦ в планинските части на района – областите Смолян и Пазарджик. Тук е изградена „ПАВЕЦ Чаира“, - най-голямата помпено-акмулаторна централа

lion kWh of electricity. The introduction of Hydropower plants (HPPs) is a good opportunity for the Region. There are suitable conditions for building small-scale HPPs in the mountainous area of the Region, in the districts of Smolyan and Pazardzhik. It is here that the PAVETS Chaira station is built – the largest Hydropower Plant in South-Eastern Europe. A large proportion of the territory of the SC Region is perceived as zones where there are natural conditions for the use of solar energy for electricity generation – the districts of Plovdiv, Kurdzhali and Haskovo. Interventions to be supported will be aimed at increased energy efficiency in the public and housing sectors, which includes wide use of RES in public infrastructure and building and in the housing sector. Implementing projects seeking to increase the proportion of energy produced by HPPs will help the Region cut on its vulnerability as regards climate change and will contribute to the achievement of sustainable development.

The South Central Region hosts transit gas pipelines transferring natural gas for Greece and Macedonia. A number of deviations from the trunk gas pipeline are built, which supply settlements and industrial zones at some distance from it, such as Pazardzhik, Plovdiv, Assenovgrad, Rakovski, Purvomaj, Dimitrograd and Haskovo. The gasification of new industrial zones is planned, as well as an increase to the number of domestic consumers on the territory of the South Central Region, which is a prerequisite for reducing air pollution in the Region and saving on primary energy. Special focus will be placed on gasification of settlements with tourism development potential.

Support will be provided for the introduction of the electrification approach to urban mobility and public transport – through the introduction of local preferences and building a battery-charge infrastructure for electric vehicles.

Priority „Improve access to educational, health, social and cultural service and sports“

According to data from the latest census, dating back to 2011, the size of the population in the SC Region was 1 479 373 people, which makes 20,08% of the total population of Bulgaria. The size of the population is larger in the South West Region only. The population is unevenly distributed over the SC Region's territory, the mountainous and peripheral districts and municipalities near the border with the Republic of Greece being most sparsely populated. The largest proportion of the population is concentrated in Plovdiv District - 683 027 people, which is almost half (46,2%) of the Region's population. The smallest proportion of the population lives in the districts of Smolyan (121 752 people) and Kurdzhali (152 808 people), which corresponds, respectively, to 8,2% and 10,3% of the population of the Region. Over the course of the 2007-2011 period, the population of the SC Region decreased by 4,3%. The largest decrease was registered in Pazardzhik and Haskovo districts, the lowest – in Plovdiv and Kurdzhali.

The negative tendencies as regards the natural increase of the population in the Region, determined by low birth rate and relatively high death rate, seem to be here to stay. These factors, coupled with the impact of external migration, directly or indirectly deteriorate further the demographic situation. In all districts in the Region the natural growth rate of the population follows the tendency, valid for the entire country, of being negative; it is only for Plovdiv District that the values are more favourable

в Югоизточна Европа. Голяма част от територията на ЮЦР попада в зони, където съществуват природни условия за използване на слънчевата енергия за производство на електрическа енергия – областите Пловдив, Кърджали и Хасково. Ще се подкрепят дейности, насочени към повишаване на енергийната ефективност в обществения сектор и жилищния сектор, които включват широко използване на възобновяема енергия в публичните инфраструктури и сгради и в жилищния сектор. Реализирането на проекти за увеличаване на дела на енергията, произведена от ВЕИ ще помогне на района да намали зависимостта от климатичните изменения и ще допринесе за постигането на устойчиво развитие.

През територията на ЮЦР преминава транзитният газопровод, пренасящ природен газ за Гърция и Македония. Изградени са множество отклонения от магистралния газопровод, които снабдяват отдалечените от него населени места и промишлени зони - Пазарджик, Пловдив, Асеновград, Раковски, Първомай, Димитровград и Хасково. Планира се газификацията на нови промишлени зони, както и нарастването на битовите абонати на територията на Южния централен район, което е предпоставка за намаляване на замърсяването на въздуха в района и за спестяването на първична енергия. Специално внимание ще се обърне на газификацията на населените места с потенциал за развитие на туризма.

Подкрепа ще получи електрификацията на градската мобилност и градския транспорт - чрез въвеждане на местни предпочитания и изграждане на зарядна инфраструктура за електромобили.

Приоритет „Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и спорт“

Съгласно последното преброяване, извършено през 2011 г., населението на ЮЦР наброява 1 479 373 души, което представлява 20,08% от общото население на страната. По брой на населението районът е на второ място след ЮЗР. Населението е неравномерно разпределено върху територията, като най-слабо населени са планинските и периферни зони и общини по границата с Република Гърция. С най-голям брой население е област Пловдив – 683 027 души, което е почти половината (46,2%) от населението на района. С най-малък брой население са областите Смолян (121 752 души) и Кърджали (152 808 души), съответствашо на 8,2% и 10,3% от населението на района. В периода 2007-2011 г. населението на ЮЦР намалява с 4,3%. Най-голямо е намалението в областите Пазарджик и Хасково, а най-слабо - в Пловдив и Кърджали.

Утвърждават се негативни демографски тенденции, изразяващи се в ниска раждаемост и относително висока смъртност. Към тези фактори следва да се добави и въздействието на външната миграция, която пряко и косвено също допринася за влошаване на демографската ситуация. Във всички области на района естественият прираст следва общата за страната тенденция да е отрицателен, като единствено за област Пловдив стойността са по-благоприятни от тези за страната. Коефициентът на естествен прираст е най-висок в областите Смолян и Хасково.

than the national averages. The natural growth rate is highest in the districts of Smolyan and Haskovo.

The age structure of the population in the districts of the Region is unfavourable. The size and share of aging population is growing, while the share of the younger generations is diminishing. Around 15% of the Region's population fall below the working-age mark, 63% form the working age group, whilst 22% are above the working-age mark. Kurdzhali District enjoys the most favourable age structure in the entire Region.

Compared to the national averages, the structure of the population as regards education is more unfavourable – a relatively low percentage of the population has secondary or higher education, while a large proportion of the population has basic education or they have not completed their primary education, or even never went to school.

In order to retain young people in the Region and increase birth rate, strongest emphasis will be placed on the creation of suitable conditions for the development of human resources and fulfilment of their potential, as well as on employment promotion and increasing the income level.

Improve access to educational services

As at 31st December 2011 there were a total of 476 educational institutions in the SC Region, the educational network comprising 463 schools, 8 colleges (6 in Pazardzhik District, and 1 each in the districts of Smolyan and Kurdzhali) and 5 universities and specialised higher-education schools (all of which situated in the town of Plovdiv). The proportion of children visiting kindergartens in relation to the population aged 3 to 6 years is the smallest (together with that in the SE Region). According to the latest census the share of the population with basic education (out of the total population of the Region) amounts to 24,6%, which is higher than the national average at 21,6%; secondary education is completed by 38,7% of the population. The proportion of people with a higher-education degree is very low – 14,7% of the Region's population, the national average being 18,3%. In all districts, except for Plovdiv District (18,1%), this share has been staying below the 14% mark. The highest share of people with basic education is registered in Kurdzhali District – 33,3%. The size of the „never been to school“ group is 24 212 people or 1,6% of the population of the Region. The situation is most unfavourable in Kurdzhali District - 3,3%.

With a view to achieving the target in the Europe 2020 Strategy and the respective National Reform Programme (2013-2015) for early school dropout of 11% by 2020, interventions will be aimed at early school leaving monitoring, intervention and compensation in the case of early school leaving, as well as work with teachers and parents. In order to achieve the objective „Share of 30-34 aged population who completed their higher education at 36% by 2020“ in the SC Region, measures will be envisaged to ensure accessibility of the higher-education system – expansion of the opportunities for student scholarships and credits, development of efficient models for higher-education funding, establishing flexible education formats, promotion of mobility within the education system etc.

Възрастовата структура на населението в областите от района е неблагоприятна. Нараства броят и дялът на възрастното население за сметка на това от младите поколения. Около 15% от населението в района са под трудоспособна възраст, 63% са в трудоспособна възраст, а 22% са в надтрудоспособна възраст. Най-благоприятна възрастова структура в рамките на района притежава област Кърджали.

В сравнение със средните стойности за страната, образователната структура на населението в ЮЦР е по-неблагоприятна – относително нисък процент на населението с висше и средно образование и съответно висок процент на населението с основно, незавършено начално образование и никога не посещавало училище.

С оглед задържането на младите хора в района и повишаване на раждаемостта основна цел ще бъде създаването на подходящи условия за развитието и реализацията на човешките ресурси в района и увеличаване на равнището на заетостта и доходите.

Подобряване на достъпа до образователни услуги

Към 31.12.2011 г. на територията на ЮЦР са разположени общо 476 образователни институции, като мрежата обхваща 463 училища, 8 колежа (в област Пазарджик – 6, по един в областите Смолян и Кърджали) и 5 университета и специализирани висши училища (всички разположени в гр. Пловдив). Дялът на децата в ДГ спрямо населението на възраст 3-6 години е най-малък (заедно с ЮИР). Съгласно последното преброяване дялът на населението с основно образование (от общото население на района) възлиза на 24,6% - по-висок от средния за страната (21,6%), със средно – 38,7%. Много нисък е броят на хората с висше образование – 14,7% от населението на района при средна за страната стойност 18,3%. Във всички области с изключение на област Пловдив (18,1%) този дял се задържа под 14%. Най-висок е дялът на лицата с основно образование в област Кърджали – 33,3% от населението на района. Обхватът на групата „никога не посещавали училище“ е 24 212 души, или 1,6% от населението на района. В неблагоприятно положение е област Кърджали – 3,3%.

С оглед заложената в Стратегия „Европа 2020“ на ЕС и в съответната Национална програма за реформи (2013-2015 г.) цел за достигане на дял на преждевременно напусналите образователната система от 11% до 2020 г. интервенциите ще бъдат насочени към мониторинг на преждевременно напускане на училище, интервенция и компенсирани на преждевременно напускане на училище, както и работа с учители и родители. За осигуряване изпълнението на целта „Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование – 36% до 2020 г.“ в ЮЦР, се предвиждат мерки за осигуряване на достъпност в системата на висшето образование - разширяване на възможностите за студентски стипендии и кредити, разработване на ефективни модели за финансиране на висшето образование, утвърждаване на гъвкави форми на обучение, стимулиране на мобилността в системата на образованието и др.

Подобряване на достъпа до здравни услуги

Системата на здравеопазването в ЮЦР е сравнително

Improve access to healthcare services

The healthcare system in the SC Region is relatively well developed. As at 31st December 2011 inpatient care is comprised of 67 hospitals with a total capacity of 9 620 beds, whilst outpatient care is comprised of 338 medical establishments, such as diagnostics and consultation centres, medical centres, independent medical diagnostic and medical technical laboratories, dental centres and medical dental centres. Around 65% of the hospitals in the Region are concentrated in the districts of Plovdiv and Pazardzhik. AS regards the provision of services in outpatient care in the peripheral and remote settlements in all districts a deficit of healthcare services and insufficiently well organized medical care is registered. In order to improve the provision of medical services and the healthcare infrastructure in the SC Region, support will be provided for reconstruction, renewal and equipment of healthcare establishments, as well as for improving the emergency care system.

Improve access to social services

So as to improve the effectiveness of social services the plan is to implement interventions seeing to optimise social services as part of the deinstitutionalization policy. As regards specialised institutions providing social services to children interventions within the scope of the Strategy for Deinstitutionalization of Children will be supported. As regards specialised institutions providing social services to elderly people investments will be made in improving the conditions and services they offer, as well as for transition of the latter to community-based services.

Improve access to cultural services

The SC Region has a rich cultural and historic heritage. The number of fixed cultural heritage sites is 5 275, their relative share in national picture being 17.9% of all fixed cultural heritage sites. There are 287 cultural monuments of national significance on the territory of the Region. They include architecture-and-construction monuments from antiquity and the Middle Ages, historical monuments, monuments of the arts and architecture, old-times Bulgarian realia, archaeological monuments. Vassil Levski's House in Karlovo belongs to the fixed cultural heritage sites labelled „European Cultural Heritage“, which is an undisputable incentive for tourism development in the region, especially after the inclusion of the site in the European cultural routes. The Region hosts sites belonging to the Via Diagonalis and Eastern Trans-Balkan Road cultural corridors. There are 8 libraries, 8 cinemas, 8 theatres, 8 municipal art galleries and 35 museums on the territory of the Region. It is planned to invest in reconstruction and modernization of the cultural infrastructure and improve the access to cultural and historic sites so as to increase the number of visitors.

Improve access to sports

In order to improve the physical fitness and health status of the population of the Region, repair works and modernisation of existing, as well as building new, sport infrastructure sites for professional and amateur sport in settlements will be supported.

Enhance personal development and improve the quality of the workforce

добре развита. Към 31.12.2011 г. болничната помощ разполага с 67 болнични заведения с капацитет общо 9 620 легла, а извънболничната помощ - с 338 заведения – диагностично-консултативни центрове, медицински центрове, самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории, дентални центрове и медико-дентални центрове. Около 65% от болничните заведения в района са съсредоточени в областите Пловдив и Пазарджик. В предоставянето на услуги в системата на извънболничната помощ в периферните и отдалечените населени места на всички области се наблюдава недостиг на здравни услуги и недостатъчно добра организация на медицинската помощ и грижи. С цел подобряване качеството на медицинското обслужване и инфраструктурата на здравеопазването в ЮЦР се планира реконструкция, обновяване и оборудване на лечебни и здравни заведения, както и подкрепа на системата за спешна медицинска помощ.

Подобряване на достъпа до социални услуги

За повишаване ефективността на социалните услуги е планирано изпълнението на дейности за оптимизиране на социалните услуги в рамките на политиката за деинституционализация. По отношение на специализираните институции за предоставяне на социални услуги за деца ще се подкрепят дейности, произтичащи от стратегията за деинституционализация на децата. По отношение на специализираните институции за предоставяне на социални услуги за възрастни хора ще се инвестира в подобряване на условията и услугите в тях, а също и в трансформирането им в услуги, извършвани в общността.

Подобряване на достъпа до културни услуги

ЮЦР е район с богато културно-историческо наследство. Броят на недвижимите културни ценности е 5275, което в относителен дял е 17,9% от всички недвижими културни ценности в страната. На територията на района се намират 287 паметници на културата с национално значение. По Bug те спадат към архитектурно-строителни

As at 31st December 2012 the employment rate for the population aged 20 to 64 years in the SC Region at 61,2% was lower than the national average at 63% and the EU-27 average at 68,5%. The highest employment rate is the case in Plovdiv District - 60%, while the lowest – in Pazardzhik District at 52,4%. The unemployment rate for the population aged 15 to 64 years, compared to the remaining NUTS 2 regions, was relatively high at 14% for 2012 and higher than the EU-27 average at 10,5%. The highest unemployment rate was observed in Smolyan District (21,9%), followed by Pazardzhik District (18,3%). The lowest unemployment rate is to be found in Kurdzhali – 9%. The district is in one of the leading positions in the country in terms of low unemployment following Sofia City, Greater Sofia and Stara Zagora districts.

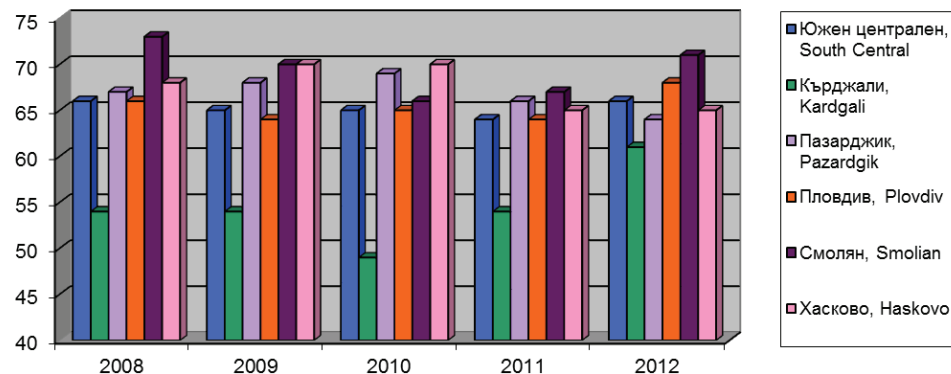
The 2010 total household income per capita in the SC Region was 3 485 leva, the national average being 3 648 leva. Salaries are still the main source of income for households.

In order to enhance personal development and improve the quality of the workforce in the SC Region, measures and interventions are envisaged seeking to enhance the knowledge and skills of the workforce, promote life-long learning, acquire competencies corresponding to labour market needs, strengthen the links and improve the cooperation between higher education, research and the business. The integration of the largest possible number of people in the labour market requires special focus on the groups with lower inclusion potential such as youth, disadvantaged people and the long-term unemployed. The introduction of contemporary forms of labour organisation to facilitate the adaptation of employees and enterprises to the change and securing health and safety at work are important factors for increased labour productivity too.

Priority „Strengthening the administrative capacity at regional and local levels for the benefit of the public and businesses“

Delivering on the vision about the desired state of the Region is directly related to the competencies of regional and local institutions to develop and implement regional and sectoral policies,

Коефициент на икономическа активност в Южен централен район за периода 2008-2012 г. в %
Economic activity coefficient for the South Central Region for the period 2008-2012, %

паметници от античността и средновековието, исторически паметници, художествено-архитектурни паметници, народни старини, археологически паметници. Къщата на Васил Левски в Карлово принадлежи към недвижимите културни ценности с табела за „Европейско културно наследство“, което е безспорен стимул за развитие на района, особено след включването на обекта в европейски културни маршрути. На територията на района има обекти, попадащи в културните коридори „Виа Диагоналис“ и „Източен трансбалкански път“. В ЮЦР са разположени 8 библиотеки, 8 кина, 8 театъра, 8 общински художествени галерии и 35 музея. Планира се реконструкция и модернизация на културната инфраструктура и подобряване на достъпа до културно-историческите обекти, което ще увеличи тяхната посещаемост.

Подобряване на достъпа до спорт

За подобряване на физическата активност и здравия статус на населението в района ще се подкрепя ремонт и модернизация на съществуващите, както и изграждане на нови обекти на спортната инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време в населените места.

Развитие на личността и подобряване на качествени характеристики на работната сила

Към 31.12.2012 г. коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 г. в ЮЦР възлиза на 61,2% - по-нисък от средния за страната - 63% и за ЕС-27 - 68,5%. Най-висок е коефициентът на заетост (на населението на възраст 15-64 г.) в област Пловдив - 60%, а най-нисък - в област Пазарджик - 52,4%. Работицето на безработица на населението на възраст 15-64 г. в района в сравнение с останалите райони от ниво 2 е относително високо - 14% (за 2012 г.) - по-високо от това за ЕС-27 - 10,5%. Най-висока е безработицата в област Смолян - 21,9%, следвана от област Пазарджик - 18,3%. Най-нисък е коефициентът на безработица в област Кърджали - 9%. Областта е на едно от челните места в страната по ниска безработица след областите София, Софийска и Стара Загора.

Общият доход средно на лице от домакинството за 2010 г. в ЮЦР е 3 485 лв. при средна за страната стойност 3 648 лв. Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата.

За развитието на личността и подобряване на качествени характеристики на работната сила в ЮЦР се предвижда изпълнението на мерки и дейности за повишаване на знанията и уменията на работната сила, насърчаване на ученето през целия живот, придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда, укрепване на връзките и подобряване на сътрудничеството между висшето образование, научните изследвания и бизнеса. Интегрирането на възможно най-голям брой хора към пазара на труда в района изисква специално внимание към групите с най-ниска възможност за включване като младежите, групите в неравностойно положение и дългосрочно безработните. Въвеждането на съвременни форми на организация на труда за по-лесна адаптация на работниците, служителите и предприемачите към промените

as well as their project management capacity and capacity to provide services to the public and the local business.

Increase the capacity to impact the development of the Region

Interventions and measures aimed at enhancing the skills for design, management and monitoring of projects and programmes, improving the quality of administrative services provided by municipal and district authorities to the public and the business and strengthening the capacity for development of public-private partnerships (PPPs) in various branches of the economy, the social sector and PPPs for infrastructure development will be supported.

Priority „Development of cross-border co-operation and mobilising the potential of peripheral border areas“

Three of the districts in the SC Region – Smolyan, Kurdzhali and Haskovo – share a border with neighbouring Greece and Turkey and can participate in cross-border cooperation with settlements on the other side of the Bulgarian border. Initiatives to support are aimed at environmental protection, cultural resource management and the introduction of various forms of alternative tourism, cooperation in the fields of education, healthcare, social welfare, promotion of employment and entrepreneurship among youth and women, improvement of road and railroad infrastructure, encouraging the cooperation between science and research, technological and academic institutions and business organisations. The projects to implement will work towards an increased attractiveness of the cross-border areas for the people who live and work there, as well as towards a strengthened interest on the part of strategic investors.

Priority „Development of inter-regional and transnational cooperation“

The participation of the SC Region in inter-regional and transnational cooperation programmes on the European level will encourage experience and best practice exchange among public institutions, companies and NGOs through the implementation of projects of mutual interest. Interventions will include partnerships and joint action on issues of strategic importance such as innovation and entrepreneurship promotion, preservation and improvement of the environment, Information Technologies and Communications (ITC) development, improved accessibility with a view to achieve increased quality of the processes of spatial, economic and social integration.

Priority „Integrated and sustainable urban development and improvement of intra-regional connectivity“

Integrated and sustainable urban development

There are 1306 settlement in the South Central Region – 54 towns and 1252 villages. The urbanisation rate (urban population) in the region at 66,7% is close to the national average (72,5%), the Region being with low extent of urbanisation. There are 54 towns (the largest number compared to the remaining regions) but only 9 of them exceed 20 thousand people in terms of population. The largest town within the Region is Plovdiv (second largest in Bulgaria) with a population of 338 153 people. There are four medium-sized towns of over 30 thousand people and they are the centres of the districts of Haskovo with 76 397

и осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд също са важни условия за повишаване производителността на труда

Приоритет „Повишаване на административния капацитет на регионално и местно ниво в полза на гражданите и бизнеса“

Постигането на визията за желаното състояние на района е пряко свързано с компетентните на регионалните и местни институции за разработване и реализация на регионалната и секторни политики, както и с капацитета за управление на проекти и обслужване на гражданите и местния бизнес.

Повишаване на капацитета за въздействие върху развитието на района

Ще се подкрепят действията и мерки, насочени към повишаване на уменията за подготовка, управление и контрол на програми и проекти, към подобряване на качеството на предлаганите административни услуги от общинските и областните администрации за гражданите и бизнеса и към повишаване на капацитета за развитие на публично-частни партньорства в различни сфери на икономиката, инфраструктурата и социалната сфера.

Приоритет „Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии“

Три от областите в ЮЦР – Смолян, Кърджали и Хасково, имат обща граница със съседните държави Гърция и Турция и могат да участват в трансгранично сътрудничество с населени места от двете страни на граница в района за трансгранично сътрудничество. Предвижда се подкрепа на инициативи за опазване на околната среда, за управление на културните ресурси и прилагането на различни форми на алтернативен туризъм, за сътрудничество в областта на образованието, здравеопазването и социалното благосъстояние, за подкрепа на заетостта и предприемачеството сред младите хора и жените, за подобряването на пътната и железопътната мрежа и откриване на нови гранични преходи, за подобряване на телекомуникационната инфраструктура, за насърчаване на сътрудничеството между научно-изследователски, технологични и академични институции и бизнес организации. Реализираните проекти и инициативи ще съдействат за повишаване на привлекателността на трансграничните територии за хората, които живеят и работят там, както и за засилване на интереса на стратегическите инвеститори.

Приоритет „Развитие на междурегионалното и трансрегионалното сътрудничество“

Участието на ЮЦР в програми за междурегионално и трансрегионално сътрудничество на европейско ниво ще стимулира обмена на опит и добри практики между публични институции, фирми и неправителствени организации, чрез реализирането на проекти от общ интерес. Интервенциите включват партньорства и съвместни действия по въпроси от стратегическо значение - насър-

residents, Pazardzhik with 71 979 residents, Kurdzhali with 43 880 residents and Smolyan with 30 642 residents. There are another four towns with over 20 000 people population which complement and balance the picture with medium-sized towns and district centres – these are Assenovgrad (50 846 people), Dimitrograd (38 738 people), Karlovo (23 075 people) and Velingrad (22 602 people).

According to the National Concept Note on Spatial Development of the Republic of Bulgaria (2013-2025) there is no town or city of first hierarchic level (Level 1) within the Region. There is only one town ranked as second hierarchic level, Plovdiv, a town of national/transnational significance according to the European Classification of Functional Urban Areas (FUA). It is also the first of the large Bulgarian towns which serves as a link between the European Union and Turkey and the Middle East. For the south-eastern reaches of the Region the back-up role can be assigned to Haskovo, which acts as an EU gate as such (the first district centre upon entry of the EU). The towns classified as third hierarchic level, medium-sized towns and centres of regional importance to the SC Region, are the district centres Pazardzhik, Smolyan, Kurdzhali, Haskovo. In the event of appropriate development the town of Pazardzhik has the potential to be upgraded to NUTS 2 level. Other medium-sized towns at third level (Level 3) playing an organising and stabilising role in the Region are the towns of Karlovo, Assenovgrad and Dimitrograd. The fourth-level towns – small towns of micro-regional significance – are Panagyuriste, Septemvri, Velingrad, Rakitovo, Peshtera, Sopot, Hissarya, Rakovski, Stamboliiski, Sadovo, Parvomaj, Momchilgrad, Krumovgrad, Kirkovo, Harmali, Svilengrad, Zlatograd, Devin, Topolovgrad, Ivailovgrad, Madan, Chepelare and Dospat.

Areas regarded as peripheral include the southern part of the Rhodope mountainous and border areas and some of the Sredna Gora and Thracian areas. The Level 4 towns of Panagyuriste, Svilengrad, Ivailovgrad, Zaitograd, Devin and Velingrad deserve to be stimulated in order to perform their organising role in the peripheral rural, mountainous and border areas. The peripheral areas in the southern reaches of the Rhodopes are likely to remain problematic, where the towns of Dospat, Madan and Krumovgrad have not got the potential to join with an improved profile and back up for Smolyan and Kurdzhali.

The major urbanisation axes in the Region are linked to the main European transport corridors and are as follows: primary axis North West – South-East: Sofia-Plovdiv - Haskovo - Svilengrad and secondary axes North – South: Veliko Turnovo – Stara Zagora – Dimitrograd – Haskovo – Kurdzhali – Makaza and Plovdiv – Assenovgrad – Smolyan.

In the future it is of particular significance for the SC Region to encourage the development of large towns that generate growth and provide connectivity with central towns from other regions. It is envisaged to support Level 4 small towns that offer employment and basic services to more than one municipality, as well as Level 5 municipal centres, preferably in peripheral and border areas.

A total of seven towns in the SC Region are in the process of developing Integrated urban regeneration and development plans – Plovdiv, Karlovo, Pazardzhik, Haskovo, Kurdzhali, Smolyan and Velingrad. It is envisaged that such plans are developed for

чаване на иновациите и предприемачеството, опазване и подобряване на околната среда, развитието на комуникациите и информационните технологии, подобряване на достъпността с цел повишаване качеството на процесите на териториална, икономическа и социална интеграция.

Приоритет „Подкрепа за интегрирано и устойчиво градско развитие и подобряване на вътрешнорегионалната свързаност“

Интегрирано и устойчиво градско развитие

Населените места в Южен централен район са 1306 – 54 града и 1252 села. Степенята на урбанизация е 66,7%, при средна стойност за страната 72,5%, като районът се нарежда в групата на районите с по-слаба урбанизация. На територията на района има 54 градски центъра (най-много от всички райони), но само 9 от тях са с население над 20 хил. души. Най-големият град на територията на района е град Пловдив (втори по големина в страната) с население 338 153 г. Има четири средни града над 30 хил. г., центровете на области – Хасково – 76 397 г., Пазарджик – 71 979 г., Кърджали – 43 880 г., и Смолян – 30 642 г. Има още четири града над 20 хил. г., които допълват и балансират областните центрове – Асеновград (50 846 г.), Димитровград (38 738 г.), Карлово (23 075 г.), Велинград (22 602 г.)

В съответствие с разпределението в Националната концепция за пространствено развитие на Република България (2013-2025 г.), на територията на района няма град от първо йерархично ниво. Има само един град от второ ниво – Пловдив, град с национално/транснционално значение според европейската класификация на урбанистични ядра (FUA), който играе определяща роля за социално-икономическото развитие на ЮЦР. Той е и първият от големите български градове – връзка на Европейския съюз към Турция и Близкия изток. За югоизточните части на района като център-губулор може да бъде стимулиран Хасково, който е своеобразна врата на ЕС (първият областен център на територията на ЕС). Градове от трето ниво, средни градове-центрове с регионално значение в ЮЦР са областните центрове: Пазарджик, Смолян, Кърджали, Хасково. При подходящо развитие град Пазарджик има потенциална възможност да премине във второ ниво. Други средни градове от трето ниво с организираща и стабилизираща роля в територията на района са Карлово, Асеновград и Димитровград. Градовете от четвърто

other towns in the SC Region too – Assenovgrad, Dimitrovgrad, Svilengrad, Ivailovgrad, Krumovgrad, Devin, Panagyuriste, Pestera and Zlatograd. The integrated regeneration and development of towns in the SC Region will include a number of activities aimed at wide support for areas of impact as identified in the IPURD - rehabilitation of old industrial zones, improvement of the housing environment, modernisation of the water supply system, public works in public places (renewal of parks, green areas, playgrounds, bike lanes, street lighting, etc.), improvement of the access to public services (education, healthcare and social services), including of people with disabilities, energy efficiency measures, energy production from RES in an urban environment, rehabilitation and reconstruction of urban street networks and introduction of energy-saving street lights and other measures seeking to increase security and prevention of criminality; also gasification, improvement of the air quality, etc., as well as development of integrated environmentally-friendly public transport within towns.

Improve the intra-regional connectivity

As at 31st December 2012 the total length of the national road network in the South Central Region was 4 012 km, which consists of 141 km. motorways, 438 km. first-class roads, 777 km. second-class roads and 2 656 km. third-class roads. The road density in the Region is 0,179 km./sq. km., which is higher than the national average at 0,175 km. Plovdiv and Haskovo districts rank highest in terms of road length with 1 023 km. and 1 079 km. respectively, while Smolyan District ranks lowest with 539 km. of total road length.

The roads Septemvri-Velingrad, Etropole – Zlatitsa – Panagyuriste – Pestera – Dospat, Kralovo – Plovdiv, Plovdiv – Brezovo – Pavel Banya, Plovdiv – Assenovgrad – Rudozem and Assenovgrad – link to the a-5 road have an important role to play when it comes to regional development due to their key importance for securing connectivity to the more significant towns in the Region, where some of the economic and social activities are concentrated.

The improvement of transport connectivity along meridian lines will be of key importance for the development of the Region. Building a tunnel with a road and railroad link between Troyan and Hristo Danovo will secure such connectivity. The lower extent of high-class infrastructure such as motorways and first-class roads built in the peripheral regions of the South Central Region will be made up for by the building of a high-speed lane on the II 86 national road Plovdiv – Assenovgrad – Smolyan – Rudozem – the border with Greece at Xanthi, and the so called

ниво – малки градове с микрорегионално значение са Паназюрище, Септември, Велинград, Ракитово, Пещера, Сопот, Хисаря, Раковски, Стамболийски, Сагово, Първомай, Момчилград, Крумовград, Кирково, Харманли, Свиленград, Златоград, Девин, Тополовград, Ивайловград, Мадан, Чепеларе и Доспат. Като периферни територии се очертават южните роговски планински и гранични територии и отчасти средногорските и тракийските територии. Градовете от 4-то ниво Паназюрище, Свиленград, Ивайловград, Златоград, Девин, Велинград заслужават да бъдат стимулирани, за да изпълняват своята организираща роля в тези периферни селски, планински и гранични територии. Проблемни ще остане перифериите в южните роговски части, където градовете Доспат, Мадан, Крумовград нямат потенциала да подкрепят Смолян и Кърджали.

Главните оси на урбанизация на района са свързани с основните европейски транспортни коридори както следва - главна ос северозапад-югоизток София-Пловдив-Хасково-Свиленград и второстепенни оси - север-юг: В.Търново-Ст.Загора-Димитровград-Хасково-Кърджали-Маказа и Пловдив-Асеновград-Смолян.

В бъдеще за ЮЦР от особено значение е да се развият големите градове, които генерират растеж и осигуряват свързаността с градските центрове от другите райони. Предвижда се укрепване на малките градове от 4-то ниво, които предлагат работни места и основни услуги със значение за повече от една община, както и стимулирането на общинските центрове от 5-то йерархично ниво, приоритетно в периферните и гранични райони.

Общо 7 града в ЮЦР са в процес на изготвяне на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие - Пловдив, Карлово, Пазарджик, Хасково, Кърджали, Смолян и Велинград. Предвижда се предстоящо изработване на ИПГВР и за други градове в района - Асеновград, Димитровград, Свиленград, Ивайловград, Крумовград, Девин, Паназюрище, Пещера и Златоград. Интегрираното обновяване и развитие на градовете в ЮЦР ще включва редица дейности, свързани с широкоспектърна подкрепа за зоните на въздействие, обособени в ИПГВР - рехабилитация на стари производствени зони, подобряване на жилищната среда, модернизация на водопроводната мрежа, благоустрояване на публичните пространства (обновяване на паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улочно осветление и др.), подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване и социални услуги), включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, рехабилитация и реконструкция на градски улични мрежи и възвеждане на енергоефективно улочно осветление и други мерки за повишаване на сигурността и предотвратяване на престъпността, газифициране, подобряване чистотата на атмосферния въздух и др., както и развитие на интегриран екологичен градски транспорт.

Подобряване на вътрешнорегионалната свързаност

Към 31.12.2012 г. общата дължина на републиканска пътна мрежа на територията на ЮЦР е 4012 км, като обхваща 141 км автомагистрали, 438 км пътища I клас,

Yuzhna Horizontala (Southern Horizontal Line) from Gotse Delchev to Bourgas through Smolyan and Kurdzhali.

In order to improve the connections of small towns and villages in the southern part of the Region with the large towns, interventions to support will involve improvement of the state of second- and third-class roads – repair and completion of road infrastructure. Special measures will be required to improve the exploitation and technical state of municipal roads linking settlements within a municipality to its municipal centre, roads leading to social and business services zones, to tourist and transport sites and to designated industrial production areas, as well as roads providing links with neighbouring municipalities, which serve mutual interests and serve the purpose of tapping on the local development potential.

As at 31st December 2012 the proportion of households with Internet access in the SE Region reached the 50% mark, the national average being 51%, the EU-27 average – 73%. There are disparities in development among the various districts and municipalities within the Region. Access to high-speed Internet is provided to larger towns. In small towns and villages the level of IT penetration is lower, so is the quality of services provided. In order to overcome these disparities, it is envisaged that broad-band connectivity is secured first for the purposes of government and public institutions such as town halls, community centres, schools, etc. so that to provide the required basis for e-government. In remote, sparsely populated and rural areas like Bratsigovo, Brezovo, Rakovski, Zlatograd, Madan, Nedelino, Rudozem, Minaralni Bani, Simeonovgrad, Stambolovo community computer halls will be established with wireless zones around them; also priority will be given to the provision of Internet access to community centres. The application of IT will help overcome the exclusion of peripheral areas and work towards the improvement of living and business conditions in them.

Priority „Improvement of the Region’s connectivity nationally and internationally“

14,2% of the road network in the Region is motorways and first-class roads, which is much lower than the national average at 17,5%. The high-class road density is 0,029 km/sq.km. and it is lower than the national average (0,033 km/sq.km.) This necessitates that the motorway and first-class road functions are sometimes taken by the regional road (second- and third-class road) network, whose density is 0,153 km/sq.km.; it is higher than the national average. The existing motorways and first-class roads serve mainly the northern part of the Region. On the territories of Plovdiv, Pazardzhik and Haskovo districts lie sections of the Maritsa and Traкия motorways. The Rhodope part of the SC Region is characterised by second- and third-class roads, which have an important role to play for provision of access to settlements and for integrating the Region with the border regions of the Republic of Greece. On the territory of Smolyan and Kurdzhali districts there are no functioning sections of motorways. The lower level of high-class road infrastructure availability in peripheral border areas limits the economic development opportunities in these areas because of their remoteness from high-class roads, it lowers the quality of life and brands them as not sufficiently attractive for potential investors.

Of greatest importance for the integration of the South Central Region in the national and European road networks are the

Основни инфраструктурни показатели/ Core Infrastructure Indicators	Дял на населението, обслужено от водоснабдителна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от канализационна инфраструктура - %	Дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране - %
	Share of population covered by water supply infrastructure in %	Share of population covered by sewerage infrastructure in %	Share of population covered by an organised waste collection system in %
Южен централен район/ South Central Region	97,9	71,3	98,8
Кърджали/ Kurdzhali	88,7	43,9	94,3
Пазарджик/ Pazardzhik	99,4	70,5	99,8
Пловдив/ Plovdiv	100,0	78,2	100,0
Смолян/ Smolyan	91,7	69,0	99,8
Хасково/ Haskovo	99,5	71,3	96,8

777 км пътища а̀а клас и 2 656 км пътища III клас. РПМ на района формира 20,5% от пътна мрежа на страната. Гъстотата на РПМ е 0,179 км и е по-висока от средната за страната (0,175 км). С най-голяма дължина са пътищата от РПМ, функциониращи на територията на областите Пловдив и Хасково, съответно - 1 023 и 1 079 км, а с най-малка - на област Смолян - 539 км.

Важна роля за регионалното развитие имат пътищата „Септември - Велинград“, „Етрополе - Златица - Панагюрище - Пещера - Доспат“, „Карлово - Пловдив“, „Пловдив - Брезово - Пабел баня“, „Пловдив - Асеновград - Рудозем“ и „Асеновград-Връзка с път I-5“, поради ключовото значение за осигуряване на достъпност до по-значимите градски центрове в района, където са съсредоточени част от икономическите и социалните дейности.

От съществено значение за развитието на района ще бъде подобряване на транспортната свързаност в меридианна посока. Изграждането на тунел с пътна и ж.к. връзка Троян - Христо Даново ще осигури такава свързаност. По-ниската степен на изграденост на пътна инфраструктура от висок клас - автомагистрали и пътища I клас в периферните части на Южния централен район ще се компенсира с изграждането на скоростно трасе на републиканския път II 86 „Пловдив-Асеновград-Смолян-Рудозем-границата с Гърция-Ксанти“ и на т.н. „Южна хоризонтала“ от Гоце Делчев до Бургас през Смолян и Кърджали.

С цел подобряване на връзките на малките градове и селата в южната част на района с големите градските центрове ще се подкрепят дейности за подобряване на експлоатационното състояние на пътищата от II и III клас - ремонт и доизграждане на пътна инфраструктура. Специални мерки са необходими за подобряване на експлоатационното и техническото състояние на общинските пътища, осъществяващи достъпа на населените места в общините до общинските центрове, до зониите за социални и бизнес услуги, до туристическите и транспортните обекти и до обособените производствени зони, както и на пътищата, осигуряващи връзки със съседни общини, които са от общ интерес и са свързани с използването на местния потенциал за развитие.

Към 31.12.2012 г. дялът на домакинствата с достъп до интернет в ЮЦР е 50% при средна за страната стойност 51%, а за ЕС-27 - 73%. Наблюдават се различия в степента на развитие за различните области и общини в рамките на района. Достъпът до високоскоростен Интернет е осигурен в по-големите градски центрове. В малките градове и селата степента на проникване на информационни технологии е по-ниска, както и качеството на предоставяните услуги. За преодоляване на различията се предвиждат дейности за осигуряване на широколентова свързаност на първо място за нуждите на държавни ведомства и обществени институции като кметства, читалища, училища и др. с цел технологично осигуряване на електронното правителство. В отдалечени, слабо населени и селски райони като Брацигово, Брезово, Раковски, Златоград, Мадан, Неделино, Рудозем, Минерални бани, Симеоновград, Стамболово ще се изграждат обществени компютърни зали, безжични зони около тях и ще се осигури интернет достъп приоритетно в читалищата. Придаването на ин-

Maritsa Motorway and the Plovdiv-Svilengrad section as part of transport corridor No. 4, the Trakia Motorway as part of Corridor No. 8 and the Dimitrovgrad- Haskovo – Kurdzhali – Makaza road, which is part of the road infrastructure of Corridor No. 9.

The link between the road network of the South Central Region and the one from the border region of the Republic of Greece is effected through the Kapitan Petko Voivoda – Ormenion Border checkpoint and the Zlatograd – Xanthi Border checkpoint, whilst the link with the Republic of Turkey – through the Kapitan Andreevo Border checkpoint (BCP). Following the launch of the Makaza BCP and the road leading to it, the I-5 road will reach the port of Alexandroupoli on the Aegean Sea and open new perspectives for the Region. The Roudozem-Xanthi BCP, together with the Makaza BCP, will intensify the cross-border and interregional cooperation between Bulgaria and Greece and will make the border areas of the Region more attractive to investors.

The connection of the South Central Region with the neighbouring South-East and South West regions is achieved by means of a section of the Trakia Motorway and the Sofia – Karlovo - Bourgas road, while the one with the border areas in neighbouring Greece – by a first-class road and the functioning section of the Maritsa Motorway. The South Central Region is connected to the North Central Region through the Rousse – Veliko Turnovo – Gabrovo – Stara Zagora – Dimitrovgrad – Kurdzhali road and the second-class roads flowing into the Troyan – Karnare pass.

The improved connectivity of the Region, from a European perspective, depends on the development and improvement of the transport links through European transport corridors and, from a national perspective, on the improvement of the network of motorways and first-class roads.

The railroad network is second in significance in providing transport access and coverage of the population of the SC Region. The total length of the built and functioning railroads on the territory of the Region as at 31st December 2012 was 776 km., which makes 19% of the national railroad network. The territory of the Region does not enjoy even coverage by railroad transport services, since the existing railroad network is primarily situated in the northern half and the south-eastern part of the Region. The districts of Plovdiv, Pazardzhik and Haskovo are well-covered by railroads. In the South Western (Rhodope) part of the Region some municipalities are at significant distance from functioning railroads and the only transport providing access to these settlements is road transport. The railroad network density in the district of Kurdzhali is low, and there are areas which are quite some distance away from the railroads and can be reached only by car. The Smolyan District is the only district in the country where there are no railroads.

The main railroads crossing the territory of the SC Region are the relevant sections of the basic railroads Sofia - Plovdiv – Bourgas, Plovdiv – Svilengrad, the Sub-Balkan railroad Sofia – Karlovo – Bourgas and the relevant section of the Rousse – Gorna Oryahovitsa – Stara Zagora – Kurdzhali – Podkova. The railroads listed integrate the Region with the national railroad network and the railroad network of South-Eastern Europe. The railroads Dragoman- Sofia – Plovdiv – Dimitrovgrad – Svilengrad and Rousse – Gorna Oryahovitsa - Dubovo – Dimitrovgrad and Plovdiv – Zimnitsa – Karnobat – Bourgas are included in the European agreement on railway lines that do combined trans-

формационно-комуникационните технологии ще спомогне за преодоляване на изолацията на периферните територии и за подобряване на условията за живот и бизнес в тях.

Приоритет „Подобряване на свързаността на района в национален и международен план“

14,2% от пътна мрежа в района е автомагистрала и пътища I клас, което е доста по-ниска стойност от средната за страната – 17,5%. Съответно гъстотата на пътищата от висок клас е 0,029 км/км² и е по-ниска от средната в страната (0,033 км/км²). Това налага поемането на транспортни функции на автомагистралите и пътищата I клас от регионалните пътища (второкласна и третокласна пътна мрежа), чиято гъстота е 0,153 км/км² и по-висока от средната за страната. Изградените автомагистрали и първокласни пътища обслужват предимно северната половина на района. На територията на областите Пловдив, Хасково и Пазарджик функционираат участъци от автомагистралите „Тракия“ и „Марица“. Родопската част на ЮЦР се обслужва от второкласни и третокласни пътища, които имат основна роля за осигуряване транспортния достъп до населените места и интегрирането на района с гранични райони в Република Гърция. На територията на област Смолян и Кърджали няма функциониращи участъци от автомагистрала. По-ниската степен на изграденост на пътна мрежа от висок клас в периферните гранични части ограничава възможностите за икономическо развитие на териториите, които са отдалечени от нея, понижава качеството на живота и ги определя като недостигащи привлекателни за потенциалните инвеститори.

Най-голямо значение за интегрирането на Южния централен район в националната и европейска пътна мрежа има автомагистрала „Марица“ и участъкът Пловдив-Свиленград, като част от европейския транспортен коридор № 4, автомагистрала „Тракия“, като част от коридор № 8 и пътят Димитровград - Хасково - Кърджали - Маказа, който е част от пътна инфраструктура на коридор № 9.

Свързването на пътна мрежа на ЮЦР с тази на съседния граничен район от Република Гърция се осъществява през ГКПП „Капитан Петко войвода - Орменцион“ и ГКПП „Златоград - Ксанти“, а с Република Турция през ГКПП „Капитан - Андреево...“ С пускането в експлоатация на ГКПП „Маказа“, и пътна връзка до него, път I-5 е достига до пристанище Александруполис на Егейско море и очертава нови перспективи за района. ГКПП „Рудозем - Ксанти“ заедно с ГКПП „Маказа“, ще интензифицира трансграничното и междурегионалното сътрудничество между България и Гърция и ще направи в различните части на района по-привлекателни за инвеститорите.

Връзката на Южния централен район със съседните Югоизточен и Югозападен район се осъществява от участък на автомагистрала Тракия и път София - Карлово - Бургас, а с граничните райони на съседна Гърция - с път I клас и функциониращия участък на магистрала „Марица“. Връзката на Южния централен със Северния централен район се базира на път „Русе-В.Търново-Габрово-Стара Загора-Димитровград-Кърджали“ и второкласните пътища през прохода „Троян-Кърнаре“.

portation. In this sense the container terminals in Philipovo, Plovdiv and Dimitrovgrad North play an important role. There are second-level railroads whose traffic is much lower than their traffic capacity. Some of them, such as the Septemvri - Dobriniste narrow-gauge railroad, can be used as a component in tourist attraction tours.

Plovdiv Airport is located in the SC Region and it is of great significance for tourism development. The airport offers charter tourist flights to the Bulgarian ski resorts of Pamporovo and Borovets and acts as a back-up airport for Sofia Airport when the latter is unable to receive aircraft. There is a good transport link with the capital – 130 km. of the functioning section of the Trakia Motorway. Near the airport there is a railway station on the Sofia – Plovdiv – Bourgas/Svilengrad railway line.

Priority „Improvement of the quality of life in rural areas“

In order to reduce intra-regional disparities within the SC Region, targeted action needs to be taken to stimulate the development of settlements in these areas and curb the social and economic decline and depopulation tendencies in them. Interventions to receive support involve the following: strengthened competitiveness in agriculture, including promotion of R&D, innovation and energy-efficient solutions, as well as improvement of the basic infrastructure in villages, provision of basic services to the public and the business, valorisation of cultural and natural heritage sites, building broad-band Internet access in sparsely populated or somewhat inaccessible areas, building of installations/ facilities for the generation of heating and/or electrical energy from renewable energy sources, etc.

Подобряването на свързаността на района в европейски план е въпрос на развитието и усъвършенстването на транспортните връзки чрез европейските транспортни коридори, а в национален план - а в усъвършенстване на мрежата от автomagистрални и пътища I клас.

Железопътната мрежа е втора по значение и важност за осигуряване на транспортен достъп и обслужване на населението в ЮЦР. Общата дължина на изградените и функциониращи жп линии на територията на района към 31.12.2012 г. е 776 км, които съставляват 19% от жп мрежата на страната. Територията на района е неравномерно обслужена от железопътния транспорт, тъй като изградената на територията му жп мрежа е разположена предимно в северната половина и югоизточната част. Добре обслужени с жп транспорт са областите Пловдив, Пазарджик и Хасково. В югозападната - рогопска част на района някои от общините са на значително разстояние от функциониращите жп линии и единственият транспорт, осигуряващ достъп до населените места, е автомобилният. Гъстотата на жп мрежата в област Кърджали е ниска, като съществуват територии, които са отдалечени значително от жп линиите и се обслужват единствено от автомобилен транспорт. Област Смолян е единствената област в страната, която не е обслужена от жп линии.

Основните жп линии, обслужващи територията на ЮЦР са участъците от главните жп линии „София-Пловдив-Бургас“, „Пловдив-Свиленград“, подбалканската жп линия „София-Карлово-Бургас“ и участъка от „Русе-Г.Оряховица-Стара Загора-Кърджали-Погдова“. Посочените жп линии осъществяват интеграцията на района с железопътната мрежа на страната и на Югоизточна Европа. Жп линиите „Драгоман - София - Пловдив - Димитровград - Свиленград“, „Русе - Горна Оряховица - Дъбово - Димитровград“ и „Пловдив - Зимница - Карнобат - Бургас“ са включени в европейското споразумение за жп линиите, по които се осъществяват комбинирани превози. В тази връзка важна роля имат контейнерните терминали в Пловдив - Филпово и Димитровград - Север. На територията на района функционират и второстепенни жп линии, като натоварването им е много по-ниско от пропускателната им способност. Някои от тях, като теснолинейната линия „Септември-Добричище“, могат да се използват като база за създаване на туристически атракции.

В ЮЦР е разположено летище Пловдив, което има важно значение за развитието на туризма. Летището обслужва чартърните туристически полети до българските ски курорти Пампорово и Боровец и изпълнява функции на резервно летище на София, когато Софийското летище не приема полети. Има добра транспортна връзка със столицата - 130 км по функционираща участък от автомагистрала „Тракия“. В близост до летището има гара на жп линията София-Пловдив-Бургас /Свиленград.

Приоритет „Подобряване качеството на живот в селските райони“

За намаляване на вътрешнорегионалните неравенства в ЮЦР е необходимо целенасочено да се стимулира развитието на населените места в селските райони и да се противодейства на тенденциите за социален и икономически спад и обезлюдяване. Ще се подкрепят инициативи за повишаване на конкурентоспособността на селскостопанския сектор, включително насърчаване на научноизследователската дейност, иновациите и енерго-ефективните решения, както и за подобряване на основната инфраструктура в селата, за осигуряване на основни услуги за населението и икономиката, за валоризиране на културното и природно наследство, за изграждане на мрежи за широколентов достъп до Интернет в слабо населени или трудно достъпни райони, за изграждане на инсталации/мощности за производство на топлинна и/или електрическа енергия от възобновяеми енергийни източници и др.

Основни индикатори – България, райони от ниво 2

Основни демографски показатели / Core Demographic Indicators

Район / Region	Брой на населението 2011 г. Population size Year 2011	Дял на населението от общото население на страната - % 2011 г. Share of population out of the total population of Bulgaria in % / 2011	Гъстота на населението – д/кв.км 2011 г. Population density in number of people per sq.km./ 2011	Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г. - % / 2012 г. Employment rate for population aged 20 to 64 years in % / 2012	Коефициент на безработица на населението на възраст 15-64 г. - % / 2012 г. Unemployment rate for population aged 15 to 64 years in % / 2012
България / Bulgaria	7 364 570	100	66,3	63	12,4
Северозападен район/ North West Region	847 138	11,5	44,4	58	12,4
Северен централен район/ North Central Region	861 112	11,7	57,5	59,8	14,5
Североизточен район/ North East Region	966 097	13,1	66,7	58,9	18,4
Югоизточен район/ South East Region	1 078 002	14,6	54,4	62,4	12,1
Южен централен район/ South Central Region	1 479 373	20,1	66,1	61,2	14
Югозападен район/ South West Region	2 132 848	29	105	69,2	8,3

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

Основни икономически показатели / Core Economic Indicators

Район/ Region	БВП – млн. лв./ 2010 г. GDP in mln BGN/ 2010	БВП на човек-лв./2010 г. GDP per capita in BGN/2010	БВП - % от националния/ 2010 г. GDP as a % of national GDP/2010	БВП - % от средната за ЕС-27 стойност 010 г. GDP as a % of the EU-27 average level/ 2010	ПИИ - % от националните 2011 г. Regional FDI as % of national FDI/ 2011	Разходи за НИРД като % от БВП 2010 г. R&D expenditure as % of the GDP/ 2010	Разходи за НИРД като % от общите за страната 2011 г. Regional R&D expenditure as % of total national R&D expenditure/ 2011	Брой предприятия 2011 г. Number of enterprises 2011	Приходи от нащупани - % от националните 2012 г. Regional revenues from accommodations as % of the total national / 2012
Bulgaria/ България	70 511	9 359	100	47	100	0,6	100	365 484	100
Северозападен район/ North West R-n	5 057	5 652	7,2	26	2,5	0,13	1,6	27 924	2,1
Северен централен район/ North Central R-n	5 577	6 184	7,9	29	3,7	0,13	1,85	34 392	3
Североизточен район/ North East R-n	7 503	7 612	10,6	36	9,3	0,23	4,1	49 769	29,8
Югоизточен район/ South East Region	8 475	7 625	12	36	13,6	0,21	3,2	52 322	37,7
Южен централен район/ South Central R-n	9 924	6 525	14,1	30	8,8	0,23	5,2	65 264	8,9
Югозападен район/ South West Region	33 974	9 359	48,2	75	64,6	1,03	83	135 934	18,5

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat

Основни инфраструктурни показатели / Core Infrastructure Indicators

Район/Region	% от населението, обслужено от водоснабдителна инфраструктура - 2011 г. % of population covered by water supply infrastructure- 2011	% от населението, обслужено от канализационна инфраструктура - 2011 г. % of population covered by sewerage infrastructure- 2011	% от населението, обслужено от пречиствателни станции за отпадни води - 2011 г. % of population covered by waste water treatment plants- 2011	% от населението, обслужено от система за организирано събиране - 2011 г. % of population covered by an organised waste collection system - 2011	Гъстота на автомагистралите и пътищата първи клас – км/кв.км- 2012 г. Road density as regards motorways and national roads in km. per sq. Km- 2012	Гъстота на регионалните пътища – км/кв.км- 2012 г. Road density as regards regional roads in km. per sq. Km- 2012	% от домокинствата с достъп до интернет 2012 г. % of households with internet access- 2012
Bulgaria/ България	99,2	74	55,7	98,9	0,032	0,145	51
Северозападен район / North West Region	99,4	57,6	32,9	99,4	0,020	0,160	38
Северен централен район/ North Central Region	99,8	63,6	46,2	99,7	0,031	0,167	48
Североизточен район/ North East Region	99,9	73,4	69,4	98,8	0,039	0,144	48
Югоизточен район/ South-East Region	99,8	71,3	53,2	97,3	0,035	0,126	50
Южен централен район/ South Central Region	97,9	71,3	41,2	98,8	0,029	0,153	50
Югозападен район/ South West Region	99,1	88,2	73,7	99,3	0,037	0,126	59

Източник: Национален статистически институт, Евростат /Source: National Statistical Institute, Eurostat